

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΡΙΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΖΟΥΝ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ**

του/της

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής
Παναγιώτης Κασσιανίδης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος
ειδίκευσης στη διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων & οργανισμών

Θεσσαλονίκη, Μήνας Έτος

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία καλύπτεται στο σύνολό της νομικά από δημόσια άδεια πνευματικών δικαιωμάτων CreativeCommons:

Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή

Μπορείτε να:

- Μοιραστείτε: αντιγράψετε και αναδιανέμετε το παρόν υλικό με κάθε μέσο και τρόπο
- Προσαρμόστε: αναμείξτε, τροποποιήστε και δημιουργήστε πάνω στο παρόν υλικό

Υπό τους ακόλουθους όρους:

- Αναφορά Δημιουργού: Θα πρέπει να καταχωρίσετε αναφορά στο δημιουργό, με σύνδεσμο της άδειας, και με αναφορά αν έχουν γίνει αλλαγές. Μπορείτε να το κάνετε αυτό με οποιονδήποτε εύλογο τρόπο, αλλά όχι με τρόπο που να υπονοεί ότι ο δημιουργός αποδέχεται το έργο σας ή τη χρήση που εσείς κάνετε.
- Μη Εμπορική Χρήση: Δε μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το υλικό για εμπορικούς σκοπούς.
- Παρόμοια Διανομή: Αν αναμείξτε, τροποποιήσετε, ή δημιουργήσετε πάνω στο παρόν υλικό, πρέπει να διανείμετε τις δικές σας συνεισφορές υπό την ίδια άδεια CreativeCommons όπως και το πρωτότυπο.

Αναλυτικές πληροφορίες νομικού κώδικα στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων & Οργανισμών του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελεί έργο αποκλειστικά δικής μου δημιουργίας, έρευνας, μελέτης και συγγραφής.
- Για τη συγγραφή της Διπλωματικής μου Εργασίας δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή προέλευσης(βιβλίο, άρθρο από επιστημονικό περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Θεσσαλονίκη, ημέρα, μήνας, έτος

Ο/Η Δηλών/ούσα: Όνομα και Επώνυμο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια κυρίως εξαιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης στον τομέα της αεροναυπηγικής και της τεχνολογίας της επικοινωνίας ο τουρισμός έχει προαχθεί σε βασική πηγή εσόδων για αρκετές χώρες .Συμπεριλαμβανομένης και της δικής μας αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο και την «βαριά» βιομηχανία μας ,αντικαθιστώντας άλλες παραγωγικές πρακτικές και μεθόδους . Όπως όμως όλα τα προϊόντα και βιομηχανίες έτσι και ο τουρισμός βρίσκεται αντιμέτωπος απειλές και προβλήματα .Αρκετές συμπίπτουν αυτές των άλλων βιομηχανιών και ανθρώπινων δραστηριοτήτων ,όπως αυτήν της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος ,της δραματικής μείωσης των φυσικών πόρων, της οικονομικής ύφεσης .Άλλα αυτή που φαντάζει εντονότερη και τα τελευταία χρόνια συχνότερη είναι η έξαρση των τρομοκρατικών χτυπημάτων σε τουριστικούς στόχους .Εδώ κάναμε μία προσπάθεια να σκιαγραφήσουμε μερικές από τις απειλές ,αυτές που θεωρήθηκε ότι τώρα άλλα και στο μέλλον θα διαδραματίσουν σημαντικό παράγοντα στον σχεδιασμό του τουριστικού προϊόντος τόσο μακροοικονομικά όσο και μικροοικονομικά .

ABSTRACT

The last few years, mainly because of the speeding technological revolution to airspace technology and communication, tourism has become the main source of income to a lot of countries, including our one. Tourism is considered to be one of the most prosperous sources of every economy. Every economic aspect faces threats and troubles daily and that's consistent with the economic routine. Tourism at the other hand except the usual problems as the natural environmental pollution, the decline of sources and the economic depression is facing constant bloody terror attacks special this past few years. The author made an effort to spot and analyze the threats that the tourism faces now and will face in the future and will be crucial to planning and creating the tourism as product.

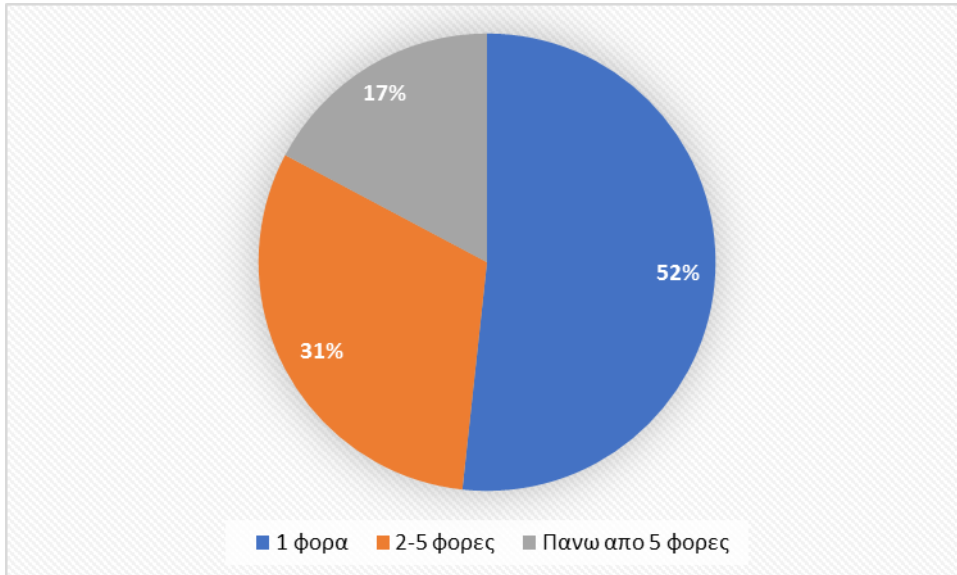
Keywords: tourism ,threats ,pollution ,terrorism .

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

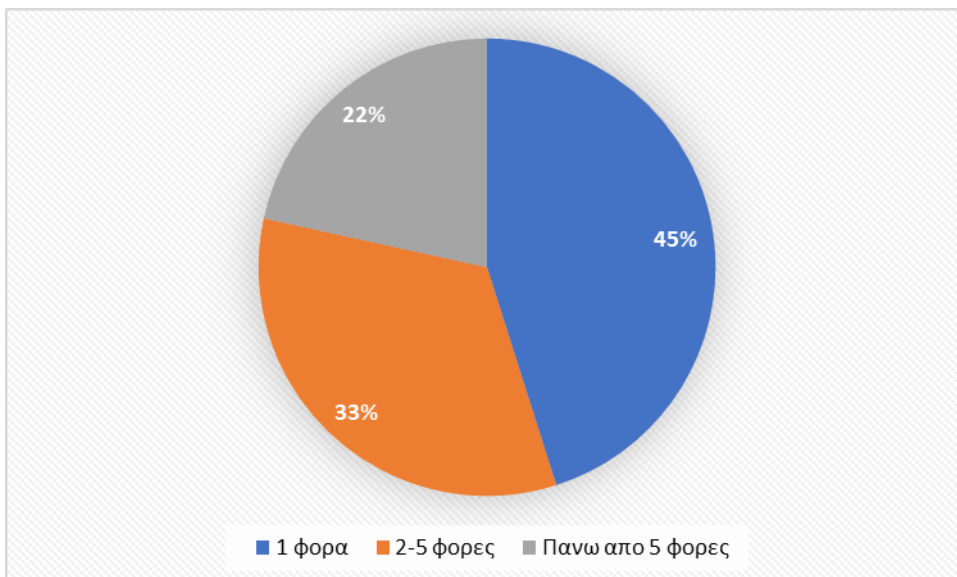
1.	Το ιστορικό της καταστροφής	41
2.	Επιπτώσεις του Τουρισμού στο περιβάλλον ως απειλές για το Τουριστικό προϊόν	42
2.1.	Κλιματική αλλαγή	42
2.2.	Εξάντληση των φυσικών πόρων	46
2.3.	Συμπεράσματα	67
3.	ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	68
4.	Βιώσιμη ανάπτυξη και τουρισμός	70
4.1.	Σχέση τουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης	70
4.2.	Αντίληψη της βιώσιμης ανάπτυξης.....	70
5.	Φυσικές καταστροφές	74
6.	Πολιτικές αναταραχές και η επίδραση τους στον τουρισμό.....	77
6.1.	Ιστορική αναδρομή στις πολιτικές αναταραχές, το παράδειγμα της Αίγυπτου	77
6.2.	Διορθωτικές κινήσεις για την ανάκαμψη της τουριστικής κίνησης και του επαναπροσδιορισμού του τόπου ως ασφαλέστερου.	79
6.3.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	85
7.	Τουρισμός και Έγκλημα	86
7.1.	Τουρίστες ως θύματα τρομοκρατικών ενεργειών	87
7.2.	Ευκαιριακά Θύματα	87
7.3.	Τα τουριστικά θέρετρα ως τόποι εγκλήματος.....	87
7.4.	Ο τουρισμός ως «προμηθευτής» θυμάτων.....	88
7.5.	Λύσεις που προκρίνονται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στο πλαίσιο της καλύτερης αστυνόμευσης	91
8.	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	93
8.1.	Γέννηση του Φαινομένου	93
8.2.	Ησχέση του τουρισμού και της τρομοκρατίας πριν το 2001	95
8.3.	WORLD TRADE CENTER NEW YORK 9/11/01	102
8.4.	Τρομοκρατία στην Ευρώπη με τα το χτύπημα στο WTC.....	109
8.5.	Νομοθετικές παρεμβάσεις της ΕΕ για την προστασία των πολιτών της από την τρομοκρατία	113

8.6.	Επιπτώσεις στον τουρισμό μετρά την επίθεση στις Βρυξέλλες.....	115
9.	Ερωτηματολόγιο.....	126
10.	Βιβλιογραφία.....	129

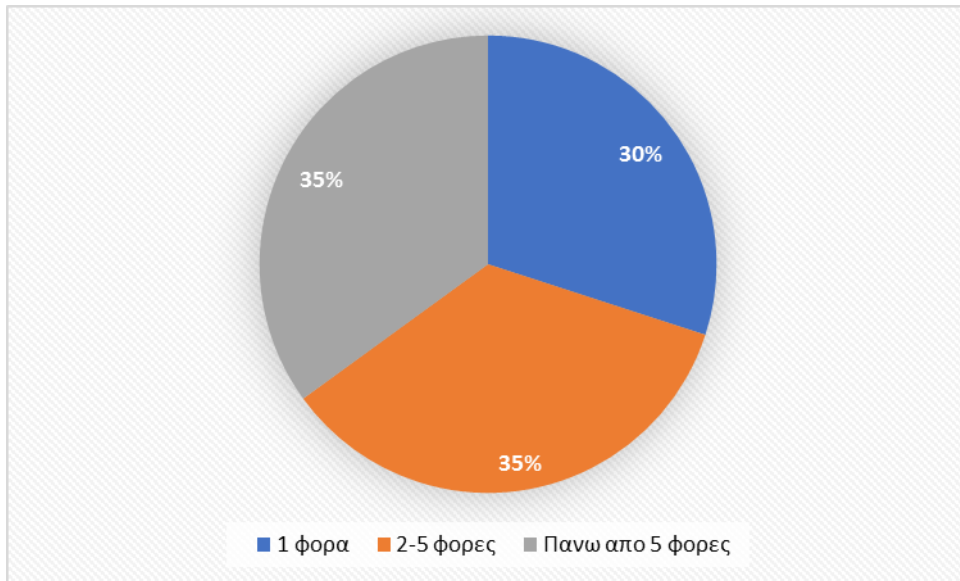
ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

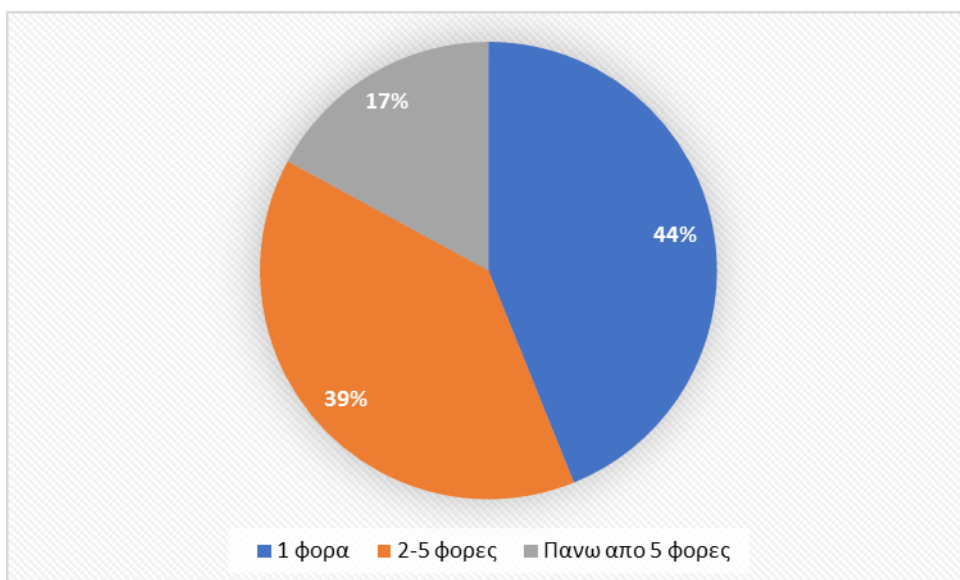
Πίνακας 1. Ηλικία, 21-40. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταιους 12 μηνες στο εξωτερικο)

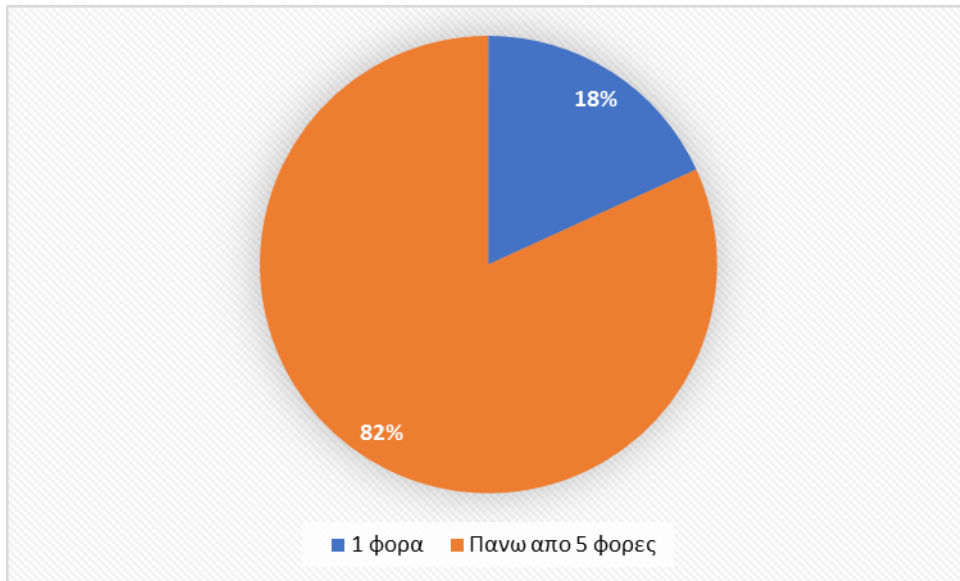
Πίνακας 2. Ηλικία, 41-60. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταιους 12 μηνες στο εξωτερικο)

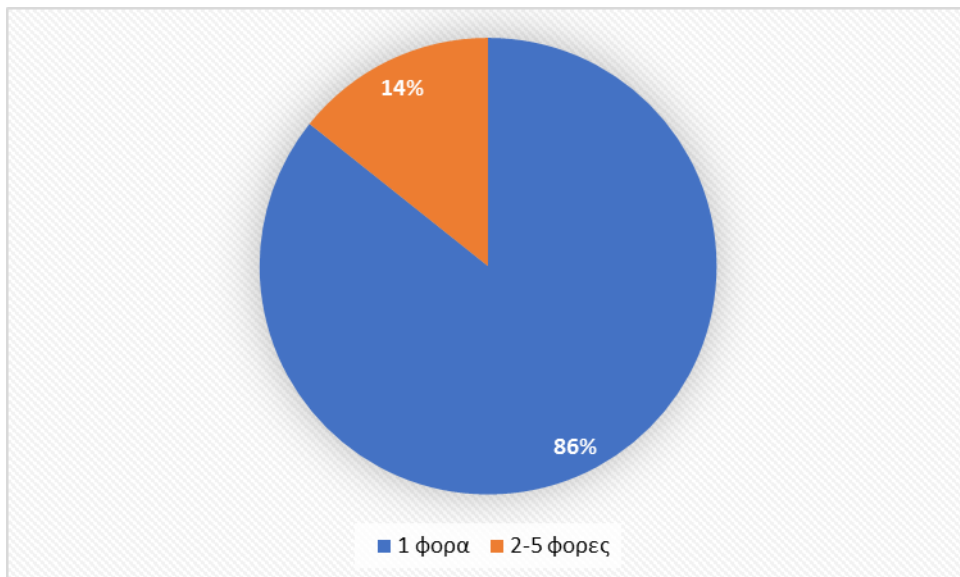
Πίνακας 3. Ηλικία, <60. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μήνες στο εξωτερικό)

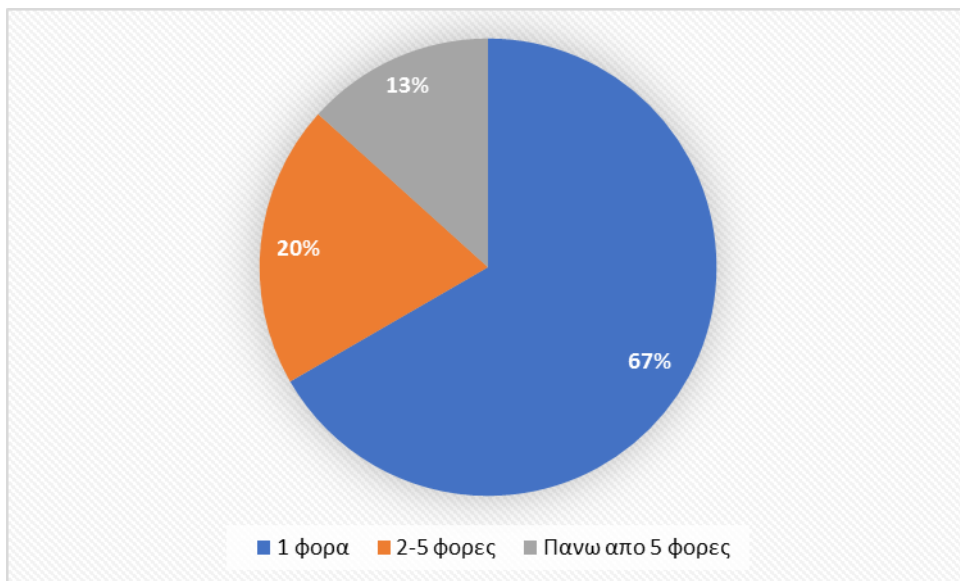
Πίνακας 4. Επάγγελμα, Υπάλληλος. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μήνες στο εξωτερικό)

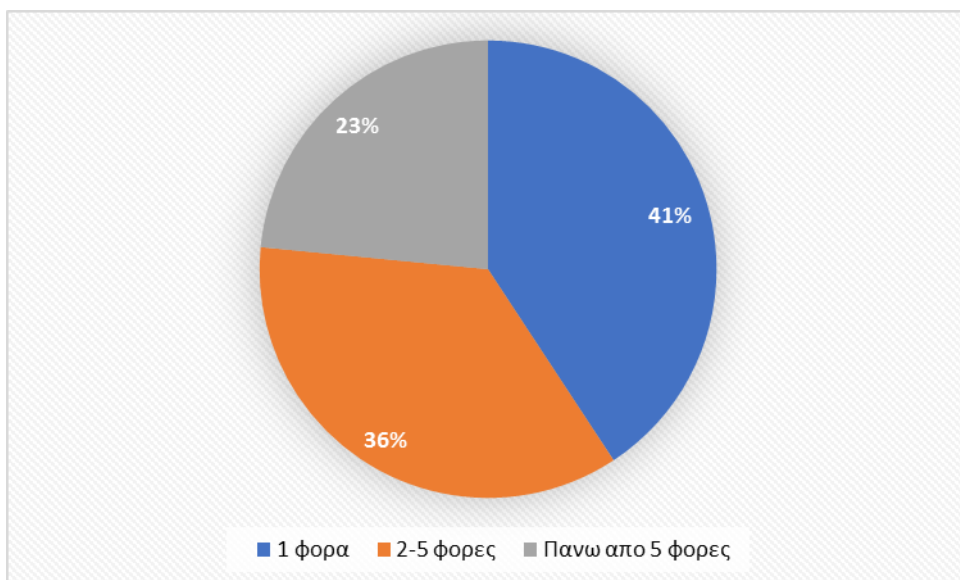
Πίνακας 5. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μηνες στο εξωτερικο)

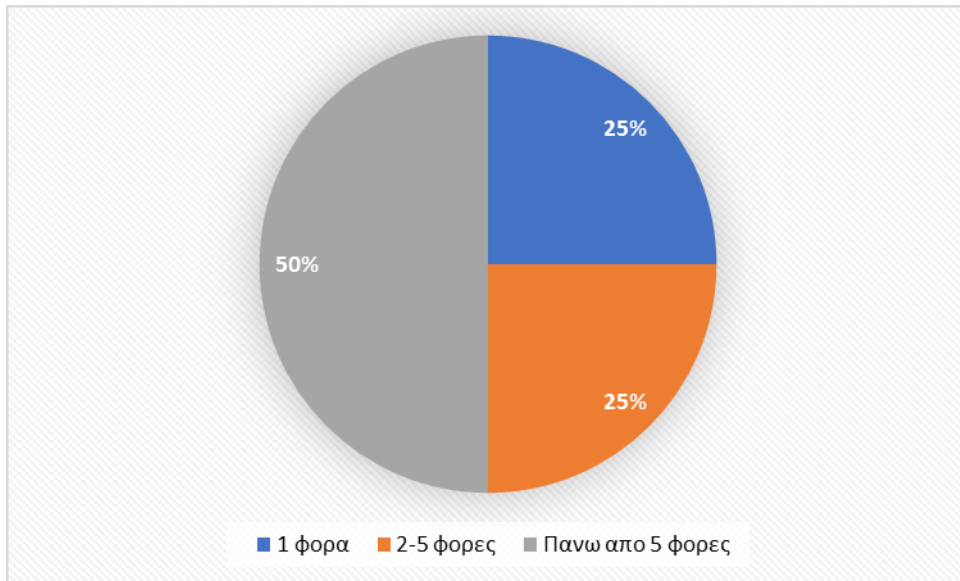
Πίνακας 6. Επάγγελμα, Συνταξιούχος. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μηνες στο εξωτερικο)

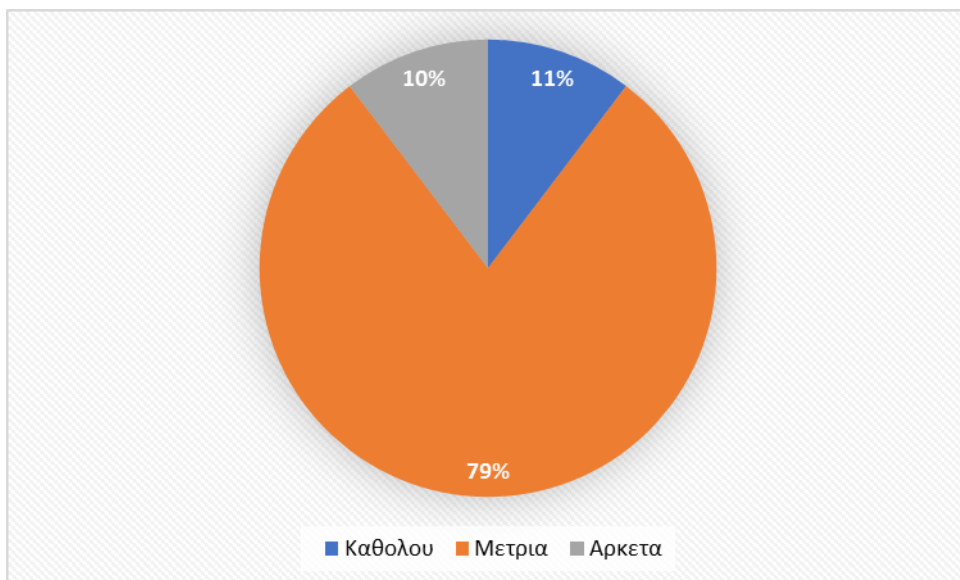
Πίνακας 7. Επίπεδο Εκπαίδευσης, < Λύκειο. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μήνες στο εξωτερικό)

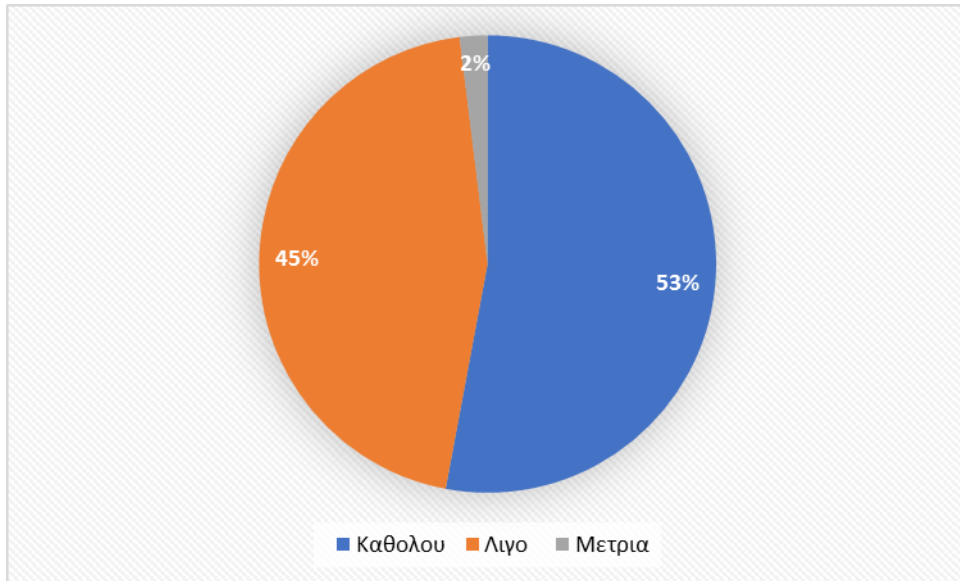
Πίνακας 8. Επίπεδο Εκπαίδευσης, ΑΕΙ ή ΤΕΙ. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μήνες στο εξωτερικό)

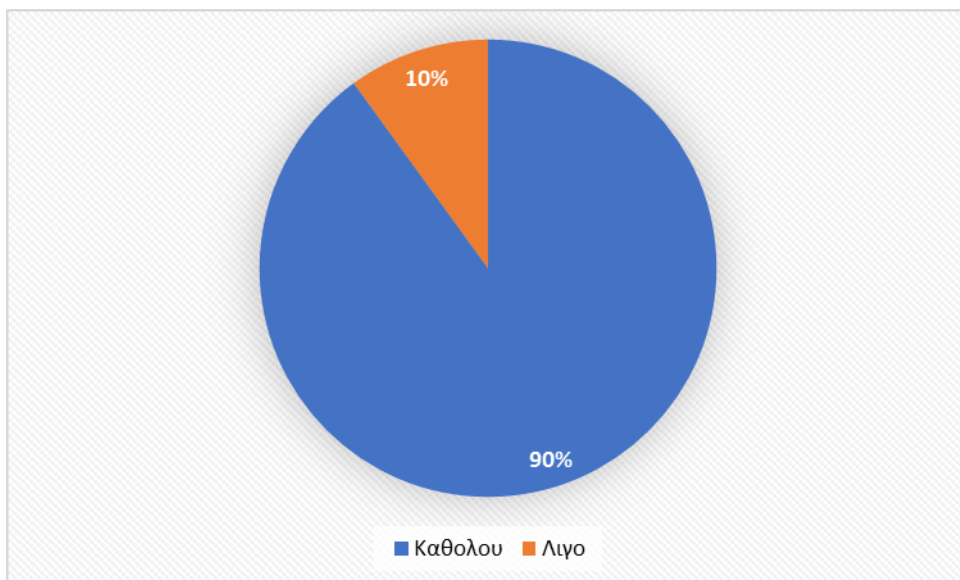
Πίνακας 9. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες σπουδές. (Ποσες φορές εχετε ταξιδεψει τους τελευταίους 12 μηνες στο εξωτερικο)

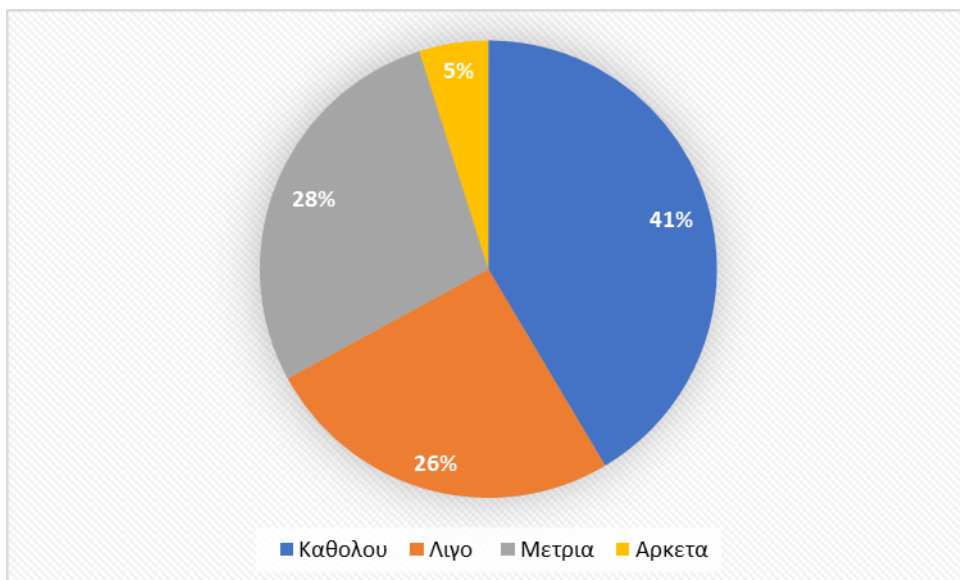
Πίνακας 10. Ηλικία, 21-40. (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

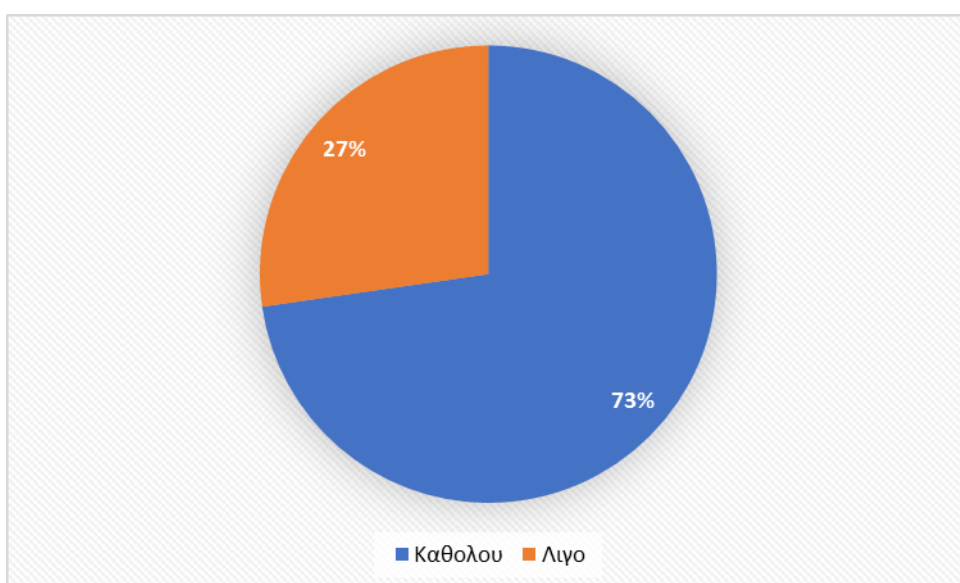
Πίνακας 11. Ηλικία 41-60.(Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

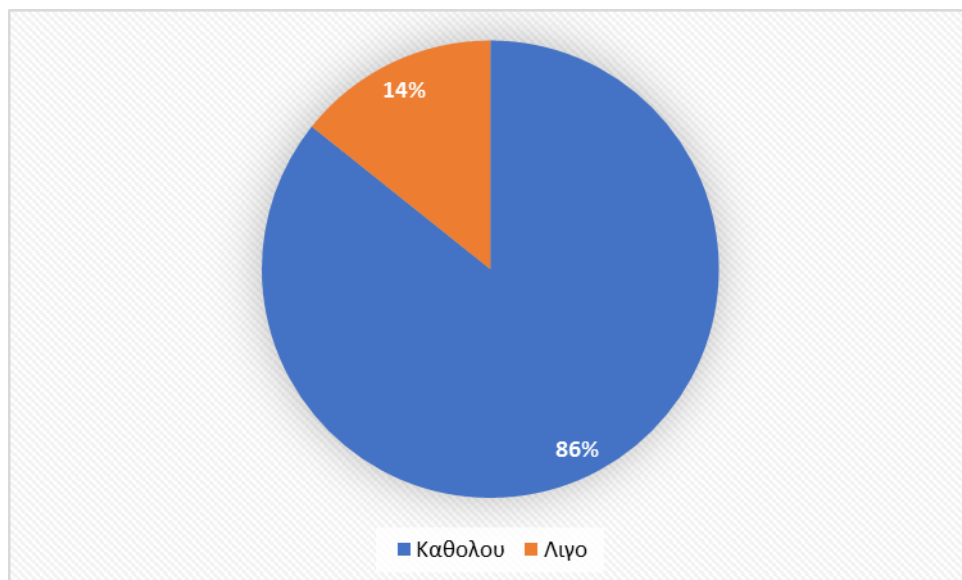
Πίνακας 12. Ηλικία, >60.(Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

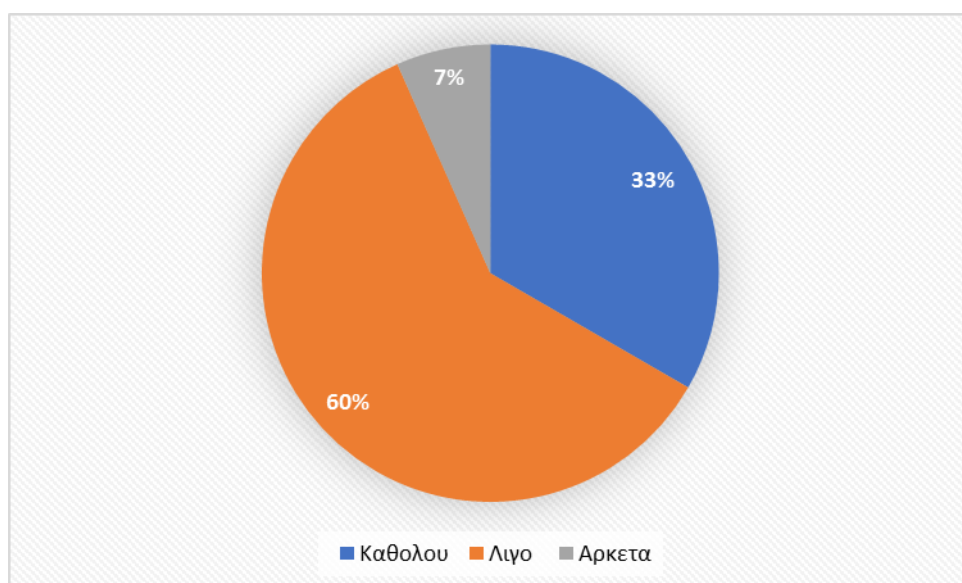
Πίνακας 13. Επάγγελμα, Υπάλληλος (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

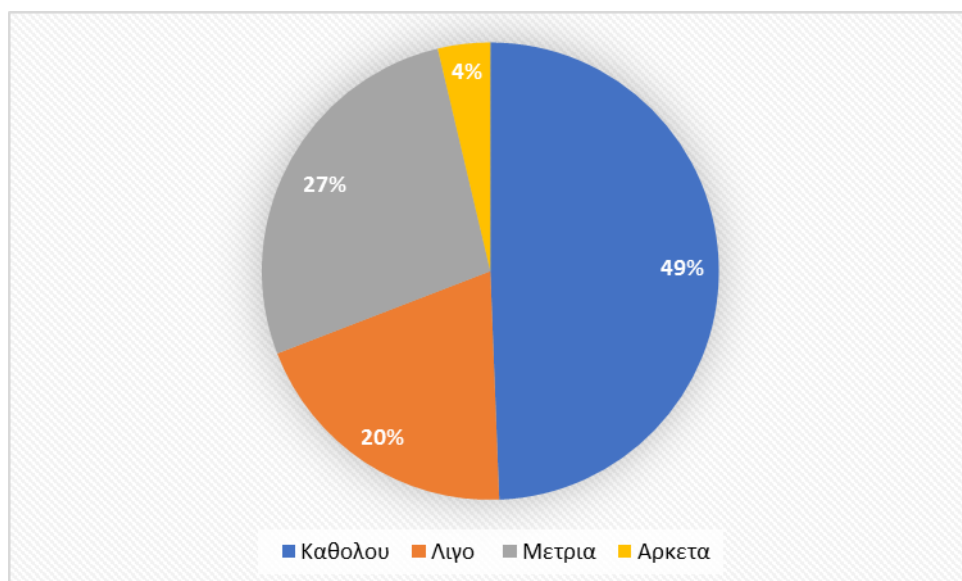
Πίνακας 14. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

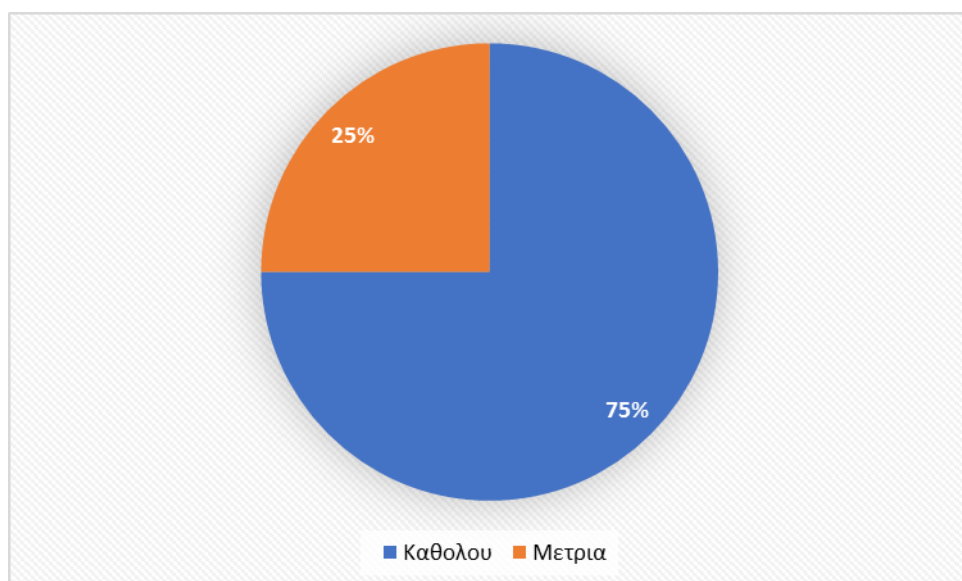
Πίνακας 15. Επάγγελμα, Συνταξιούχος (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

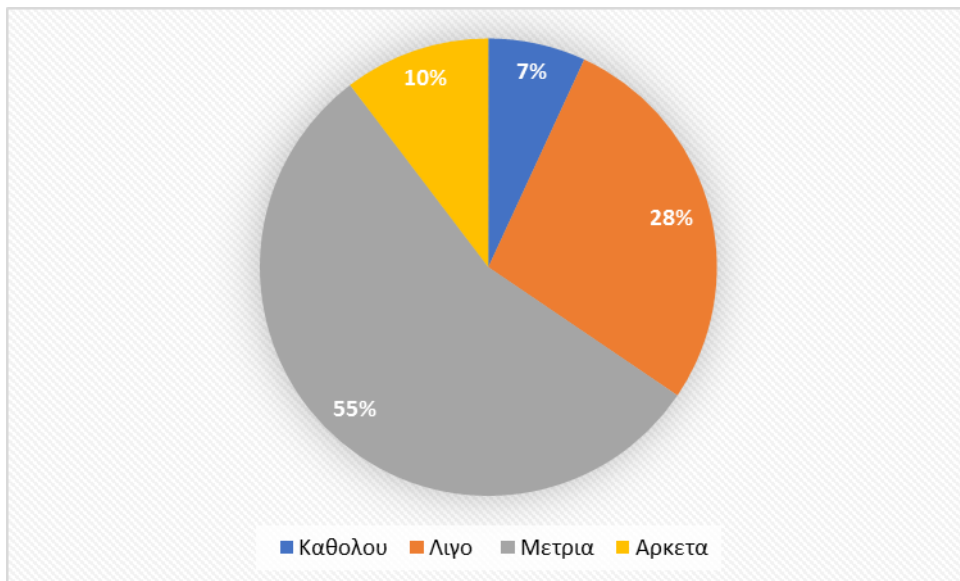
Πίνακας 16. Επίπεδο Εκπαίδευση, <Λύκειο (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

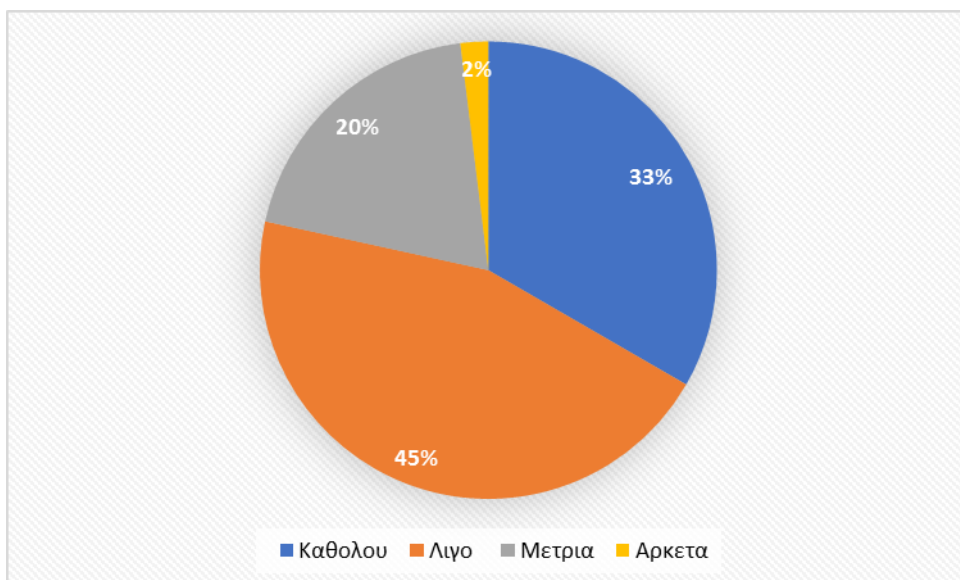
Πίνακας 17. Επίπεδο Εκπαίδευσης, ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

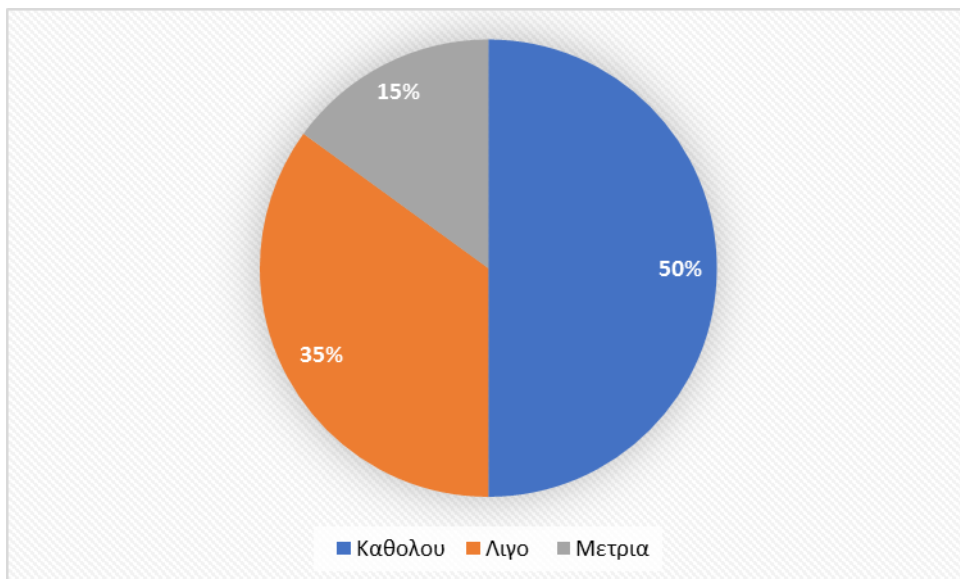
Πίνακας 18. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες σπουδές (Θα ταξιδευατε στην Αιγυπτο)

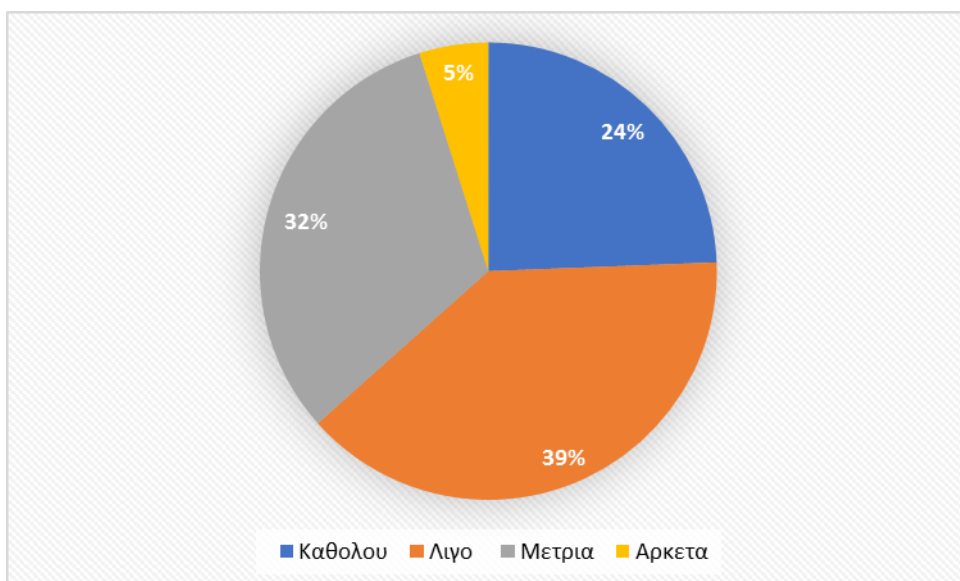
Πίνακας 19. Ηλικία, 21-40 (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχη με όχι τoσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

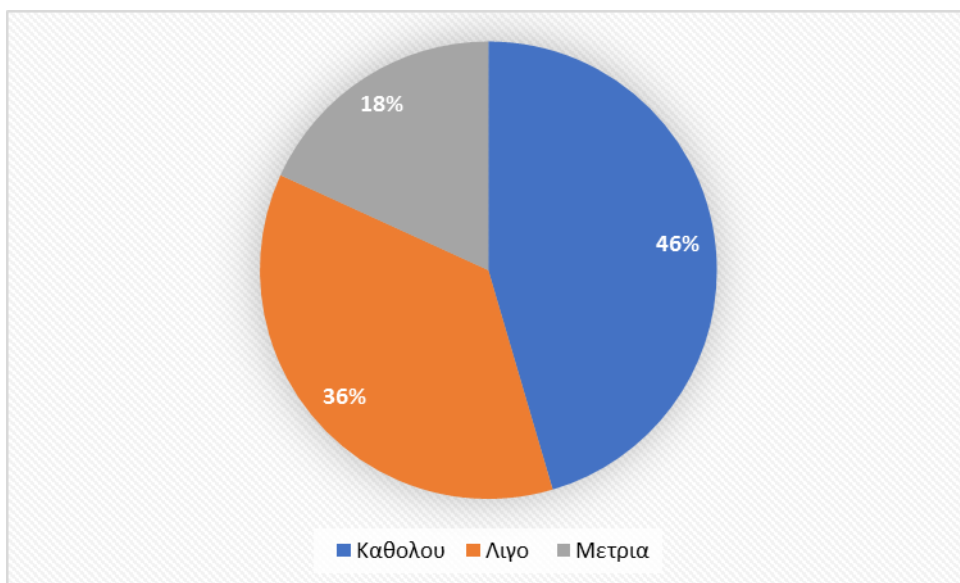
Πίνακας 20. Ηλικία, 41-60 (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχη με όχι τoσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

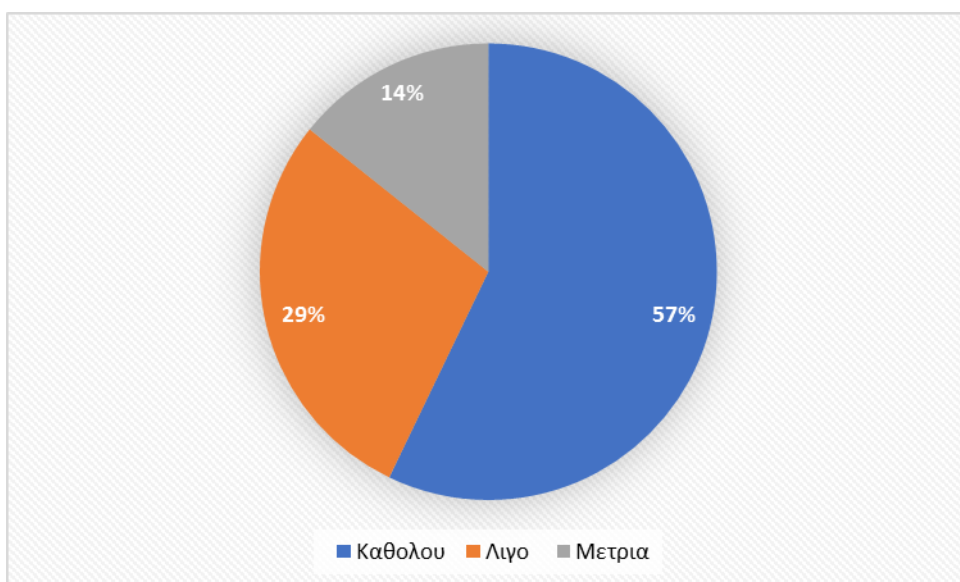
Πίνακας 21. Ηλικία, >60 (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχη με όχι τοσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

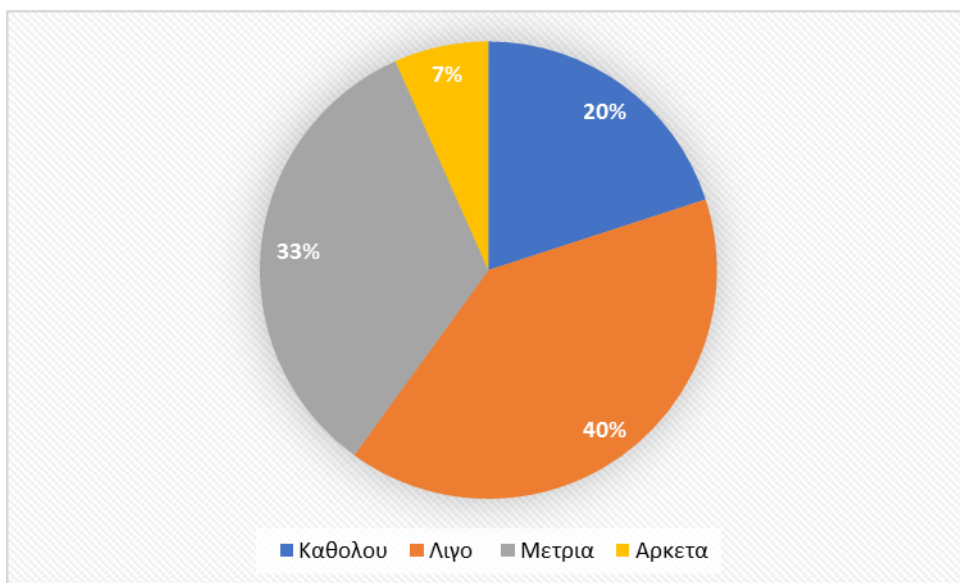
Πίνακας 22. Επάγγελμα,Υπάλληλος (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχη με όχι τοσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

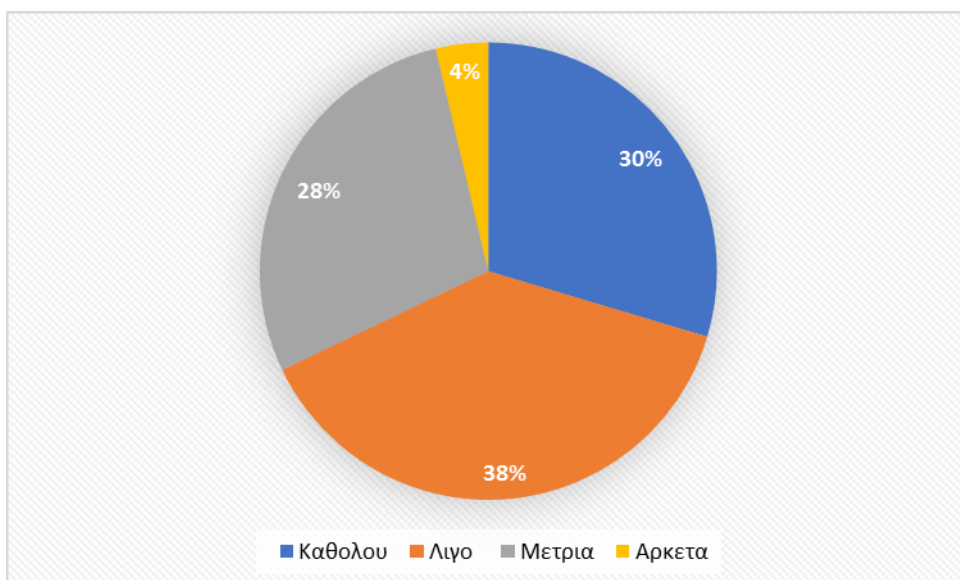
Πίνακας 23. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχή με όχι τόσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

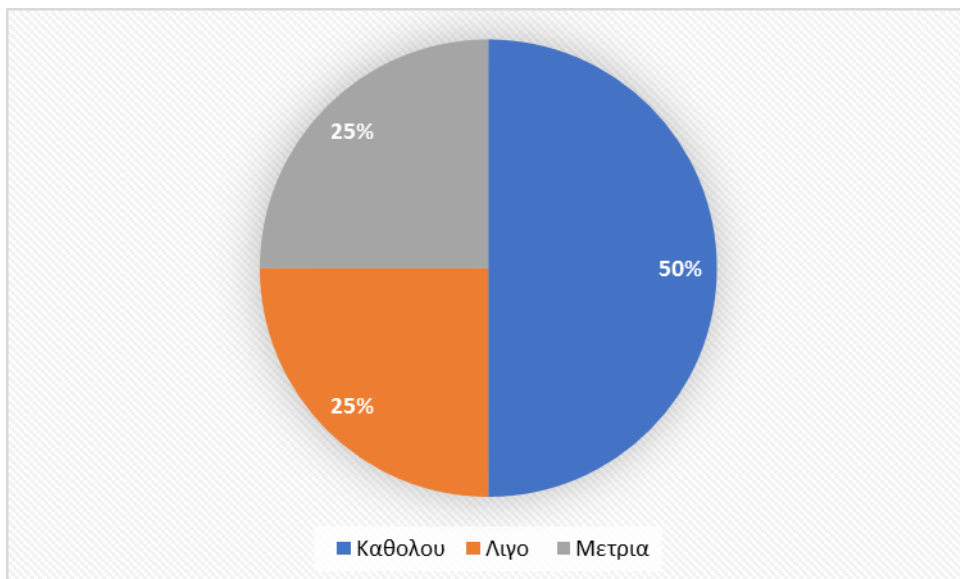
Πίνακας 24. Επάγγελμα, Συνταξιουχος (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχή με όχι τόσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

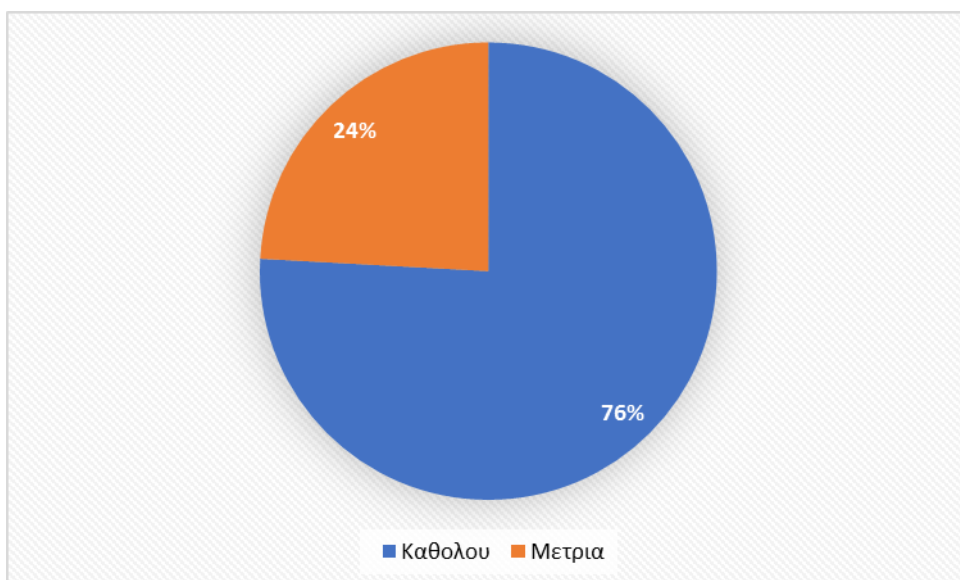
Πίνακας 25. Επίπεδο Εκπαίδευσης, <Λύκειο (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχή με όχι τόσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

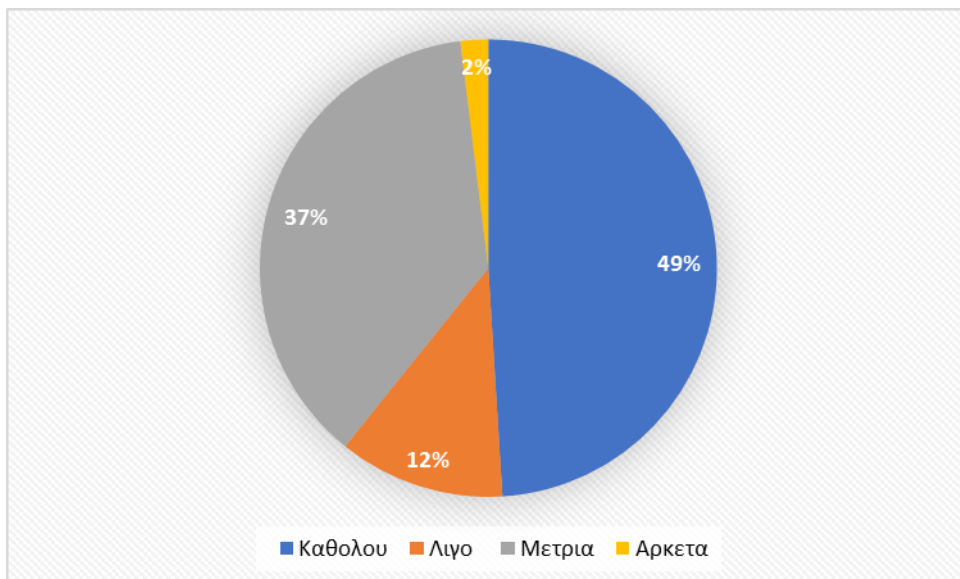
Πίνακας 26. Επίπεδο Εκπαίδευσης, ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχή με όχι τόσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

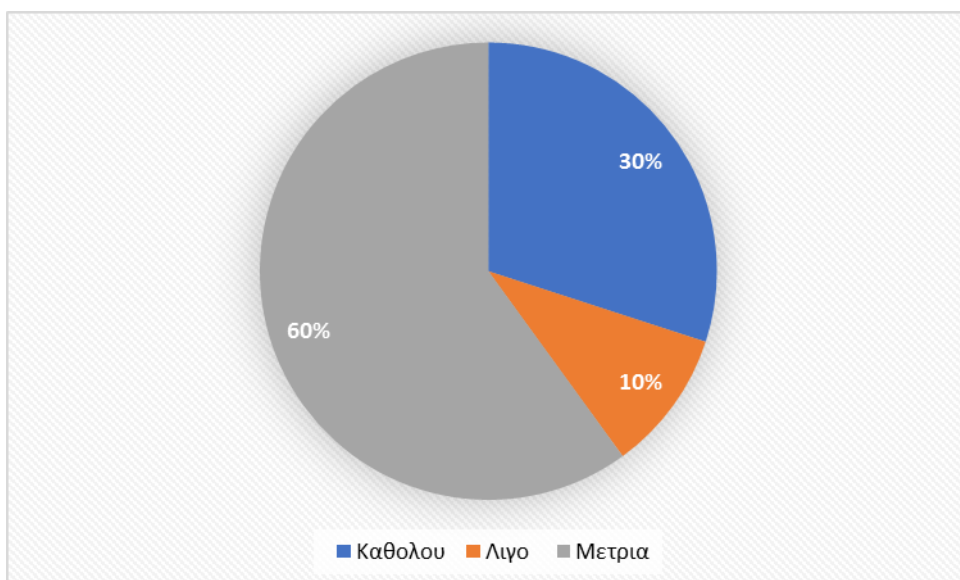
Πίνακας 27. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες σπουδες (Στον τοπο προορισμου σας θα επισκεπτοσασταν μια περιοχη με όχι τόσο «αξιοπρεπη» φημη (κακοφημηπεριοχη))

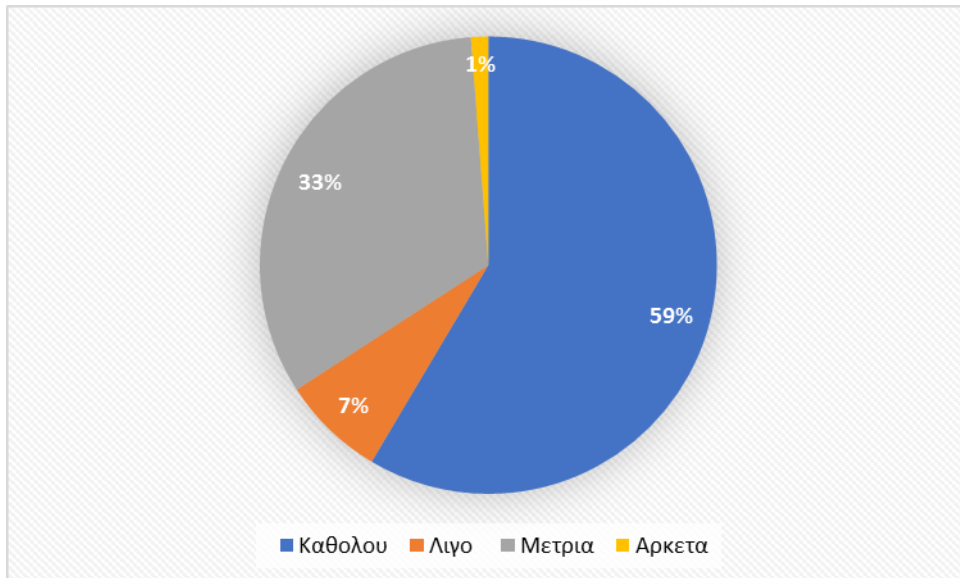
Πίνακας 28. Ηλικία, 21-40 (Εχετεπεσειθυμακαποιουεγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιοαπο τα ταξιδια σας)

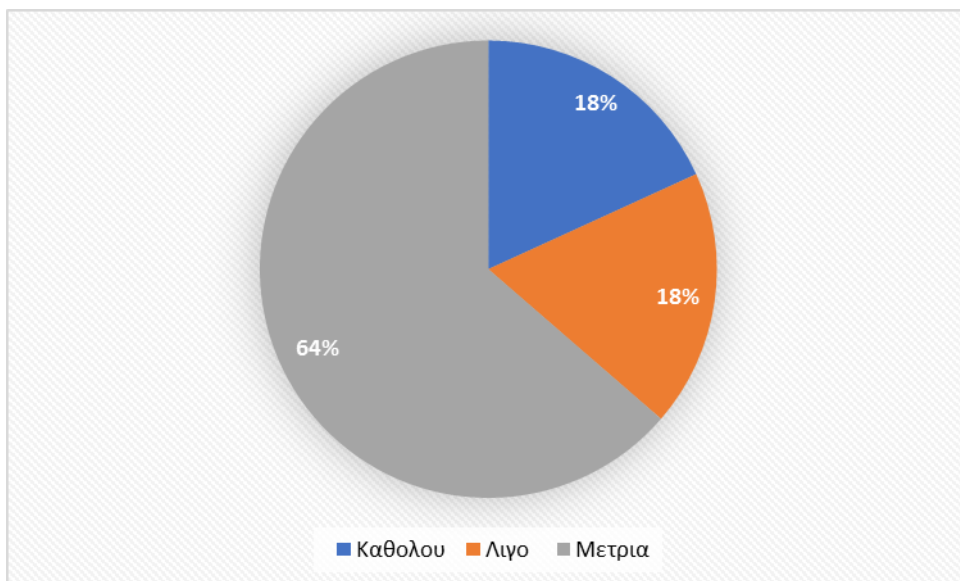
Πίνακας 29. Ηλικία, 41-60 (Εχετε πεπεισθεί θυμακαποιουεγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιοαπο τα ταξιδια σας)

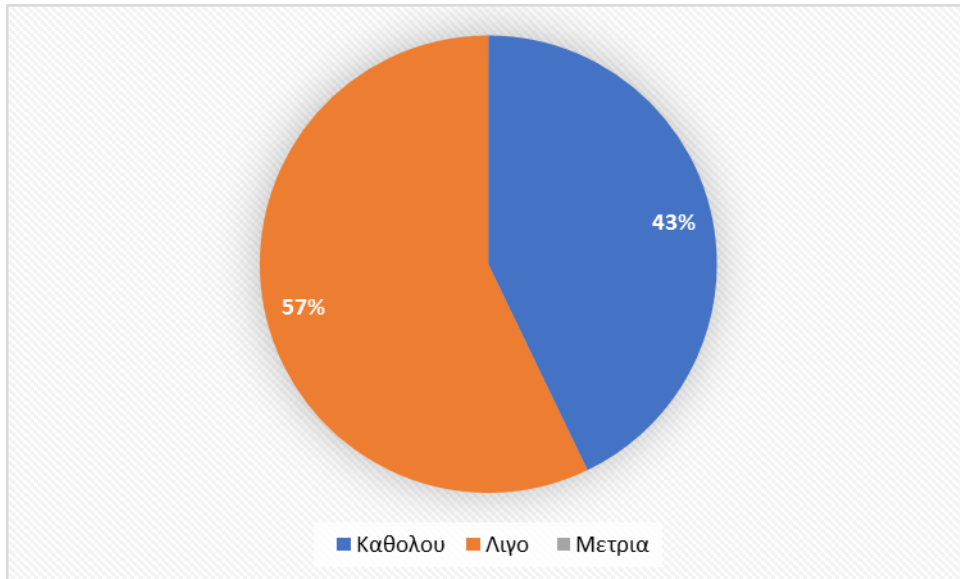
Πίνακας 30. Ηλικία, >60 (Εχετε πεπεισθεί θυμακαποιουεγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιοαπο τα ταξιδια σας)

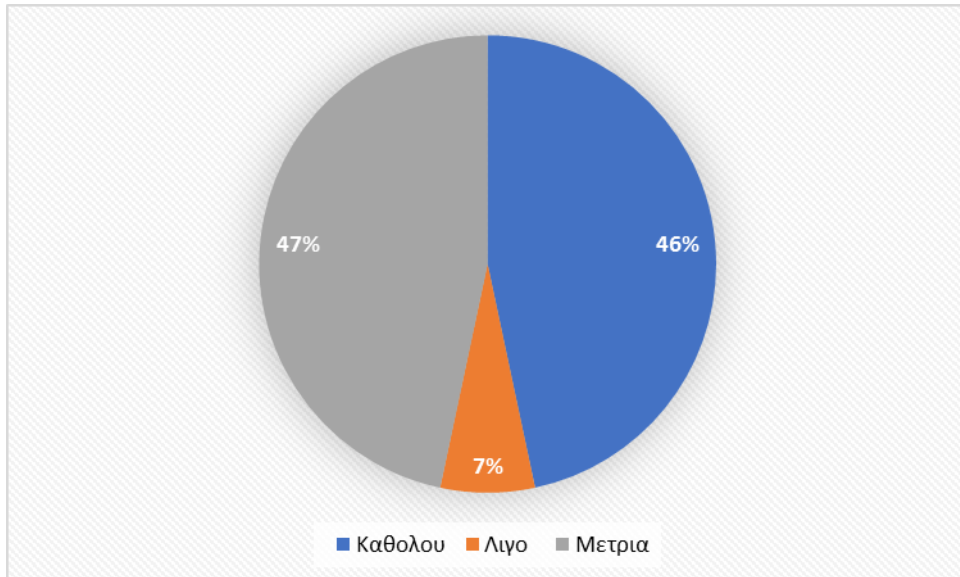
Πίνακας 31. Επάγγελμα, Υπάλληλος (Εχετε πεπειθμα καποιου εγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιο απο τα ταξιδια σας)

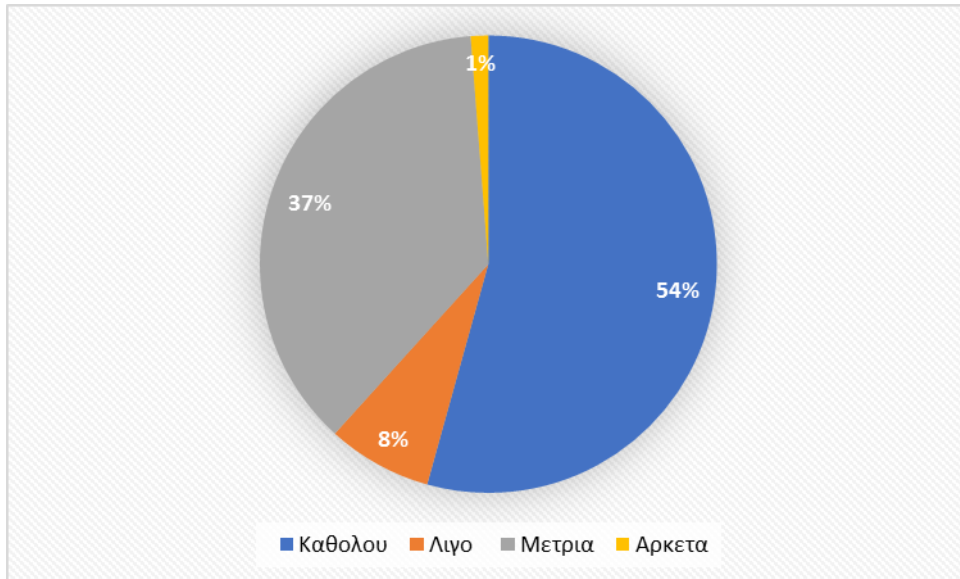
Πίνακας 32. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας (Εχετε πεπειθμα καποιου εγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιο απο τα ταξιδια σας)

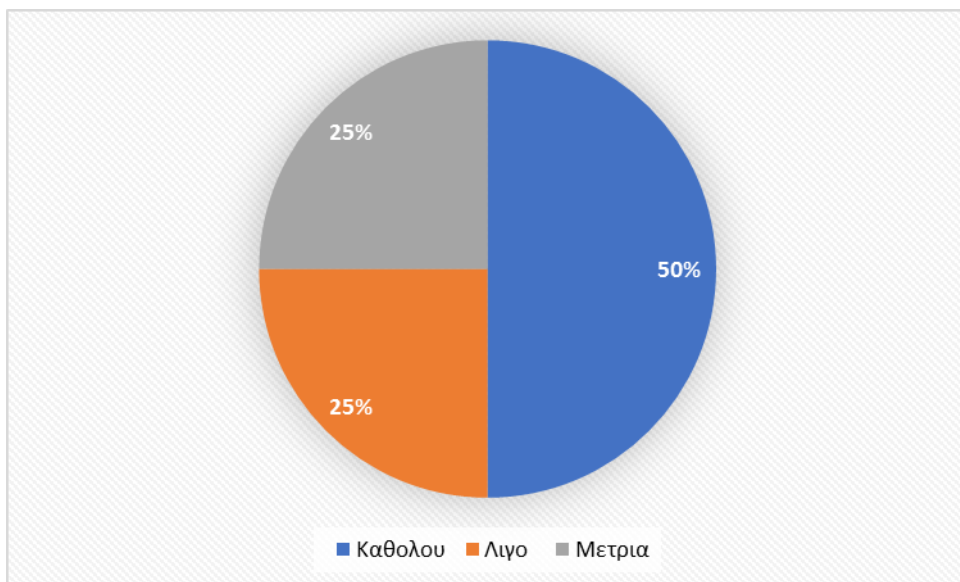
Πίνακας 33. Επάγγελμα, Συνταξιούχος (Εχετε πεσει θυμακαποιοεγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιοαπο τα ταξιδια σας)

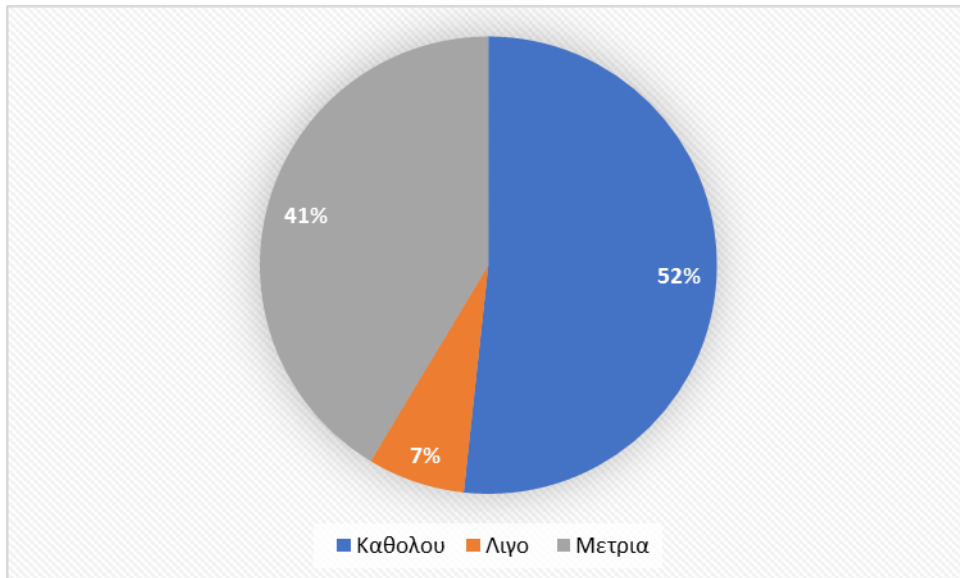
Πίνακας 34. Επίπεδο Εκπαίδευσης, <Lycium (Εχετε πεσει θυμακαποιοεγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιοαπο τα ταξιδια σας)

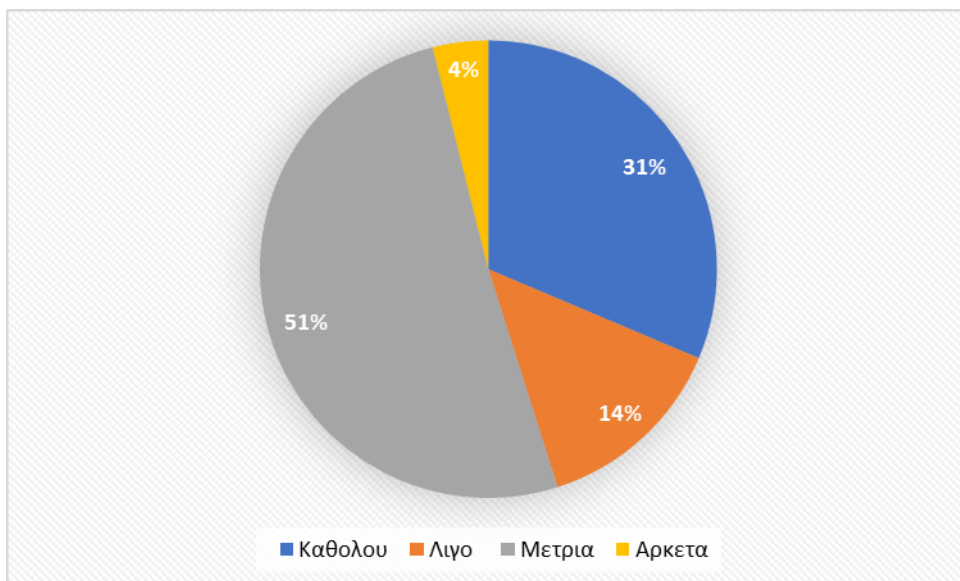
Πίνακας 35. Επίπεδο Εκπαίδευσης, ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Εχετε πεπειθουμα καποιου εγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιο απο τα ταξιδια σας)

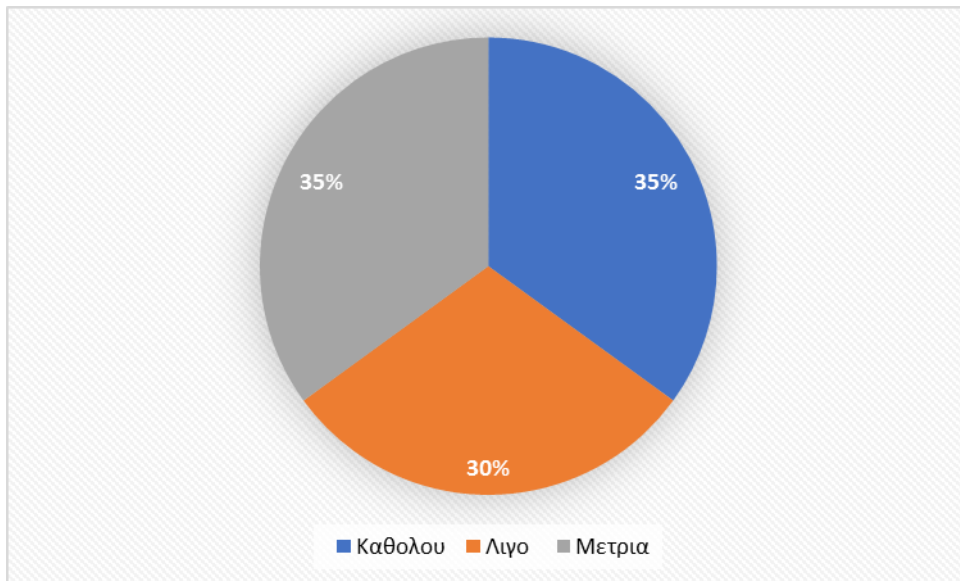
Πίνακας 36. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες σπουδές (Εχετε πεπειθουμα καποιου εγκληματος (ληστεια, κλοπη, κτλ) σε καποιο απο τα ταξιδια σας)

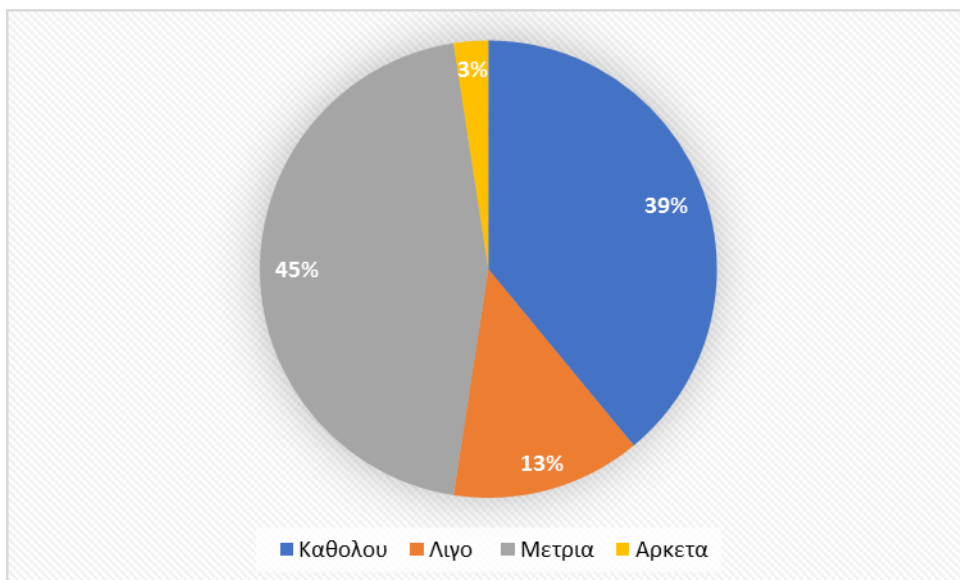
Πίνακας 37. Ηλικία, 21-40 (Φροντίζετε να ενημερώνετε για τις γραμμαμαεσησαναγκης (τηλεφωνααστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειαςκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

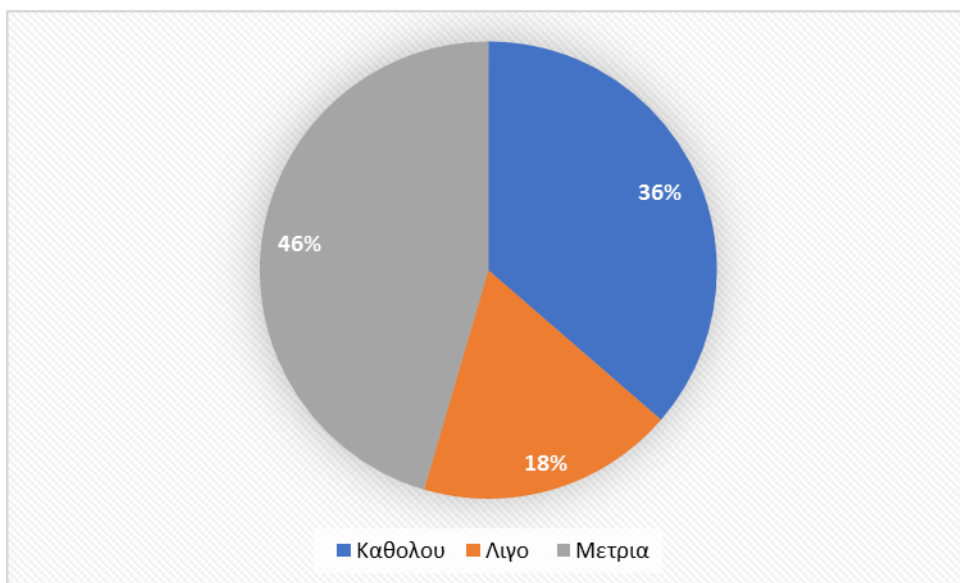
Πίνακας 38. Ηλικία, 41-60 (Φροντίζετε να ενημερώνετε για τις γραμμαμαεσησαναγκης (τηλεφωνααστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειαςκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

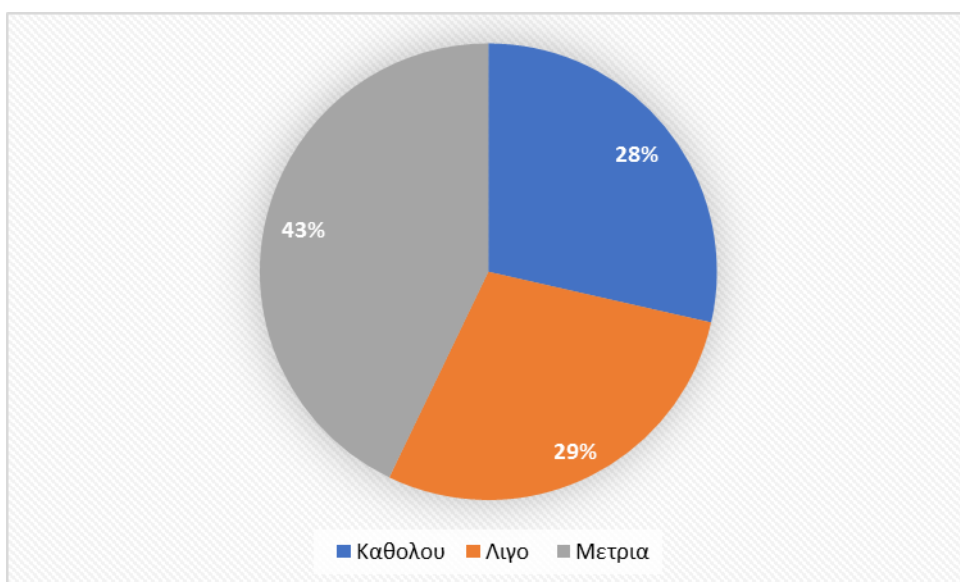
Πίνακας 39. Ηλικία, >60 (Φροντιζετε να ενημερωνεστε για τις γραμμεσαμησηςαναγκης (τηλεφωναστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειαςκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

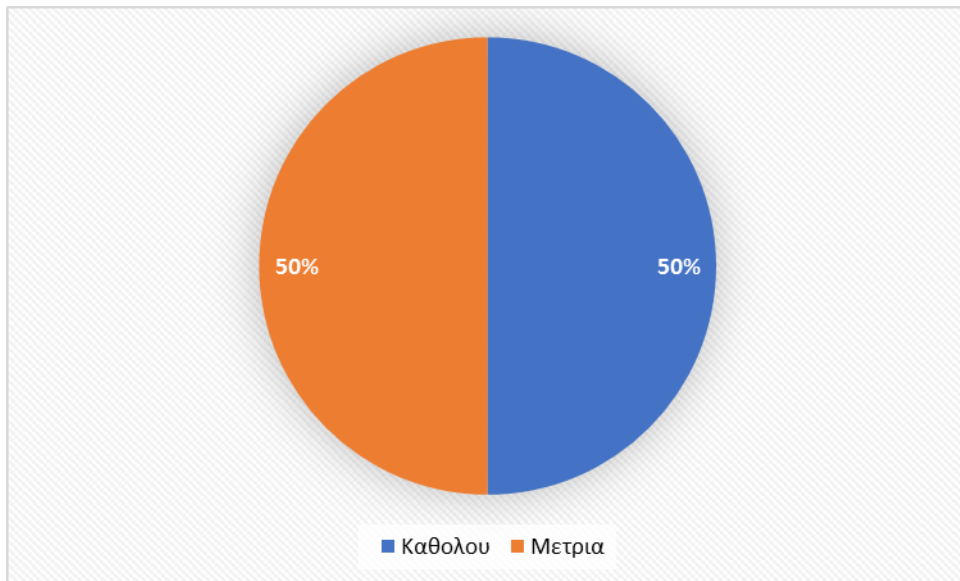
Πίνακας 40. Επάγγελμα, Υπάλληλος (Φροντιζετε να ενημερωνεστε για τις γραμμεσαμησηςαναγκης (τηλεφωναστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειαςκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

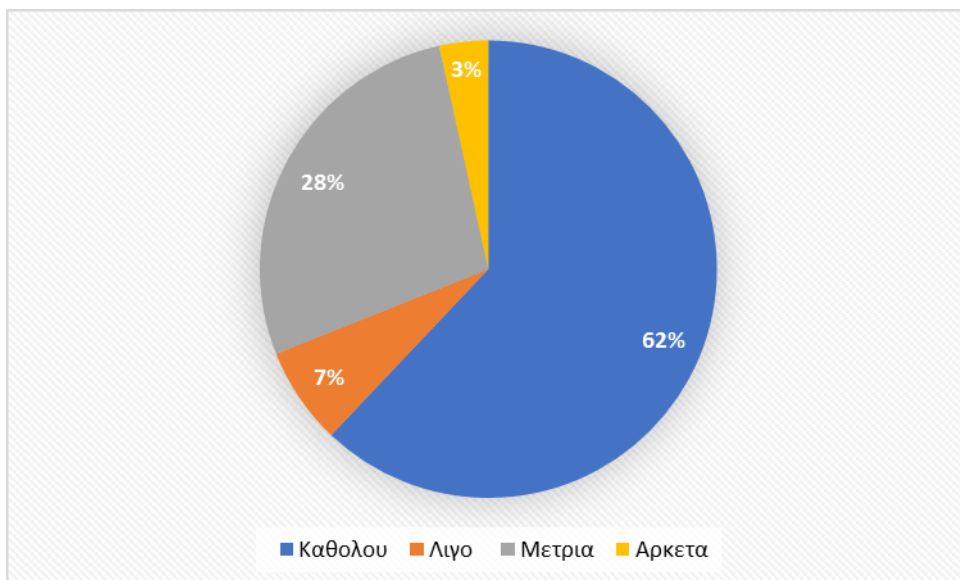
Πίνακας 41. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας (Φροντιζετε να ενημερωνεστε για τις γραμμεσαμεσησαναγκης (τηλεφωναστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειαςκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

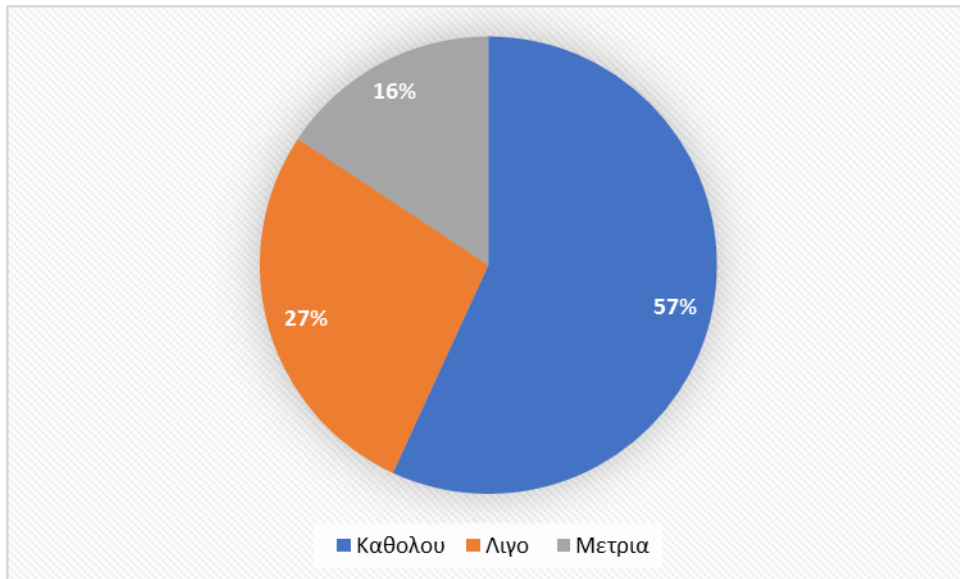
Πίνακας 42. Επάγγελμα, Συνταξιούχος (Φροντιζετε να ενημερωνεστε για τις γραμμεσαμεσησαναγκης (τηλεφωναστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειαςκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

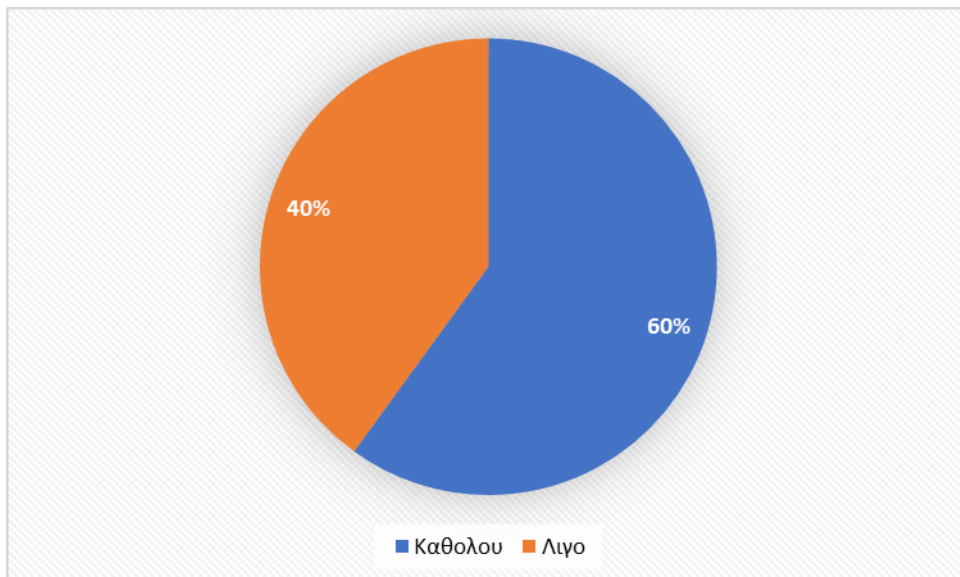
Πίνακας 45. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες σπουδες (Φροντιζετε να ενημερωνεστε για τις γραμμεσαμεσησαναγκης (τηλεφωναστυνομιας, τηλεφωνοπρεσβειασκτλ) πριν απο το ταξιδι σας)

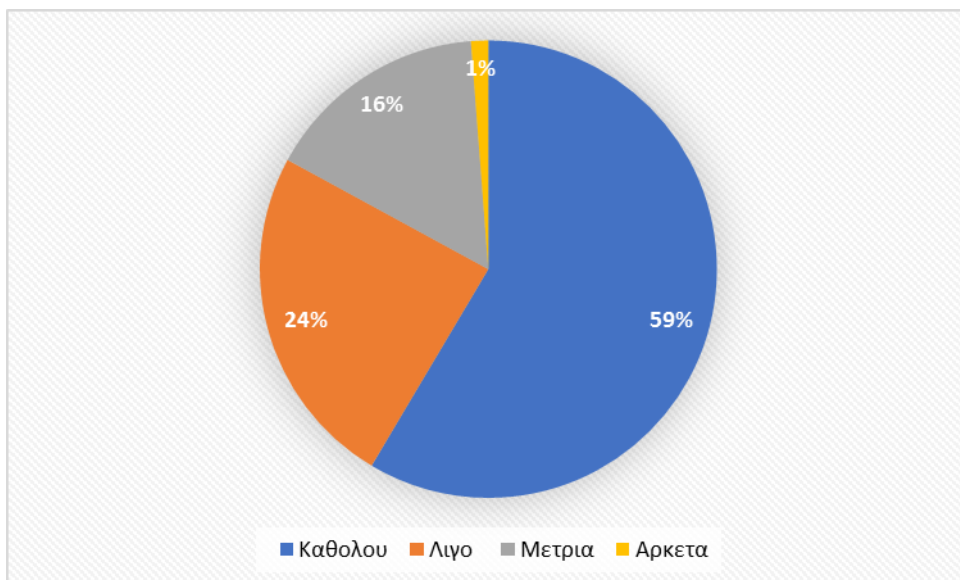
Πίνακας 46. Ηλικία, 21-40 (Θα επιστρεφατε να καταθεσετεεναντιον του θυτη σας εάν ειχατεπεσειθυμαεγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

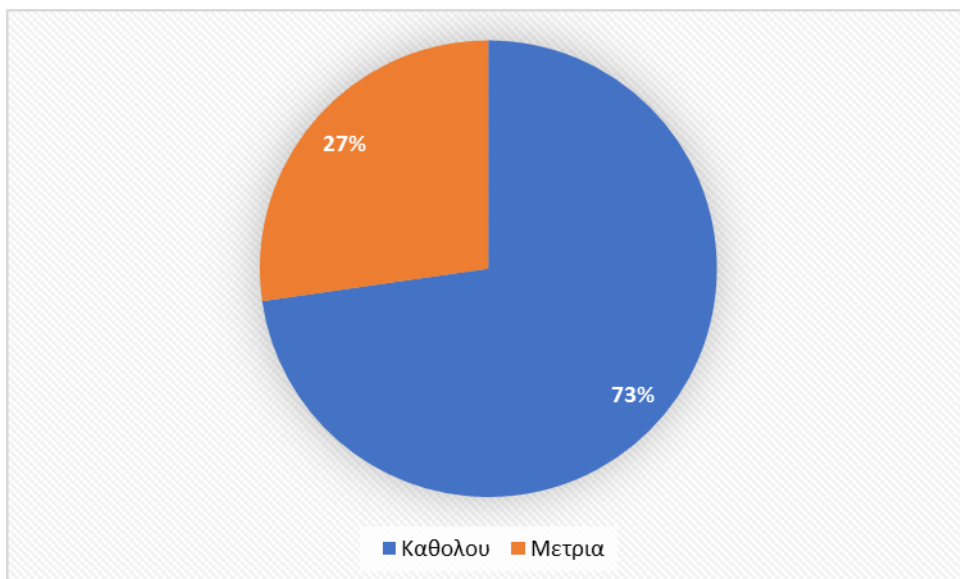
Πίνακας 46. Ηλικία, 41-60 (Θα επιστρέφατε να καταθεσετε εναντιον του θυτη σας εάν ειχατε πεσει θυμα εγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

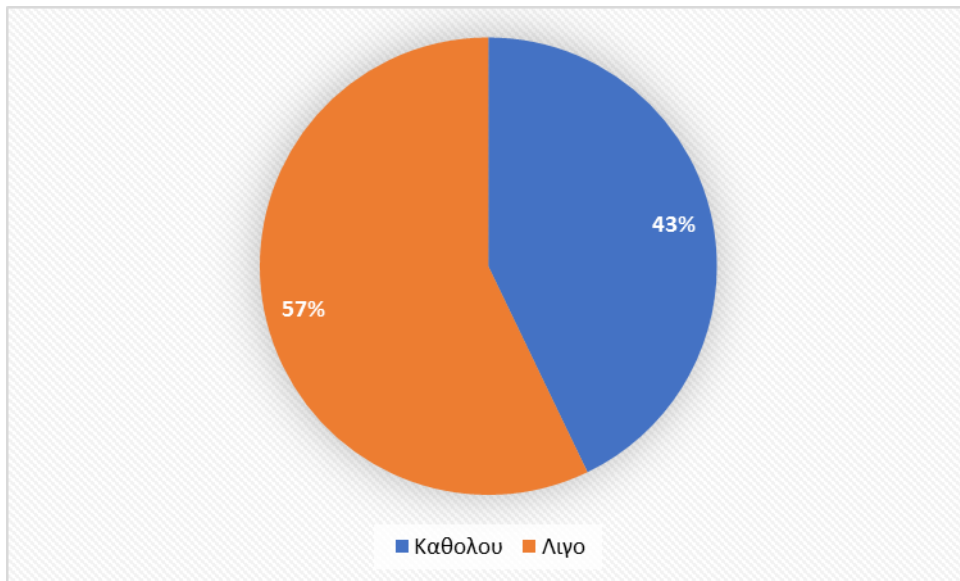
Πίνακας 46. Ηλικία, >60 (Θα επιστρέφατε να καταθεσετε εναντιον του θυτη σας εάν ειχατε πεσει θυμα εγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

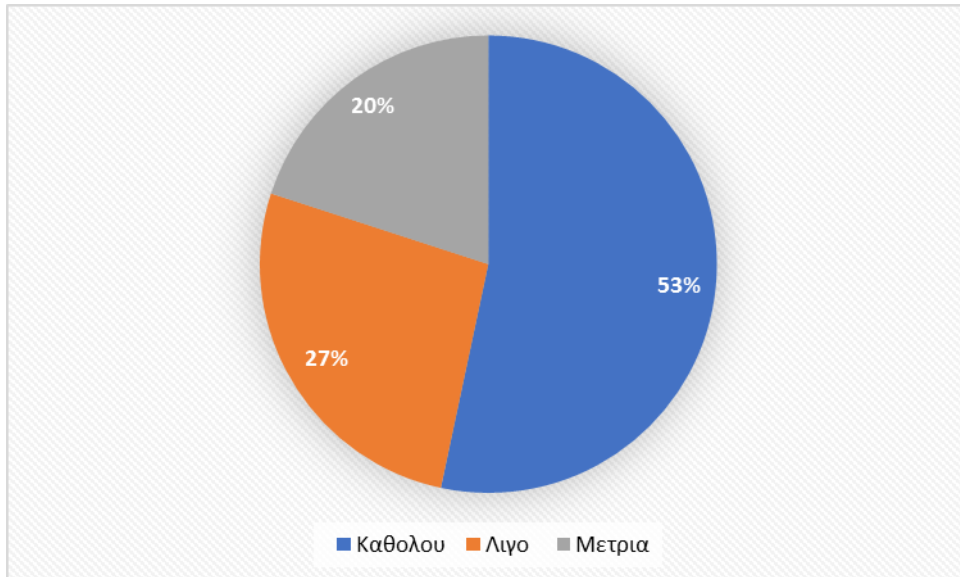
Πίνακας 47. Επάγγελμα, Υπάλληλος (Θα επιστρεφате να καταθεσετε εναντιον του θυτη σας εάν ειχατε πεσει θυμα εγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

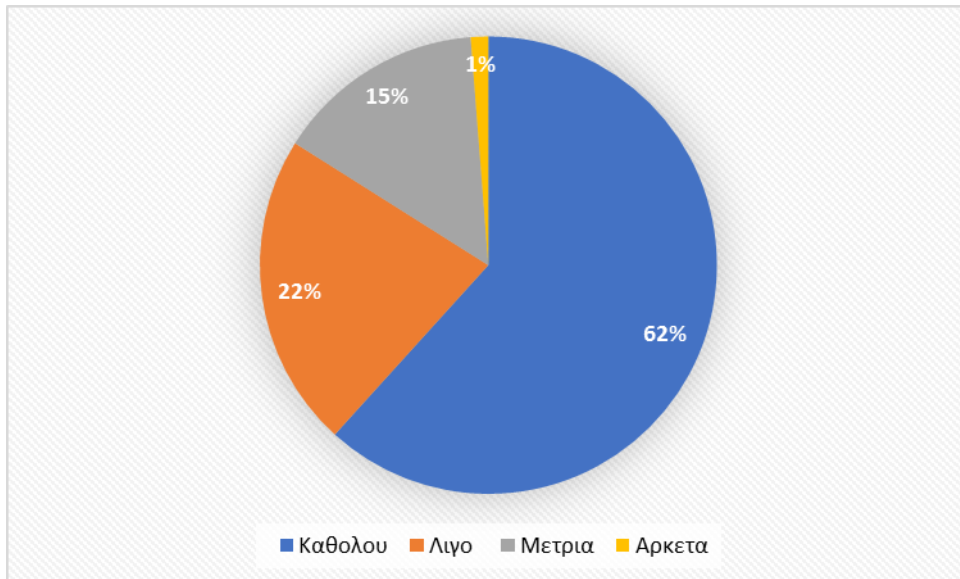
Πίνακας 48. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας (Θα επιστρεφате να καταθεσετε εναντιον του θυτη σας εάν ειχατε πεσει θυμα εγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

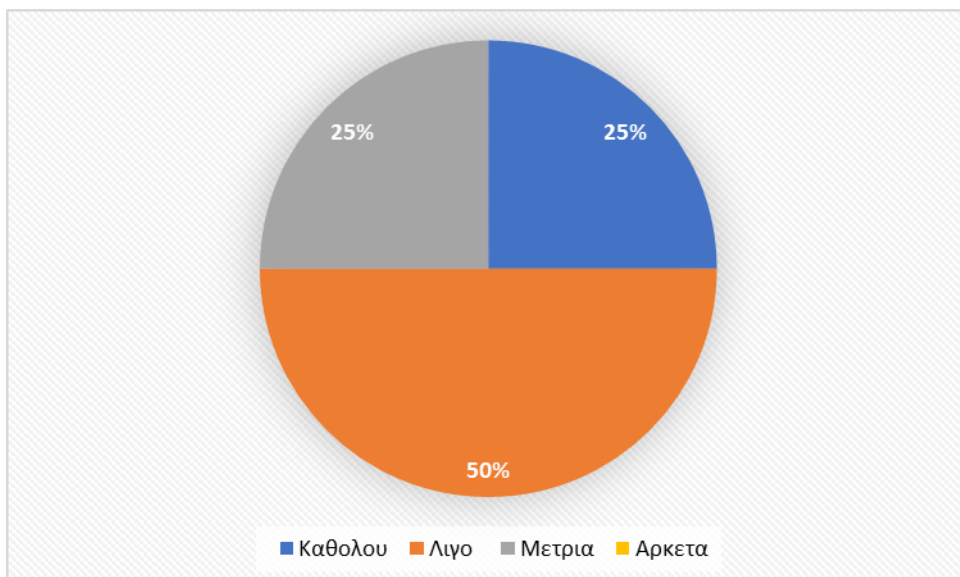
Πίνακας 49. Επάγγελμα, Συνταξιούχος (Θα επιστρεφατε να καταθεσετεεναντιον του θυτη σας εάν ειχατεπεσειθυμαεγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

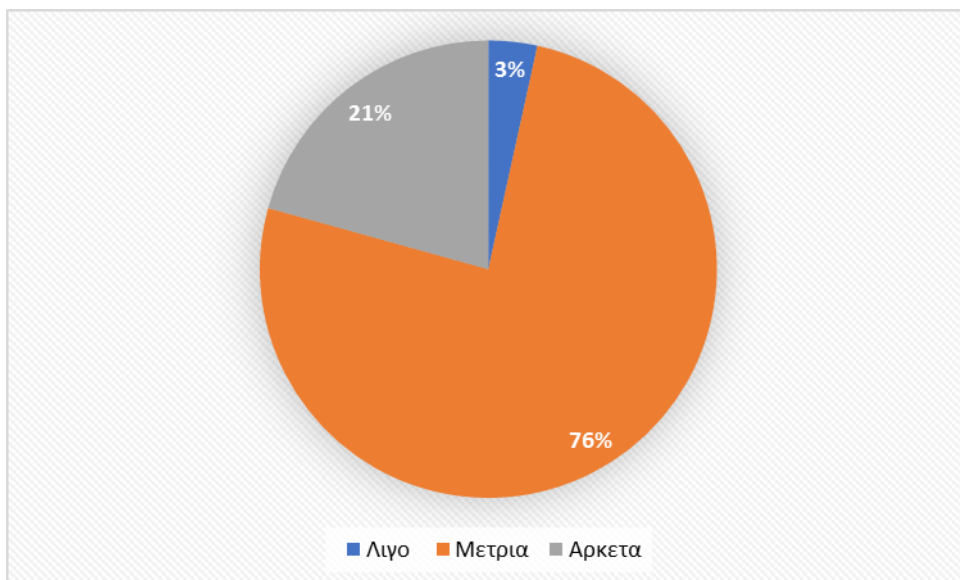
Πίνακας 50. Επίπεδο Εκπαίδευσης, <Lycium (Θα επιστρεφατε να καταθεσετεεναντιον του θυτη σας εάν ειχατεπεσειθυμαεγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

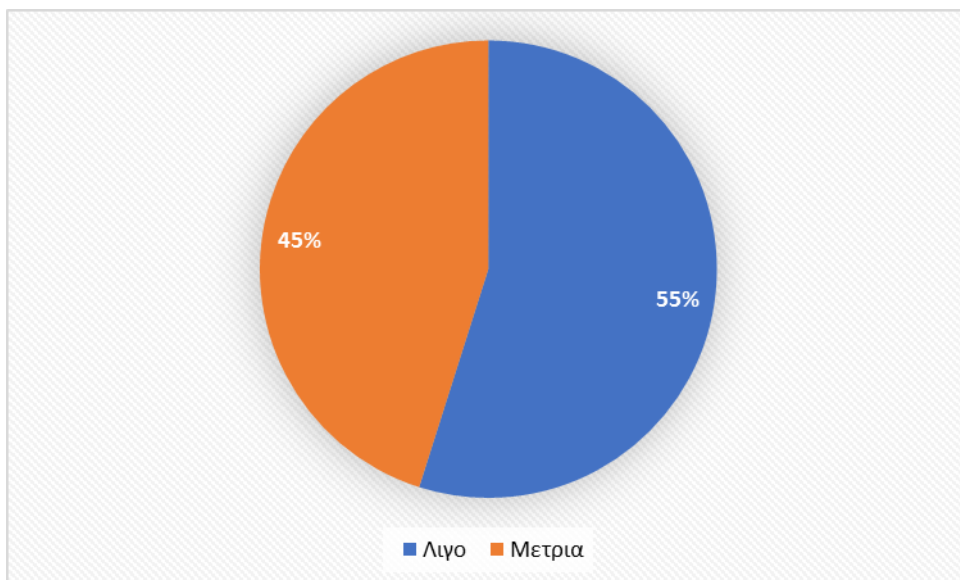
Πίνακας 50. Επίπεδο Εκπαίδευσης, ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Θα επιστρεφάτε να καταθεστέεναντιον του θυτη σας εάν ειχατεπεσειθυμαεγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

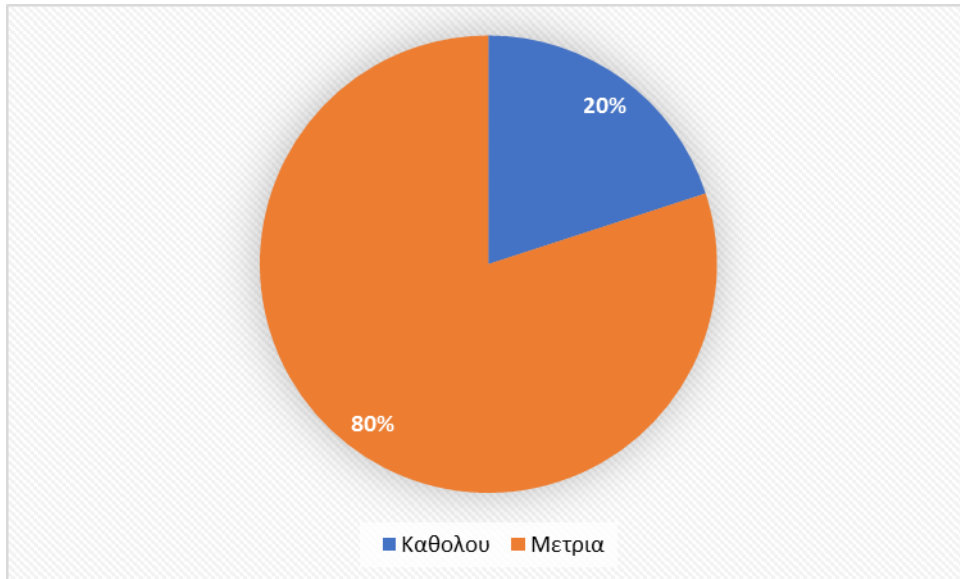
Πίνακας 51. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες Σπουδές (Θα επιστρεφάτε να καταθεστέεναντιον του θυτη σας εάν ειχατεπεσειθυμαεγκληματος στον τοπο των διακοπων/ταξιδιου σας)

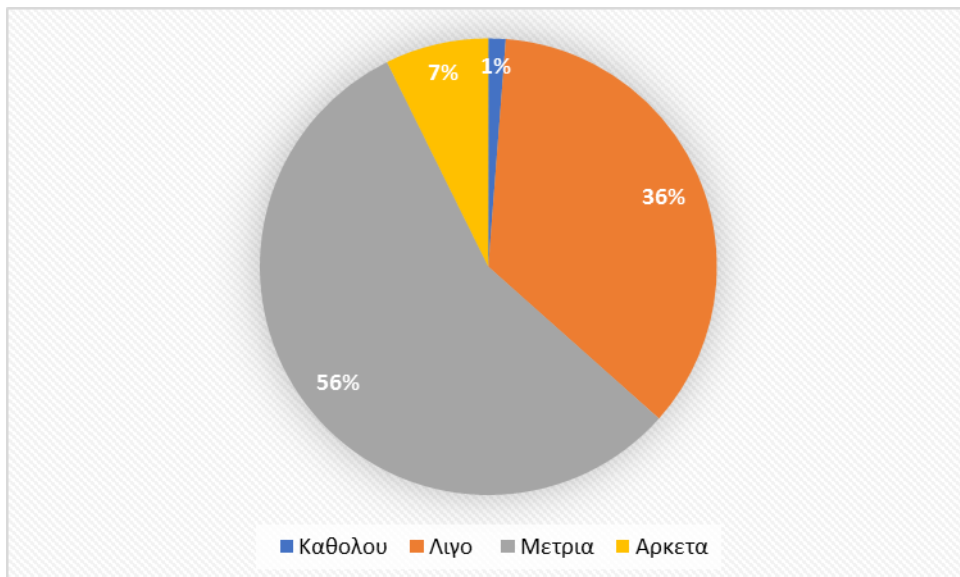
Πίνακας 52. Ηλικία, 21-40 (Πιστεύετε ότι επιλεγετεςδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

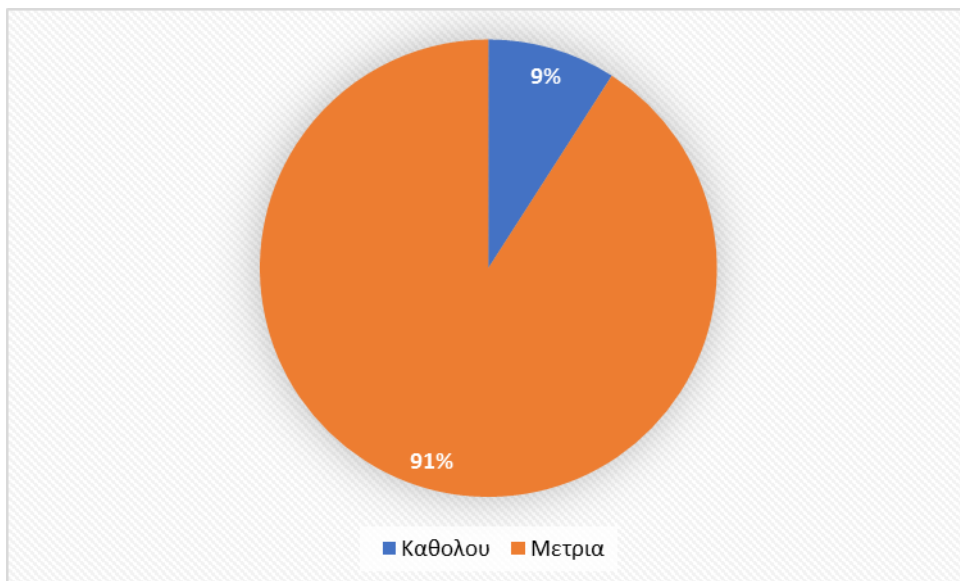
Πίνακας 53. Ηλικία, 41-60 (Πιστεύετε ότι επιλεγετεςδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

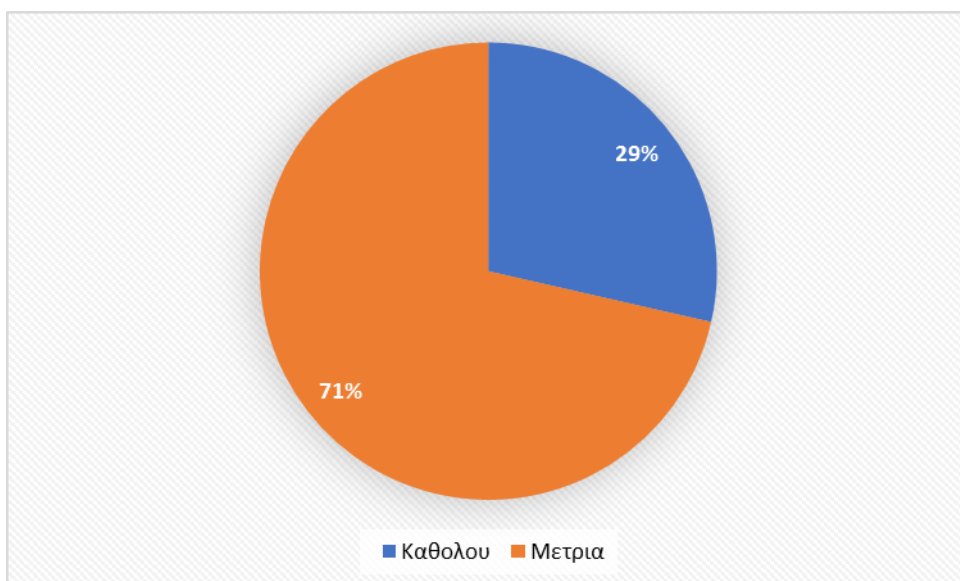
Πίνακας 54. Ηλικία, >60 (Πιστεύετε ότι επιλεγείτεδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

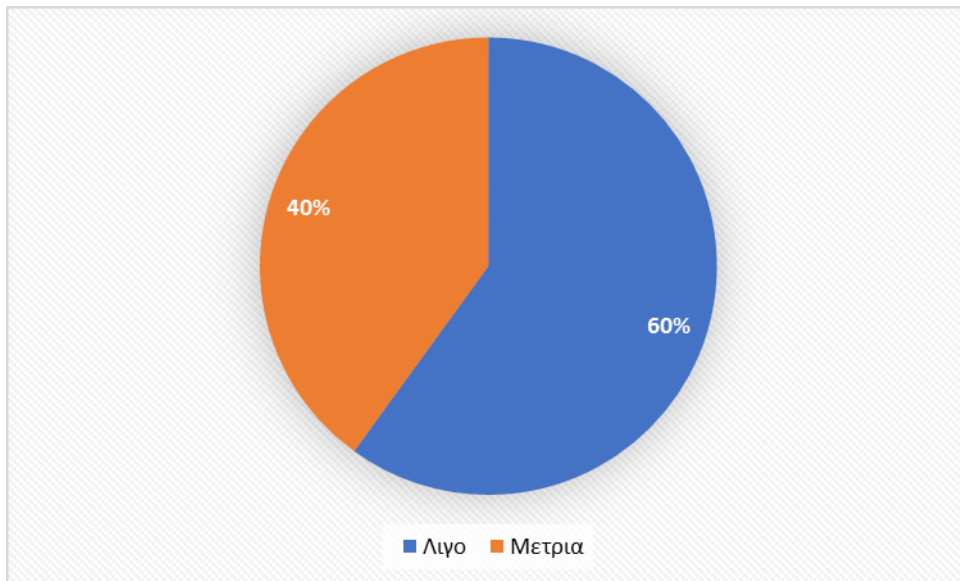
Πίνακας 55. Επάγγελμα, Υπάλληλος (Πιστεύετε ότι επιλεγείτεδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

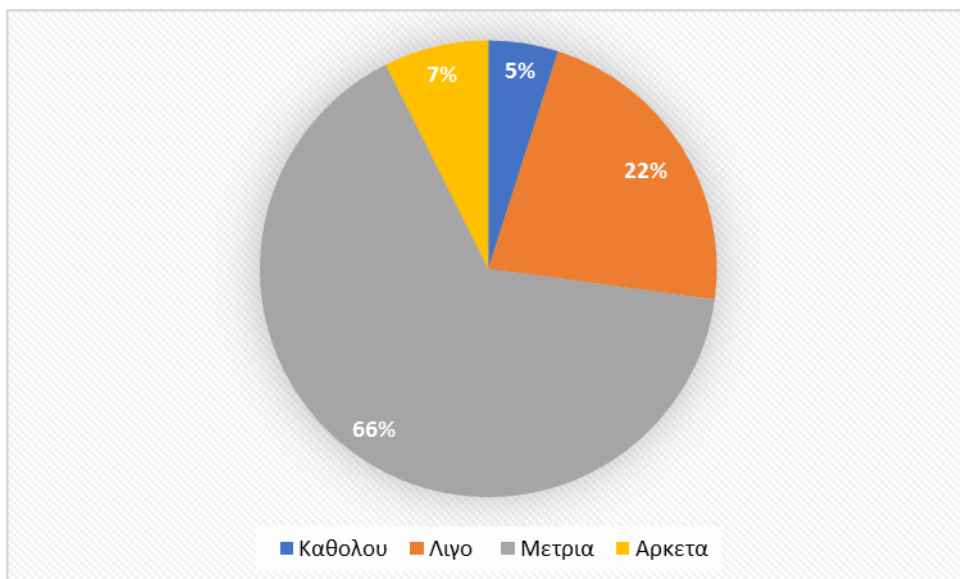
Πίνακας 56. Επάγγελμα, Επιχειρηματίας (Πιστεύετε ότι επιλεγείτε διακοπες φιλικές προς το περιβάλλον)

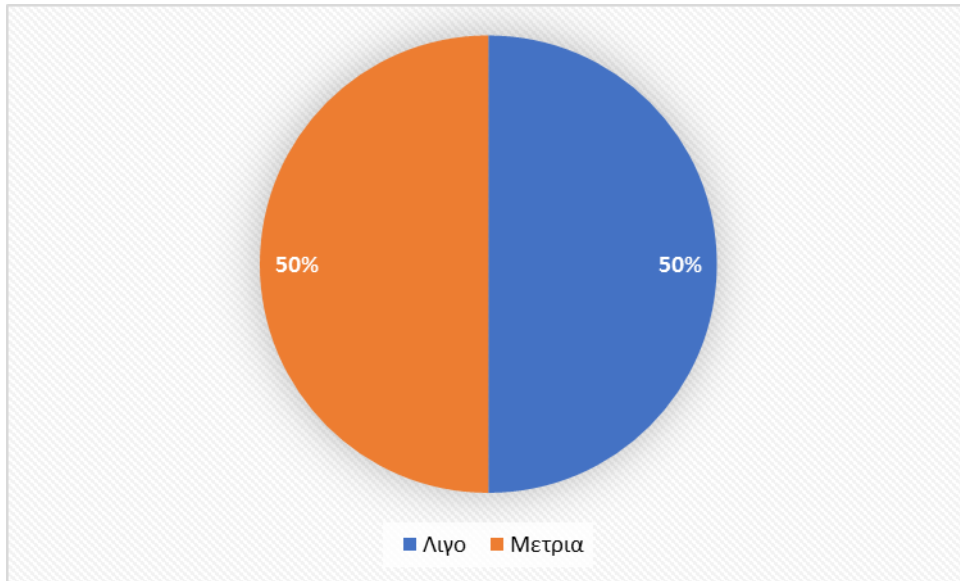
Πίνακας 56. Επάγγελμα, Συνταξιούχος (Πιστεύετε ότι επιλεγείτε διακοπες φιλικές προς το περιβάλλον)

Πίνακας 56. Επίπεδο Εκπαίδευσης, <Λύκειο (Πιστεύετε ότι επιλεγετεςδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

Πίνακας 56. Επίπεδο Εκπαίδευσης, ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Πιστεύετε ότι επιλεγετεςδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

Πίνακας 57. Επίπεδο Εκπαίδευσης, Μεταπτυχιακές ή ανώτερες σπουδες (Πιστευτε ότι επιλεγετεδιακοπεςφιλικες προς το περιβαλλον)

1. Το ιστορικό της καταστροφής

Θα πίστευε κανείς ότι οι ανησυχίες για το περιβάλλον είναι ένας προβληματισμός και μία ανησυχία που εισέβαλε στην ζωή μας τα τελευταία χρόνια. Η πραγματικότητα όμως είναι τελείως διαφορετική.

Ο ανθρώπινος πολιτισμός πάντα ήταν παρεμβατικός σε σχέση με το περιβάλλον. Στην Μεσοποταμία πριν από 3700 χρόνια για πρώτη φορά μεγάλες ομάδες πληθυσμού μετακινούνται οργανωμένα και συνειδητά εξαιτίας των περιβαλλοντικών αλλαγών που οι ίδιοι επέφεραν. Οι Σουμέριοι χρησιμοποιώντας τα νερά των ποταμών κατάφεραν για πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού να εξασφαλίσουν πλεόνασμα τροφών από την καλλιέργεια της γης, εξαντλώντας την, όμως τόσο που αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν. Ο Πλάτωνας επίσης κάνει αναφορές στην αποψίλωση των λόφων της Αττικής και οι Ρωμαίοι βίωσαν έντονα τις συνέπειες της εξάντλησης της γης από την καλλιέργεια και την βοσκή. Για να φτάσουμε στον 18ο αιώνα και την Βιομηχανική επανάσταση και να αρχίσουν να παίρνουν εντονότερη μορφή τα προβλήματα με την αποψίλωση των δασών, την αλόγιστη χρήση του άνθρακα, και την ραγδαία αύξηση του πληθυσμού.

Στο τέλος του προηγούμενου αιώνα με την ανθρώπινη παρέμβαση να έχει φτάσει στο μέγιστο σημείο της, και να μετατρέπει το πρόβλημα σε παγκόσμια απειλή. Πλέον οι άνθρωποι δεν έχουν την δυνατότητα να μεταφέρουν τα νοικοκυριά τους και υπάρχουν επιστημονικές αποδείξεις ότι οι διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες ευθύνονται για τα περιβαλλοντικά θέματα που έχουν προκύψει.

Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού ανάγκασε τις κοινωνίες να αναζητήσουν τρόπους ώστε να παράγουν προϊόντα αρκετά ώστε να τραφεί ο πληθυσμός (ένα μεγάλο μέρος του τουλάχιστον γιατί υπάρχουν υποσιτισμένες περιοχές σε όλο τον πλανήτη). Στην προσπάθεια να σιτιστεί ο πλανήτης αποψίλωσαν τα δάση της βροχής, ερημοποίησαν δασικές περιοχές, υποβάθμισαν τους φυσικούς πόρους και το πόσιμο νερό. Πλούσια γήινα και θαλάσσια οικοσυστήματα καταστράφηκαν σχεδόν ολοσχερώς από την αλόγιστη εκμετάλλευση, χάνοντας την δυνατότητα τους να αναγεννιούνται, να παράγουν οξυγόνο και να διατηρούν την βιοποικιλότητα τους. Για να φτάσουμε στην καταστροφή του όζοντος και της αύξησης της θερμοκρασίας της γης.

2. Επιπτώσεις του Τουρισμού στο περιβάλλον ως απειλές για το Τουριστικό προϊόν

Η ποιότητα του περιβάλλοντος τόσο του φυσικού όσο και του ανθρωπογενούς αποτελεί βασικό συστατικό για την επιτυχία της τουριστικής βιομηχανίας. Συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων με αρκετές από τις αυτές να έχουν δυσμενή επίδραση στο περιβάλλον. Οι περισσότερες από αυτές συνδέονται άμεσα με την δημιουργία βασικών υποδομών, δρόμοι, αεροδρόμια λιμάνια, μαρίνες κτλ., που διαμορφώνουν την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος. Άλλες πάλι αποτελούν κατά βάση την ουσία του ίδιου του προϊόντος και αναφερόμαστε στα θέρετρα, ξενοδοχεία εστιατόρια κ.τ.λ. Οι αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης μπορούν να επιφέρουν μη αναστρέψιμες ζημιές στο περιβάλλον και στους φυσικούς πόρους στους οποίους στηρίζεται η τουριστική βιομηχανία. Δεν πρέπει να αγνοούμε ότι ο τουρισμός έχει την δυνατότητα να δημιουργεί και ευεργετικά αποτελέσματα για το περιβάλλον και να συμβάλει στην διατήρηση και συντήρηση του. Γεγονός παραμένει ότι η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού σταδιακά καταστρέφει τους φυσικούς πόρους από τους οποίους εξαρτάται η επιβίωση του. Η ευαισθητοποίηση στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και διατήρησης του φυσικού κάλους και πλούτου μπορεί να αποτελέσει ένα σπουδαίο εργαλείο για την προστασία του περιβάλλοντος και να ενισχύσει την οικονομική τους σπουδαιότητα. (Urgur Sunlu, Ege University /Izmir, Turkey).

2.1. Κλιματική αλλαγή

Στο τέλος του Αυγούστου του 2005, ο Τυφώνας Κατρίνα, χτύπησε το Νότιο Ανατολικό τμήμα των ΗΠΑ, επιφέροντας ζημιές γύρω στα 80 δισεκατομμύρια δολάρια και βυθίζοντας το μεγαλύτερο τμήμα της Νέας Ορλεάνης κάτω από το νερό (Welzer, Climatewar, p24). Παρόλο που δεν έχει επιστημονικά τεκμηριωθεί η άμεση σχέση αυτών των φαινομένων με την κλιματική αλλαγή, η συχνότητα και η σφοδρότητα τους, έχει αφυπνίσει τον πληθυσμό και έχει δημιουργήσει το αίσθημα του επείγοντος.

Η κλιματική αλλαγή πλέον αναγνωρίζεται από την πλειοψηφία των κυβερνήσεων και των επιστημόνων παγκοσμίως ως ένα σημαντικό κοινωνικό και περιβαλλοντολογικό πρόβλημα που χρίζει άμεσης αντιμετώπισης (Fossel, 2005). Εκτιμάτε ότι η θερμοκρασία της γης θα έχει ανέβει από το 1990 έως το 2100 έως και 5.8 βαθμούς Κελσίου και υπολογίζεται ότι η στάθμη του νερού της θάλασσας θα ανέβει έως και 0.88 εκατοστά στο ίδιο διάστημα.

Και φυσικά θα αυξάνονται σε συχνότητα και σφοδρότητα, τροπικές καταιγίδες, τυφώνες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα.

Το κλίμα για τους αναλυτές και επαγγελματίες του Τουρισμού (Witt&Witt, 1995) στο παρελθόν, διαδραμάτιζε μικρό ρόλο στην διαμόρφωση του τουριστικού ρεύματος και των επιλογών, αρχικά γιατί θεωρείται ότι είναι «σταθερό» και φυσικά γιατί είναι πέρα από τον έλεγχο των ανθρώπων. Το κλίμα όμως έπαψε να είναι σταθερό και το πιθανότερο είναι ότι στις ερχόμενες δεκαετίες θα γίνει ακόμη πιο ασταθές και θα έχει ουσιαστικές επιδράσεις στο τουριστικό προϊόν και σε όλη την βιομηχανία (Smith, 2001 & Scott 2004). Και πιθανότερο στην παγκόσμια οικονομία καθώς η τουριστική βιομηχανία είναι ένας ανερχόμενος τομέας με σημαντικά ποσοστά στο ΑΕΠ των περισσότερων οικονομιών του κόσμου. Η επίδραση του τουρισμού στο περιβάλλον είναι σημαντική (Goessling 2002) και όχι μόνο γιατί αυξάνονται οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα από τα αεροπορικά ταξίδια αλλά και από την μετακίνηση μεγάλου αριθμού ανθρώπων από τόπο σε τόπο. Μπορούμε να προσεγγίσουμε την σχέση του τουρισμού με την κλιματική αλλαγή είτε βλέποντας τις προτιμήσεις των τουριστών (Scott&McBoyle,2001,Amelung&Vinner) και την συμπεριφορά τους (Maddison 2001, Richardson&Loomis 2004). Η βλέποντας τον προορισμό και πώς επηρεάζεται από την κλιματική αλλαγή και την διαχείριση της (Abegg 1996,CraigSmith&Ruhannen 2005,Perry 2005).

Η λειτουργία των οικονομικών αγορών, όπως και της τουριστικής αγοράς φυσικά, διαμορφώνεται από τους παράγοντες ώθησης και έλξης. Οι τουριστικοί προορισμοί στοχεύουν στο πιο επικερδές τμήμα της αγοράς και οι τουρίστες με την σειρά τους αναζητούν την καλύτερη συμφωνία. Έρευνες (Hamilton,2005) έχουν καταδείξει ότι η κλιματική αλλαγή επηρεάζει τις αποφάσεις της τουριστικής βιομηχανίας, άλλα είναι μείζονος σημασίας συγκριτικά με τις αυξομειώσεις των εισοδημάτων και την αύξηση του πληθυσμού. Στην ίδια έρευνα διαφαίνεται η τάση των τουριστών να επιλέγουν τους θερμότερους προορισμούς. Καθώς ανεβαίνει η θερμοκρασία της γης, προορισμοί οι οποίοι δεναποτελούν, λόγω καιρικών συνθηκών, επιλογή για διακοπές, στο μέλλον θα βρίσκονται ίσως στη κορυφή των επιλογών. Οι τουρίστες από τους συγκαιρινούς «θερμότερους» προορισμούς θα μετατοπίσουν το ενδιαφέρον τους στην πατρίδα τους καθώς θα έχουν βελτιωθεί οι καιρικές συνθήκες. Αυτό σημαίνει ότι οι τουρίστες της δυτικής Ευρώπης που κυριαρχούν στην αγορά θα περιοριστούν στις χώρες τους και αυτό το γεγονός θα αλλάξει τον «ταξιδιωτικό» και οικονομικό χάρτη του κόσμου.

Το πόσο θελκτικός, για τον τουρίστα, είναι ένας προορισμός ή μία χώρα εξαρτάται από το κατά κεφαλήν εισόδημα του, από την πολιτική σταθερότητα της χώρας ή του τόπου

προορισμού και την απόσταση τους από τον τόπο του. Παρόλο που ακούγεται εύκολη η εξίσωση, η εξαγωγή των συμπερασμάτων όμως διαφέρει από τα προσδοκώμενα όταν βάλουμε στην εξίσωση την αλλαγή του κλίματος, γιατί αλλάζει τον τρόπο που βλέπουν οι άνθρωποι έναν προορισμό αλλά και την χώρα τους.

Οι Γερμανοί τουρίστες κατατάσσουν τον καιρό, μετά το τοπίο και την τιμή, τρίτο σε σπουδαιότητα κριτήριο επιλογής του τόπου των διακοπών τους (Lohmann & Kaim, 1999).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, αφορά τους τουρίστες οι οποίοι προέρχονται από την Μεγάλη Βρετανία που εξαιτίας της αύξησης της θερμοκρασίας στις χώρες της Νότιας Μεσογείου, θα επιλέγουν να μείνουν στην χώρα τους στο μέλλον. Έρευνες έχουν καταδείξει ότι το 70 % με 80 % των Βρετανών θεωρούν αυτή την στιγμή ότι το κλίμα στο εξωτερικό είναι σαφώς καλύτερο από ότι στην πατρίδα τους (Perry, 1993) και αυτός είναι και ο κύριος λόγος που επιλέγουν να ταξιδέψουν στο εξωτερικό.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η Zimbabwe, όπου η κλιματική αλλαγή, εξαιτίας των υψιπέδων της την επηρεάζει λιγότερο από τις γύρω χώρες και ανταγωνίστριες, κατά συνέπεια θα έχει αυξημένη ροή τουριστών.

Διαφαίνεται δηλαδή ότι στο κυνήγι της αύξησης της εισροής των τουριστών νικητές θα είναι οι χώρες που αυτή την στιγμή έχουν ψυχρότερο κλίμα, όπως οι χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ο Καναδάς, και ίσως θα δούμε μία σημαντική αύξηση των εισροών στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία. Το ισοζύγιο των τουριστικών εισροών διαμορφώνεται κυρίως από τις συνολικές αλλαγές στο παγκόσμιο κλίμα, οι φτωχότερες χώρες είναι πιο ευάλωτες και περισσότερο ανέτοιμες να αντιμετωπίσουν φαινόμενα, όπως η αύξηση του επιπέδου της θάλασσας, ακραία καιρικά φαινόμενα, πλημύρες, καύσωνες κ.λπ. (Bosselo, Lazzarin, Roson & Tol 2004).

Η κλιματική αλλαγή είναι σημαντική και για την γενοχικότητα των τουριστικών προορισμών. Η εποχικότητα ενός προορισμού, αποτελεί τον μόνιμο προβληματισμό των παραγόντων που τον διαχειρίζονται και ταυτόχρονα, είναι λιγότερο κατανοητός παράγοντας που διαμορφώνει την τουριστική εισροή (Hingham & Hinch 2002, Jang 2004). Έως σήμερα οι έρευνες, τείνουν να επικεντρώνονται στις αιτίες, στις συνέπειες και στις μετρήσεις καθώς και στους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου.

Οι αιτίες του φαινομένου διαχωρίζονται στους φυσικούς παράγοντες που σχετίζονται με το κλίμα του προορισμού και τις παραμέτρους του, όπως η θερμοκρασία, η υγρασία, η ένταση του ανέμου, τα ποσοστά χιονόπτωσης κ.τ.λ. (Buttler, 1994). Και τους θεσμικούς παράγοντες, που αντανάκλουν τους κοινωνικούς κανόνες και πρακτικές. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται κορυφαία θρησκευτικά γεγονότα (όπως τα Χριστούγεννα & το Πάσχα),

οι σχολικές αργίες, τα διάφορα φεστιβάλ κτλ (Hinch&Hickey,1997).Στην πορεία προστέθηκαν στις αιτίεςκαι η μόδα, η κοινωνική πίεση, τα αθλητικά γεγονότα, και η αδράνεια των τουριστών (δεν προχωρούν σε αλλαγές αλλάεμμένουν σε επιλογές του παρελθόντος).

Οι συνέπειεςτης εποχικότητας αφορούν αποκλειστικά τον προορισμό και ανάγονται εξ' ολοκλήρου στονοικονομικό τομέα. Σχετίζονται μεπληρότητα ή υπέρ πληρότητατων καταλυμάτων, την αφθονία των εργαζομένων και προϊόντων και την κοστολόγηση όλων αυτών.

Και τέλος αλλά όχι λιγότερο σημαντικόείναι οι περιβαλλοντολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με την πίεση που ασκούν στο περιβάλλον οι μεγάλοι αριθμοίτουριστών με άμεσες συνέπειες στα αποθέματα νερού, την διαχείριση των απορριμμάτων, την διάβρωση του εδάφους και την συμφόρηση που παρατηρείται.(Konig&Bischoff 2004).

Είναι σημαντικό να εντοπίσουμεκαι τα θετικά που προκύπτουν από την εποχικότητα, πρωτίστωςτην δυνατότητα που δίνεται τόσο στις κοινωνίες όσο και στο περιβάλλον να ανασυνταχθούν και να ανανεώσουν τις δυνάμεις τους κατά την διάρκεια τις χαμηλή περιόδου ζήτησης(Hartmann 1986, Butler 1994).

Οι μετρήσεις, οι έρευνες και οι πολιτικές που εκπονούνται, επικεντρώνονται κυρίως στον περιορισμό του φαινομένου της εποχικότητας.

Το κλίμα πάντα αντιμετωπιζότανσαν μία σταθερά στους παράγοντες που επιδρούν στην εποχικότητα και οι δράσεις κατευθύνονταν κυρίως στους θεσμικού παράγοντες και στην αδράνεια των τουριστών.

Οι διαχειριστές των τουριστικών προορισμών, η πολιτική ηγεσίακαι οι διοργανωτές (μεγάλοι touroperatorsκυρίως) επικεντρώνονται στο προϊόν και στηνεπαναπροώθηση της εικόνας του στις αγορές κάτω από ένα καινούργιο πρίσμα με στόχο την μείωση της εποχικότητας στο ελάχιστον και στην δημιουργία ενός προϊόντος με διάρκεια στον χρόνο(Koenig&Bischoff 2004).

Συμπερασματικά μπορούμε να συνοψίσουμε,με τα σημερινά δεδομένα και την ένταση των κλιματικών αλλαγώνότιη Μεσόγειος, που αυτή την στιγμή αποτελεί τον κορυφαίο τουριστικό προορισμό του κόσμου σταδιακά θα γίνεται όλο και λιγότερο ελκυστικόςπροορισμός. Η Καραϊβική που αυτή την στιγμή είναι ο δεύτερος πιο ελκυστικός προορισμός του κόσμου σε λίγα χρόνια θα είναι πολύ «καυτή» για να την επισκεφτεί κανείςκαι το ίδιο θα συμβεί με όλους τους προορισμούς που σήμερα ονομάζουμε«τροπικούς». Η Κίνα και η Ινδία θα επηρεαστούν ελάχιστα. Και θετικά θα

διαμορφωθούν οι εισροές των τουριστών σε περιοχέςόπως η Βόρεια Αμερική, Αυστραλία, Ιαπωνία, ΒόρειακαιΑνατολική Ευρώπη.

Η κλιματική αλλαγή δεν αποτελεί πρόβλημα της τουριστικής βιομηχανία αλλά του συνόλου της οικονομίας. Γεγονός παραμένει ότι στο άμεσο μέλλον το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας θα αντιμετωπίζει δυσκολίες που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή όπως διάβρωση του εδάφους, αύξηση της στάθμης της θάλασσας, μόλυνση των νερών, μείωση των αλιευμάτων, καταστροφικές πλημύρες.

Η φύση και τα ζώα δεν αντιλαμβάνονται την «καταστροφή», απλά πεθαίνουν. Οι άνθρωποι είναι εκείνοι που αντιμετωπίζουν τις φυσικές και κοινωνικές συνέπειες αυτής της καταστροφής. Κι μιας που η γη μας αποτελεί ένα πλανητικό νησί και η αστρονομία δεν έχει εναλλακτικούς άλλους πλανήτες να μετοικίσουμε καλό είναι να χρησιμοποιήσουμε την μοναδικότητα μας ώστε να ευαισθητοποιηθούμε γρηγορότερα από τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τις λύσεις τους.

2.2. Εξάντληση των φυσικών πόρων

2.2.1. Αποθέματα νερού

Το νερό είναι θεμελιώδη συστατικό για την επιβίωση του ανθρώπου αλλά και της ευημερίας του (Stonich,1998,WTM,2007). Αναγνωρίζεται πλέον ως ο πιο σημαντικός αλλά και σπάνιος πόρος για την Τουριστική Βιομηχανία (WNWTO, 2003) η οποία είναι γνωστή για την υπερβολική χρήση του. Συχνά οι αυτόχθονες πληθυσμοί ανταγωνίζονται με την Τουριστική Βιομηχανία για αυτό το ζωτικό αλλά και σπάνιο αγαθό. Το φαινόμενο είναι εντονότερο κατά την διάρκεια του καλοκαιριού ή κατά την περίοδο ξηρασίας, που συνήθως συμπίπτουν με την υψηλή τουριστική περίοδο. (Eurostat,2009).Σε αρκετούς τουριστικούς προορισμούς οι διαθεσιμότητες του νερού φτάνουν σε κρίσιμα επίπεδα με εξαιρετικά υψηλό κόστος τόσο για την Τουριστική βιομηχανία όσο και για τα οικοσυστήματα. Η κλιματική αλλαγή θα αυξήσει την πίεση και θα έρθουμε αντιμέτωποι με την ανάγκη να διαχειριστούμε διαφορετικά και με καλύτερο τρόπο τα αποθέματα νερού. Στις αναπτυγμένες χώρες η ανεπάρκεια του νερού είναι εντονότερη και η διαχείριση του είναι δύσκολη γιατί έχουν επηρεαστεί οι λεκάνες απορροής από την αποψίλωση των δασών, από τις ελλειπείς υποδομές, από την παντελή απουσία αποτελεσματικής τιμολόγησης και συστήματος ανάκτησης του κόστους, από την έλλειψη οργάνωσης και την συστηματική αφοσίωση στην εφαρμογή οικονομικών κινήτρων και κυρώσεων για την προώθηση της συντηρητικής χρήσης του νερού (Pigram,2001).

Η δύναμη του τουριστικού προϊόντος συνδυασμένη με ποικίλους άλλους παράγοντες έχουν ως αποτέλεσμα την ανεπάρκεια του νερού στους προορισμούς με σημαντικό κόστος για αυτούς. Θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις αιτίες και τις συνέπειες της αλόγιστης, μη βιώσιμης διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης και το αποτέλεσμα αυτής στα αποθέματα του νερού. Διερευνάται η αλληλεπίδραση των περιβαλλοντολογικών και πολιτικών παραγόντων στους τουριστικούς προορισμούς και πώς αυτό έχει επηρεάσει τους διάφορους παράγοντες. Πρέπει να ξεπεράσουμε την αναγνώριση των χρηστών και να προχωρήσουμε στον εντοπισμό της ιστορική και κοινωνική διαδικασία που μας έφεραν σε αυτή την κρίση, των επίπεδων κατανόησης και των ενεργειών που απαιτούνται για μια πιο ισότιμη πρόσβαση στο αγαθό. Απαιτείται επίσης να εξερευνήσουμε τις παρούσες πολιτικές, πριν προβούμε σε προτάσεις που αφορούν τον επαναπροσδιορισμό των δράσεων και της προσέγγισης του προβλήματος.

2.2.1.1. Πολιτική διαχείριση και τουριστική προσέγγιση του προβλήματος

Η βιωσιμότητα του Τουριστικού προϊόντος εξαρτάται από την επάρκεια της ποσότητας και της ποιότητας του νερού (Essex,kent&Newnmam,2004).Η έλλειψη έρευνας που αφορά την σχέση του νερού και του Τουρισμού κάνει εξαιρετικά δύσκολη την εμπλοκή της Βιομηχανίας στις συζητήσεις για την επίλυση των προβλημάτων (Cruse,OKeef&Horowitz,2010).Το μεγαλύτερο κομμάτι της έρευνας αφορά την άμεση κατανάλωση νερού και επικεντρώνεται σε περιοχές με έντονο το πρόβλημα της λειψυδρίας όπως η Αυστραλία και οι ξηρές περιοχές της ζώνης της Μεσογείου (DeStefano,2004,Essexetal2004;Garcia&Servera2003;Kent; Newnmam&Essex2002,Rico-Amoros,Olcina-Cantos&Saouri 2009,TortellaandTrado 2011). Παρόλο που η πρόσβαση στα αποθέματα νερού αποτελεί θεμελιώδη βάση για την επίτευξη της πολυπόθητης τουριστικής ανάπτυξης, για πολλές χώρες, η δυσαρέσκεια και οι ανησυχίες για την πρόσβαση σε αυτό και την επάρκεια του αυξάνετε διαρκώς, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Είτε στον αναπτυγμένο είτε στον αναπτυσσόμενο κόσμο, τείνουμε να υποβαθμίζουμε τις κατά κεφαλήν ανάγκες για νερό των τουριστών έναντι των αυτοχθόνων. Η κατανάλωση νερού έχει σημαντικές διαφοροποιήσεις από τουριστικό σε τουριστικό προορισμό και εξαρτάται τόσο από τα μοντέλα ανάπτυξης όσο και από τους τύπους των ξενοδοχείων. (Rico-Amarosetal 2009 Deng&Burnnett,2002,Gossling 2011).Έρευνες έχουν δείξει ότι το μεγάλο μέγεθος των ξενοδοχείων αυξάνει και τις απαιτήσεις για νερό. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η

συμπεριφορά των τουριστών ως προς την κατανάλωση του νερού έχει σημαντικό ρόλο τόσο στην σχεδίαση των υποδομών άλλα και των συνεπειών αυτής. Η εκστρατεία για τον περιορισμό της χρήσης του νερού και την σοφότερη χρήση των αποθεμάτων του κατά την περίοδο των διακοπών δεν θεωρείται επαρκής. Η διαρκής εκπαίδευση και ενημέρωση των διευθυντών και των ανθρώπων που παίρνουν τις αποφάσεις θα ήταν το ίδιο επικερδής, εξαιτίας του χαμηλού επιπέδου κατανόησης και συνειδητοποίησης αναφορικά με την συντήρηση των αποθεμάτων νερού. (Charara,Gashman,Bonnell&Gehr 2010).

2.2.1.2. Τουρισμός και νερό το παράδειγμα του Μπαλί

Το Μπαλί, ένα μικρό νησάκι της Ινδονησίας, αποτελεί το τέλειο εργαστήριο για τουριστικές μελέτες καθώς είναι ένας παγκοσμίως γνωστός και σημαντικός προορισμός. Το μικρό νησάκι αυτό αποτελούσε πόλο έλξης τουριστών από την εποχή της αποικιοκρατίας. (Vickers,1989). Μέχρι το 1930 οι τουρίστες κατέφθαναν κατά εκατοντάδες και στην δεκαετία του 1960 χιλιάδες για να πολλαπλασιαστούν κατά εκατοντάδες χιλιάδες την δεκαετία του 1980.

Εξακολουθούν να το αποκαλούν Μαγικό, Μυθικό, ένα εντυπωσιακό σύμπλεγμα βουνών και λιμνών γεμάτο ορυζώνες, αρχαίους ναούς και παλάτια περιτριγυρισμένα από σμαραγδένια θάλασσα(Divetheword 2010) και για αυτό αποτελεί πόλο έλξης τουριστών. Μόνο το 2008 το Μπαλί φιλοξένησε 4,7 εκατομμύρια τουρίστες (BPS 2009), το 25 % του πληθυσμού απασχολούνταν με τον τουρισμό άμεσα και ένα ποσοστό της τάξεως του 55 % έμμεσα (BPS 2009).

Παρόλο που από το 2009 έχουμε μία στασιμότητα στις αφίξεις ή ακόμα και μία μικρή μείωση (KuntjoroJakri 2009) οι τουρίστες υπολογίζεται ότι καταναλώνουν περίπου το 65 % των αποθεμάτων νερού (Merit 2010).

Για την κοσμοθεωρία του Μπαλί το νερό είναι σημαντικό για να διατηρηθεί η αρμονική σχέση μεταξύ του Θεού, των ανθρώπων και του περιβάλλοντος (TriHitaKarana) Μία πιο μοντέρνα εκδοχή της Ινδουιστικής–Μπαλινέζικης φιλοσοφίας (WayanWindia&RatnaDewi 2011)που προήλθε από τις αρχαίες ιεροτελεστίες των ναών του νερού.

Η ισορροπία της αγροτική –οικολογία της περιοχής βασίζονταν σε ένα ευέλικτο και δημοκρατικό σύστημα διαχείρισης κοινωνικών και θρησκευτικών ιδρυμάτων –το σύστημα Subak από τους ναούς του νερού. Το αυτοδιαχειριζόμενο δημοκρατικό σύστημα των αγροτών

του Μπαλί φαινόταν ικανό και δίκαιο στον διαμοιρασμό του νερό του νησιού (Lansing 2007) αν και οι απόψεις δίστανται (Straus, 2011) θεωρώντας ότι οι Βασιλείς, στα προ αποικιοκρατικά χρόνια, διαχειριζόταν το νερό προς το αποκλειστικό τους συμφέρον, παρόλα αυτά το σύστημα επέτρεπε σε όλους επαρκές μερίδιο από το διαθέσιμο νερό. Από τον 11 αιώνα ο ναός του νερού επεκτάθηκε και στην διαχείριση της παραγωγή του ρυζιού και κατά συνέπεια ολόκληρου του οικοσυστήματος (Lansing,2007), οι ναοί εξακολουθούν να είναι ενεργοί και διατηρούνται από τους αυτόχθονες αλλά φθίνει η επιρροή τους εξαιτίας της οικονομικής πραγματικότητας που έχει δημιουργηθεί (Lorenzen&Lorenzen,2011). Κατά τις δεκαετίες 1966-1998 το Μπαλί έκανε ένα τεράστιο άλμα στον μαζικό τουρισμό, με κάθε κόστος. Τα νούμερα μιλάνε για αλματώδης αύξηση και ο σχεδιασμός μόνο αρπακτικός μπορεί να χαρακτηριστεί. Παρά την ανησυχία και τις αυξανόμενες διαμαρτυρίες για την υπερεκμετάλλευση του νησιού, οι ξένοι επενδυτές και οι υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι, κοντά στα κέντρα λήψεως αποφάσεων, εξακολούθησαν να υλοποιούν συμβάσεις (cf. Susta&Connor, 1999 regardingtheBaliNirwanaresortforexample). Οι πιέσεις από τους επενδυτές κυρίως από την Jakarta, για την μεγιστοποίηση των αφίξεων και των κερδών που θα μπορούσαν να φέρουν ανέβασαν τον αριθμό των κλινών από 5000 που ήταν το 1987 σε 13000 το 1992 και με 20.000 κλίνες ακόμα υπό κατασκευή (Nordholt, 2007).Η κεντρική διοίκηση ήταν απόλυτα συνεργάσιμη και ανυπόμονη να εισπράξει τα έσοδα από τους φόρους των ξενοδοχείων, εστιατορίων και άλλων τουριστικών μονάδων (Warren, 1998).Ο μαζικός τουρισμός στο Μπαλί που πυροδοτήθηκε από τις εξωτερικές επενδύσεις πυροδότησε μία σειρά κοινωνικών και οικολογικών προβλημάτων με την κρίση του νερού να κυριαρχεί. Διεθνή πρακτορεία (όπως Jica, 2006 και τα τοπικά Ngo και Walhl) πρόβλεψαν ότι το Μπαλί θα έχει σοβαρότατο πρόβλημα με τα αποθέματα νερού έως το 2025.

Και αυτό γιατί προέβλεπε ότι ο πληθυσμός του Μπαλί θα αυξηθεί κατά 32% εξαιτίας των οικονομικών μεταναστών, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να αναλάβουν τις πιο επικίνδυνες και σκληρές δουλειές με το μικρότερο αντίτιμο (MacRae, 2010).Πρόσθετη πίεση ασκούν οι αυξημένες απαιτήσεις για νερό ώστε να εξυπηρετηθεί αρκούντως η απαιτητική πελατεία (π.χ. air-conditioning, Jacuzzi, βίλλες με ιδιωτικές πισίνες κτλ.) καθώς φυσικά και η αυξημένη ζήτηση για ξενοδοχεία πολλών αστέρων με τις ανάλογες ανέσεις για τους φιλοξενούμενους τους.

2.2.1.3. Οικολογική προσέγγιση στο ζήτημα.

Η πολιτική οικολογία είναι ένα ευρύ και κατακερματισμένο πεδίο το οποίο εξελίσσεται και εμπλουτίζεται διαρκώς. Είναι μια προσέγγιση στην ανάλυση, που αφορά όλους του κλάδους της οικονομίας και συνδυάζει την πολιτική οικονομία και την οικολογική κουλτούρα (Robbins 2004) και προωθεί της διακλαδικές συνεργασίες, πλάνα και πρακτικές (Gosling 2003) χωρίς όμως να καθησυχάζονται από αυτά, οι ανησυχίες των ερευνητών για την κοινωνική δικαιοσύνη (DermanandFerguson 2000). Παραμένει όμως το χρησιμότερο εργαλείο ανάλυσης της επήρειας των πολιτικών και οικονομικών αποφάσεων στο περιβάλλον (Stonich,1998). Η ανάλυση των σχέσεων είναι πολύπλοκη εξαιτίας της συμμετοχής πολλών ομάδων με έννομο ενδιαφέρον στο περιβάλλον και αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα. Τελικά όμως όλα καταλήγουν στην μάχη για την απόκτηση πρόσβασης και ελέγχου στους φυσικούς πόρους, των αποθεμάτων του νερού στην προκειμένη περίπτωση (Paulson,GezonandWatts, 2003) και στη περίπτωση του Μπαλί αυτό είναι προφανές. Τα αποτελέσματα αυτής της διαμάχης σκιαγραφούν και τον νικητή στην μάχη για την επικράτηση (Swyngedouw,2009),τα συμφέροντα, τα κίνητρα και τα ιδρύματα που επικουρούν οι αποφάσεις του. Χρησιμοποιώντας το Μπαλί ως παράδειγμα θα προσπαθήσουμε να εξάγουμε συμπεράσματα που θα δίνουν την δυνατότητα σε άλλους τουριστικούς προορισμούς να τα εντάξουν στα σχέδια τους η να αναγνωρίσουν λάθη και επιζήμιες πρακτικές και να συνδυάσουν τον τουρισμό και την σχέση του με το περιβάλλον και τις κοινωνικές αλλαγές. (Robbins 2004).

2.2.1.4. Οι εμπλεκόμενοι φορείς στον Τουρισμό και τους πόρους του νερού στο Bali.

Αρχικά θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τους εμπλεκόμενους φορείς και να δούμε την δράση και την επίδραση τους τόσο στην ανάπτυξη του τουρισμού όσο την αλληλεπίδραση τους στα αποθέματα νερού. Η αναγνώριση των φορέων είναι το πρώτο βήμα για την κατανόηση των δικτύων και των δυσκολιών που οδήγησαν στην κρίση και στην κακή διαχείριση των αποθεμάτων του νερού στο Bali, ώστε να έχουμε την ευκαιρία να εξάγουμε συμπεράσματα που θα χρησιμοποιηθούν ως μοντέλο και για άλλους τουριστικού προορισμούς.

Η αναγνώριση τους καταδεικνύει τις σχέσεις και τη μεγάλη ποικιλία ενδιαφερόμενων μερών στην κυβέρνηση. Θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι για πολλοί φορείς κυβερνήσεων εκπροσωπούνται σε τρία επίπεδα, το εθνικό, το επαρχιακό και το περιφερικό. Το επόμενο βήμα είναι να καταλήξουμε στον συσχετισμό των δυνάμεων μεταξύ αυτών των φορέων και τις μεταξύ τους διασυνδέσεις. Για παράδειγμα αρκετοί από τους κυβερνητικούς εκπροσώπους είναι ιδιόκτητες μονάδων και επιχειρήσεων και αρκετοί επενδυτές έχουν συμφέροντα στην κυβέρνηση (Hassey, 1989). Η άρδευση των καλλιεργειών, θεωρείται ανταγωνιστική του τουρισμού σε αρκετές περιοχές. Ο ρόλος των τοπικών κοινωνιών και δομών διαδραματίζει βασικό ρόλο στην διαχείριση των αποθεμάτων του νερού παρόλη την έλλειψη ομοιογένειας στις αποφάσεις και αρμονία στην διαχείριση (MacRaeandArthawiguan, 2011).

2.2.1.5. Αιτίες & συνέπειες της κακής διαχείρισης των αποθεμάτων του νερού

Οι έρευνες υποδεικνύουν ότι η κρίση στα αποθέματα του νερού είναι αποτέλεσμα παραγόντων που δεν συνδέονται μεταξύ τους, περιβαλλοντολογικοί και πολιτικοί παράγοντες που αλληλεπιδρούν και επηρεάζουν διάφορους κοινωνικούς παράγοντες όχι απαραίτητα με τον ίδιο τρόπο. Η άνιση κατανομή σε βάρος των καλλιεργειών και υπέρ των τουριστικών μονάδων επιτείνουν την εχθρότητα και τις εντάσεις μεταξύ των τοπικών πληθυσμών και των τουριστών και το γεγονός αυτό είναι εμφανές στην περίπτωση του Bali. Η διανομή του νερού στο Μπαλί για διαφορετικές χρήσεις από διαφορετικές ομάδες είναι πράγματι μια διαδικασία σύγκρουσης.

2.2.1.6. Παράγοντας της διανομής του νερού

Ενώ η κεντρική κυβέρνηση του Bali προσπαθεί να προμηθεύσει με νερό τα νοικοκυριά και την Τουριστική βιομηχανία είναι φανερό ότι τα αποθέματα κάθε άλλο παρά επαρκή είναι. Στην Βόρεια ακτή της χώρας το 64% των νοικοκυριών διαμαρτύρονται για την επάρκεια και την πίεση του νερού, τις συχνές και πολύωρες διακοπές. Στην αντίπερα όχθη οι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, οι ιδιωτικές βίλλες έχουν αντλίες άρδευσης και ιδιωτικά πηγάδια. Τα πηγάδια αυτά αποτελούν μία μεγάλη απειλή για τους υδροφόρους ορίζοντες του νησιού. Ενώ το μέγιστο επιτρεπόμενο βάθος των γεωτρήσεων είναι τα 12 μέτρα αρκετές γεωτρήσεις αγγίζουν τα 60 μέτρα βάθος με αποτέλεσμα τα πηγάδια να κινδυνεύουν να αλλοιωθούν από το θαλασσινό νερό και να χαθούν πολύτιμοι πόροι. Ένα άλλο πρόβλημα, που αφορά την ποσότητα του νερού που σπαταλούν οι τουριστικές μονάδες αλλά και την

αποζημίωση που οφείλουν για αυτό και είναι άμεση απορία των ιδιωτικών γεωτρήσεων, είναι το γεγονός ότι αρκετές τουριστικές μονάδες δεν δηλώνουν τις γεωτρήσεις τους. Και φυσικά δεν υπάρχει τρόπος να καταγραφεί το πραγματικό μέγεθος της κατανάλωσης τους. Η ζημιά που γίνεται από την ανεξέλεγκτη γεώτρηση και κατανάλωση του νερού στους υδροφόρους ορίζοντες είναι ανυπολόγιστη. Το ίδιο συμβαίνει και με τα κρατικά έσοδα αφού ο μόνος τρόπος για να υπολογιστεί το κόστος, είναι η κατανάλωση του ρεύματος από τις αντλίες των γεωτρήσεων. Και τελικά επαφίεται στους ιδιοκτήτες των τουριστικών μονάδων να περιορίσουν την κατανάλωση του νερού αλλά και του ρεύματος.

2.2.1.7. Πολιτικοί και ρυθμιστικοί παράγοντες

Τα αποθέματα του πόσιμου νερού στο Bali τα διαχειρίζονται έντεκα διαφορετικές κυβερνητικές υπηρεσίες και κάθε μία από αυτές τις υπηρεσίες είναι υπόλογες σε τμήματα επαρχιακά και εθνικά και στους κανόνες που θεσπίζονται από τα εθνικά τμήματα. Η κεντρική διοίκηση στην προσπάθεια της να περιορίσει την γραφειοκρατία και να απόκτηση ευελιξία, έδωσε αρμοδιότητες στα τμήματα των περιφερικών διοικήσεων. Εξαιτίας των ιδιαίτερων σχέσεων των υπαλλήλων με των τουρισμό πολλοί κανόνες και νομοθετήματα αγνοήθηκαν ώστε να διασφαλιστούν διαφορετικά συμφέροντα και όχι το σχέδιο ανάπτυξης της κεντρικής διοίκησης. Ο κατακερματισμός της διοίκησης αποτελεί μία πρόκληση, καθώς τα περιφερειακά τμήματα επιθυμούν ανεξαρτησία, στην λήψη των αποφάσεων και φυσικά στα έσοδα από τα εγχειρήματα χωρίς όμως να έχει βρεθεί εναλλακτικό σχέδιο από την κεντρική εξουσία. Η συνέπειες της διγλωσσίας τόσο στην θέσπιση των κανόνων όσο και στην επιβολή τους είναι ορατή στα παρακάτω παραδείγματα που αφορούν το Bali. Το πρώτο αφορά τη αδειοδότηση των εστιατορίων και το δεύτερο των καταλυμάτων που χαρακτηρίζονται ως βίλλες. Στο Bali εξαιτίας του χαμηλού επιπέδου διαβίωσης των έχει θεσμοθετηθεί ο όρος *wagung* και αφορά εξαιρετικά μικρές εγκαταστάσεις, από τις οποίες βιοπορίζονται αρκετές οικογένειες Μπαλινέζων. Στην προσπάθεια η κεντρική διοίκηση να στηρίξει αυτές τις οικογένειες τις περιέβαλε με ένα νομοθετικό πλαίσιο είναι ελαστικό σχεδόν ανύπαρκτο. Χρησιμοποιώντας αυτό το νομοθετικό πλαίσιο εκατοντάδες μονάδες εστίασης λειτουργούν πρακτικά χωρίς άδεια και η περιφερειακή διοίκηση αδιαφορεί και για ίδιους λόγους δεν προβαίνει σε ελέγχους. Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στα καταλύματα. Στην νομοθεσία ως βίλλες ορίζονται ιδιωτικά σπίτια, τα οποία δεν ανήκουν σε καμία ξενοδοχειακή κατηγορία, διέπονται δε από ιδιαίτερα ευνοϊκή αντιμετώπιση τόσο στην κατανάλωση φυσικών πόρων(νερό, ρεύμα, κτλ.) όσο και στη φορολογία. Εκμεταλλευόμενες αυτές τις διατάξεις, ξενοδοχειακές μονάδες που φτάνουν έως τις εβδομήντα κλίνες με ιδιωτικές πισίνες

για το κάθε ένα από αυτά και λειτουργούν σαν Βίλλες, με χρεώσεις που αγγίζουν τα 700 με 750 USD ανά διανυκτέρευση.

2.2.1.8. Οι παράγοντες τις κουλτούρας και τις Κοινωνίας.

Και ενώ η ανεπάρκεια της διοίκησης και η αδυναμία της να φέρει αποτέλεσμα αποτελεί θέμα δημόσιας συζήτησης και μια τέλεια δικαιολογία για όλους τους εμπλεκόμενους, οι δημόσιες εκδηλώσεις δυσaráεσκείας είναι ανύπαρκτες και αυτό έχει να κάνει με την κουλτούρα της περιοχής και την κοσμοθεωρία των ανθρώπων της για την εξουσία. Οι πολίτες γαλουχούνται ώστε να αντιμετωπίζουν την εξουσία με σεβασμό, και αυτός υπερισχύει ακόμα και του συναισθήματος της κοινωνικής αδικίας που βιώνουν (Cole,2008:41). Η Ινδονησία αποτελεί πολυσυλλεκτική κουλτούρα η οποία βασίζεται στην υπεράσπιση της αρμονίας ώστε να εξασφαλίζεται η κοινωνική ειρήνη, ενότητα και ευδαιμονία με κανόνες περιοριστικούς στην προσωπική ελευθερία και ατομικά συμφέροντα (ZanialKing,1997). Οι αρχές και η αποφάσεις τους δεν αμφισβητούνται. Οι πολίτες περιμένουν και αποδέχονται τις αποφάσεις και των κοινωνικό έλεγχο των κυβερνήσεων (Erb, 2000) και επικρατεί η πεποίθηση ότι «Η Κυβέρνηση ξέρει καλύτερα». (GebeRaka, 2000) και φυσικά αυτή η άποψη αποδυναμώνει την κριτική και την διάθεση για αλλαγή της πολιτικής είτε αυτό αφορά την συλλογική διαχείριση είτε στην προκειμένη περίπτωση την διαχείριση του νερού.

2.2.1.9. Ευαισθητοποίηση για το πρόβλημα

Και ενώ οι κυβερνητικοί εταίροι δείχνουν να έχουν γνώση του προβλήματος όχι όμως και της πλήρους έκτασης του, στην πραγματικότητα δεν έχουν επαρκή και αληθινή εικόνα για την έκταση του προβλήματος. Οι τουριστικοί παράγοντες δε εμφανίζονται να αγνοούν πλήρως την έκταση του προβλήματος και την ανάγκη για συντηρητική χρήση του νερού. Ένα σεκταριστικό παράδειγμα είναι η παραδοχή ενός ιδιοκτήτη βίλλα ότι επέλεξε μία υδάτινη ομπρέλα αντί ενός συμβατικού ντους για αισθητικούς λόγους χωρίς να σκεφτεί την έκταση της σπατάλης μέχρι που ένας φιλοξενούμενος του από την Αυστραλία τους υπόδειξε ότι αυτό στην χώρα τους είναι παράνομο. Και αυτό είναι ένα από τα πολλά παραδείγματα κατάχρησης των πόρων και σύμφωνα με το 95% των τουριστών δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο για τη μείωση της κατανάλωσης του νερού. Το ευχάριστο είναι ότι αρκετοί ιδιοκτήτες δείχνουν διάθεση να προσπαθήσουν αλλά η έλλειψη πληροφόρηση και η ανεπάρκεια της γνώσης αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα.

2.2.1.10. Περιβαλλοντικοί και αναπτυξιακοί παράγοντες

Η αποψίλωση των δασών συνεχίζεται κυρίως στα βουνά, στα λιγοστά δάση που έχουν απομείνει και είναι ουσιώδη στην προσπάθεια να λειτουργήσουν σαν σφουγγάρι στην προστασία των ορεινών πηγών. Συχνά, παρατηρούμε σε προστατευόμενες περιοχές, βίλλες μεγέθους έως 400 δωματίων. Οι μονάδες αυτές δεν ακολουθούν κανένα μοντέλο βιώσιμης εκμετάλλευσης, σε οικόπεδα που το μέγεθος τους επιβάλλει οι κτηριακές εγκαταστάσεις να καλύπτουν μόνο το 40% και το 60% να αποτελούν οι κήποι άλλα ο νόμος παρερμηνεύεται και οι κήποι μετατρέπονται σε πισίνες. Η διαρκής υπερεκμετάλλευση και η οδοποιία έχει σαν αποτέλεσμα το νερό της βροχής να καταλήγει σε αποχετεύσεις, χαντάκια και στην θάλασσα αντί στους υδροφόρους ορίζοντες. Σαν να μην φτάνει αυτό περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως «πράσινες ζώνες», αλλάζουν χρήση είτε εξαιτίας τις άγνοιας των νόμων, είτε γιατί επιλέγεται να αγνοηθεί ο νόμος, υπέρ της κερδοφορίας και οι κάτοικοι της επιλέγουν να χτίζουν την γη αντί να την καλλιεργούν.

2.2.1.11. Σωστή χρήση της γης

Η γεωργία φθίνει και αυτό αφορά ένα σύνολο παραγόντων. Οι λόγοι που έδωσαν οι περισσότεροι ήταν η υψηλή φορολογία της γης σε συνδυασμό με την χαμηλή απόδοση της παραγωγής του ρυζιού η οποία επιδεινώνεται από τις ασταθείς καιρικές συνθήκες που επικρατούν τα τελευταία χρόνια στην περιοχή και τέλος αλλά όχι λιγότερο σημαντικό είναι η ποιότητα του νερού. Η απομάκρυνση από την γεωργία αποτελεί μία αναδυόμενη αλλαγή στην περιοχή, σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στην περιοχή, «οι νέοι δεν θέλουν να ανακατευτούν με την λάσπη πλέον» και η κοινότητα των καλλιεργητών μεγαλώνει σε ηλικία (LorenzenandLorenzen, 2011:40).

Η μετατροπή των ορυζώνων σε κτίρια που συνδέονται με το τουριστικό εμπόριο και η πίεση για εκτροπή του νερού για τουριστικές χρήσεις σε συνδυασμό με το χαμηλό εισόδημα από το ρύζι οδηγούν στο συμπέρασμα ότι γεωργία σημαίνει να «φυτεύουμε» κτήρια αντί σοδιές ή να πουλούν την γη τους για την δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων. Εκατοντάδες εκτάρια καλλιεργήσιμης γης χάνονται κάθε χρόνο (MinistryofCultureandTourism 2009).

Η συνεχής υποβάθμιση της ποιότητας του νερού και του περιβάλλοντος δεν επηρεάζει μόνο τους ανθρώπους αλλά και την βιοποικιλότητα της περιοχής θέτοντας μεγαλύτερο βάρος στα προϋπάρχοντα προβλήματα.

2.2.1.12. Οι συνέπειες της υπερκατανάλωσης

Όλες οι συνέπειες της υπερκατανάλωσης του νερού είναι στο εμφανές στο Bali, μείωση του υδροφόρου ορίζοντα σε όλο το νησί, καθίζηση της γης, και υποβάθμιση της ποιότητας του πόσιμου νερού. Οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν επισημάνει την εισροή θαλασσινού νερού στα πηγάδια άρδευσης, σύμφωνα με τις μετρήσεις τους στα περισσότερα και δημοφιλέστερα καταλύματα του νησιού το πόσιμο νερό είναι ακατάλληλο για κατανάλωση (KetutSundra,2007). Στο μεταξύ τα 260 από τα 400 ποτάμια του Bali έχουν στεγνώσει (Fogarty,2007). Παρόλο που υπάρχει χρονική υστέρηση ανάμεσα στην καταγραφή του φαινομένου, εν προκειμένου την εισροή θαλασσινών υδάτων στους υδροφόρους ορίζοντες του νησιού, την έκταση και την κλίμακα των συνεπειών αυτής την βιώνουν έντονα στην καθημερινότητα τους οι κάτοικοι και οι επισκέπτες του νησιού (Theesfeld,2010).

Η διαμάχη για το νερό καθώς και η έλλειψη του είναι εντονότερα αισθητή στον τομέα της γεωργίας. Αγρότες, κυρίως καλλιεργητές ρυζιού, που εξαιτίας της έλλειψης νερού, χάνουν ολόκληρες σοδιές. Αντί για δύο φορές σπέρνουν τα χωράφια μόνο μία φορά. Ο επικεφαλής του υπουργείου τουρισμού του Bali, εξέφρασε τις αμφιβολίες του για την έκβαση αυτής της αντιπαράθεσης, παρόλα αυτά περισσότερα από τα μισά αποθέματα της καινούργιας δεξαμενής στο Tabanan, προωθούνται στο Βόρειο Bali για να καλύψουν τις ανάγκες τουριστικών μονάδων. Η ιδιαιτερότητες της κουλτούρας των πολιτών τους οδηγούν, αντί σε μία ευθεία αντιπαράθεση με τους κυβερνώντες σε αψιμαχίες με τους γείτονες τους ώστε να εξασφαλίσουν επαρκή αποθέματα, αμφιβόλου ποιότητας, νερού ώστε να καλύψουν τις ανάγκες τους ρισκάροντας αρκετές φορές την υγεία τους (HarianKompas,2010).

Το νερό δεν αποτελεί ανανεώσιμη πηγή, και αυτό είναι δεδομένο (Hoeksta,1998), οι άνθρωποι βασίζονται στους υδροφόρους ορίζοντες για τον ανεφοδιασμό τους σε πόσιμο νερό, άλλα όπως είδαμε η κακή διαχείριση των γεωτρήσεων, επέφερε την μείωση των αποθεμάτων σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα (με την εισροή θαλασσινού νερού στις γεωτρήσεις). Η διαμάχη για το νερό και η κακοδιαχείριση των αποθεμάτων του καθιστούν την βιώσιμη ανάπτυξη ανέφικτη. Πρώτοι και περισσότερο θίγονται τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα. Η τουριστική βιομηχανία όμως είναι τρομερά απαιτητική σε νερό και αναρωτιέται κανείς πότε θα ανατραπεί η ισορροπία οριστικά.

Από το παράδειγμα του Bali απορρέει το συμπέρασμα ότι το φαινόμενο της έλλειψης νερού είναι ένα κοινωνικοπολιτικό ζήτημα. Λαμβάνοντας κανείς υπόψη του τις πρώτες

αποφάσεις η εμπορευματοποίηση του αγαθού είναι γεγονός (Bakker 2003) όπως και η μεταπώληση του με σκοπό το κέρδος. Οι κάτοικοι μετατράπηκαν σε καταναλωτές αντί για δικαιούχοι του αγαθού. Η τουριστική βιομηχανία, παρόλο που είναι ίσως ο μεγαλύτερος καταναλωτής, αρνείται να πληρώσει το ανάλογο αντίτιμο. Και αυτή η άρνηση αντανακλά και την δύναμη της Τουριστικής βιομηχανίας τόσο στο Bali όσο και σε όλες τις χώρες που βασίζουν μεγάλο μέρος του ΑΕΠ τους στις εισροές από τον τουρισμό. Η κάλυψη του κενού γνώσης και διάθεσης να βρεθούν λύσεις που υποστηρίζουν την βιώσιμη ανάπτυξη σε όλο το φάσμα της οικονομίας (γεωργία, τουρισμός, επενδύσεις, κτλ.) από όλους τους φορείς, κυβέρνηση, επενδυτές, πολίτες, δείχνει να είναι ένα μακρύς και δύσκολος δρόμος (DermanandFerguson, 2000).

2.2.2. Υποβάθμιση της γης εξαιτίας της αλλαγής χρήσης (Gossling, Global Environmental Consequences of Tourism).

Η αλλαγή χρήσης γης ορίζεται ως η μεταβολή του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τη γη, ενώ υποβάθμιση της είναι η αλλοίωση της φυσικής ή βιοτικής φύσης ενός τόπου (Vitousek, 1994). Τα δύο αυτά φαινόμενα συμβαίνουν συχνά ταυτόχρονα και έχουν παρόμοιες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Η μεταβολή χρήσης της γης θεωρείται ως η πιο σημαντική συνιστώσα της παγκόσμιας περιβαλλοντικής αλλαγής που επηρεάζει τα οικολογικά συστήματα (Vitousek 1994, Vitousek 1997). Ακόμα και όταν η γη δεν μεταμορφώνεται άμεσα από της ανθρώπινες δραστηριότητες συχνά επηρεάζεται από τον κατακερματισμό των γύρω περιοχών. Οι υποδομές που απαιτούνται για την τουριστική ανάπτυξη είναι συχνά βασικός παράγοντας αλλαγής της χρήσης κυρίως στις παράκτιες ζώνες. Η μεταβολή της χρήση και η μετατροπή των εκτάσεων αποτελεί κεντρικό στοιχείο του τουρισμού. Σε παγκόσμιο επίπεδο, μεγάλες περιοχές χρησιμοποιούνται για την κατασκευή τουριστικών υποδομών, όπως για παράδειγμα στις Άλπεις, η Μεσόγειος και παράκτιες περιοχές των τροπικών. Μεγάλες εκτάσεις γης αρχικά μετατρέπονται σε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, αεροδρόμια, δρόμους, περιοχές κάμπινγκ, μονοπάτια πεζοπορίας, γήπεδα γκολφ. Φυσικά για να υποστηριχτούν αυτές οι μονάδες χρειάζονται εξίσου μεγάλες εκτάσεις γης για να καλλιεργηθούν ώστε να παράγουν τα προϊόντα που θα καταναλωθούν στις τουριστικές μονάδες καθώς και χώροι αποκομιδής των αποβλήτων. Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι η περιοχή τελικά που επηρεάζεται είναι σαφώς μεγαλύτερη από την αρχική έκταση που χρειάστηκε η ξενοδοχειακή μονάδα. Ωστόσο, είναι δύσκολη η εκτίμηση του

συνόλου των χρησιμοποιούμενων γαιών, που έχουν μετατραπεί ή επηρεαστεί από τον τουρισμό ή της μονάδες αναψυχής. Δάση και παράκτιες ζώνες για παράδειγμα είναι σημαντικότερα οικοσυστήματα τα οποία συγκεντρώνουν κάθε χρόνο εκατοντάδες εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο αλλά η περιοχή η οποία επηρεάζεται από τις δραστηριότητες τους,(μάζωμα μανιταριών, μούρων, λουλουδιών, ψάρεμα, κτλ.) είναι αδύνατο να υπολογιστεί (VailandHultkrantz,2000).Αρκετές από αυτές τις δραστηριότητες μπορεί να είναι συνδυαστικές, πχ περίπατος στο δάσος και συλλογή μανιταριών, από αυτό το μικρό παράδειγμα είναι εύκολο ότι μπορούμε να υπολογίσουμε την επιρροή μόνο των σημαντικότερων χρήσεων της γης όπως οι ξενοδοχειακές μονάδες, τα έργα υποδομής (αεροδρόμια, μαρίνες, δρόμοι, λιμάνια, σιδηροδρομικές γραμμές και γήπεδα γκολφ).

Ο WorldTourismOrganization μετρά περισσότερα από 80 είδη καταλυμάτων. Αυτά είναι και οι κύριοι υπεύθυνοι για την άμεση αλλαγή στις χρήσεις γης που συνδέονται με τον τουρισμό. Ξέχωρα από τα δωμάτια των καταλυμάτων πρέπει να συνυπολογιστεί και η ανάγκη για εστιατόρια, κουζίνες, παρκινγκ, πισίνες, κήποι κ.τ.λ.). Η περιοχή που απαιτείται υπολογίζεται ενδεικτικά ανά δωμάτιο. Ο υπολογισμός της ανάγκης για γη ανά κρεβάτι συμπεριλαμβάνει τους κήπους, τους χώρους στάθμευσης, πισίνες και όλους τους κοινόχρηστους χώρους και η περιοχή που απαιτείται ποικίλει και διαμορφώνεται ανάλογα με την κατηγορία και την μορφή του καταλύματος (GrenonandBatisse 1989, citedinGFANC,1997).

Είναι δυσκολότερος ο προσδιορισμός της έκτασης που απαιτείται για την δημιουργία του οδικού συστήματος στις τουριστικές περιοχές, αεροδρομίων, λιμανιών, σιδηροδρομικών σταθμών, κ.τ.λ. και το ίδιο ισχύει για τις εκτάσεις που απαιτούνται για σπορ και δραστηριότητες όπως γκολφ, σκι, και amusementparks. Ο τουρισμός μεταβάλλει την γη επίσης και έμμεσα δημιουργώντας διάβρωση στο έδαφος εξαιτίας τις άναρχης δόμησης κυρίως στις παράκτιες περιοχές(WWF,2001).

2.2.3. Μόλυνση του αέρα

Με τη αυξανόμενη ευαισθητοποίηση των πολιτών στα θέματα μόλυνσης και επιβάρυνση του περιβάλλοντος θα ήταν σοβαρή παράληψη να μη αναφερθούμε στην συνεχιζόμενη και διαρκώς αυξανόμενη μόλυνση του αέρα,στις περισσότερες περιοχές του πλανήτη και πωςκαι εάν αυτές επηρεάζουν τις επιλογές των τουριστών.

Εξαιρετικό παράδειγμα αποτελεί η Κίνα , η οποία σύμφωνα με το NationalWorldOrganization παρόλη την αύξηση της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης τα

τελευταία χρόνια η χώρα μένει στάσιμη και μία καθοδική τάση(-3,5% μείωση στις εισροές της ανάμεσα στο 2012 & 2013 και έχασε άλλο 1% τις χρονιές 2014 & 2015 σύμφωνα με το UNWTO).

Η εικόνα, το brand και τελικά η τουριστική επιτυχία μίας πόλης ή περιοχής είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την περιβαλλοντική της ποιότητα και καθοριστικός παράγοντας αυτής αποτελεί η ποιότητα του αέρα της. Είναι τόσο σημαντική που κατατάσσετε στις έρευνες και στο υποσυνείδητο των τουριστών στο ίδιο επίπεδο με τις φυσικές καταστροφές και τις πολιτικές συγκρούσεις. Στην περίπτωση της Κίνας, οι δύο κύριες αγορές της, αυτή των ΗΠΑ και Αυστραλίας, είναι έντονα ευαίσθητες στην βιωσιμότητα και την προστασία του περιβάλλοντος και τα προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη της.

Η εικόνα ενός προορισμού για τους επισκέπτες διαμορφώνεται από μία σειρά τόσο γνωστικών πληροφοριών που παίρνουν, όσο και των εκτιμήσεων και προσωπικών εμπειριών είτε θετικών είτε αρνητικών από άλλους επισκέπτες κυρίως μέσω μέσων μαζικής δικτύωσης.

Και ενώ οι γνωστικές πληροφορίες ιεραρχούνται και αποτελούν μία εξαιρετική βάση για την αξιολόγηση και αναδιαμόρφωση των αγορών, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τις προσωπικές εκτιμήσεις και εμπειρίες παρόλο που τα «συναισθήματα» προάγονται στην περίπτωση αυτή σε συμπεριφορές. Παρόλα αυτά είναι το ίδιο αν όχι σημαντικότερες για της αγορές. Και φυσικά οι πληροφορίες για την ποιότητα του αέρα και την ποσότητα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ενός τόπου κατατάσσονται στις πληροφορίες από την εμπειρία άλλων επισκεπτών.

Έρευνες έχουν καταδείξει ότι το φυσικό κάλος και η ποιότητα του περιβάλλοντος αποτελούν κορυφαίους παράγοντες για την επιλογή του προορισμού των διακοπών τους το ίδιο σημαντικούς με τις τουριστικές υποδομές, την κουλτούρα, την ασφάλεια και τους οικονομικούς παράγοντες.

Η δύναμη του «wordofmouth», μπορεί να στιγματίσει ένα προορισμό απίστευτα γρήγορα και σε βάθος χρόνου. Έρευνες (Law & Cheung, 2007) έχουν καταδείξει ότι οι επισκέπτες πριν το ταξίδι τους στο HongKong θεωρούσαν ότι η πόλη απολάυανε θετικών σχολίων και πρόθεσης για επίσκεψη. Η άποψη τους μετά το πέρας της επίσκεψης ήταν εκ διαμέτρου αντίθετη και ο βασικός λόγος ήταν η απίστευτη ατμοσφαιρική ρύπανση και η κακή ποιότητα του αέρα. Από την ίδια έρευνα έγινε σαφές ότι την μόλυνση του αέρα οι επισκέπτες την κατατάσσουν στην ίδια κατηγορία με τους κινδύνους που προέρχονται από τη τρομοκρατία, τις πολιτικές αναταραχές και τα ακραία καιρικά φαινόμενα.

Σε μία παρεμφερή έρευνα που έγινε για χάρη των τουριστικών αρχών της Μαγιόρκα στη Ισπανία τα συμπεράσματα ήταν παρόμοια. Θεωρήθηκε ότι πρέπει τόσο οι κάτοικοι όσο και οι επισκέπτες να γίνουν συνεργάτες και συμμετοχοί στην προστασία του περιβάλλοντος. Η κυβέρνηση δεσμεύτηκε να πάρει μέτρα και να χρησιμοποιήσει μεγάλο μέρος των φόρων στην προαγωγή μέτρων για την βελτιστοποίηση του αέρα, της μείωσης της κυκλοφοριακής συμφόρησης και της αλόγιστης αστικοποίησης.

2.2.4. Επιπτώσεις του τουρισμού στο παράκτιο περιβάλλον

Ο παράκτιος τουρισμός ξεκίνησε τον 19^ο αιώνα και από τότε έχει μία διαρκή άνοδο η οποία ενεργοποιήθηκε από τον συνδυασμό της ανάπτυξης της τεχνολογίας που αφορά τις μεταφορές και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Αρχικά η τουριστική κίνηση είχε εθνικό χαρακτήρα, η ανάπτυξη της ναυπηγικής τεχνολογίας και οι φθηνές αερομεταφορές επέφεραν στον διεθνή τουρισμό μία αύξηση 28 φορές μεγαλύτερη από την υπάρχουσα, στην περίοδο από το 1950 έως τις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Έχοντας τα παραπάνω δεδομένα επιβάλλεται να επανεξετάσουμε την επίδραση του τουρισμού στο παράκτιο περιβάλλον. Προκλήθηκαν ζημιογόνες επιδράσεις από την μεγάλη, σε αριθμό και απαιτήσεις, τουριστική εισροή (μαζικός τουρισμός) και από την μικρότερη σε αριθμό αλλά όχι και σε απαιτήσεις των μεμονωμένων τουριστών, που προτιμούν πιο καινοτόμες και ιδιαίτερες προτάσεις για τις διακοπές τους. Ο οργανισμός οικοδόμησης παράκτιων θέρετρων, δρόμων, μαρινών και κυρίως ο κατακερματισμός του φυσικού περιβάλλοντος μείωσε την βιοποικιλότητα. Τα τεραστίων διαστάσεων κρουαζιερόπλοια θεωρούνται υπεύθυνα για ανεξέλεγκτη ρύπανση και για την πρόσβαση μεγάλου αριθμού τουριστών σε απομονωμένες περιοχές. Δεν πρέπει να παραβλέψουμε την διαταραχή που προκαλείται από παρεμπίπτουσα βλάβη που προκαλούν οι τουρίστες στις ακτές, τις απροσδόκητες επιπτώσεις του καθαρισμού των παραλιών (επαναπροσδιορισμός των ακτογραμμών καθώς και η υποβάθμιση των παραλιών εξαιτίας των λυμάτων) που παρατηρείται σε όλες τις παράκτιες περιοχές του κόσμου που υπάρχουν θέρετρα. Φυσικά θα πρέπει να συνυπολογιστούν και οι ιδιαίτερα αγαπητές και φαινομενικά αβλαβείς, για το περιβάλλον, δραστηριότητες (π.χ. κολύμπι, surf, καταδύσεις, ιστιοπλοΐα κ.α.) που συνήθως κατατάσσονται στις φιλικές προς το περιβάλλον δραστηριότητες αλλά στην πραγματικότητα επιφέρουν υπολογίσιμη αλλοίωση στα θαλάσσια οικοσυστήματα, ανεξάρτητα από την καλή διαχείριση που αφορά την προστασία τους.

2.2.4.1. Μαζικός τουρισμός και αλληλεπίδραση με το παράκτιο περιβάλλον

Ο μαζικός τουρισμός είναι ένα σχετικά μοντέρνο φαινόμενο, που πυροδοτήθηκε κυρίως από την ανάπτυξη των αυτοκινήτων και της μέσω μαζικής μεταφοράς από τα μισά του 19^{ου} αιώνα και μετά. Για να πάρει επικές διαστάσεις από το 1945 και μετά με την ανάπτυξη των αερομεταφορών. Τα παράκτια θέρετρα έγιναν ιδιαίτερα δημοφιλή σαν τουριστικός προορισμός, ο καθαρός θαλασσινός αέρας, ο ήλιος, η θάλασσα, το φαγητό ήταν αρχικά τα προτερήματα που προσέλκυσαν τους τουρίστες. Η ανάγκη για μεγαλύτερη διαθεσιμότητα και καινούργιους τόπους και δραστηριότητες (π.χ. παρατήρηση πουλιών, φαλαινών, καταδύσεων κ.α.) διατήρησαν τα παράκτια θέρετρα στην κορυφή των προτιμήσεων των Ευρωπαίων τουριστών (EC,1998).

Αρχικά το φαινόμενο του τουρισμού ήταν εθνική υπόθεση αλλά σταδιακά τουρίστες από τις αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες επισκέπτονταν μέρη σε όλη την υφήλιο. Εκτιμάτε ότι το 2020 θα επισκεφτούν την Μεσόγειο θάλασσα μόνο περισσότερα από 350 εκατομμύρια άνθρωποι έναντι των 25 εκατομμυρίων το 1950(WTO,2004) και η εκτίμηση δεν περιλαμβάνει τους τουρίστες από την ίδια χώρα (Burger, 2002).

Η μεγαλύτερη απειλή που αντιπροσωπεύει ο μαζικός τουρισμός για το περιβάλλον χωρίς αμφιβολία είναι οι υποδομές που πρέπει να δημιουργηθούν ώστε να φιλοξενηθούν (δρόμοι, αεροδρόμια κα) και κυρίως σε περιπτώσεις που δεν γίνεται καμία προσπάθεια να ελεγχτεί ο αριθμός των τουριστών. Η κατασκευή θέρετρων, οι εκπομπές καυσαερίων από τα μαζικά μέσα μεταφοράς, η υπερκατανάλωση των υδάτινων πόρων και φυσικών πόρων, τα λήμματα, οδηγούν στην ουσιαστική και αρκετές φορές μη αναστρέψιμη φθορά του φυσικού περιβάλλοντος με εξίσου δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις.

Η οικονομική ευφορία στις αναπτυγμένες χώρες δημιούργησε και την ανάγκη για απολαύσεις όπως το κολύμπι και οι περίπατοι στην φύση και πιο σύγχρονα απολαύσεις όπως offroad οδήγηση, καταδύσεις, βόλτες με ταχύπλοα, κα. Αρκετές από αυτές τις δραστηριότητες επιβαρύνουν υπολογίσιμα το περιβάλλον και έχουν κοινά μεταξύ τους χαρακτηριστικά.

Σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες μεγάλο μέρος ή πολλές φορές το μεγαλύτερο μέρος τους Εθνικού Ακαθάριστου προϊόντος τους προέρχεται από τον τουρισμό κυρίως στις νησιωτικές και παράκτιες χώρες (για παράδειγμα η οικονομία στις χώρες τις Καραϊβικής βασίζεται αποκλειστικά στην τουριστική βιομηχανία) (Gormen,1997).Τα οικονομικά οφέλη

από τη τουριστική δραστηριότητα είναι εμφανή αυτό όμως που γίνεται γρήγορα και άμεσα αντιληπτό είναι και οι κοινωνικές και περιβαλλοντολογικές επιπτώσεις αυτής. Η τουριστική δραστηριότητα έχει μία αυτοκαταστροφική πορεία (Holder 1988). Η επιλογή του τόπου για την τουριστική επένδυση γίνεται αρχικά με βάση το φυσικό της κάλος και την μοναδικότητα της ώστε να προσελκύσει μία προνομιούχα αγορά που είναι διατεθειμένη να πληρώσει αδρά την μοναδικότητα και την αποκλειστικότητα της περιοχής. Τα κέρδη και οι προοπτικές αυτών καθώς και οι δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής φέρνουν καινούργιους επενδυτές και σύντομα χάνεται η αποκλειστικότητα, η μοναδικότητα του προορισμού και γίνεται θέρετρο μαζικού τουρισμού αφού η ελίτ προχωρά σε άλλες ανεξερεύνητες περιοχές. Μία συνετή και προειδοποιητική αναφορά μη αναστρέψιμης περιβαλλοντολογικής και κοινωνικοοικονομικής υποβάθμισης αποτελεί το Cancun στο Μεξικό. (Weise,1996).Στις γαλαζοπράσινες ρηχές λιμνοθάλασσες της περιοχής φιλοξενούνταν μεγάλη ποικιλία από θαλασσοπούλια και χελώνες και φυσικά υπήρχαν δίοδοι προς τον ωκεανό που ανανέωναν τα νερά. Κατά την διάρκεια του τουριστικού οργασμού μετακόμισαν στην περιοχή μεγάλες ομάδες ανειδίκευτων εργατών για να διανοίξουν λατομεία για να βρεθεί η πρώτη ύλη. Η περιοχή διαμορφώθηκε για να είναι ευκολότερη η πρόσβαση στα θέρετρα. Η δημιουργία τους και οι προσαρμογές που έγιναν στο φυσικό περιβάλλον διέκοψαν όμως την ανανέωση των νερών στις λιμνοθάλασσες, αρκετές από τις οποίες μπαζώθηκαν για δημιουργηθούν γήπεδα γκολφ, μαρίνες και θεματικά πάρκα. Η διαχείριση των λυμάτων και των σκουπιδιών αποτέλεσε τεράστιο πρόβλημα. Τελικά τα λατομεία χρησιμοποιήθηκαν ως χωματερές μολύνοντας τους υδροφόρους ορίζοντες τις περιοχής. Μετά τον τυφώνα Gilbert το 1988 οι τουρίστες ήταν διστακτικοί απέναντι στον τόπο. Φυσικά τα ξενοδοχεία έριξαν τις τιμές ώστε να προσελκύσουν πελάτες, με χαμηλότερα εισοδήματα και λιγότερο πρόθυμους να ξοδέψουν χρήματα, αυτό είχε άμεσο αντίκτυπο στα εισοδήματα των κατοίκων της περιοχής και της χώρας.

2.2.4.2. Κρουαζιερόπλοια

Για περισσότερο από έναν αιώνα τα πλοία κυριαρχούσαν στις μεταφορές όμως παρατηρήθηκε μία κάμψη τις δεκαετίες 1960 & 1970.Αναγεννήθηκαν όμως τα τελευταία 30 χρόνια με την αυξανόμενη επιτυχία των κρουαζιερόπλοιων. Έως το 2003 είχαμε περίπου 250 κρουαζιερόπλοια που μετέφεραν πάνω από 12 εκατομμύρια επιβάτες το χρόνο, με κυρίαρχους προορισμούς την Μεσόγειο θάλασσα και την Καραϊβική και τις πολικές

θάλασσες να τραβούν τους πιο περιπετειώδες ταξιδιώτες. Τα κρουαζιερόπλοια δημιουργούν ένα αριθμό οικολογικών προβλημάτων. Κοινή πρακτική είναι η παράνομη ρίψη αποβλήτων και λυμάτων. Τα κρουαζιερόπλοια επίσης ενοχοποιούνται για την μακροχρόνια καταστροφή των κοραλλιογενών υφάλων των τροπικών περιοχών ενώ η διεύρυνση των καναλιών για την ασφαλή διέλευση τους καταστρέφει τόσο τους υφάλους όσο και την χλωρίδα του βυθού. (Lewisetal 1985).

Τα σύγχρονα κρουαζιερόπλοια είναι κινητές πόλεις με το μεγαλύτερο να έχει δυνατότητα 5000 επιβατών και πληρώματος και φυσικά παράγουν σημαντικό αριθμό σκουπιδιών, λυμάτων και ρύπων, που συνήθως η απόρριψη τους χωρίς καμία προηγούμενη επεξεργασία γίνεται στο θαλάσσιο περιβάλλον. Ο InternationalMarineOrganization εκτιμά ότι ο κάθε επιβάτης παράγει 3.5 κιλά αποβλήτων και σκουπιδιών ημερησίως και ένα μέσο κρουαζιερόπλοιο αποβάλλει στην θάλασσα περίπου 1 εκατομμύριο λίτρα «μαύρου νερού» (λύματα) κατά την διάρκεια ενός πενήμερου ταξιδιού(USAEnvironmentalprotectionAgency, 2000).Τα στερεά απόβλητα συνηθίζεται πλέον, αφού είναι παράνομη η ρίψη τους στην θάλασσα, να τα εναποθέτουν σε χωματερές κοντά στους τουριστικούς προορισμούς και να συμβάλουν έτσι στην μόλυνση και στην εξαφάνιση ορισμένες φορές των βιοτόπων. Ένα ακόμα πρόβλημα που συνήθως περνάει απαρατήρητο είναι η αποβίβαση μεγάλου αριθμού ανθρώπων σε απομονωμένες περιοχές στις οποίες δεν θα είχαν πρόσβαση διαφορετικά, διαταράσσοντας την άγρια πανίδα (π.χ. από τις καταδύσεις).

2.2.4.3. Καθαριότητα ακτών

Οι αμμώδης παραλίες συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο αριθμό τουριστών και χρησιμοποιούνται κυρίως για ηλιοθεραπεία και μπάνιο. Οι πιο δημοφιλής παραλίες καθαρίζονται συχνά από τις δημοτικές αρχές ή από τα ξενοδοχεία εάν είναι ιδιωτικές ώστε να είναι πιο ελκυστικές στους επισκέπτες, οι οποίοι θεωρούν ότι τα ξεβρασμένα φύκια, ψάρια και πουλιά, είναι βρωμιά. Στην Ευρώπη επιβάλετε ένας τέτοιου είδους καθαρισμός, μαζί με τους τόνους σκουπιδιών που αφήνουν πίσω τους οι τουρίστες, ώστε να αποκτήσει η παραλία την περίφημη Γαλάζια σημαία.

Ο καθαρισμός έχει αρκετές μορφές από τη απλή αποκομιδή των στερεών αποβλήτων, η οποία είναι θεμιτή και ευπρόσδεκτη έως τη μηχανική που αποψιλώνει την άμμο και την αφήνει σαν καλοδιατηρημένη και αποστειρωμένη πίστα του σκι. Η φυσική ακτογραμμή έχει περιβαλλοντολογικά οφέλη. Εγγυάται την ποιότητα και την σταθερότητα του νερού και των υδρόβιων οργανισμών της ακτής, ενισχύοντας την εγκατάσταση φυτών ανθεκτικών στο αλάτι

όπως η άλγη. Η θαλάσσια βλάστηση που αποσυντίθεται στις ακτές περιέχει ένα στρώμα από μικροοργανισμούς, ζώφια και μύκητες, οι οποίοι με την σειρά τους προσελκύουν μεγαλύτερους σαρκοβόρους οργανισμούς, όπως σκαθάρια, πουλιά και μικρά θηλαστικά και διατηρούν υγιές το οικοσύστημα.

Η αφαίρεση των φυσικών καταλοίπων των φυτών, έχει δείξει ότι μειώνει την βιοποικιλότητα δραματικά (LlewellynandShackley,1996). Μοιάζει αναπόφευκτο το γεγονός ότι οι «καθαρισμένες» παραλίες δεν είναι ελκυστικές για μεγάλο αριθμό χρήσιμων, για την ακτογραμμή, οργανισμών. Αν και δεν έχουν γίνει αυστηρά πειράματα, το παράδειγμα των θαλασσοπουλιών, τα οποία σχεδόν εκλείπουν από τις «καθαρισμένες» ακτές της Μεσογείου (Mann,2000) είναι χαρακτηριστικό. Κατά την διάρκεια του καθαρισμού των ακτών η άμμος ανασκαλεύεται επανειλημμένα και αυτό είναι πιθανό να επιφέρει αλλαγές στην δομή των παράκτιων οικοσυστημάτων. (Gheskierere, 2005). Επίσης έχει αποδειχθεί ότι οι αμμώδης ακτές της βόρειας Μεσογείου και της Βαλτικής, που έχουν επανειλημμένα καθαριστεί με αυτό τον τρόπο, παρουσιάζουν μικρότερη συγκέντρωση οργανικών υλών και σαφώς χαμηλότερες πυκνότητες και ποικιλίες ασπόνδυλων σε σχέση με γειτονικές «μη τουριστικές» παραλίες. Φυσιολογική συνέπεια από την «παρέλαση» των τουριστών.

2.2.4.4. Κολύμπι ψαροντούφεκοκαταδύσεις

Το κολύμπι και το Surfing αποτελούν τα δύο πλέον αβλαβή χόμπι, παρόλο που απαιτούν μεγάλες παράκτιες υποδομές (ξενοδοχειακές μονάδες, δρόμους, αεροδρόμια κ.τ.λ.) για να υποστηριχθούν. Επίσης δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι στις ακτές των ΗΠΑ και της Αυστραλίας στην προσπάθεια να προστατευτούν οι λουόμενοι από τους καρχαρίες τοποθετήθηκαν δίχτυα με αποτέλεσμα να μειωθούν οι πληθυσμοί των σελαχιών, δελφινιών, θαλάσσιων χελωνών εξαιτίας της εμπλοκής τους σε αυτά.

Το Surfing αρχικά αποτελούσε μία δραστηριότητα για πιο θερμά νερά, αλλά η τεχνολογία και η εμπορική της εκμετάλλευση(βελτίωση των στολών και του εξοπλισμού τα τελευταία χρόνια) έδωσε την ευκαιρία στους αθλούμενους να δραστηριοποιηθούν σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Το καλό Surf είναι συνυφασμένο με τις απόκρημνες και απομονωμένες ακτές. Ακτές της Ευρώπης που ήταν ξεκομμένες και ήσυχες μετά την «ανακάλυψη» τους, γέμισαν δρόμους για καλύτερη πρόσβαση, πάρκινγκ, κινητά, τεχνολογία και άλλες εγκαταστάσεις που αλλοιώνουν την αρχική εικόνα και το οικοσύστημα τους.

Το ψαροντούφεκο και οι καταδύσεις είναι τα χόμπι που έχουν ταχύτατη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια με περίπου ένα εκατομμύριο ερασιτέχνες δύτες να εκπαιδεύονται κάθε

χρόνο. Οι δύτες προσελκύονται από ζεστά νερά, εξαιρετικά πλούσιους βιότοπους, κυρίως κοραλλιογενείς υφάλους. Αρκετές από τις τοποθεσίες που προτιμώνται για καταδύσεις βρίσκονται στις λίστες προστασίας περιβάλλοντος από τους διεθνούς οργανισμούς. Οι δύτες επιδρούν έντονα στο περιβάλλον είτε γιατί χρησιμοποιούν μηχανοκίνητα σκάφη για να φτάσουν και να βουτήξουν, είτε γιατί χρησιμοποιούν ψαρουντούφεκο για να ψαρέψουν χταπόδια, καβούρια, αστακούς κ.α. και επηρεάζουν την βιοποικιλότητα. Παλιότερα η επίδραση στον βυθό ήταν σχεδόν αμελητέα, δεδομένου όμως των μαζικών εξορμήσεων που οργανώνονται μόνο αμελητέα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί η επίδραση τους. Στην Μαδέιρα οι δύτες αποδεκάτισαν τους πληθυσμούς των πεταλίδων απλά και μόνο γιατί αποτελούν τοπική λιχουδιά. Μετά την επιβολή κανόνων για τον περιορισμό της αλιείας τους παρατηρήθηκε βελτίωση των πληθυσμών χωρίς όμως να υπάρχουν τα επιστημονικά δεδομένα για να στηρίξουν αυτό το συμπέρασμα καθώς δεν υπάρχουν αρχεία για την προηγούμενη κατάσταση του, ώστε να το δούμε συγκριτικά (Hocky, 1987).

Εξακολουθεί να υπάρχει κάποια δραστηριότητα στην συλλογή κοραλλιών και ζωντανών κοχυλιών από ερασιτέχνες δύτες, αν και αυτό υποβαθμίζεται σε σπουδαιότητα γιατί σε παγκόσμιο επίπεδο, η σκόπιμη ημί βιομηχανική και παράνομη συλλογή κοραλλιών και ζωντανών κοχυλιών για το εμπόριο αναμνηστικών κάνει μεγαλύτερο κακό.

Μεγάλη ανησυχία, αναφορικά με τις καταδύσεις προκαλεί όμως και η συνήθεια των δυτών να ταΐζουν τα μεγάλα ψάρια (Badalamenti,2000) ή τα θαλάσσια θηλαστικά (Valentine, 2004).

Η συνήθεια να ταΐζουν οι δύτες τους μεγάλους θηρευτές και να τους συγκεντρώνουν σε συγκεκριμένα σημεία διαταράσσει την ισορροπία και την βιοποικιλότητα του θαλάσσιου περιβάλλοντος καθώς αποδεκατίζουν τα μικρότερα κοπάδια ψαριών και χάνουν μέρος από την θηρευτική τους ικανότητα γιατί βρίσκουν «έτοιμη» τροφή (TatalosandAustin,2001).

Οι φυσικές φθορές είναι ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που παρατηρείται και που προκαλεί την αργή αλλά συνεχιζόμενη αλλοίωση και μη αναγέννηση των κοραλλιογενών υφάλων. Οι δύτες (Alison,1996), προκαλούν φθορές στους υφάλους είτε με το να σκαρφαλώνουν σε αυτούς, είτε με τα βατραχοπέδιλα τους καθώς τους προσπερνούν, είτε αναστατώνοντας το βυθό κάτι που τους προκαλεί ασφυξία. (Hawkins,1999).

Αυτή η ζημία είναι σχεδόν αναπόφευκτη και γίνεται τέσσερις φορές μεγαλύτερη εάν οι δύτες έχουν κάμερα και αυτή η καταστροφή διπλασιάζεται στις νυχτερινές καταδύσεις. (BakerandRoberts 2004).Η ενημέρωση από τις αρχές για το πρόβλημα και για την σωστή

πρακτική καταδύσεων δεν φαίνεται ότι έχει αποτέλεσμα. Φέρνει αποτέλεσμα όμως η στενή επίβλεψη και καθοδήγηση από έμπειρους δύτες καθώς μείωσε σημαντικά την επαφή με τους υφάλους. Για να αντιληφθούμε το μέγεθος του προβλήματος θα πρέπει να αναλογιστούμε, ότι για παράδειγμα τον ύφαλο των Cayman τον επισκέπτονται περίπου 350.000 δύτες κάθε χρόνο για να πραγματοποιήσουν περίπου ένα εκατομμύριο καταδύσεις. Έρευνες έχουν δείξει (WaltersandSamways 2001) ότι οι δύτες που φωτογραφίζουν τον ύφαλο στις εννέα από τις δέκα καταδύσεις που θα κάνουν θα προκαλέσουν ζημιά ενώ οι αυτοί που δεν φωτογραφίζουν τον ύφαλο θα προκαλέσουν ζημιά μόνο την μία φορά από τις έξι καταδύσεις.

Η τριβή και τα χαμένα χαρτομάντιλα των δυτών, μπορούν να προκαλέσουν ιογενής ασθένειες στα κοράλλια κυρίως στις μεγάλες αποικίες (Hawkins, 1999). Παρατηρήθηκε επίσης μετάλλαξη στο γενετικό υλικό των κοραλλιών με αποτέλεσμα να αλλάξει όλη η σύσταση, το περιβάλλον και η βιοποικιλότητα του υφάλου καθώς και η ικανότητα του να αναγεννηθεί.

2.2.4.5. Οικοτουρισμός

Στις προηγούμενες δεκαετίες, με την μόλυνση του περιβάλλοντος να παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις και την ευαισθητοποίηση των πολιτών να ενισχύεται, οι τουρίστες απαιτούν πλέον πρόσβαση στην άγρια φύση με το δυνατό λιγότερο κόστος για το οικοσύστημα. Έχει εισαχθεί πλέον στην αγορά ο όρος «μη καταναλωτικός και φιλικός στο περιβάλλον τουρισμός» για να προσεγγίσει την καινούργια τάση του οικολογικού τουρισμού (Duffus&Dearden, 1990). Αυξανόμενο ενδιαφέρον παρουσιάζει πλέον η παρατήρηση πουλιών, δελφινιών και φαλαινών καθώς και οι εκδρομές με караβάκια που έχουν γυάλινο πάτωμα.

Με την σωστή αστυνόμευση αρκετές από αυτές τις μορφές τουρισμού δεν έχουν αρνητικές επιδράσεις στον τουρισμό και μπορούν έως και ευεργετικές να χαρακτηριστούν αφού χάρη στο ενδιαφέρον των τουριστών διατηρούνται ολόκληρες αποικίες από πούλια ή άγρια ζώα. Ορνιθολόγοι στο παρελθόν κατέδειξαν ότι το ανθρώπινο ενδιαφέρον στην παρατήρηση μείωσε την λαθροθηρία και βοήθησε στην ανάκαμψη αποικιών που ήταν σε κίνδυνο (Berger 2002).

Τα προβλήματα ξεκινούν όταν παρατηρείτε αυξανόμενη ζήτηση και επισκεψιμότητα και διαταράσσετε το φυσικό περιβάλλον (RoyalSocietyfortheProtectionBirds). Έχει παρατηρηθεί ότι στις τουριστικές περιοχές κατά την αναπαραγωγική περίοδο των γλάρων και άλλων

θαλασσοπουλιών διαταράσσονται οι συνήθεις διαδικασίες (Yorioet 2001) εξαιτίας των τουριστών, καθώς η εκτεταμένη παρουσία τους αναγκάζει τα πουλιά να μην έχουν εύκολη πρόσβαση στις φωλιές τους με τραγικά αποτελέσματα για τους νεοσσούς σε αρκετές περιπτώσεις (McClung 2004).

Η εκτεταμένη παρατήρηση των φαλαινών και δελφινιών τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ότι διαταράσσει την συμπεριφορά των θαλάσσιων θηλαστικών και των ακουστικών τους δυνατοτήτων (Constantine 2001, VanParijsandCorkeron,2001). Η παρατήρηση των φαλαινών είναι μία δραστηριότητα που αποφέρει περίπου 1 δισεκατομμύριο δολάρια και συμμετέχουν σε αυτή περίπου 9 εκατομμύρια άνθρωποι κάθε χρόνο (Hoyt,2000). Αναφορές δείχνουν ότι η συχνότητα σύγκρουσης των φαλαινών με τα πλοία παρατήρησης είναι ανησυχητικά μεγάλη και κύρια αιτία τραυματισμού και θανάτου των θηλαστικών (Laist,2001). Το αμερικάνικο ναυτικό (μέσω της υπηρεσία, NationalOceanicandAtmosphericAdministration,NOOA) έχει θεσπίσει κανόνες ώστε να γίνει ασφαλέστερη η αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπων και των θηλαστικών (NOOA). Στην Αυστραλία έχει εκπονηθεί ένα σχέδιο πιο προσεκτικό και με διαφοροποίησης στην διαχείριση των μεγάλων(π.χ. minkes, humpbacks) και των μικρότερων θηλαστικών (π.χ. δελφίνια) με απώτερο στόχο να ελαχιστοποιήσουν την πίεση στα θηλαστικά και επιτευχθεί μία όσο το δυνατό πιο «φυσιολογική» αλληλεπίδραση τους με τους ανθρώπους (Valentine. 2004).

2.2.4.6. Extremesports

Στην δεκαετία του 1990 εισήχθησαν στην ζωή και την τουριστική ορολογία τα extremeSports και αναπτύχθηκαν αρκετά γρήγορα. Μεγάλοι αετοί, μερικοί φτάνουν και τα 8 τετραγωνικά μέτρα, ίπτανται και έως 30 μέτρα πάνω από την θάλασσα και τραβούν τους συμμετέχοντες με μικρά ταχύπλοα (σαν μικρά ιστιοφόρα) ή χρησιμοποιούνται διαφορετικές τεχνικές ώστε να δώσουν την δυνατότητα στους συμμετέχοντας να ανεβάσουν τα ποσοστά της αδρεναλίνης τους. Αυτά τα σπορ απαιτούν ιδιαίτερα μεγάλες ικανότητες για να ανταποκριθεί κανείς και να αποδώσει. Τυπικά αυτά τα σπορ δραστηριοποιούνται σε επίπεδες παραλίες και αμμόλοφους, οι πολύχρωμοι χαρταετοί είναι ορατοί από μεγάλη απόσταση και είναι πολύ περισσότερο ενοχλητικοί από τις σανίδες του surf και τα windserfs και τα ιστιοφόρα ή τα άλλα σκάφη που αναπτύσσονται συνήθως αρκετά μέτρα από την ακτή. Υπάρχουν ήδη επαρκής αποδείξεις για τις συγκρούσεις ανάμεσα στους extremesportsmen και των παρυδάτιων πουλιών, στερνίδων και γλάρων. Οι δραστηριότητες αυτές διαταράσσουν τις

ακτές που αποτελούν τον βασικό κυνηγότοπο των πουλιών και κατά συνέπεια τις δυνατότητες των πουλιών να τραφούν και θα θρέψουν τους νεοσσούς τους. Έντονο είναι το παράδειγμα της DeeEstuary στο Ηνωμένο βασίλειο που παρόλο η δραστηριότητα των extremesports είναι ελάχιστη παρατηρήθηκαν αλλοιώσεις στις πολύ σπάνιες αποικίες των παρυδάτιων πουλιών (Smith 2004).

2.3. Συμπεράσματα

Η τουριστική βιομηχανία είναι αυτή την στιγμή η βασικότερη πηγή εσόδων για την παγκόσμια οικονομία. Τα αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης των μεταφορών, των υποδομών και των τουριστών στο περιβάλλον είναι αισθητά και θα συνεχίσουν να γίνονται εντονότερα καθώς αυξάνονται οι ροές των τουριστών. Το δίκτυο της τουριστική οικονομία εξαπλώνεται σε όλες σχεδόν τις κατηγορίες και μορφές στην αγορά (από τις μεταφορές, τις κατασκευές έως την πώληση αναμνηστικών και υπηρεσιών). Στην επιδότηση των επιχειρήσεων σχεδόν ποτέ δεν συνυπολογίζεται το περιβαλλοντολογικό κόστος καθώς αποτελούν τον μεγαλύτερο εργοδότη και την βασική πηγή εσόδων, σε αρκετές περιπτώσεις, ολόκληρου του κρατικού μηχανισμού.

Η διαχείριση τους και ο περιορισμός των προβλημάτων τους είναι εξαιρετικά δύσκολο έργο και αποτελεί μία πρόκληση για το μέλλον και τους ανθρώπους του τουρισμού.

Η σύνδεση ανάμεσα στην μακροημέρευση και ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος και του περιβάλλοντος είναι περισσότερο από προφανής και η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος αναγάγετε σε ανάγκη προστασία της ίδιας της βιομηχανίας του Τουρισμού.

3. ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ

Η τεράστια αύξηση του πληθυσμού της γης άλλαξε τα καταναλωτικά μοτίβα των ανθρώπων, και η έντονη και γρήγορη αστικοποίηση συνετέλεσε στην δημιουργία περισσότερων αποβλήτων. Η διαρκώς αυξανόμενη αστικοποίηση εντείνει το πρόβλημα και οι απαιτήσεις για λύσεις που αφορούν την διαχείριση των αποβλήτων είναι πειστικές καθώς οι παραδοσιακές εφαρμογές είναι πλέον αναποτελεσματικές και σαφώς μη βιώσιμες. Θα πρέπει λοιπόν να υιοθετηθούν πρακτικές διαχείρισης που δίνουν έμφαση στην βιωσιμότητα και την αποδοτικότητα.

Η δυναμικά αναπτυσσόμενη τουριστική βιομηχανία επιβαρύνει πληθυσμιακά σχεδόν όλες τις πόλεις και περιοχές του κόσμου και φυσικά αυξάνει ανάλογα και τα απόβλητα. Χρόνο με τον χρόνο όλο και περισσότερες δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου (καταδύσεις, παρατηρήσεις πουλιών, δελφινιών, φαλαινών κα) διευρύνοντας έτσι όχι μόνο της εμπειρίες των επισκεπτών, άλλα επιβαρύνοντας πληθυσμιακά περιοχές και βιότοπους που ήταν ίσως ανέτοιμες να δεχτούν μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Έχει αποδειχτεί ότι οι τουρίστες παράγουν σημαντικότερο αριθμό αποβλήτων από τους μόνιμους κατοίκους. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι κατά κεφαλή ο κάθε τουρίστας παράγει διπλάσια ποσότητα αποβλήτων συγκριτικά με τους μόνιμους κατοίκους. Το ίδιο ισχύει και για τα υγρά απόβλητα, που ακόμα χειρότερα δεν τα επεξεργάζονται καθόλου στις περισσότερες υπανάπτυξη τουριστικές περιοχές. Το πρόβλημα οξύνεται στις απομονωμένες περιοχές γιατί η διασπορά της μόλυνσης σε συνδυασμό με τον υπερπληθυσμό δημιουργεί εντονότερες πιέσεις στους βιότοπους και τους υδροφόρους ορίζοντες. Στην πλειοψηφία τους τα οικιακά λύματα και απόβλητα είναι ανακυκλώσιμα παρόλα αυτά ελάχιστα από αυτά ανακυκλώνονται και αυτό γιατί στις περισσότερες χώρες δεν υπάρχουν διαμορφωμένες αγορές και εφαρμοσμένο σχέδιο για την αποκομιδή και ανακύκλωση τους. Στην πλειοψηφία τους οι υπανάπτυξη χώρες ή αναπτυσσόμενες χώρες προχωρούν στην καύση ή την εναπόθεση των απορριμμάτων χωρίς καμία επεξεργασία σε διάφορες περιοχές εντείνοντας έτσι το πρόβλημα της περιβαλλοντολογικής ρύπανσης.

Σύμφωνα με τις στατιστικές, περίπου το 75% των δημοτικών εξόδων στις τουριστικές περιοχές δαπανώνται για την αποκομιδή και την διάθεση των απορριμμάτων και η μεγαλύτερη πρόκληση σε αυτές τις περιοχές είναι η διαχείριση τους με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο ώστε να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα και το φυσικό κάλος μίας περιοχής. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι φυσικά η μείωση των αποβλήτων και η διατήρηση των

φυσικών πόρων γιατί αυτά τα δύο είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους (MunicipalSolidwasteCompositiondeterminationsupportingtheintegratedsolidwastemanagementsystem intheislandofCrete,E.Gidarakos,GHavas, P.Ntzamilis, 27 July 2005).

Ο σωστός κυβερνητικός σχεδιασμός σε συνδυασμό με την πρόθεση των κοινωνικών μετόχων στις τουριστικές περιοχές αρχικά να ωφελήσουν οικονομικά τις επιχειρήσεις τους (μειώνοντας το κόστος λειτουργίας τους, αποφεύγοντας πρόστιμα που αφορούν την μόλυνση του περιβάλλοντος κα) και μακροπρόθεσμα την διαφύλαξη και αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος μπορεί να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη και τη λύση στο πρόβλημα.

Οι δημοτικές αρχές θα πρέπει να προωθούν και να ενθαρρύνουν και να χρηματοδοτούν όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, την φιλική προς το περιβάλλον διαχείριση των σκουπιδιών σε όλες της επιχειρήσεις. Οι οποίες με την σειρά τους θα πρέπει να εκπαιδεύουν το προσωπικό τους και να προτρέπουν τους φιλοξενούμενους τους σε αυτή την κατεύθυνση

(IntergraedModelsforSolidWasteManagementinTourism,Regions:LangawiIsland,Malaysia,ElmiraShamshiry,BehzadNadi,MazlinBinMoktar,IbrahimKomoo,HalimationSaadiahHashim,NadzriYahaya).

4. Βιώσιμη ανάπτυξη και τουρισμός

4.1. Σχέση τουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης

Ο τουρισμός ήρθε αντιμέτωπος με την βιώσιμη ανάπτυξη σχεδόν 40 χρόνια πριν και γίνεται αναφορά στην ανησυχία των επιστημών κυρίως για το περιβάλλον των περιοχών που δεχόταν μαζικό τουρισμό και τις οικονομικές συνέπειες που θα έχει αυτό (Allen,Long,Perdue&Kieselbach,1988).

Η σύνδεση μεταξύ του Τουρισμού, της οικονομικής ανάπτυξης και της βιώσιμης ανάπτυξης είναι περίπλοκη. Με την προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης μέσω του τουρισμού το περιβάλλον επιβαρύνεται, αλλοιώνεται και μειώνονται δραματικά οι φυσικοί πόροι. Στα αναπτυγμένα έθνη ο τουρισμός τονώνει την ανάπτυξη του αστικού περιβάλλοντος και τις κατανάλωσης με δυσμενή για το περιβάλλον αποτελέσματα. Η αρνητική επίδραση του τουρισμού στην ποιότητα του αέρα, του εδάφους, της ποιότητας και ποσότητας του πόσιμου νερού, της διαχειρίσεις των αποβλήτων, και της βιοποικιλότητας είναι δεδομένη σε όλες τις οικονομικές κοινότητες (Song&Ding 2011).

Σε ιδιωτικό επίπεδο, οι επιχειρήσεις αντέδρασαν νωρίτερα, και προσέγγισαν το θέμα αυτορρυθμιστικά. Αντιμετωπίστηκε αρχικά από τις επιχειρήσεις σαν θέμα κοινωνικής ευθύνης, διαφορετικής προσέγγισης σε οικονομικό επίπεδο και φυσικά πρόσκλησης διαφορετικού πελατολογίου (Najera&Font, 2011). Στην προσπάθεια τους να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, χωρίς όμως να επιβαρύνουν το περιβάλλον ή την κοινωνία με την οποία συγχρωτίζονται επέλεξαν πρακτικές καινοτόμες και φιλικές προς το περιβάλλον και σε βάθος χρόνο οικονομικά αποδοτικές (C.Hunter, 1997).

Ο βιώσιμος τουρισμός είναι μία θετική προσέγγιση που φέρνει σε συνεργεία διαφορετικές πλευρές του τουρισμού, συμπεριλαμβάνει τους τουρίστες, το περιβάλλον και την οικονομική ανάπτυξη σε μία μακροχρόνια και επίπονη προσπάθεια για ευημερία. Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί υψηλής ποιότητας προϊόν και υπηρεσίες και άριστη συνεργασία μεταξύ κοινωνιών, τουριστών και επιχειρήσεων.

4.2. Αντίληψη της βιώσιμης ανάπτυξης

Η άποψη που επικρατεί είναι ότι η βιώσιμη ανάπτυξη και ο μαζικός τουρισμός δεν είναι συμβατοί. Η πρώτη εντύπωση που έχουμε για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι ότι αποτελεί τροχοπέδη για την οικονομική ευμάρεια άλλα προωθεί την καινοτομία στην τεχνολογία και την προστασία του περιβάλλοντος. Θα πρέπει να συμπεριλάβουμε όλους τους τομείς του

τουρισμού στην βιώσιμη ανάπτυξη ακόμα και εάν αυτό φαντάζει ακατόρθωτο. Εξαιρετική βοήθεια στη προσπάθεια αυτή αποτελούν οι δημόσιες σχέσεις, το brand και το στενευμένο Marketing των επιχειρήσεων ώστε να πειστούν οι κοινωνικοί εταίροι για τις προθέσεις τους καθώς η μεγάλη μάζα των τουριστικών επιχειρήσεων φημίζονται για την έλλειψη ευαισθησίας απέναντι στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζεται είναι η συμπόρευση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανάγκης των επενδυτών για ταχύτερη απόδοση των επενδύσεων τους. (J.Saarinen, TraditionofSustainabilityinTourismStudies, 2006).

Αντίστοιχα το αγοραστικό κοινό αισθητοποιημένο από τα περιβαλλοντολογικά προβλήματα που προκύπτουν καθημερινά όχι αποκλειστικά στις τουριστικές περιοχές άλλα κυρίως στο αστικό τοπίο επιλέγει προορισμούς που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος, αλλάζει τις απαιτήσεις του από τα καταλύματα, επιχειρήσεις εστίασης και με όλους όσους αλληλεπιδρούν μαζί του κατά το ταξίδι ή τις διακοπές του (Buckley, 2010).

Ο οικοτουρισμός έχει προαχθεί σε μία από τις πιο σημαντικότερες δραστηριότητες του τουρισμού σε όλο τον κόσμο. Η διείσδυση του στο κοινό εμπλουτίζει τις ταξιδιωτικές τους εμπειρίες και σε οικονομικό επίπεδο επιφέρει περισσότερα και μεγαλύτερα έσοδα. Η επιλογή λιγότερο δημοφιλών προορισμών έδωσε την δυνατότητα σε μικρές απομονωμένες κοινότητες κυρίως αγροτικές να συμπληρώσουν τα εισοδήματά τους και με την οικονομική τους ενίσχυση και το ενδιαφέρον να δημιουργηθούν και να στηριχθούν προγράμματα συντήρησης ευάλωτων οικοσυστημάτων (SustainabletourismdevelopmentinAlFayoumOasis, Egypt, Ramzy, 2013).

Οι αναπτυσσόμενες χώρες οφείλουν να κάνουν αλλαγές εάν θέλουν να προστατέψουν το περιβάλλον, τους φυσικούς τους πόρους και το προϊόν τους. Χρησιμοποιώντας την βιώσιμη ανάπτυξη μπορούν να διατηρήσουν τη βιοποικιλότητα, το φυσικό κάλος, τον τρόπο ζωή τους χωρίς να χάσουν την πολιτιστική τους κληρονομιά. Θα πρέπει να επικεντρώσουν τους στόχους στην ποιότητα και οικονομική ευμάρεια των επισκεπτών και όχι στην ποσότητα. Η τουριστική βιομηχανία οφείλει, να χρησιμοποιήσει και να διαχειριστεί το φυσικό περιβάλλον ως τον σημαντικότερο ίσως πόρο του (Vasko,M, TourismandRegionalDevelopment, Prague, 2002).

Ο οικοτουρισμός έχει φιλικό προσανατολισμό προς το περιβάλλον, για την ακρίβεια η ουσία του, είναι η ιδέα της επαφής με την φύση, για την απόλαυση του φυσικού κάλους, της χλωρίδας και πανίδας, και προάγει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την

μεταλαμπάδευση της γνώσης που το αφορά στους επισκέπτες. (WorldTourismOrganization,2011).

Το σύγχρονο αστικό τοπίο αντιμετωπίζει εξίσου μεγάλα προβλήματα, η τελευταία οικονομική κρίση δεν επιτρέπει στις περιφερειακές και κεντρικές διοικήσεις να επενδύσουν στην σωστότερη διαχείριση των απορριμμάτων, της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, των τεράστιων προβλημάτων εξαιτίας των κυκλοφοριακής συμφόρησης, των πεπαλαιωμένων και ανεπαρκών υποδομών με τραγικά αποτελέσματα για την προστασία του περιβάλλοντος, την βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Η δύσκολη καθημερινότητα των πολιτών – και των επισκεπτών-απαιτεί ένα περιβάλλον πιο κοντά στην φύση, σύγχρονες πρωτοπόρες τεχνολογικά υποδομές ώστε να διευκολύνεται η καθημερινότητα τους καθώς αυτή των επισκεπτών στα αστικά κέντρα και φυσικά να προάγεται η οικονομική ευμάρεια των επιχειρήσεων.

Εφαρμόζονται σταδιακά πρακτικές, πολιτικές και προγράμματα που αφορούν την υπεύθυνη διαχείριση των φυσικών πόρων και την προσαρμογή της οικονομίας στην βιώσιμη ανάπτυξη. Με την αφύπνιση των πολιτών στα περιβαλλοντολογικά προβλήματα προωθούνται αλλαγές στις κτιριακές εγκαταστάσεις (πράσινες οροφές, θερμομονώσεις για χαμηλότερη ενεργειακή κατανάλωση κα), ανανεώσιμες μορφές ενέργειας(φωτοβολταϊκά πάνελ, αιολικά πάρκα κ.α) προωθούνται ώστε να αποδεσμευτεί η οικιακή και βιομηχανική κατανάλωση από τον άνθρακα. (Urban,Sustainability: A Global Perspective, Igor Vojnovic, pp 591-610, Michigan State University Press, 2013).

Ο GreenTourismAssociation (GTA) έχει συμβάλει τα μέγιστα τα τελευταία χρόνια στη προσπάθεια να προωθηθεί η βιώσιμη ανάπτυξη και στον τουρισμό που αφορά τον αστικό κλοιό. Η συντήρηση και διατήρηση των οικοσυστημάτων μας και των φυσικών μας πόρων στις μέρες μας είναι κρίσιμη και η βιώσιμη ανάπτυξη μας δίνει μία μοναδική ευκαιρία για να αναπτύξουμε «πράσινες πόλεις», να αναβαθμίσουμε τον τουρισμό στα αστικά κέντρα και φυσικά να εκπαιδύσουμε τους ανθρώπους και την τουριστική βιομηχανία σε πρακτικές φιλικές προς τον περιβάλλον. Συνήθως όταν κάνουμε αναφορές στο «πράσινο» συνειρμικά το σχετίζουμε με τα πάρκα, την ανακύκλωση, τα οργανικά προϊόντα ο ορισμός του GTA όμως αναφέρετε σε τέσσερις βασικούς πυλώνες, την περιβαλλοντολογική ευθύνη, την οικονομική βιωσιμότητα των τοπικών κοινωνιών, την πολιτιστική ευαισθησία και των εμπλουτισμό των συναισθηματικών εμπειριών (Blackstonecorporation, 1996).

Το Τορόντο, είναι μία αξιόλογη, πλούσια σε πολιτισμό, φυσικό κάλος, υψηλό βιοτικό επίπεδο καθώς και επίπεδο ασφάλειας και ιδανικό για την ανάπτυξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Το 1993 μία ομάδα ιδιωτών της πόλης, με αντιπροσωπευτικό δείγμα από επιχειρηματίες, περιβαλλοντολογικές οργανώσεις και κυβερνητικές υπηρεσίες συνέλαβαν και προώθησαν το σχέδιο για μία «φιλική στο περιβάλλον πόλη».

5. Φυσικές καταστροφές

Οι φυσικές καταστροφές κατηγοριοποιούνται σε κλιματολογικές (ξηρασία, πλημύρες), μετεωρολογικές (καταιγίδες), γεωφυσικές (σεισμοί) και βιολογικές (επιδημίες). Τα δεδομένα και οι έρευνες υποδεικνύουν ότι οι φυσικές καταστροφές συμβαίνουν συχνά και επηρεάζουν περισσότερο της αναπτυσσόμενες χώρες και κυρίως τα νησιωτικά συμπλέγματα. Η περιοχή της Ανατολικής Καραϊβικής για παράδειγμα αποτελεί την πλέον πληγείσα περιοχή του κόσμου από φυσικές καταστροφές.

Στις 26 Δεκεμβρίου 2004 στον Ινδικό Ωκεανό καταγράφηκε η τρίτη ισχυρότερη σεισμική δόνηση της σύγχρονης ιστορίας 9,1 της κλίμακας Ρίχτερ που διήρκεσε περίπου δέκα λεπτά. Το τσουνάμι που ακολούθησε με κύματα ύψους 30 μέτρων έφτασε μέχρι τα παράλια της Ανατολικής Αφρικής. Τα πλάνα από τα κινητά και τις κάμερες των τουριστών που πλημμύριζαν τις παραλίες απεικόνισαν για πρώτη φορά την ένταση και την εξέλιξη του φαινομένου. Την αφύσικη ηρεμία του νερού και μετά τον τρομακτικό βόμβο του πρώτου κύματος πριν την δραματική υποχώρηση του για να ακολουθήσει το δεύτερο κύμα. Εντυπωσιακό θέαμα για χολιγουντιανή ταινία, στην πραγματικότητα όμως παρέσυρε εκατοντάδες χιλιάδες ψυχές στον θάνατο (την τέταρτη μέρα όταν ο αριθμός των νεκρών πλησίασε τις διακόσιες χιλιάδες, η κυβέρνηση της Ινδονησίας αποφάσισε για ψυχολογικούς λόγους να σταματήσει τις ανακοινώσεις).

Το κεντρικό τμήμα του τυφώνα Κατρίνα πέρασε από τα νότια της Νέας Ορλεάνης στις 29 Αυγούστου 2005, ο τυφώνας ήταν τρίτης κατηγορίας σύμφωνα με την μετεωρολογική υπηρεσία (υψηλότερη κατηγορίας τυφώνας) και οι άνεμοι που σάρωσαν την περιοχή είχαν ταχύτητα που έφτανε τα 92 χιλιόμετρα την ώρα. Οινεκροϊκαταμετρηθήκανστου 1100 καιτοκόστοςαποκατάστασηςτωνυλικώνκαταστροφώνανυπολόγιστο(Lost of life Caused by the Flooding of New Orleans After Hurricane Katrina: Analysis of the Relationship Between Flood Characteristics and Mortality, Sebastiaan N.Jonkman, Bob Maaskant, Ezra Boyd, and Marc Lloyd Levitan, 2009).

Από τις πιο τραγικές στιγμές που έζησε ο πλανήτης μας την τελευταία δεκαετία ήταν και ο σεισμός στην Χαϊτί στις 12 Ιανουαρίου, 2010. Ο κυρίως σεισμός είχε επίκεντρο περίπου 15 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της πρωτεύουσας Port-au-Prince και ένταση 7,3 περίπου της κλίμακας Ρίχτερ και ο ακολούθησαν αρκετοί ισχυροί μετασεισμοί. Υπολογίζεται ότι έχασαν την ζωή του περίπου 250.000 άνθρωποι από τον σεισμό, αναγκάστηκαν να εκτοπιστούν

επίσης εκατοντάδες χιλιάδες και οι υλικές ζημιές έφτασαν τα 7,2 δισεκατομύρια δολάρια ΗΠΑ (Estimating the Direct Damage of the Earthquake in Haiti, Inter-American Development Bank, Washington, DC, February, 2010).

Στις 22 Φεβρουάριου 2011, η πόλη Craisterch στην Νέα Ζηλανδία, χτυπήθηκε από σεισμό μεγέθους 6,3 της κλίμακας Ρίχτερ. Από το σεισμό πέθαναν 185 άνθρωποι, από τους οποίους οι 115 έχασαν την ζωή τους όταν το κτίριο Canterbury Television (CTV) κατέρρευσε. Ο σεισμό παρόλο που είχε μικρό μέγεθος ήταν επιφανειακός και εξαιτίας αυτού προκάλεσε μεγάλες απώλειες τόσο σε ανθρώπινες ζωές όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Σε απόσταση 200 χιλιομέτρων από την πόλη, στην δυτική ακτή της χώρας, βρίσκεται ο παγετώνας της Τασμανίας. Εξαιτίας του σεισμού της 22 Φεβρουάριου 2011, δημιουργήθηκε ρήγμα στον παγετώνα, που είχε σαν αποτέλεσμα τον σχηματισμό παγόβουνων 30 εκατομμυρίων τόνων στη λίμνη της περιοχής. Την ώρα του σεισμού, επισκέπτες σε βάρκες στην λίμνη, ανέφεραν ότι για τουλάχιστον 30 λεπτά μετά τον σεισμό τα κύματα ξεπερνούσαν τα 3,5 μέτρα (Reserve Bank of New Zealand Bulletin, Vol 75, No 3, September, 2012).

Οι αναπτυγμένες οικονομίες είναι πιο κατάλληλα προετοιμασμένες, για να αντιμετωπίσουν το κόστος των φυσικών καταστροφών. Σε οικογενειακό επίπεδο, το μεγαλύτερο κατά κεφαλή εισόδημα, τους δίνει την δυνατότητα να έχουν σημαντικές αποταμιεύσεις και ασφάλειες κινδύνου. Σε κρατικό επίπεδο, η καλύτερη δημοσιονομική πολιτική τους επιτρέπει την δυνατότητα να επιβάλλουν αυστηρότερους κατασκευαστικούς κανόνες, σχέδια έκτακτης ανάγκης και μονάδες γρήγορης ανταπόκρισης σε φυσικές καταστροφές.

Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες είναι περισσότερο ευάλωτες σε καταστροφικές εξωγενείς καταστάσεις όπως οι τυφώνες και οι σεισμοί. Στις φτωχότερες χώρες ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού ζει σε περιοχές μεγάλου ρίσκου σε κατασκευές που δεν πληρούν ούτε τις βασικές προδιαγραφές ασφάλειας και το βασικό τους εισόδημα προέρχεται από τον τουρισμό και την μικρή αγροτική παραγωγή τους.

Σε σύνολο χρημάτων οι πιο ισχυρές οικονομίες πλήττονται περισσότερο εξαιτίας της μεγαλύτερης αξίας των κατασκευών και των οικοσκευών. Άλλα σε μακροοικονομικό επίπεδο και σε ποσοστιαίες μονάδες οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες πλήττονται περισσότερο. Όπως και οι μεσαίου εισοδήματος χώρες, που έχουν να αντιμετωπίσουν φυσικές καταστροφές, δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις αυξημένες δαπάνες και να τις απορροφήσουν, σε συνδυασμό φυσικά με την έλλειψη επάρκειας των σωστικών μέσων, την έλλειψη συντονισμού και δυνατοτήτων οι συνέπειες μεγεθύνονται στο ακέραιο (Ghesquiere and Mahul, 2010).

Οι εκτιμώμενες ζημιές, από τις φυσικές καταστροφές τα τελευταία χρόνια, συνεχίζουν να αυξάνονται, παρόλο που η συχνότητα των φαινομένων σε σχέση με το παρελθόν είναι μικρότερη. Οι έρευνες αποδεικνύουν ότι οι φυσικές καταστροφές έχουν αρνητικό αντίκτυπο στα GDP, το μέγεθος αυτών διαφέρει. Σε ορισμένες περιπτώσεις μετά από μεσαίου μεγέθους φυσικές καταστροφές παρατηρείται μία ραγδαία αύξηση των επενδύσεων κυρίως στον κατασκευαστικό τομέα. Σε γενικές γραμμές είναι ευκαιριακή και δεν έχει συνέχεια. Η συνολική μείωση στο GDP είναι κατά μέσο όρο 0,6 μονάδες και στις λιγότερο οικονομικά αναπτυγμένες περιοχές φτάνει έως και το 1%. Ο ρυθμός ανάκαμψης στις λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες είναι χαμηλότερος για παράδειγμα η Αϊτή μετά τον καταστροφικό σεισμό είχε στο ενεργητικό της 1,3% ενώ η Νέα Ζηλανδία 5,5% (MeleckyandRaddatz,2011).

Εξαιτίας των φυσικών καταστροφών, η οικονομία υπολειτουργεί καθώς οι συνηθισμένες οικονομικές δραστηριότητες διακόπτονται και οι αυξημένες ανάγκες σε είδη πρώτης ανάγκης καθώς και κατασκευαστικών υλικών αυξάνουν τις εισαγωγές και κατά συνέπεια ανατρέπεται το ισοζύγιο πληρωμών. Η κατάσταση επιβαρύνεται και από τα αυξημένα έξοδα αποκατάστασης των ζημιών που είναι αναγκασμένες να απορροφήσουν οι κυβερνήσεις. (IMF WORKING PAPER, Natural Disasters: Mitigating Impact, Managing Risk, Nicole Laframboise and Boileau Loco, October,2012).

6. Πολίτικες αναταραχές και η επίδραση τους στον τουρισμό

6.1. Ιστορική αναδρομή στις πολιτικές αναταραχές, το παράδειγμα της Αίγυπτου

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης των GDA για όλες τις οικονομίες στον πλανήτη όμως είναι καίριας σημασίας για της αναπτυσσόμενες χώρες και την επιβίωση τους. Οι μειώσεις στις εισροές από τον τουρισμό δεν αφορούν μόνο της άμεσα εμπλεκόμενες με τον τουρισμό επιχειρήσεις άλλα και μία σειρά από άλλες που δεν εμπλέκονται άμεσα με το τουριστικό προϊόν (κατασκευαστικές εταιρίες, μεταφορικές εταιρίες κα) (UnitedNationsWorldTourismOrganization, 2006). Οι αναπτυσσόμενες χώρες με υψηλούς τους δείκτες ανεργίας βασίζονται στην τουριστική Βιομηχανία ώστε να τους βελτιώσουν έστω και για το μικρό διάστημα που διαρκεί η Τουριστική σεζόν. Και όπως σε όλες τις επιχειρήσεις έτσι και ο Τουρισμός είναι ευπαθής στη αστάθεια πολιτική ή οικονομική που αποθαρρύνει τους επενδυτές ή τους επισκέπτες καθώς μειώνει την εικόνα του τόπου (Hall&OSullivan, 1996).

Όπως η τρομοκρατία, η βία, έτσι και οι πολιτικές αναταραχές και διαφθορά επηρεάζουν αρνητικά την τουριστική βιομηχανία. Οι αδιαφανής διαδικασίες, οι δωροδοκίες και πρακτικές που δεν προάγουν τον υγιή ανταγωνισμό εμποδίζουν και την τουριστική ανάπτυξη. Και φυσικά η πολιτική ασυνέπεια, ασυνέχεια, και οι διαρκείς εναλλαγές των κυβερνώντων και των πολιτικών τους δημιουργούν ένα κλίμα αστάθειας, αδιαφανούς ανταγωνισμού, δυσλειτουργιών και μεγαλύτερου κόστους στις επιχειρήσεις και τους επενδυτές (Das&Dirienzo 2010).

Ένα πολιτικά διεφθαρμένο κράτος έμμεσα δημιουργεί ένα ευερέθιστο, ανικανοποίητο έθνος με συνεχείς διενέξεις ανάμεσα στους πολίτες και το κράτος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τουριστικού προορισμού που ταλανίζεται δεκαετίες ή και περισσότερο από τις γνωστότερες μορφές βίας που κοστίζουν στον τουρισμό είναι η Αίγυπτος. Στον Αιγυπτιακό Τουρισμό δεν είναι άγνωστα τα τρομοκρατικά χτυπήματα, είτε από γηγενής ομάδες τρομοκρατίας(Αδερφοί Μουσουλμάνοι) είτε από ομάδες που προέρχονται από το εξωτερικό (Alquaeda, ISIS) παρόλα αυτά η τουριστική της Βιομηχανία κατάφερε σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα να ανακάμπτει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το τρομοκρατικό χτύπημα του 1997, που κόστισε την ζωή σε 58 τουρίστες και 2 Αιγυπτίους, στο ναό του Luxor. Η τουριστική κίνηση μετά την τρομοκρατική επίθεση επανήλθε στα φυσιολογικά της επίπεδα μέσα σε μερικούς μήνες (Florian, 2011).

Στις 25/01/2011 ο Αιγυπτιακός λαός αποφάσισε να διαμαρτυρηθεί για την χρόνια κακοποίηση του από τον Πρόεδρο HoshniMubarak. ΤοCairo, η Alexandria και αρκετές μεγάλες πόλεις της χώρας μετατράπηκαν σε πεδία μάχης, αφού οι υπηρεσίες ασφαλείας προσπαθώντας να περιορίσουν τις πρώτες διαδηλώσεις και πορείες ήρθαν αντιμέτωπες με το εξοργισμένο πλήθος. Μέσα σε μερικές ώρες ζητήθηκε να συνδράμει και ο Αιγυπτιακός στρατός. Ελάχιστα κολακεύτηκες εικόνες πλημύρισαν το διαδίκτυο και τα Μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σκηνές θανάτου, αναφορές για επιθέσεις σε ξένους, επιθέσεις βιασμών σε γυναίκες από την δύση, βανδαλισμών(ακόμα δεν έχει επιβεβαιωθεί ο αριθμός των μουσειακών κτερισμάτων που χάθηκε από το βανδαλισμό στο Αιγυπτιακό Αρχαιολογικό Μουσείο) και μεγάλες εταιρίες και πρεσβείες να εκκενώνουν τις επιχειρήσεις από τους αλλοδαπό προσωπικό τους, το αποτέλεσμα όλων αυτών, ήταν σε λιγότερο από εικοσιτέσσερις ώρες αρκετές χώρες μεταξύ των οποίων η Μεγάλη Βρετανία και η Ιαπωνία (δύο από τις μεγαλύτερες αγορές της Αιγύπτου) να εκδώσουν ταξιδιωτική οδηγία προς τους πολίτες τους να μην επισκεφτούν την χώρα ή να ακυρώσουν το ταξίδι τους (CNN, 2011). Και ενώ ο πρόεδρος HosniMubarak παραιτήθηκε τον Φεβρουάριο του 2011 και τυπικά έληξε η «Επανάσταση» τα τουριστικά αξιοθέατα, όπως οι πυραμίδες της Giza, οι ναοί του Luxor, τα μουσεία ανακτήθηκε η επισκεψιμότητά τους αρκετές εβδομάδες αργότερα ώστε να προλάβουν οι υπεύθυνοι να αξιολογήσουν τις πιθανές φθορές που υπέστησαν.

Η Αιγυπτιακή Στατιστική υπηρεσία, αναφέρει ότι από τον Ιανουάριο του 2011 (που ξεκίνησε η «Αραβική Άνοιξη») έως τον Φεβρουάριο του 2011 (σε διάστημα ενός μήνα μόνο) το σύνολο της Αιγυπτιακής οικονομίας είχε συρρικνωθεί σε ανησυχητικό βαθμό, οι βιομηχανίες τροφίμων, μεταποίησης, οι κατασκευαστικές εταιρίες και κυρίως ο Τουρισμός της χώρας είχαν τις μεγαλύτερες απώλειες. Η οικονομία της χώρας συρρικνώθηκε κατά 20%, οι απώλειες μόνο στον κατασκευαστικό τομέα υπολογίζονται στα 128 εκατομμύρια δολάρια και η συρρίκνωση στην Τουριστική οικονομία φτάνει στο 40% (Yousef,2011). Βασικό σημείο αναφοράς μας θα πρέπει να είναι και το γεγονός ότι η «Αραβική Άνοιξη» δεν είχε καθόλου οικονομικά κίνητρα άλλα αποκλειστικά πολιτικά. Παρόλα αυτά θα μπορούσε να έχει ωφεληθεί σημαντικά η μεσαία τάξη, καθώς τα εισοδήματα της σε μία δημοκρατικότερη, πιο διαφανής και λιγότερο ελεγχόμενη οικονομία θα ήταν σαφώς μεγαλύτερα (Roe, 2011).

Αναπόσπαστο στοιχείο του επιθυμητού επιπέδου οικονομικής ανάκαμψης, είναι για την κατάσταση της Αιγυπτιακής οικονομία η άποψη της BusinessRiskAnalysis. Η ανάλυση αυτή διαβαθμίζει για μία χώρα ή περιοχή της δυνατότητες της και τους εκτιμώμενους κινδύνους που έχουν οι προτεινόμενες επενδύσεις και η Αίγυπτος ήταν στο χαμηλότερο

επίπεδο από τον Φεβρουάριο του 2011. Ενώ θεωρητικά η «Επανάσταση» έχει λήξει, η τουριστική Βιομηχανία καθώς και αρκετοί άλλοι τομείς της οικονομίας δεν έχουν ανακάμψει και αντιμετωπίζουν σοβαρά ζητήματα. Εξαιτίας της άρνησης των επενδύσεων, των δανειοδοτήσεων και των πιστοληπτικών διευκολύνσεων από τις περισσότερες τράπεζες η οικονομία βρίσκεται σε διαρκή ύφεση (Soueif,2011).

6.2. Διορθωτικές κινήσεις για την ανάκαμψη της τουριστικής κίνησης και του επαναπροσδιορισμού του τόπου ως ασφαλέστερου.

6.2.1. Συνεργασία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Σχεδόν σε όλες τις αραβικές χώρες κατά την διάρκεια της «Αραβικής Άνοιξης» και στην Αίγυπτο έγινε συστηματική προσπάθεια να κρατηθεί η επαφή και η συνεργασία με τα ξένα-κυρίως Δυτικά – μέσα μαζικής ενημέρωσης. Παραδείγματα συνεργασίας, περιλάμβαναν δελτία και συνεντεύξεις τύπου, αποκρίσεις σε ερωτήματα δημοσιογράφων κατά την διάρκεια της κρίσης και ενημέρωση του τύπου για τα γεγονότα και φυσικά διαθεσιμότητα των υπευθύνων για συνεντεύξεις ώστε να δοθεί διαφορετική διάσταση στα γεγονότα και να προβληθεί μια πιο κολακευτική άποψη για τα γεγονότα. Διοργανώθηκαν ταξίδια με δημοσιογράφους αμέσως μετά τα γεγονότα. Τόσο η Αίγυπτος, όσο και η Ιορδανία (και το Πακιστάν το 2012 σε μία προσπάθεια να αναζωογονήσει τα τουριστικά δρώμενα στην χώρα) διοργάνωσαν ταξίδια στους παραδοσιακά πολιτισμικά τους αξιοθέατα το 2011 (eTN, 9 JUNE 2011), κάλεσαν διαπρεπείς δημοσιογράφους, bloggers του τουρισμού από τον Καναδά και τις ΗΠΑ κυρίως. Με αυτά τα ταξίδια εξοικείωσης με τον προορισμό –τόπο, αξιοθέατα- φιλοδοξείτε από τις αρμόδιες αρχές και διαχειριστές των τουριστικών προϊόντων να ανατραπεί η αρνητική άποψη και να εξασφαλιστούν θετικές κριτικές (DestinationimagerepairduringCrisis: AttractingtourismduringArabSpringUprisings, EliAvraham, TourismManagement, 2015).

6.2.2. Τακτικές εκφοβισμού και αποκλεισμού των Μέσων Ενημέρωσης

Οι περισσότερες χώρες της Μέση Ανατολής κατηγόρησαν για έλλειψη αντικειμενικότητας και καιροσκοπισμό συγκεκριμένα, μεγάλης ακροαματικότητας, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τους ασκήθηκε πίεση για να ανασκευάσουν αυτό που θεωρήθηκε από τις κυβερνήσεις ως μεροληπτική άποψη κατά την αναφορά τους στα γεγονότα της

«Αραβικής Άνοιξης». Ο Αιγύπτιος υπουργός τουρισμού έκανε συγκεκριμένες αναφορές για τα Ιταλικά μέσα ενημέρωσης και την αναμετάδοση των γεγονότων της TahrirSquare, απευθυνόμενος σε Ιταλούς touroperator. Το ίδιο έπραξε και ο Τυνήσιος ομόλογος του αναφερόμενος στα Γαλλικά Μέσα Ενημέρωσης. Μία πιο επιθετική τακτική ακολούθησε ο Τούρκος πρόεδρος Erdogan, όταν τον κατηγορήθηκε ως δικτάτορας από τους NewYorkTimes. Απειλήσε όχι μόνο με μηνύσεις άλλα και οικονομικά αντίποινα εάν δεν ανασκεύαζε η εφημερίδα. (Leon, 2013).

Εκτός από τις οικονομικές διεκδικήσεις αρκετοί ηγέτες προχώρησαν σε απειλές για σωματική βία εναντίον δημοσιογράφων. Το Al-Jazeera κατηγορήθηκε ότι υποκίνησε καταστάσεις σχεδόν σε όλες της χώρες που παρατηρήθηκαν βίαια γεγονότα. Στην Παλαιστίνη, στην πόλη Ramallah, οπαδοί του προέδρου της Παλαιστινιακής Αρχής κατέστρεψαν και έκαψαν τα γραφεία όταν κατηγορήσε το κανάλι ότι τον υποθάλπει και βλάπτει την δημόσια εικόνα του. Απειλές εναντίον του συγκεκριμένου μέσου διατυπώθηκαν και στο Λίβανο και την Αίγυπτο. Στην τελευταία μάλιστα το κανάλι έκλεισε με την έναρξη των διαδηλώσεων κατά του Προέδρου HosniMubarak.Ενάμισι χρόνο αργότερα θα ακολουθήσουν και άλλα μέσα που θεωρήθηκε ότι προάγουν αρνητική εικόνα για την Αίγυπτο και απειλούν «την εθνική ασφάλεια» της (Ha'aretz, September 4, 2013).

6.2.3. Αναζήτηση εναλλακτικών μέσων για την ενημέρωση των αγορών

Εξαιτίας των παραπάνω οι ιθύνοντες αναζήτησαν τρόπους να παρακάμψουν τα κλασικά μέσα ενημέρωσης και να φτάσουν στο «ξένο» αγοραστικό κοινό τους άμεσα. Σαν μέσω ανασκευής της κοινής γνώμης χρησιμοποιήθηκε η βιομηχανία του κινηματογράφου, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Dubrovnik στην Κροατία, που από μία ξεχασμένη, σχεδόν καταστραμμένη πόλη μετά τον εμφύλιο, εξαιτίας του GameofThrones μιας τηλεοπτικής σειράς, έγινε κορυφαία επιλογή των απανταχού σινεφίλ και όχι μόνο. Η στρατηγική της δημιουργίας προσωπικής άποψης για τον τόπο και την εύρυθμη και ασφαλή λειτουργία του ήταν η άλλη επιλογή που προκρίθηκε, όπως είδαμε από τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Φιλοξενώντας touroperators, ταξιδιωτικούς πράκτορες, bloggers, ακαδημαϊκούς, θρησκευτικούς αρχηγούς δημιούργησε μία γέφυρα ανάμεσα στο αγοραστικό κοινό και τους εκπροσώπους του φιλοδοξώντας να δημιουργήσει μία θετική θέση και άποψη ώστε να την επικοινωνήσουν στην αγορά (Ketter&Avraham, 2012).

Η απογοήτευση από τα κλασικά - δυτικά μέσα μαζικής επικοινωνίας και την δημοσιογραφική κάλυψη που είχαν τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» οδήγησε τους

Marketers στην αναζήτηση τρόπου να φτάσουν στο αγοραστικό τους κοινό και να επικοινωνήσουν μαζί του χωρίς «μεσάζοντες». Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογία και του διαδικτύου έδωσε την λύση. Το internet δίνει την δυνατότητα να παρουσιαστούν γεγονότα και απόψεις εμπλουτισμένες με τις προσωπικές απόψεις των χρηστών και μόνο (Gisboa, 2006). Η κυβέρνηση της Ιορδανίας το 2010 σύναψε συμφωνία 10 εκατομμυρίων δολαρίων με την Google ώστε να προωθήσει την χώρα σαν κορυφαίο τουριστικό προορισμό (eNT, 14,December, 2010). Ένα χρόνο αργότερα επιστρατεύτηκαν ταξιδιωτικοί bloggers,οι οποίοι είχαν ήδη επισκεφτεί την χώρα, για μία εκστρατεία προώθηση της από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Ketter&Avraham,2012). Η Τυνησιακή ηγεσία τουρισμού χρησιμοποίησε το Facebook και το Twitter προσκαλώντας τους επισκέπτες να μοιραστούν τα βίντεο και τις φωτογραφίες τους στο διαδίκτυο με άλλους χρήστες. Η Αιγυπτιακή κυβέρνηση προτίμησε το Youtube και την δημιουργία βίντεο για την εξάπλωση των απαραίτητων πληροφοριών και εικόνων που αφορούσαν την ανάνηψη της από την κρίση. Ένα ακόμη εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την αποκατάσταση της κοινής γνώμης αναφορικά με την ασφάλεια ήταν οι web-cameras. Οι κάμερες μεταδίδουν ζωντανά εικόνα στο διαδίκτυο από τα σημαντικότερα αξιοθέατα της χώρας (το προώθησαν με αξιοσημείωτη επιτυχία τόσο η Αίγυπτος όσο και η Ιορδανία) σε όλους τους ενδιαφερόμενους και έτσι τους δίνεται η ευκαιρία να κρίνουν εκ ιδίων την κατάσταση που επικρατεί χωρίς μεσολάβηση (eTN, February 2013).

6.2.4. Μείωση της σημασίας της κρίσεως η της επίθεσης

Η εύκολη λύση για τους διαχειριστές της εικόνας ενός προορισμού είναι να προσπαθήσουν να αγνοήσουν την κρίση ή την επίθεση. Αυτό αποτελούσε αγαπημένη τακτική των Marketers στην Μέση Ανατολή πριν την «Αραβική Άνοιξη». Ο σκοπός ήταν να προσποιηθούν ότι οποιαδήποτε αναφορά από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για δυσάρεστα γεγονότα ήταν αναληθής ή μηδαμινή και αρνούνταν οποιαδήποτε κρίση. Τόσο οι Αιγύπτιοι αλλά και οι Τούρκοι ακολούθησαν αυτή την πρακτική –δηλαδή αρνούμενοι να συμπεριλάβουν οποιαδήποτε αναφορά σε δυσάρεστα γεγονότα –στις ιστοσελίδες τους πριν την «Αραβική Άνοιξη» και μάλιστα οι Αιγύπτιοι ακολούθησαν αυτή την τακτική τους πρώτους μήνες των αναταραχών (Avraham&Ketter 2013).

Η άλλη πρακτική που ακολουθήθηκε ήταν ο περιορισμός της κρίσης. Σε αυτήν την περίπτωση δεν γίνονται προσπάθειες να αγνοηθούν τα γεγονότα της κρίσης αλλά να μειωθεί η σπουδαιότητα της και να «πείσουν» ότι η κρίση αφορά συγκεκριμένη περιοχή και όχι

ολόκληρη την χώρα. Για παράδειγμα κατά την διάρκεια της «Αραβικής Άνοιξης» Αιγύπτιοι αξιωματούχοι δήλωναν στο CNN ότι μόλις σε ένα οικοδομικό τετράγωνο του Cairo περιοριζόταν οι αναταραχές και αυτό δεν ήταν λόγος να εμποδίζει τους ανθρώπους να επισκεφτούν την χώρα (eNT , February, 2013).

Οι προσπάθειες να αγνοήσουν να μειώσουν τη κρίση συμπληρώνεται ορισμένες φορές από την περιγραφή των γεγονότων ως ασήμαντων, άσχετων με των τουρισμό (άρα δεν τον επηρεάζουν) και οριακών. Αυτή η τακτική εφαρμόζεται κυρίως όταν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης πιέζουν για απαντήσεις και απαιτούν εξηγήσεις από τους ιθύνοντες για την κρίση ή το γεγονός που καλύπτουν. Ένα παράδειγμα είναι η δολοφονία ενός Γάλλου τουρίστα στην Ερυθρά Θάλασσα στο SharmElSheik, που χαρακτηρίστηκε ως «τυχαίο γεγονός» και όχι επίθεση εναντίον των «ξένων». Επίσης στην αρχή του εμφυλίου στην Συρία το καθεστώς χαρακτήρισε τους διαδηλωτές «οπλισμένες συμμορίες» που επιτίθενται και τρομοκρατούν τους κατοίκους (Ha'artez, June, 2011). Μία ακόμη αντίδραση των ιθυνόντων είναι και η επίκληση στην ομαλότητα. Η προσπάθεια να πειστεί το κοινό ότι η ζωή έχει βρει τον προηγούμενο κανονικό της ρυθμό και έχουν ξεπεραστεί τα δυσάρεστα γεγονότα.. (Ha'artez, June, 2011).

6.2.5. Αναγνώριση της σοβαρότητας της κατάστασης και των επιπτώσεων της

Η αναγνώριση του προβλήματος και η τοποθέτηση του στην σωστή βάση δεν είναι πάντα η ευκολότερη λύση. Είναι όμως η πιο αποτελεσματική. Αυτή η στρατηγική διατηρεί ή επανακτά την εμπιστοσύνη στην εικόνα του προορισμού κατά την διάρκεια ή αμέσως μετά τα γεγονότα. Παράδειγμα άρτιας απόδοσης της παραπάνω πρακτική είναι το Oman, όταν το 2011 συμπεριλήφθη στους επισφαλής προορισμούς της Μέσης Ανατολής. Ο επικεφαλής υπουργός ζήτησε να μεταφερθεί στις διεθνής αγορές μία ξεκάθαρη, ειλικρινή εικόνα ώστε να μεγιστοποιήσει το μήνυμα ότι η χώρα ήταν ένας ασφαλής προορισμός για τους επισκέπτες της. (Ha'artez, June, 2011). Η προθυμία να παραδεχτεί ο προορισμός το πρόβλημα επικρατεί και η προηγούμενη άποψη για τον τόπο επικρατεί ακόμα και σε ασταθής συνθήκες. Η ενίσχυση του μηνύματος μαζί με την δυναμική υπόσχεση ενός ασφαλούς μέλλοντος δημιουργεί εμπιστοσύνη στον προορισμό (Avraham&Ketter 2013).

6.2.6. Εκστρατείες, προώθησης, εκθέσεις

Όταν ένας προορισμός συνδεθεί με την πολιτική αστάθεια, τις βίαιες συγκρούσεις και της διαμάχες –όπως συνέβη με της χώρες της Μέσης Ανατολή κατά την διάρκεια της «Αραβικής Άνοιξης»- τότε αποκτά ένα «σκληρό» προφίλ. Η εικόνα του τόπου πρέπει να αποστασιοποιηθεί από την βία και τις ταραχές. Πρέπει να συνδεθεί με γεγονότα που εμπεδώνουν το αίσθημα της ασφάλειας στους επισκέπτες (Dinnie,2011).

Φεστιβάλ κινηματογράφου, συναυλίες, εκθέσεις τέχνης, φεστιβάλ χορού και φαγητού είναι προτάσεις πολιτιστικών δρώμενων που επιδρούν θετικά στο προφίλ των προορισμών και προάγουν στους επισκέπτες το αίσθημα του φυσιολογικού (Avraham,2013).Για τις χώρες τις Μέσης Ανατολής ήταν χρήσιμο να αντικαταστήσουν τις εικόνες της βίας με εικόνες χαράς, χαλαρότητας και ασφαλούς καθημερινότητας. Για παράδειγμα το υπουργείου Τουρισμού των Εμιράτων διοργάνωσε μία σειρά εκδηλώσεων στην TimesSquare στην Νέα Υόρκη, προσκαλώντας τους κατοίκους της πόλης να ζήσουν την αυθεντική εμπειρία μιας επίσκεψης στο AbuDhabi.Οι γιγαντοοθόνες πλημύρισαν με εικόνες από τα τοπία της χώρας, είχαν στηθεί υπαίθριες κουζίνες για να προσφέρουν τοπικές γεύσεις, καλλιτέχνες χέννας πρόσφεραν δωρεάν της δημιουργίες τους και χορεύτριες επιδίδονταν σε παραδοσιακούς χορούς.

Για να επιβιώσουν της κρίσης οι πληγέντες περιοχές απαιτείται αρκετές φορές να αναζητήσουν καινούργιες αγορές και να προωθήσουν καινούργια προϊόντα. Για παράδειγμα ο Τυνησιακός Οργανισμός τουρισμού ξεκίνησε να προωθεί την χώρα ως ιατρικό προορισμό. Η Αίγυπτος πάλι προτίμησε να στραφεί προς την Σαουδική Αραβία και τον ευρύ αραβικό κόσμο. Αντί να προωθεί τους αρχαιολογικού θησαυρούς όπως έκανε στο παρελθόν, προτίμησε να προωθήσει την νεοαποκτηθείσα ισλαμική πολιτική ορθότητα της. Στράφηκε στις Αραβικές οικογένειες με μεγάλη οικονομική επιφάνεια προάγοντας την πλούσια Ισλαμική κληρονομιά της και προωθώντας την ως μία μοναδική εμπειρία. Στράφηκε επίσης στον σχολικό τουρισμό προάγοντας όμως και την πολιτιστική της κληρονομιά όσο και το ισλαμικό της παρόν(IslamicTourism: ExploringPerception&PossibilitiesinEgypt, IngyM.Hamza,RababChouhoud, PassentTatawi, 2012).

6.2.7. Μετατρέποντας τα αρνητικά σε θετικά

ΤοDubai αποτελεί μοναδικό παράδειγμα μελέτης. Χρησιμοποιώντας την οικονομική και πολιτική σταθερότητα του τα τελευταία χρόνια, στον αντίποδα με την αναταραχή που διαιωνίζεται στην περιοχή, δημιούργησε ένα ανταγωνιστικότατο προϊόν.

Εφάρμοσε μία επιθετική διαφημιστική εκστρατεία καταφέροντας να εδραιωθεί ως ένας κορυφαίος παγκόσμιος τουριστικός προορισμός. Συνήγοροι αυτής της προσπάθειας είναι οι επενδύσεις που έχουν γίνει με σχέδιο και γνώμονα την μακροπρόθεσμη και σε βάθος χρόνου ανταπόδοση και όχι ευκαιριακά. Αναπτυξιακά έργα στις μεταφορές, στον τομέα της φιλοξενίας, στις μονάδες αναψυχής έχουν αλλάξει την εικόνα και τον χαρακτήρα της πόλης. Και τέλος άλλα όχι λιγότερο σημαντική μία συνεχόμενη, εστιασμένη και επιθετική παγκόσμιος διαφημιστική εκστρατεία ή οποία έχει εκμηδενίσει σχεδόν τα μειονεκτήματα της πόλης ως τουριστικού προορισμού (Henderson, 2006).

Στις περιπτώσεις των τόπων που έχουν βιώσει βίαια περιστατικά απαιτείται διαφορετική και άμεση αντιμετώπιση των θεμάτων της εικόνας τους. Η Αίγυπτος για παράδειγμα ενέταξε την περίφημη πλατεία Tahrir, στα βασικά της αξιοθέατα, αξιοποιώντας στα πλαίσια του DarkTourism την διάθεση των ανθρώπων για το μακάβριο και χτίζοντας ένα μνημείο και πουλώντας ακόμα και αναμνηστικά από την περίφημη «Αραβική Άνοιξη» (IslamicTourism: ExploringPerception&PossibilitiesinEgypt, IngyM.Hamza, RababChouhoud, PassentTatawi, 2012).

6.2.8. Αποστασιοποίηση της χώρας η του προορισμού από την περιοχή

Η συνεχιζόμενη αντιπαράθεση στην Μέση Ανατολή την έχει κάνει σχεδόν συνώνυμη με την εμπόλεμη ζώνη. Αρκετές χώρες, με μεγάλη ανάγκη για δημιουργία τουριστικών προϊόντων και την σταθεροποίηση αυτών, κάνουν προσπάθεια να «απομονωθούν» και να «αποκοπούν» από την ευρύτερη ζώνη της Μέσης Ανατολής και κατά συνέπεια να διαχωριστούν από την «εμπόλεμη ζώνη». Δύο χώρες που χρησιμοποιούν κατά κόρον αυτήν την τεχνική είναι το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Η προσπάθεια αυτή αποσκοπεί στην δημιουργία μία ξεχωριστής θετικής εικόνας για τον προορισμό που θα είναι τελείως αποστασιοποιημένη από την γενικό αρνητικό στίγμα της ευρύτερης περιοχής.

Επίσης το ίδιο μοτίβο μπορεί να λειτουργήσει σε και σε εθνικό επίπεδο. Οι marketers τόσο στη Τυνησία όσο και στη Αίγυπτο, ακόμα και κατά την διάρκεια των ταραχών συνέχισαν τις εκστρατείες προώθησης της Djerba (θέρετρο στην Μεσόγειο Θάλασσα) και στο SharmElSheikh (θέρετρο στην Ερυθρά Θάλασσα). Οι διαφημίσεις σε διεθνή τουριστικά έντυπα και στις ιστοσελίδες φυσικά δεν έκαναν καμία αναφορά στις συγκρούσεις παρά μόνο στο φυσικό κάλος και τις εξαιρετικές υπηρεσίες και δυνατότητες των περιοχών αυτών (Al-Hamarneh, 2013).

6.2.9. Αλλαγή στις αγορές-στόχους

Το αγοραστικό κοινό –η αγορά στόχος- κάθε προϊόντος είναι και η βασική μεταβλητή για την δημιουργία μίας προωθητικής-διαφημιστικής εκστρατείας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να επινοηθούν διαφορετικά μηνύματα, να τονιστούν διαφορετικά τα χαρακτηριστικά του τόπου για κάθε κομμάτι της αγοράς, αφού κάποιο αρνητικό στοιχείο για κάποιους μπορεί να είναι το επιθυμητό για άλλους, για παράδειγμα για μία την αγορά άνω των 55 ετών η ύπαρξη έντονης νυχτερινής ζωή είναι κάθε άλλο παρά θετικό ενώ για τους 24-44 ετών είναι μάλλον το ζητούμενο (Al-Hamarneh,2013,CitiesandCountriesBranding, April,2013).

Ορισμένοι μελλοντικοί επισκέπτες μπορεί να μην είναι καλά πληροφορημένοι για τα γεγονότα που οδήγησαν στην κρίση ή η παιδεία και οι οικονομικές τους δυνατότητες να μην τους επιτρέπουν ή η άποψη τους για τον κίνδυνο να είναι διαφορετική(Mansfeld&Pizam, 2006).

Η Αίγυπτος είδαμε ότι στράφηκε στην Σαουδική Αραβία και στις άλλες Αραβικές χώρες και στον προσκνηματικό τουρισμό, ο οποίος θεωρείται λιγότερο ευαίσθητος σε θέματα ασφάλειας. Το μήνυμα των Αιγυπτιακών αρχών προς το θρησκευτικό κοινό ήταν «ΕΔΩ ΠΟΥ ΑΡΧΙΣΑΝ ΟΛΑ» και διοργάνωσαν γιορτές για το Ramadan,με ξενοδοχεία που πρόσφεραν φαγητό Halal (φαγητό μαγειρεμένο με ιδιαίτερο τρόπο)και δωμάτια προσευχής. Το ίδιο μοτίβο ακολούθησε και η Τουρκία όταν είδε τις κρατήσεις των ξενοδοχείων της να πέφτουν. Αλλάζοντας δηλαδή τον στόχο μας και αναπροσαρμόζοντας τα προϊόντα μας, έχουμε την δυνατότητα να ανακτήσουμε μέρος της ανταγωνιστικότητας μας(Al-Hamarneh,2013,CitiesandCountriesBranding, April,2013).

6.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δύναμη του τύπου(ηλεκτρονικού ή όχι) και των ικανοτήτων του να αναπαράγει τα γεγονότα σε μία κατάσταση πολιτικής -στρατιωτικής κρίσης γίνεται πρόκληση για τους διαχειριστές της εικόνας των τουριστικών προορισμών. Οι στρατηγικές τους επικεντρώνονται στον περιορισμό των ακραίων ειδήσεων, στην μετάδοση μηνυμάτων που αντικατοπτρίζουν το γεγονός και τέλος στην στόχευση ενός διαφορετικού κοινού ώστε να αναπληρωθούν οι απώλειες εξαιτίας των βίαιων γεγονότων.

7. Τουρισμός και Έγκλημα

Υπάρχει σαφής και διαδραστική σχέση ανάμεσα στους τουρίστες, στις τοπικές κοινωνίες (επιχειρηματίες κατοίκους, αστυνομικούς κ.τ.λ) και στον τόπο που τους υποδέχεται (McIntoshandGoeldner 1986). Κατά συνέπεια εγείρεται ένα σημαντικό ερώτημα, εάν υπάρχει και σχέση ανάμεσα στην αύξηση των εγκληματικών ενεργειών και της αυξημένης τουριστικής κίνησης. Ο εύκολος δρόμος είναι να υποθέσουμε ότι αυτό ισχύει, βασιζόμενοι στην κοινωνική και οικολογική αποδιοργάνωση που επιφέρει η τουριστική ανάπτυξη (Albert&A, 1993),παρόλα αυτά η αύξηση των τουριστών δεν είναι απαραίτητο να προάγει και την εγκληματικότητα και μάλιστα μπορεί να υποστηριχτεί ότι η αύξηση των χρηματικών εισροών αναβαθμίζει το οικονομικό περιβάλλον(χαμηλούς δείκτες ανεργίας, καλύτερους μισθούς, μεγαλύτερα κονδύλια για την ασφάλεια και την αστυνόμευση της περιοχής κα) (Felson 1980,Good 2002).

Σε γενικές γραμμές τα εγκλήματα κατά των τουριστών περιλαμβάνουν ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω σενάρια. Είτε οι τουρίστες να βρίσκονται στο λάθος μέρος, την λάθος στιγμή και στοχοποιήθηκαν εξαιτίας αυτού ή η τοποθεσία στην οποία βρέθηκαν είναι συνδεδεμένη με υψηλή εγκληματικότητα εξαιτίας της νυχτερινής ζωής της, της ηδονιστικής κουλτούρας της είτε εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των πιθανών θυμάτων που κινείται σε αυτήν (π.χ δημοφιλή αξιοθέατα)την περιοχή. Και τέλος η ίδια η συμπεριφορά των τουριστών τους θυματοποιεί καθώς αγνοούν τα βασικά μέτρα ασφαλείας παίρνοντας ρίσκα, συχρωτίζονται σε συγκεκριμένες περιοχές με μεγάλα ποσοστά εγκληματικότητας αυξάνοντας έτσι και τις πιθανότητες να γίνουν θύματα απάτης ή ληστείας(DeAlbuquerqueandMcElroy 1999).Οι εγκληματίες στοχεύουν τους τουρίστες για διάφορους λόγους είτε γιατί θεωρούν ότι δεν θα αναφέρουν το έγκλημα (είτε εξαιτίας της γλώσσας, είτε του ανοικείου περιβάλλοντος ή ακόμα και τις άγνοιας των νόμων, κα)(CrimesagainstTourists, JosephPetrocelli,May 2008).

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι εγκληματικές ενέργειες προέρχονται από μικρές ομάδες που αντιμετωπίζουν τους τουρίστες ευκαιριακά και ως εύκολο θύμα και στοχεύουν κυρίως στην περιουσία τους.

Οι εγκληματικές πράξεις είναι ένας αποτρεπτικός παράγοντας για τον τουρισμό, γεγονός που δημιουργεί ένα αντίστροφο πρόβλημα αιτιότητας.

Αρχικά θα πρέπει να ορίσουμε τα *Βίαια εγκλήματα*, δηλαδή τον φόνο, τον βιασμό, τη ληστεία, και τις σοβαρές σωματικές βλάβες και τα *Σοβαρά εγκλήματα* κατά της περιουσίας, τις

διαρρήξεις, τις ληστείες και τις κλοπές αυτοκινήτων όπως αυτά ορίζονται από την Uniform Crime Report (US Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Rolland W Glensor, Kenneth J Peak, Aug 2004). Τα εγκλήματα αυτά έχουν σοβαρό και ποικίλο κόστος. Ο τραυματισμός των θυμάτων εκτός από οικονομικός και σωματικός είναι και ψυχικός καθώς και συναισθηματικός. Ήξις του θύματος θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε και τον τουριστικό προορισμό ή θέρετρο που λαμβάνουν χώρα τα γεγονότα. Διαρρηγνύεται η κοινωνική συνοχή στον τόπο, ενισχύονται οι προκαταλήψεις, ο ρατσισμός και καθώς αυξάνονται τα μέτρα ασφαλείας ενισχύεται η έλλειψη εμπιστοσύνης και υποβαθμίζεται το οικονομικό περιβάλλον και η τουριστική ανάπτυξη (Glensor and Peak 2004).

Στη συνέχεια θα πρέπει να κατανοήσουμε τους παράγοντες που προωθούν τις παραβατικές συμπεριφορές ώστε να μπορέσουμε να ορίσουμε και τα σωστά μέτρα για την αντιμετώπιση τους.

Θα μπορούσαμε να σχηματοποιήσουμε την σχέση του τουρισμού με την εγκληματικότητα για λόγους ευκολίας στην διαχείριση των συμπερασμάτων μας.

7.1. Τουρίστες ως θύματα τρομοκρατικών ενεργειών

Ο πρώτος τύπος αφορά τους τουρίστες που πέφτουν θύματα τρομοκρατικών ενεργειών. Είναι ο «εύκολος» στόχος των τρομοκρατικών οργανώσεων και θα δούμε αναλυτικά την σχέση τους σε άλλο κεφάλαιο.

7.2. Ευκαιριακά Θύματα

Ο δεύτερος τύπος αφορά τους τουρίστες που είναι ευκαιριακά θύματα εγκλημάτων. Σε αυτή την περίπτωση ο τουρισμός δεν είναι ο παράγοντας που αυξάνει την εγκληματικότητα, όπως προαναφέρθηκε, αυτή αφορά κυρίως τους γηγενείς πληθυσμούς. Οι πιθανότητες δηλαδή να θυματοποιηθούν οι τουρίστες σε αυτές τις περιοχές δεν είναι περισσότερες από αυτές των ιθαγενών. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σε αυτή την περίπτωση η ύπαρξη ή όχι των τουριστών είναι αδιάφορη σε σχέση με τα ποσοστά εγκληματικότητας του τόπου. Αυτές οι περιοχές χαρακτηρίζονται από οικονομική και κοινωνική περιθωριοποίηση και δεν είναι στις επιλογές της μεγάλης μάζας των επισκεπτών και χαρακτηρίζονται ως «μη τουριστικές».

7.3. Τα τουριστικά θέρετρα ως τόποι εγκλήματος

Εδώ αναφερόμαστε κυρίως σε καθαρά τουριστικές ζώνες – περιοχές. Θα πρέπει να έχουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά :

- Μεγάλο αριθμό επισκεπτών που μένουν για μικρό χρονικό διάστημα
- Μεγάλο αριθμό εποχιακών εργαζομένων
- Οι διακοπές(ο ελεύθερος χρόνος) πρέπει να είναι η βασική δραστηριότητα των επισκεπτών
- Τα ποσά που ξοδεύονται στο χρονικό διάστημα της παραμονής τους σε αυτών των τόπο είναι σχετικά μεγάλα

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά κάνουν τον εντοπισμό των θηρευτών δύσκολη σε συνδυασμό φυσικά με την μεγάλη κινητικότητα που υπάρχει σε αυτές τις περιοχές καθώς επίσης την ανομοιογένεια και την ανυπομονησία των επισκεπτών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η παραλιακή πόλη Benidrom στα νότια της Βαρκελώνης, σε επιδρομή της Ισπανικής αστυνομίας, σε μια από τις αποθήκες ενός τοπικού ξενοδοχείου βρήκε 7.7 τόνοι ναρκωτικών ουσιών, η εμπορική αξία της οποίας ξεπερνούσε τα 100 εκατομμύρια Ευρώ. Ως εκ τούτου οι τουριστικοί προορισμοί που φιλοξενούν μεγάλες μάζες επισκεπτών τείνουν να έχουν και μεγαλύτερο ποσοστό εγκληματικότητας καθώς μεταφέρουν την παθογένεια των αστικών περιοχών σε αυτές.

7.4. Ο τουρισμός ως «προμηθευτής» θυμάτων.

Χρησιμοποιώντας τα τουριστικά θέρετρα, υποδομές και αξιοθέατα σαν σκηνικό των εγκληματιών τους ενεργειών, οι κακοποιοί ταυτόχρονα αντλούν από αυτή και θύματα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερευνών ακόμα και στις μέρες μας επικεντρώνεται στον εντοπισμό του τύπου των ανθρώπων που διαπράττουν τα εγκλήματα και μόνο πρόσφατα γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν και να αναλυθούν οι αιτίες που οδηγούν σε αυτά. Ο τόπος των εγκλημάτων είναι εξίσου σημαντικός για τον προσδιορισμό των αιτιών που οδηγούν στο έγκλημα και για την εγκληματολογία άλλα και για την τουριστική βιομηχανία καθώς κάθε θέρετρο, αξιοθέατο και ακόμα κάθε πόλη ή νησί που αποτελεί τουριστικό προορισμό είναι εν δυνάμει και ένας τόπος εγκλήματος. Αρκετοί ερευνητές προκρίνουν ότι διαμορφώνοντας τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος (π.χ. φωτισμός, κάμερες ασφαλείας, αυστηρή αστυνόμευση κ.α.) μειώνουμε αισθητά τις πιθανότητες να διαπραχθούν αδικήματα(InternationaljournalofsafetyandsecurityinTourism/ Hospitality, Issue 5, pp 1-25, BakerD,&Stockton,Susan,2014).

Με δεδομένη την ανάγκη της για ηρεμία και ειρήνη ώστε ανθίσει, η Τουριστική Βιομηχανία βρίσκεται αντιμέτωπη συχνά με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης που στην προσπάθεια τους να κρατήσουν το ενδιαφέρον των θεατών δραματοποιούν και μεγαλοποιούν

τα περιστατικά που σχετίζονται με τις επιθέσεις σε τουρίστες σε μεγάλο βαθμό δημιουργώντας κλίμα πανικού και φόβου. Είναι λοιπόν φυσικό και οι τοπικές αρχές στην προσπάθεια τους να προστατεύσουν την φήμη και την υπόσταση του προορισμού να προσπαθούν να αποκρύψουν όσο δυνατόν αυτά τα περιστατικά. Αυτό δημιουργεί πρόβλημα στην συλλογή των δεδομένων που αφορούν τα εγκλήματα κατά των τουριστών. Χαρακτηριστικό είναι ότι ούτε και στις βάσεις δεδομένων του FBI δεν υπάρχει διαχωρισμός των θυμάτων (σε ιθαγενείς και επισκέπτες) (International journal of safety and security in Tourism/Hospitality, Issue 5, pp 1-25, Baker D. & Stockton, Susan, 2014).

Το αρνητικό κλίμα που δημιουργείται μεταφράζεται, από τους πιθανούς επισκέπτες σε διστακτικότητα να προβούν σε κρατήσεις και σε αναζήτηση άλλων ασφαλέστερων προορισμών. Είναι βασικό συμφέρον όλων των μετόχων της Τουριστικής βιομηχανίας (ξενοδόχους, πράκτορες, δημοτική, περιφερειακή και κεντρική διοίκηση, κα) να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές ειδήσεις και να ερμηνεύσουν το γεγονός με λιγότερο μελανά χρώματα και στην σωστή του διάσταση. Οφείλουν δε να εκπονήσουν άμεσα εκστρατεία επαναπροσδιορισμού του τόπου ως ασφαλέστερου.

Η προηγούμενη εμπειρία μας έχει διδάξει ότι η ο προσχεδιασμός και ύπαρξη σχεδίου αναφορικά με αρνητικά γεγονότα που επηρεάζουν την εικόνα ενός προορισμού είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της επανάκαμψης του και της ανάνηψης του στην τουριστική αγορά. Η προετοιμασία και η εφαρμογή του σχεδίου κρίσεων φυσικά απαιτεί και την συμφωνία και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων μελών της βιομηχανίας.

Πέρα από τις πρακτικές που αφορούν την αστυνόμευση της περιοχής θα πρέπει να προαχθούν και διοικητικά μέτρα.

Θα πρέπει να υπάρχει διαβαθμισμένο και επικαιροποιημένο σχέδιο για κάθε στάδιο της κρίσης.

Στενή άμεση και αρμονική συνεργασία της τοπικής κοινότητας των φορέων ασφαλείας και της κεντρικής διοίκησης

Η διαχείριση του τύπου, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ενημέρωσης θα πρέπει να γίνεται βάση προσχεδιασμού και μόνο από τους αρμόδιους φορείς ώστε να μεγιστοποιηθεί η δύναμη της εκστρατείας ανάνηψης του τόπου και να μειωθεί στο ελάχιστο η ζημιά.

Στην προσπάθεια της ανάκαμψης ο πρώτος στόχος είναι οι ομοεθνής επισκέπτες από άλλες περιοχές της χώρας ώστε να μειωθούν οι οικονομικές συνέπειες της κρίσης στον τόπο που έχει πληγεί.

Η οικονομική ενίσχυση των τουριστικών επιχειρήσεων με την μορφή φορολογικών και ασφαλιστικών ελαφρύνσεων.

Ο επαναπροσδιορισμός της εικόνας ενός προορισμού ως ασφαλέστερος απαιτεί την επικοινωνία θετικών δράσεων σε αυτών. (π.χ. σύλληψη των δραστών ή η αναδοχή και η άποψη διεκπεραίωση ενός σημαντικού αθλητικού ή άλλου γεγονότος κα)ώστε η ειδησεογραφική εικόνα και είδηση να στραφεί μακριά από την αρνητική κάλυψη.

Η ενημέρωση και πρόσκληση των βασικών μετόχων του παγκόσμιου τουρισμού (τουριστικοί πράκτορες, Bloggers, δημοσιογράφους που ασχολούνται με τον τουρισμό κα) σε μία επαναγνωριμία με τον τόπο και στην δημιουργία προσωπικών εντυπώσεων για τον τόπο ώστε να αρθούν οι αρνητικές απόψεις τους.

Κατά την διάρκεια και τις πρώτες ώρες βασική είναι και η έντονη αστυνομική ή ακόμα και στρατιωτική παρουσία (εάν το συμβάν είναι τόσο μεγάλης έκτασης και κριθεί απαραίτητη) για την δημιουργία κλίματος ασφάλειας και ελέγχου των καταστάσεων.

Η δημιουργία ειδικού αστυνομικού σώματος που θα ασχολείται με τον τουρισμό και τα προβλήματα που προκύπτουν με την ανάλογη φυσικά ειδική εκπαίδευση και με την αρωγή και συνεργασία από όλους τους φορείς, ιδιωτικούς και κρατικούς.

Την νομοθέτηση αυστηρότερων ποινών στα εγκλήματα που αφορούν τουρίστες και προέχει και η δημιουργία μίας βάσης δεδομένων ώστε να καταγράφονται τα περιστατικά (ακόμα και το FBI δεν έχει βάσεις δεδομένων) που αφορούν εγκλήματα εναντίων τουριστών. Η ύπαρξη και διαθεσιμότητα αυτών των δεδομένων δίνει στους αρμόδιους και ακαδημαϊκούς την δυνατότητα να μελετήσουν και να εξαγάγουν χρήσιμα συμπεράσματα και να προαχθούν δράσεις προς αποφυγής τους.

Απαιτούνται από τους φορείς-ιδιωτικούς καθώς και δημόσιους- καινοτόμες ιδέες που θα δημιουργήσουν ένα καινούργιο ενδιαφέρον για τον προορισμό και θα απευθύνονται σε ένα διαφορετικό αγοραστικό κοινό με μία πρωτοπόρα επιθετική προωθητική και διαφημιστική εκστρατεία. Η κάθε πόλη, ο κάθε φορέας τουρισμού θα μπορούσε να υποστηρίζεται από έναν αρμόδιο οργανισμό για την προώθηση του. (DestinationManagementOrganizations).

Η δημιουργία ενός ειδικού ταμείου με χρηματοδότηση ιδιωτική αλλά και κρατική ώστε να ανακουφίζεται οικονομικά η περιοχή μετά από μία κρίση και να αναλαμβάνονται άμεσα αντίμετρα για την ανάκαμψη της.

Η δημιουργία κινήτρων όπως μείωση των τιμών και φορολογικές ελαφρύνσεις για τους τουρίστες (InternationaljournalofsafetyandsecurityinTourism / Hospitality, Issue 5, pp 1-25, BakerD, &Stockton, Susan, 2014).

7.5. Λύσεις που προκρίνονται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στο πλαίσιο της καλύτερης αστυνόμευσης

Το αμερικάνικο υπουργείο δικαιοσύνης συγκέντρωσε σε έναν οδηγό στοιχεία και πρακτικές που συλλέχτηκαν τόσο από τα αστυνομικά τμήματα των Η.Π.Α αλλά και από άλλες χώρες όπως η Νέα Ζηλανδία, Καναδάς, Αυστραλία, Ολλανδία, Σκανδιναβικές χώρες, UK. Εντοπίζει τα προβλήματα και προσφέρει μία σειρά μέτρων ώστε η αστυνομία να μπορεί να εκτιμήσει την έκταση του προβλήματος, την ταχύτητα ανταπόκριση της καθώς και την αποτελεσματικότητα της σε αυτά. Παρότι τα νομικά συστήματα, τα ήθη, και οι πρακτικές της αστυνομίας διαφέρουν από χώρα σε χώρα είναι προφανές ότι η αστυνομία αντιμετωπίζει κοινά προβλήματα. Σε ένα Κόσμο που συνεχώς συνδέεται είναι σημαντικό η αστυνομία να είναι ενήμερη για τις έρευνες και τις πρακτικές πέρα από τα σύνορα της χώρας της (Kenneth, August 2004).

Συνοψίζοντας σε μερικές γραμμές οι προτάσεις ομαδοποιήθηκαν και καταγράφηκαν ως εξής:

1. Συνεργασία όλων των φορέων ώστε να αναγνωρίζονται και να αντιμετωπίζονται άμεσα τα προβλήματα. Η αστυνομία θα πρέπει να κρατά ενημερους του αρμοδίου του Τουρισμού (Pizam,TarlowandBloom 1997).
2. Εκπαιδεύονται οι αστυνομικοί αλλά και οι ιδιωτικοί φύλακες ώστε να αντιδρούν γρήγορα και με ακρίβεια στα περιστατικά που αφορούν τους τουρίστες (Pizam,TarlowandBloom 1997).
3. Διευκόλυνση ώστε τα θύματα να έχουν την δυνατότητα να επιστρέψουν και να καταθέσουν στις δίκες των θυτών. Στην πολιτεία της Hawaii όπως και σε άλλες έχουν

κάνει δεκτές τις καταθέσεις μέσω τηλεδιασκέψεων (Ruppel) και στην πολιτεία της Florida η εισαγγελία έχει κονδύλιο για την επιστροφή των θυμάτων ώστε να καταθέσουν.

4. Επιβολή φόρων στις τουριστικές περιοχές ώστε να υποστηρίζονται περισσότερα μέτρα ασφαλείας.

5. Ενθαρρύνοντας τα καταλύματα ώστε να υιοθετούν καλύτερα συστήματα ασφαλείας (π.χ. κάμερες, και υπαλλήλους ασφαλείας) (DeAlbuquerqueandMcElroy, 1999).

6. Προσφέροντας αμοιβές για πληροφορίες που θα οδηγούν στην σύλληψη και στην καταδίκη εγκληματιών που σχετίζονται με εγκλήματα κατά των τουριστών.

7. Εκπαιδύοντας τους τουρίστες ώστε να μειώνουν τους κινδύνους κατά τις διακοπές και τα ταξίδια τους (δημιουργώντας ιστοσελίδες για την ενημέρωσή τους, δημιουργώντας γραμμή για την εύκολη πρόσβαση στις αρχές κτλ). (Crofts, 1996).

8. Αυξάνοντας τις περιπολίες στις τουριστικές περιοχές και κατά συνέπεια αυξάνοντας το αίσθημα της ασφάλειας (Crofts, 1996).

9. Αναπτύσσοντας ομάδες περιφρούρησης από πολίτες ώστε να συμπληρώνουν το έργο των ένστολων. (HonoluluPoliceDepartment 1998 andtheWellington, NewZealand).

10. Επιτηρώντας αυστηρότερα περιοχές με υψηλό δείκτη εγκληματικότητας κάτι το οποίο κοστίζει άλλα είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό.

11. Αλλαγή του φυσικού περιβάλλοντος ώστε να είναι αφιλόξενο στους παραβάτες. (π.χ. φώτα και σήμανση στους δρόμους) (ShearingandStenning, 1997).

8. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

8.1. Γέννηση του Φαινομένου

Θα πιθανολογούσε κανείς ότι η τρομοκρατία αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο. Τα πρώτα κρούσματα όμως, πάνε πίσω στον 1ο αιώνα μ.Χ. και στην εξέγερση των Sicarii, Ζηλωτών, κατά της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Από το τέλος του 11^{ου} αιώνα έως και το τέλος του 13^{ου} αιώνα κάνουν την εμφάνιση τους, οι Ασασίνοι στο Ισλάμ, που μάχονται εναντίων των Σταυροφόρων. Από εκεί μας έρχεται και ο πρώτο είσακτος αλλά διάσημος πλέον όρος Jihad (τζιχάντ) και οι τρομακτικές επιθέσεις αυτοκτονίας.

Σαν όρος στο πολιτικό λεξιλόγιο, η τρομοκρατία θα εμφανιστεί το 1798, κατά την διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης, με τον Ροβεσπίερο να δηλώνει «τρομοκράτης». Ο στόχος της Συμβατικής Συνέλευσης ήταν να προκαλέσει στους «εχθρούς» της επανάσταση «τρόμο». Σε αυτό το σημείο μπαίνουν και τα θεμέλια της ρητορικής της τρομοκρατίας και οι πολιτικές της βάσεις. Η τρομοκρατία είναι ψυχολογικός, και όχι μόνο, πόλεμος και χρησιμοποιείται κυρίως για να αντικρούσει την τυραννία (τρομοκρατία του παρόντος πολιτικού συστήματος).

Στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, με την εμφάνιση στην Ρωσία του κινήματος του Narodnaya Volya (Κίνημα Αναρχικών), και με την φιλοσοφική υποστήριξη του Μπακούνιν, ασκείται πολιτική πίεση χρησιμοποιώντας βία, ανατινάζονται εργοστάσια, εκτελούνται πολιτικές δολοφονίες (Τσάρος Αλέξανδρος ο Β κ.α.).

Την σκυτάλη θα πάρουν στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα η ETA (Βασκική Πατρίδα & Ελευθερία, 1959) με σκοπό της την απελευθέρωση της Χώρας των Βάσκων από την Ισπανική κυριαρχία, ακολουθώντας το μοτίβο των βομβιστικών ενεργειών και δολοφονιών. Και η RAF, η Φράξια Κόκκινος Στρατός (1968), με αριστερή ιδεολογία που παραπέμπει στους Μάο και Τσέ Γκεβάρα, που συνεχίζει τις ίδιες δράσεις. Ο στόχος της είναι να ευαισθητοποιήσει τους Γερμανούς για την πολιτική κατάσταση στην Παλαιστίνη και στο Βιετνάμ. Η δράση της όμως δεν περιορίζεται μόνο στις βομβιστικές ενέργειες και στις δολοφονίες. Το «οπλοστάσιο» της διανθίζεται με ληστείες και απαγωγές. Για να συμπληρωθούν οι πρακτικές των τρομοκρατών με τις αεροπειρατείες που εξαπολύουν τα μέλη της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO, 1968).

Οι Ερυθρές ταξιαρχίες (1970, Ιταλία), θα διευρύνουν την στελέχωση της οργάνωσης από τους αριστερούς ιδεαλιστές, και θα επανδρώσουν την έως τότε πιο διάσημη

τρομοκρατική οργάνωση, κατά κύριο λόγο με μέλη από την εργατική τάξη. Σημαντικότερη στιγμή για την οργάνωση Ερυθρές ταξιαρχίες, υπήρξε η απαγωγή και δολοφονία του Πρωθυπουργού Aldo Moro το 1978, που πυροδότησε ένα ανελέητο ανθρωποκυνηγτό, με αποτέλεσμα την ολοκληρωτική εξάρθρωση της οργάνωσης το 1989.

Στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα εισάγεται στην ζωή μας η διαβόητη «Al Qaeda», που το όνομα της έγινε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα συνώνυμο της διεθνούς τρομοκρατίας. Η ίδρυση της πάει πίσω στο 1988, από Σουνίτες βετεράνους μαχητές του Ρώσο-Αφγανικού πολέμου (μάχονταν εναντίον της εισβολής των Ρώσων στο Αφγανιστάν από το 1980) με αρχηγό τον Osama Bin Laden. Θα μετεξελιχθεί σε ISIS (Islamic State of Iraq), πριν από μερικά χρόνια, όταν θα χάσει τους πρώτους ηγέτες της και η πολεμική σύγκρουση με την Δύση θα μεταφερθεί ξανά στην Μέση Ανατολή. Η οργάνωση αποτελεί την πλέον μεγαλύτερη τρομοκρατική απειλή για τον δυτικό πολιτισμό. (Persuasion Strategies in Terrorist Recruitment : The case of ISIS).

Η οργάνωση έκανε το ντεμπούτο της, με πολύνεκρα χτυπήματα σε αμερικανικούς στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους κυρίως (Αμερικάνικες πρεσβείες στη Τανζανία και Κένυα το 1998, αλλά και την επίθεση στο USS Cole στον κόλπο του Aden στην Υεμένη το 2000). Την κορωνίδα των χτυπημάτων της, κατά του δυτικού πολιτισμού, αποτελείτο χτύπημα στους δίδυμους πύργους, στην Νέα Υόρκη, το 2001, που άφησε πίσω του σχεδόν 3000 πολίτες νεκρούς.

Αρχικά η ρητορική της τρομοκρατίας αποτέλεσε το έναυσμα για την μαζικότερη συμμετοχή των πολιτών, κυρίως σε «εθνικοαπελευθερωτικούς» αγώνες (από τους ζηλωτές έως τους ETA, PLO, IRA κ.α.) για να προστεθούν κατά τον 19^ο αιώνα στις ιδεολογικές της προτάσεις, οι απόψεις των αριστερών μηδενιστών και αναρχικών. Όλοι όμως οι μελετητές συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι η τρομοκρατία είναι μία μορφή πολέμου, ίσως και η μετεξέλιξη αυτού. Όπως και στον πόλεμο, η τρομοκρατία έχει ορίσει τον εχθρό της αλλά μάχεται εναντίον του χωρίς όρια, μορφή και σχηματισμούς όπως είθισται στους «διακρατικούς πολέμους».

Η χρησιμοποίηση του «λαού» ως εντολοδόχου και ταυτόχρονα ως μαχητή δίνει «νομιμοποίηση» σε κάθε είδος ακρότητας και επιδίωξης. Αν επικεντρωθούμε στη «Ισλαμική» jihad, που ουσιαστικά αποκρυσταλλώνει μετисθέσεις της, το σύνολο της σύγχρονης διεθνούς τρομοκρατίας, θα βρούμε όλα τα χαρακτηριστικά της πολιτικής σκέψης και της ρητορικής, των Ακροαριστερών κινημάτων, παρόλη την προβολή του έντονου θρησκευτικού αισθήματος.

Κατά τον Άραβα στοχαστή, Αλ Μαουντουντι, το Ισλάμ αποτελεί όχι μόνο θρησκεία αλλά ένα επαναστατικό κίνημα, μία ιδεολογία που προάγει την αλλαγή της κοινωνίας και την δημιουργία μίας νέας,σύμφωνης με τις μουσουλμανικέςαρχές και διδαχές. Θεωρεί ότι το «κάλεσμα του προφήτη» είναι ένα επαναστατικό διάγγελμα ενάντια στην εξουσία και τα μονοπώλια και όχι μία μεταφυσική πρόταση. Ο σύγχρονος ισλαμισμός ασπάζεται αυτές τις απόψεις και ενοχοποιείτον δυτικό πολιτισμό όχι μόνο εξαιτίας της σύγκρουσης αξιών και του τρόπου ζωής αλλά κυρίως εξαιτίας της αντίθεσης του με το φιλελεύθερο οικονομικό και τραπεζικό σύστημα. Η στοχοποίηση των ΗΠΑ έχει σαφώς να κάνει με τις πολιτικέςκαι ιδεολογικές της θέσεις και στάσειςαλλά κυρίως βάλλεται για την χρηματοοικονομικήτης επιρροή στο παγκόσμιο οικονομικό γίνεσθαι.

Γεγονός παραμένει ότι η τρομοκρατία είτε ως πολιτική πράξη, είτε ως πόλεμος, είτε ως έγκλημα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής μας ζωής με όλα τα παρελκόμενα της. Θα πρέπει όμως να καταλήξουμε σεένα ορισμό για την τρομοκρατία ώστε να έχουμε την δυνατότητα να σκιαγραφήσουμε τα άμεσα θέματα που προκύπτουν από την ύπαρξη της και να προκρίνουμε τις απαραίτητες πρακτικές (νομικές, πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές) ώστε να λύσουμε τα προβλήματα που προκαλούνται.

Τρομοκρατία έτσι όπως το ορίζει το FBI από το 1980είναι «ηπρόκληση βλάβης στο άτομο ή την περιουσία τουμε σκοπό να εξαναγκαστεί η κυβέρνηση ή κοινή γνώμηνα αλλάξει την θέση της αναφορικά με ένα πολιτικό ή κοινωνικό θέμα.

Και αντίστοιχα ο Ελληνικός Ποινικός κώδικα ορίζει ότι όλα τα αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου είναιτρομοκρατία εάν «με τρόπο ή σε έκταση ή υπό συνθήκες που είναι δυνατό να βλάψουν σοβαρά μια χώρα ή έναν διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παρανόμως δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτήν ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού».(άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα).

8.2. Ησχέση του τουρισμού και τηςτρομοκρατίας πριν το 2001

Ακόμα και πριν το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι τρομοκρατικές ενέργειεξαποτελούσαν μεγάλη απειλή για τους τουριστικούς προορισμούς, με αποτέλεσμα οι σκιώδης,

απρόβλεπτες δυνάμεις της τρομοκρατίας, να γίνουν δυστυχώς μέρος του ταξιδιού και των τουριστικών προορισμών.

Στην Αίγυπτο την αποκαλούσαν «περαστική Σκιά» και στην Βόρεια Ιρλανδία «Το Πρόβλημα» παρόλα αυτά μάλλον το πραγματικό όνομα της ή καλύτερα πρόσωπο της είναι αυτό που αναγκάζει τους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως να σχεδιάζουν την αναχαίτιση της όπου είναι αυτό δυνατό ή την διαχείριση των προβλημάτων που απορρέουν από αυτή.

Οι κυβερνήσεις, η βιομηχανία αλλά και οι τουρίστες αντιλαμβάνονται ξεκάθαρα ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες -και ας αποδέχονται κάποιες σαν πιο βίαιες και πιο ειδικής από άλλες -έχουν αρνητικό αντίκτυπο στον εκάστοτε προορισμό αλλά και στο σύνολο της τουριστικής ζήτησης.

Τα τρομοκρατικά χτυπήματα με στόχους τουρίστες, από το 1970 έως το 1990, πολλαπλασιάστηκαν σε τόσο μεγάλο βαθμό που έφεραν το θέμα από την περιφέρεια της πολιτικής σκηνής στο επίκεντρο της οικονομικής ζωής. Αν τοποθετηθούμε σε αριθμούς το 1972 έχουμε 206 μεγάλα χτυπήματα παγκοσμίως και το 1985 3010 με το ανάλογο κόστος, τόσο σε ανθρώπινες ζωές όσο και οικονομικό.

Το 1986 οι αφίξεις Αμερικανών τουριστών στην Ευρώπη είναι μειωμένες κατά 23 % σε σχέση με το 1985. Η μεγάλη πτώση της ζήτησης για Ευρωπαϊκούς προορισμούς είναι άμεσο αποτέλεσμα των Παλαιστινιακών επιθέσεων στα αεροδρόμια της Βιέννης και της Ρώμης, την αεροπειρατεία στη πτήση της TWA 847 από το αεροδρόμιο της Αθήνας αλλά και την κατάληψη του κρουαζιερόπλοιου Achille Lauro. Μολονότι παρατηρήθηκε μία ύφεση στα τρομοκρατικά χτυπήματα, στο μέσω της δεκαετίας του 1990, παραμένει αδιαμφισβήτητο ότι την συγκεκριμένη περίοδο μεταφέρθηκε η πολιτική και στρατιωτική σύγκρουση από ένα δεδομένο τόπο και έγινε παγκόσμια και γενικευμένη.

Πέρα από την διαπίστωση των γεγονότων θα πρέπει να δούμε αν υπάρχουν τουριστικούς προορισμούς συμφυής η ευκαιρία που οδηγεί στα τρομοκρατικά χτυπήματα ή υπάρχουν σύνδεση με τις πολιτικές απόψεις και θέσεις των πολιτών. Για παράδειγμα τα χτυπήματα στην Αίγυπτο αυτή την περίοδο θεωρήθηκε ότι ήταν μία ένδειξη αποδοκιμασίας του τοπικού πληθυσμού προς την ανεύθυνη τουριστική ανάπτυξη, στην χρηματοδότηση με κρατικούς πόρους δομών που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά (αεροδρόμια, μαρίνες κ.α.) από τους τουρίστες και κυρίως στον ανισομερή καταμερισμό των φυσικών πόρων (νερό, ηλεκτρική ενέργεια, διαχείριση λυμάτων και σκουπιδιών), και τελευταία αλλά όχι λιγότερο

σημαντικό την βίαια εισβολή απόψεων, θέσεων και τρόπου ζωής ξένου και όχι φύλλα προσκείμενο με τους τοπικούς μουσουλμανικούς πληθυσμούς.

Ένα από τα θύματα του πολέμου στον Κόλπο το 1991 ήταν τα ταξίδια, παρότι έως και το 1992 είχαμε μόνο 361 τρομοκρατικά χτυπήματα παγκοσμίως η τουριστική βιομηχανία δέχτηκε ένα τεράστιο πλήγμα. Οι θάνατοι και οι τραυματισμοί από τρομοκρατικά χτυπήματα την δεκαετία του 1990 αποτελούσαν μικρότερη πιθανότητα στατιστικά σε σχέση με τα τροχαία ατυχήματα, κυρίως για την αμερικάνικη αγορά. Ο φόβος, η ανασφάλεια και κυρίως η εκτενής και «τρομοκρατική», κάλυψη των γεγονότων από τον τύπο μεγαλοποίησε τα γεγονότα και αποθάρρυνε τους ανθρώπους από τα ταξίδια.

Είναι εύκολο να φανταστεί κανείς πως η εκτενής και μαζική κάλυψη των γεγονότων και η υπερβολή αναφορικά στην ασφάλεια των ταξιδιών και των ταξιδιωτών από τα ΜΜΕ, μετέτρεψε την τρομοκρατία σε ένα πανίσχυρο και αποτελεσματικό όπλο πολιτικής πίεσης. Αιχμαλωτίζοντας την προσοχή του κοινού, για ημέρες ή και εβδομάδες σε ολόκληρη την υφήλιο καταφέρνουν να ισχυροποιήσουν το μήνυμά τους, την ένταση και τις συνέπειες του χτυπήματος (Weimman & Winn 1994, p143), καθιστώντας έτσι ευάλωτες και ανάξιες τις κυβερνήσεις και εκθέτοντας 'τες σε αρνητική κριτική.

Σε έρευνες που αφορούν τις ταξιδιωτικές πρακτικές της περιόδου, το 83% των επαγγελματιών που ταξίδεψε ανέφερε ότι άλλαξε την συμπεριφορά του ώστε να είναι «ασφαλής» (χαμηλό προφίλ, όχι ακριβό ντύσιμο, δεν συνέδεαν το όνομα τους με μεγάλες επιχειρήσεις κ.α.). Όλα αυτά όμως δημιούργησαν μεγάλη έλλειψη άνεσης και ακόμα μεγαλύτερο άγχος. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990, εκτενείς έλεγχοι στα αεροδρόμια και σε διάφορα άλλα σημεία είχαν εισαχθεί. Έφτανε μία «φήμη» για κάποιο εξαιρετικά βίαιο γεγονός για να καταστραφεί κυριολεκτικά ένας τουριστικός προορισμός, όπως συνέβη με την Jamaica και τον φόβο για βίαια επεισόδια μετά τις εκλογές, ή την πολιτική αποσταθεροποίηση της Zimbabwe που έβλαψε ακόμη και την γειτονική Zambia και σχεδόν όλη την περιοχή. Βλέπουμε ότι ο τουρισμός δεν είναι ο «άμεσος» στόχος, αλλά βιώνει έντονα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα τις συνέπειες των χτυπημάτων, από μειώσεις και ακυρώσεις κρατήσεων έως και το πάγωμα των ταξιδιών όπως συνέβη κατά την διάρκεια του πολέμου του Κόλπου. Σημαντική είναι και η «ταυτότητα», η χώρα καταγωγής των τουριστών, κατά την δεκαετία του 1990. Παρατηρούμε ότι οι Ευρωπαίοι «νιώθουν ασφαλέστεροι» συγκριτικά με τους Αμερικάνους, είτε γιατί η κάλυψη των ΜΜΕ είναι μικρότερη και διαφορετική συγκριτικά στην Ευρώπη, είτε γιατί οι ίδιοι οι Βόρειο-Αμερικάνοι νιώθουν, εξαιτίας των πολιτικών θέσεων της χώρας τους πιο εκτεθειμένοι.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι για μία σταθερή και επιτυχημένη τουριστική ανάπτυξη προαπαιτούμενο είναι η κοινωνική Ειρήνη και η γεωπολιτική σταθερότητα της περιοχής.

Στις περιοχές που έχουν βλαθεί από τρομοκρατικές ενέργειες οι έρευνες συνηγορούν ότι απαιτείται επίμονη πολιτική και οικονομική διαχείριση. Επιβάλλεται ο επαναπροσδιορισμός του προορισμού σαν ασφαλέστερος και πιο ελκυστικός. Παρόλο που οι τουρίστες αναζητούν καινούργιους και ανεξερεύνητους προορισμούς η πάγια πεποίθησή είναι ότι επιστρέφουν αμέσως μόλις γίνει ασφαλέστερος ο τόπος. Το μεγαλύτερο στοίχημα είναι να επιστρέψουν οι επενδυτές σε ένα κλίμα που θεωρούν ανασφαλές.

Ένα εξαιρετικό παράδειγμα αποτελεί η Ιρλανδία και η τουριστική της ανάπτυξη την δεδομένη χρονική περίοδο, στο 18μηνο διάστημα που υπογράφηκε ηπαύση των εχθροπραξιών ανάμεσα στον IRA και την Βρετανική κυβέρνηση. Διαπιστώνουμε ότι οι αναζητήσεις που την αφορούν έχουν άνοδο έως και 50 %, οι κρατήσεις των δωματίων, το 1995, αυξήθηκαν κατά 11% για να φτάσουμε στην άνοδο της επισκεψιμότητας στο σύνολο της για την χώρα στο 18 %. Βέβαια δεν είναι λίγοι εκείνοι που θεώρησαν ότι η έντονη αρνητική δημοσιότητα δεν ήταν το κύριο πρόβλημα του Ιρλανδικού τουρισμού αλλά μία εξαιρετική κάλυψη για την ανεπαρκή τουριστική ανάπτυξη, τις ακριβές τιμές και την στροφή των touroperators σε άλλους πιο προσιτούς προορισμούς.

Έρευνα που διεξήχθη στο τέλος της δεκαετίας, αναφέρει ότι από το 1985 έως και το 1998 είχαμε 70 τρομοκρατικά χτυπήματα σε 28 χώρες. Με τη Αίγυπτο (19 επεισόδια), το Ισραήλ (7) και την Τουρκία (7) να έχουν τη μερίδα του λέοντος. Ακολουθούν η Γαλλία (4) η Βρετανία (5) και η Ελλάδα (3). Καταγράφεται ότι το 54% των τρομοκρατικών χτυπημάτων έγιναν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και στην ζώνη της Ανατολικής Μεσογείου, με δεδομένο τον πόλεμο στον κόλπο του Περσικού, τις πολιτικές αναταράξεις στην Αίγυπτο και Τουρκία, όπως επίσης το πρωτοφανές για τη Ελλάδα φαινόμενο της 17 Νοέμβρη γίνεται αντιληπτό ότι έχουμε μία ποικιλία και ένα συνδυασμό λόγων που οδηγούν στα χτυπήματα. Τα κίνητρα και η πρόφαση στο μεγαλύτερο μέρος τους αφορούσε «εθνικοαπελευθερωτικά» (χτυπήματα IPA, PLO) και ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης (17^H Νοεμβρη, Αδελφοί Μουσουλμάνοι Αίγυπτος).

Αναλύοντας τα δεδομένα από τα χτυπήματα θα δούμε ότι στο 71% των περιστατικών ανάμεσα στα θύματα ήταν τουρίστες και στα τρία τέταρτα των περιπτώσεων παρατηρήθηκε μία πτώση στη τουριστική ζήτηση με διάρκεια από 1 έως 3 μήνες, για να φτάσει στο υπόλοιπο των περιπτώσεων από 4 μήνες έως και 6 μήνες. Ο αρνητικός αντίκτυπος στην τουριστική

ζήτηση ήταν μεγαλύτερος σε ένταση και διάρκειάσαν στον αριθμός των θυμάτων περιλαμβανόταν καιτουρίστεσαντί μόνο πολίτες της χώρας και υλικές ζημιές. Μία ακόμη ενδιαφέρουσα διαπίστωσηείναι ότι την ίδια ένταση, στις αντιδράσεις της τουριστική ζήτησης,λαμβάνουμεόταν η επίθεση γίνεται για ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης και με πυροβόλα όπλα αντί βομβών.

Λυπηρό συμπέρασμα είναι η άρρηκτησύνδεσητου τουρισμού με τις τρομοκρατικές πράξεις. Παρόλα αυτά οι τουριστική προορισμοί έδειξαννα ανακάμπτουν μετά τα πλήγματα. Ευτυχώς παρά την ύπαρξη και ανάπτυξη της τρομοκρατίαςη τουριστική βιομηχανία συνεχίζει να ανθίζει. Πείθει, ότι τα ταξίδια είναι ασφαλή, και τους ταξιδιώτες να επιστρέψουν στις πληγέντες περιοχές, χρησιμοποιώντας τεχνικές marketing και διαχείρισης των κρίσεων.

Παρόλο που οι έρευνες δεν έχουν καταλήξει στην πλήρη ανάλυση των στόχων των τρομοκρατών,συμφωνούν όλες ότι η επιλογή του τουρισμού ως στόχου έχει μόνο κέρδη να αποφέρει. Το ιδεολογικό υπόβαθροτης τρομοκρατίας είναι επαναστατικό,με την στενότερη ή ευρύτερη έννοια της αλλαγής είτε συγκεκριμένουπολιτικού καθεστώτος, είτε παγκόσμιου.Με μία πιο κοντινή ανάγνωση όμως,μπορούμε να δούμε ότι βάλλοντας τουριστικές περιοχές,χρησιμοποιώντας έντονη βία και δημιουργώντας αναστάτωση πετυχαίνουν την πολυπόθητη προσοχή την ΜΜΕ. Η μεγάλη μάζα των τουριστών επίσης τους δίνει την δυνατότητα να συγχρωτίζονται και να μετακινούνται οι ίδιοι και τα οικονομικά κεφάλαια τους με μεγαλύτερη άνεση και ασφάλεια. (Richter&Waugh,1986).

Η Αίγυπτος το 1992 έχασε το 42%του Ακαθάριστου Εθνικού προϊόντος της που προερχόταν από τον τουρισμό εξαιτίας των τρομοκρατικών χτυπημάτων, αυτό αποδεικνύει πόσο έντονα επηρεάζεται η συνολική οικονομία και πολιτική από την τρομοκρατία. (Wahab 1996). Μεταφράζοντας τον τουρισμό σαν καπιταλισμό και αντιπρόσωπο της πολιτικής ζωής ενός τόπου τότε βάλλοντας τον τουρισμό βάλλεται και όλο το πολιτικό σύστημα. (Hall&OSullivan,1996).

Σε ιδεολογικό επίπεδο οι τουρίστεςθυματοποιούνται επίσης για τις διαφορετικές πολιτισμικές, θρησκευτικές τους αξίες τους και για το πολιτικοοικονομικό υπόβαθρό τους. Τραγικό παράδειγμα η πειρατεία στο AchilleLauro, το 1985, και η επιλογή του μοναδικού Αμερικανό- εβραίου επιβάτη που θανατώθηκεαπότους Παλαιστίνιους δράστες.

Η σύγκρουση σε θρησκευτικό, πολιτισμικό και οικονομικόέπίπεδο είναι πιο ισχυρή και πυροδοτείται από τις διαφορές στον τρόπο ζωής των τοπικών πληθυσμών σε σχέση με των επισκεπτών. Το συγκρουσιακό καθεστώς ανάμεσα στις κουλτούρες είναι έκδηλο και

οξύστην περίπτωση της Αιγύπτου (Aziz,1995), όπου οι τουρίστες απολαμβάνουν ένα πολυτελές περιβάλλον, καταναλώνοντας χοιρινό, αλκοόλ, χαρτοπαίζοντας, έχοντας τελείως «ανάρμοστο» τρόπο ντυσίματος και συμπεριφοράς για τους συντηρητικούς ισλαμιστές και χαμηλού εισοδήματος Αιγύπτιους.

Συνοψίζοντας καταλήξαμε ότι οι τουρίστες μπορούν να γίνουν εύκολα φορείς των μηνυμάτων αλλά και τα ίδια τα μηνύματα της τρομοκρατίας. Οι τουρίστες αποτελούν ισχυρά σύμβολα ενός τρόπου ζωής και απολαμβάνουν υψηλής προσοχής από τα ΜΜΕ.

Παρόλο που η τουριστική βιομηχανία είναι εξαιρετικά έμπειρη στην αντιμετώπιση των αντιξοοτήτων, στις περιπτώσεις των επακόλουθων της τρομοκρατίας απαιτείται περισσότερο από το παραδοσιακό marketing. Το πρώτο, οικονομικό, θύμα είναι το προφίλ, η εικόνα του προορισμού και διαφαίνεται επιτακτική η ανάγκη του επαναπροσδιορισμού του ως ασφαλή τόπου. Ο ρόλος των ΜΜΕ και η αντιμετώπιση που λαμβάνει το γεγονός-είτε αφορά τρομοκρατική ενέργεια, είτε πολιτικές συγκρούσεις -από αυτά, αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την ταχύτητα με την οποία θα επανέρθει ένας προορισμός στις αγορές.

Είναι κοινός τόπος, η συμβιωτική σχέση της τρομοκρατίας με τα ΜΜΕ. Ένα τρομοκρατικό χτύπημα πέρα από την συμβολική του σημασία σκηνοθετείται, οργανώνεται, ώστε να τραβήξει την προσοχή των μέσων. Παραδόξως και παρόλα τα διαφορετικά κίνητρα τους και ιδίο επιχειρούν και επιδιώκουν την επικοινωνία με το κοινό. Τα ΜΜΕ για τις ακροαματικότητες και οι τρομοκράτες για να πετύχουν γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα τον σκοπό τους. Δεδομένου ότι η τρομοκρατία έχει σκοπό να διαταράξει και να αποδομήσει τον τρόπο ζωής και την τουριστική δραστηριότητα, η εκτενής κάλυψη της βίας από τα ΜΜΕ, προς μεγάλη ικανοποίηση των τρομοκρατών, συμπράττει σε αυτό ακριβώς, και ο ηττημένος είναι ο προορισμός, που χάνει την ελκυστικότητα, την ανταγωνιστικότητα και τα οικονομικά οφέλη από τις τουριστικές εισροές.

Οι στρατηγικές που απαιτούνται για την ανασκευή της άποψης της κοινής γνώμης για τους πληγέντες τουριστικούς προορισμούς διαφοροποιούνται ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητες, την ταχύτητα των αντιδράσεων και το «οπλοστάσιο» των τοπικών κοινωνιών, επιχειρήσεων και φυσικά της πολιτείας. Η Αίγυπτος, για παράδειγμα, εντατικοποίησε τα μέτρα ασφαλείας και επικέντρωσε τις προσπάθειές της στο να επικοινωνήσει με το ευρύ κοινό και τους Tour Operators, τις συλλήψεις των τρομοκρατών από την τοπική αστυνομία. (Wahab,1996). Και το Αιγυπτιακό υπουργείο τουρισμού οργάνωσε πολυδάπανες και εκτεταμένες διαφημιστικές και προωθητικές εκστρατείες. Ταυτόχρονα, κατάφερε να διοργανώσει και να προβάλει ορισμένες εκδηλώσεις, δημιουργώντας αντιπερισπασμό που

απομάκρυνε την παγκόσμια κοινή γνώμη και φορείς της τουριστική βιομηχανία από τα δυσάρεστα γεγονότα.

Μετά τις συγκρούσεις της Μεξικάνικης κυβέρνησης με τους Chiapas, η περιοχή βυθίστηκε στην ανέχεια, καθώς ένα μεγάλο ποσοστό των δημοσίων εσόδων της προερχόταν από τον τουρισμό. Για να τονωθεί η τουριστική δραστηριότητα έστρεψαν τις προσπάθειες τους στην τοπική αγορά και μάλιστα στον επαγγελματικό τουρισμό. Προσέφεραν κίνητρα (μειωμένη φορολογία, χαμηλές τιμές κ.α.), ώστε να γίνονται τα συνέδρια και οι συναντήσεις των μεγάλων επιχειρήσεων της χώρας στην περιοχή (Pitts, 1996). Ένα μεγάλο μέρος των προσπαθειών τους επικεντρώθηκε στην δημιουργία βίντεο από άλλες περιοχές που υπέστησαν παρόμοια πλήγματα και επανήλθαν στην κανονικότητα, την σταθερότητα και τελικά την ανάπτυξη (Pitts, 1996).

Στην Βόρεια Ιρλανδία επινόησαν και δημιούργησαν νέα προϊόντα και αξιοποίησαν τα αξιοθέατα, ώστε να τονώσουν την τουριστική δραστηριότητά τους, υποστηρίζοντας την παράλληλα και με μία συνεχή, δυναμική και ισχυρή διαφημιστική εκστρατεία. Τα αποτελέσματα αυτής της στρατηγικής όμως δεν στάθηκαν αρκετά ικανά ώστε να ανακάμψει η τουριστική δυναμική της χώρας. Χρησιμοποίησαν τα ΜΜΕ, τους επαγγελματίες του χώρου, Tour Operators, πράκτορες, τουριστικά έντυπα, και τους έδωσαν την ευκαιρία να αποκτήσουν ίδια άποψη και πληροφορίες για την χώρα και το τουριστικό της προφίλ ώστε να αξιολογήσουν τον προορισμό στο σωστό πλαίσιο του.

Βασική προϋπόθεση για την άμεση και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των γεγονότων είναι η οργάνωση και η εκπόνηση ενός σχεδίου. Φυσικό και αναμενόμενο είναι ότι δεν μπορεί να υπάρχει ένα σχέδιο και πλάνο για όλες τις περιπτώσεις και αυτό γιατί ο κάθε τόπος έχει τις ιδιαιτερότητες του, τις ανάγκες του, τις πηγές του και τις δυνατότητες του. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν κρίση, έτσι βασικές προτάσεις είναι η οργάνωση μίας ομάδας κρούσης η οποία θα έχει συγκεκριμένες οδηγίες και προτάσεις για την αντιμετώπιση, απομάκρυνση και προστασία των ανθρώπων, θα αναλάβει τον συντονισμό των διασωστών και των δυνάμεων ασφαλείας, την διαχείριση των ΜΜΕ ώστε να μην διογκωθούν και βλάψουν περισσότερο τον τόπο οι ειδήσεις και να ανακάμψουν οικονομικά το συντομότερο δυνατό και την συγκέντρωση κεφαλαίων για την ανακούφιση των ανθρώπων και του τόπου από τα χτυπήματα.

Οι πρώτες ώρες μετά το συμβάν είναι οι σημαντικότερες και από την αμεσότητα και την επιτυχημένη διαχείριση αυτών των πρώτων στιγμών θα κριθεί και η άμεση ή όχι οικονομική ανάκαμψη του τόπου. Η έλλειψη σχεδίου και η ολιγορτία αμέσως μετά το συμβάν,

μπορεί να οδηγήσει σε μία μόνιμη ζημιά στο προφίλ του προορισμού που δεν θα μπορεί ούτε η πολυδάπανη διαφήμιση και προώθηση να ανασκευάσει. (Tarlow, 1998).

8.3. WORLDTRADECENTERNEWYORK 9/11/01

Η σχέση των ΗΠΑ με τη τρομοκρατία δεν ξεκινά στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001. Τα μανιφέστατων περισσότερων τρομοκρατικών οργανώσεων του προηγούμενου αιώνα, στοιχειοθετούν «τον εχθρό», σχεδόν περιγράφοντας τις ΗΠΑ και αρκετές φορές κατονομάζοντας τις. Τα πρώτα χτυπήματα της «Alquaeda», αφορούσαν στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους (πρεσβείες και το USSCOLE) στο εξωτερικό και τα θύματα ήταν στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό.

Έως το 2001 τρομοκρατικές επιθέσεις, έχουν σημειωθεί και σε Αμερικάνικο έδαφος, με μικρό σχετικά αριθμό θυμάτων και υλικές ζημιές. Ξεχωρίζουν τα χτυπήματα στην Οκλαχόμα, την Ατλάντα και το πρώτο χτύπημα στο WorldTradecenter.

Στις 19 Απριλίου 1995, ισχυρή έκρηξη βόμβας στο Ομοσπονδιακό γραφείο «AlfredP. Murrah» στην Oklachimacity, καταστρέφει περισσότερα από 220 κτήρια και αφήνει πίσω του 168 θύματα. Έως εκείνη την χρονική περίοδο ήταν το πιο πολύνεκρο τρομοκρατικό χτύπημα στο έδαφος των ΗΠΑ. Οι πρώτες πληροφορίες θα ενοχοποιήσουν την AlQuaida και τους ισλαμιστές άλλα ο δράστης τελικά ήταν ένας αντικαθεστωτικός Αμερικανός πολίτης, βετεράνος στρατιώτης, μέλος ναζιστικών οργανώσεων, ο Timothy Mcveigh, τον οποίο συνέλαβε λίγο αργότερα το FBI, δικάστηκε, καταδικάστηκε σε θάνατο για πολλαπλά κακούργηματα και εκτελέστηκε με θανατηφόρα ένεση τον Ιούνιο του 2001.

Για δεύτερη φορά στην ιστορία τους οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες βάνονται με αίμα, στην Atlanta, στις 27 Ιουλίου 1996. Την δεύτερη εβδομάδα των αγώνων, στο CentennialOlympicPark, κατά την διάρκεια μίας συναυλίας θα εκραγούν τρεις βόμβες, οικιακής κατασκευής, που είχαν τοποθετηθεί κάτω από τους πάγκους που θα καθόταν το κοινό για να παρακολουθήσει την συναυλία. Ευτυχώς παρόλη την μεγάλη ισχύ των εκρηκτικών μηχανισμών, οι νεκροί ήταν μόνο 2 και οι τραυματίες 116. Και πάλι το χτύπημα προήρθε από πρώην στρατιωτικό, πολιτικό αντιφρονούντα με ακροδεξιές καταβολές. Τον Eric Rudolf, τον συνέλαβαν το 1998, μετά από βομβιστική επίθεση σε μία κλινική εκτρώσεων στην Alabama, ομολόγησε τέσσερις βομβιστικές επιθέσεις μεταξύ των αυτών και αυτή στο Olympicpark καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη την οποία εκτίει σε φυλακή υψίστης ασφαλείας.

Στις 26 Φεβρουαρίου 1993 στο υπόγειο παρκινγκ του βόρειου πύργου του World Trade Center θα εκραγεί ένα παγιδευμένο, με 550 κιλά εκρηκτικά, φορτηγό. Θα δημιουργήσει ένα κρατήρα 40 μέτρων και θα προκαλέσει την κατάρρευση της οροφής του γκαράζ. Ο τραγικός απολογισμός, 6 νεκροί, μεταξύ των οποίων μία έγκυος γυναίκα, χίλιοι τραυματίες, πενήντα χιλιάδες άνθρωποι θα κληθούν να εγκαταλείψουν το κτήριο, εκατομμύρια δολάρια σε υλικές ζημιές. Επτά ύποπτοι, ισλαμιστές αυτή την φορά ενοχοποιούνται από το FBI και συλλαμβάνονται οι έξι. Όλοι οι βομβιστές είναι αραβικής καταγωγής ισλαμιστές, γεννημένοι και γαλουχημένοι στην δύση. Ο βομβιστής και διευθύνων της επιχείρησης, Ramzi Ahmed Yousef, ομολογεί πως κίνητρο του αποτελούσε η εκδίκηση για τους Παλαιστίνιους που σφαγιάζονται στην Γάζα από τους Ισραηλινούς με την ανοχή και στήριξη των ΗΠΑ. Στόχος των βομβιστών ήταν να πλήξουν τον βόρειο πύργο ώστε να καταρρεύσει παρασύροντας και τον δίδυμο του.

Ο πρωτεργάτης και ιθύνων νους του χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, Khalid Sheikh Mohammed θα δηλώσει ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 σχεδίαζε ένα τρομακτικό παράζαεροπειρατειών στην Ασία σε αεροπλάνα αμερικανικών εταιριών, σχέδια τα οποία δεν ευδοχώθηκαν ευτυχώς ποτέ. Συμπράττοντας όμως το 1996 με τον Osama bin Laden βρήκε ανθρώπινο δυναμικό, οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη ώστε να επανασχεδιάσει και να εκτελέσει το «όνειρο» του, να χτυπηθεί ο «μακρινός» και παντοδύναμος εχθρός στο έδαφος του.

Ο σχεδιασμός και η εκτέλεση των χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ανέδειξε το άρτιο, παγκόσμια οργανωμένο και οικονομικά ισχυρό δίκτυο της Al Qaeda και ταυτόχρονα την έλλειψη ετοιμότητας, την αλαζονεία και προχειρότητα των υπηρεσιών ασφαλείας σε παγκόσμιο επίπεδο. (Boger, Varghese & Rittaprom, 2005).

8.3.1. Το χρονικό της Επίθεσης

Το πρωινό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, δεκαεννέα αεροπειρατές επιβιβάστηκαν σε τέσσερις πτήσεις εσωτερικού από τρία διαφορετικά αεροδρόμια της Ανατολικής ακτής οπλισμένοι «μόνο» με κοπίδια (χαρτοκόπτες κιβωτίων). Σχεδόν αμέσως μετά την απογείωση των γεμάτων με καύσιμα αεροσκαφών εξελίχθηκαν οι αεροπειρατείες και στα τέσσερα αεροσκάφη.

Στις 8.46πμ το πρώτο αεροπλάνο χτύπησε τον Βόρειο πύργο του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου. Τα πρώτα λεπτά όλοι υπέθεσαν ότι πρόκειται για ένα τραγικό ατύχημα. Δεκαεπτά λεπτά αργότερα η πτήση AA 175 χτυπάει τον νότιο πύργο. Δεν υπάρχει πλέον αμφιβολία, οι ΗΠΑ δέχονται επίθεση. Τα δύο κτίρια τυλίγονται στις φλόγες από την

σύγκρουση και ξεκινάει η τιτάνια προσπάθεια εκκένωσης τους από τους διασώστες και τις υπηρεσίες ασφαλείας. Στις 9.59 πμ ο βαριά πληγμένος Νότιος πύργος θα καταρρεύσει για να τον ακολουθήσει είκοσι εννέα λεπτά αργότερα και ο Βόρειος πύργος.

Το τρίτο αεροπλάνο, η πτήση AA77 στις 9.37 πμ θα χτυπήσει την νοτιοδυτική πλευρά του Πενταγώνου, την καρδιά της στρατιωτικής αμερικάνικης μηχανής. Σχεδόν αμέσως μετά η FFA (Αμερικάνικη Υπηρεσία Αεροπλοΐας) διατάσει όλα τα αεροσκάφη να «μείνουν στο έδαφος» και άμεσα όλες οι εμπορικές πτήσεις να ανασταλούν.

Στις 10.03 η πτήση AA93 συντρίβεται στα βουνά Pennsylvania, πιθανολογείται ότι οι επιβάτες, έχοντας ενημερωθεί για τα γεγονότα στην Νέα Υόρκη προσπάθησαν να ανακαταλάβουν το αεροσκάφος με τραγικά για όλους αποτελέσματα.

Ο απολογισμός σε ανθρώπινες ζωές μεγάλος. Υπολογίζεται ότι μαζί με το προσωπικό από τα σώματα ασφαλείας και τους διασώστες οι νεκροί φτάνουν τους 2973.

8.3.2. Άμεσες οικονομικές συνέπειες του χτυπήματος

Οι επιθέσεις στο World Trade Center αναμφισβήτητα ακόμα και σήμερα αποτελούν το τραγικότερο και πιο φριχτό τρομοκρατικό χτύπημα στην ανθρώπινη ιστορία. Οι συνέπειες του έχουν αντίκτυπο σε όλο το κόσμο και όχι μόνο στις ΗΠΑ. Το κόστος ανακατασκευής των κτηρίων μόνο υπολογίζεται ότι ξεπέρασε τα 105 δισεκατομμύρια δολάρια (Goodich, 2001). Η παγκόσμια οικονομία και η τουριστική βιομηχανία κλονίστηκαν. Φτάνει να αναφέρει κανείς ότι μόνο τους τρεις πρώτους μήνες η παγκόσμια τουριστική κίνηση είχε πτώση που άγγιζε το 10 % και σε μερικές χώρες όπως η Αίγυπτος άγγιξε ακόμα και το 30% και αυτό χωρίς να συνυπολογίσει κανείς ότι για το 2001, οι προβλέψεις έδειχναν ότι θα υπήρχε αύξηση στην παγκόσμια τουριστική οικονομία της τάξεως του 3,8%. (Belau, 2003).

Το μεγαλύτερο οικονομικό πλήγμα το δέχτηκαν οι ΗΠΑ και οι χώρες της Μέσης Ανατολής. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν να χάσουν την δουλειά τους έξι εκατομμύρια άνθρωποι του τουρισμού έως το 2002 σε όλο τον κόσμο. Τα ταξίδια από τις ΗΠΑ στο εξωτερικό έως το 2003 μειώθηκαν από 60,9 εκατομμύρια αναχωρήσεις σε 54,2 εκατομμύρια. Ένα μεγάλο ποσοστό διοχετεύτηκε σε ταξίδια μέσα στις ΗΠΑ και στο νησιωτικό σύμπλεγμα της Hawaii, το ποσοστό ήταν αρκετό ώστε να αντισταθμίσει την πτώση από την μείωση των αφίξεων τουλάχιστον, από την Ιαπωνική αγορά, μετά την επίθεση. Η επιλογή της Hawaii δεν είναι τυχαία καθώς έχει όλες τις προϋποθέσεις για να υποκαταστήσει τα «μακρινά και

εξωτικά» ταξίδια που ακυρώθηκαν εξαιτίας της ανασφάλειας απέναντι στις αεροπορικές εταιρίες.

Το σοκ από την τρομοκρατική επίθεση σε συνδυασμό με την ύφεση στην Αμερικάνικη οικονομία που παρουσιάστηκε τον Μάρτιο του 2001, οδήγησε στην απότομη περικοπή των ταξιδιωτικών δαπανών κυρίως για συνέδρια, συναντήσεις και επαγγελματικά ταξίδια. (The impact of 9/11 and other Terrible Global Eventson Tourism in the Us and Hawaii, Carl Bonham, Cristopher Edmonds and James Mak, 30 January,2006).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αμερικάνικη τουριστική αγορά είναι η μεγαλύτερη στο κόσμο. Οι αναφορές, κάνουν λόγο για ζημιά της τάξεως των δύο δισεκατομμυρίων ευρώ τις πρώτες δύο εβδομάδες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα. (Gut&Jarrel, 2007), η πτώση αυτή έφερε ένα σημαντικό πλήγμα στο GDP της χώρας που άγγιξε τα είκοσι επτά κόμματα επτά δισεκατομμύρια δολάρια, (Blake&Sinclair,2002) και χάθηκαν 335.000 θέσεις εργασίας μόνο στον τουριστικό κλάδο της χώρας. Στο διάστημα Σεπτεμβρίου –Οκτωβρίου 2001 (Blake&Sinclair, 2002) η τουριστική βιομηχανία των ΗΠΑ συρρικνώθηκε κατά 34% και η συνολική τουριστική εισροή της μειώθηκε σχεδόν κατά 50 %.

Οι ΗΠΑ μόνο το 2002 έχασαν το 6,8 % της τουριστικής τους κίνησης, εάν προσθέσουμε και το 22,6% της ζημιάς του τελευταίου τετραμήνου του 2001 αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος του προβλήματος, όχι πια σε μία πόλη ή χώρα άλλα σε παγκόσμιο επίπεδο. (Belau,2003).

Μεγάλοι τουριστικοί προορισμοί παγκοσμίως πλήγηκαν. Το 2002 η συνολική τουριστική κίνηση σημείωσε κάμψη, στον Καναδά κατά 19%, Μεξικό 24%, Γερμανία 17%, Δομινικανική Δημοκρατία 25%, Αίγυπτος 55%, Αυστραλία 21%. (Blake&Sinclair,2002). Ακολουθώντας την συλλογιστική των αριθμών διαπιστώνουμε ότι το χτύπημα στο WorldTradeCenter, δεν αφορούσε μόνο τις ΗΠΑ, τις συνέπειες δέχτηκε η παγκόσμια τουριστική οικονομία και προορισμοί που δεν είχαν άμεση εμπλοκή στις πολιτικές αποφάσεις που προηγήθηκαν ή ακολούθησαν το χτύπημα. Ορισμένες χώρες μόνο αύξησαν τα ποσοστά τους ελάχιστα (Croatia 12%, Turkey 12%, Bulgaria 14%) και αυτό γιατί οι Ευρωπαίοι επέλεξαν την Μεσόγειο αναζητώντας να αντικαταστήσουν τον τόπο των διακοπών τους. (Hamarneh&Steiner,2004). Πραγματική έκπληξη αποτέλεσε η πτώση της ζήτησης στην περιοχή της Νότια Ασίας η οποία πλησίασε τα ποσοστά των ΗΠΑ. Θα φανταζόταν κανείς ότι η παγκόσμια τουριστική αγορά θα στρεφόταν στην Νότια Ασία μετά το χτύπημα στο WorldTradeCenter, άλλα η παντελής έλλειψη εμπιστοσύνης στις

αερομεταφορές από τους πολίτες, έγινε για τους μεγάλους διεθνείς προορισμούς ένα αξεπέραστο εμπόδιο.

8.3.3. Πρώτες αποφάσεις για την ανακούφιση της τουριστικής βιομηχανία από τις ΗΠΑ

Το πρώτο μέλημα του οικονομικού επιτελείου των ΗΠΑ ήταν να περιχαρακώσουν και να στηρίξουν την αεροπορική βιομηχανία της χώρας, που βρέθηκε επικίνδυνα κοντά στην χρεωκοπία. Στις 22 Σεπτέμβρη, η αμερικάνικη ομοσπονδιακή κυβέρνηση, έντεκα μέρες μόλις μετά το χτύπημα νομοθετεί τον ATSSA (AIR TRANSPORTATION SAFETY AND SYSTEM STABILIZATION ACT). Ο σκοπός του νομοθετήματος ήταν να δημιουργήσουν ένα οικονομικό δίκτυ ασφαλείας για τις αεροπορικές εταιρίες ώστε να ανταπεξέρθουν στην κρίση και στο οικονομικό της βάρος με την μορφή άμεσης, έμμεσης χρηματοδότησης και φορολογικών ελαφρύνσεων. (Blake & Sinclair, 2002). Μερικά από τα μέτρα ασφαλείας και οικονομικής αρωγής ήταν τα παρακάτω :

A. Ο περιορισμός της οικονομικής ευθύνης των αεροπορικών εταιριών απέναντι στα θύματα τρομοκρατικών πράξεων.

B. Αλλαγή στο φορολογικό περιβάλλον και διευκολύνσεις στην πληρωμή των φόρων για τις αεροπορικές εταιρίες

Γ. Ανέλαβε να καλύψει τις αποζημιώσεις για θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων (και μελλοντικά). Τόσο από ψυχολογικής όσο και οικονομικής άποψης το μέτρο είναι ίσως το σημαντικότερο βήμα προς την επανάκτηση της κλονισμένης εμπιστοσύνης του επιβατικού κοινού. Αντικατόπτριζε την συνολική στάση της κυβέρνησης των ΗΠΑ απέναντι στα θύματα της επίθεσης και έδινε μία σημαντικότερη οικονομική ανακούφιση στο κλάδο και μία εξασφάλιση, στήριξη και μέριμνα για μελλοντικά χτυπήματα.

Δ. Χρηματοδότησε τις αεροπορικές εταιρίες της χώρας με τρία δισεκατομμύρια δολάρια ώστε να αναπροσαρμόσουν και να επικαιροποιήσουν τα συστήματα ασφαλείας και έλεγχου τους.

E. Ενίσχυσε με AirMarsals (οπλισμένους αστυνομικούς μέσα στις πτήσεις) ορισμένα δρομολόγια, αναβάθμισε τα αστυνομικά μέτρα μέσα στα αεροδρόμια και σε ορισμένες αεροπορικές εταιρίες και πτήσεις όπλισε τα πληρώματα με «μη θανάσιμα όπλα».

Z. Διοχέτευε συμπληρωματικούς πόρους ύψους 1,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την μελέτη και την βελτίωση των μέτρων ασφαλείας στα αεροδρόμια της χώρας ακόμα και αυτών που εκτελούν αποκλειστικά πτήσεις «εσωτερικού».

H. Νομοθετήθηκε φοροαπαλλαγή 500 Usd, για ταξιδιωτικές δαπάνες στο εσωτερικό της χώρας (αεροπορικά ταξίδια, είτε ταξίδια με τρένο, κρουαζιέρες ή διαμονή σε ξενοδοχεία της χώρας).

Θ. Αναθεωρήθηκε το χρηματοπιστωτικό πρόγραμμα χρηματοδότησης μικρών τουριστικών επιχειρήσεων

I. Προνόησε για φοροαπαλλαγές που αφορούσαν προσλήψεις στον τουριστικό τομέα

K. Οργάνωσε Ομοσπονδιακή τουριστική εκστρατεία για τον επαναπροσδιορισμό της χώρας ως ασφαλή ταξιδιωτικό προορισμό.

Η αρχική ιδέα ήταν να ανακόψουν το πρώτο κύμα της καταστροφής και να προσφέρουν άμεσα στην κλονισμένη αεροπορική βιομηχανία στήριξη και να δώσουν ένα θετικό παλμό στο σύνολο της Αμερικάνικης οικονομίας η οποία κλονιζόταν (Blake&Sinclair,2002).

Δεν περιορίστηκε όμως το ενδιαφέρον και τα μέτρα μόνο στην αεροπορική βιομηχανία, ο στόχος ήταν η αποκατάσταση της συνολικής τουριστικής βιομηχανίας και της εικόνας της χώρας και παράλληλα με τα οικονομικά μέτρα ενίσχυσε και το κονδύλι που αφορά τον αμυντικό εξοπλισμό της χώρας κατά σαράντα οκτώ δισεκατομμύρια δολάρια, ενισχύοντας έτσι την άμυνα της χώρας και κυρίως την πληγείσα εικόνα της. (Blake&Sinclair,2002).

8.3.4. Αναβάθμιση σταμετρά ασφαλείας

Η ανάπτυξη του τουρισμού προϋποθέτει και ελευθερία στις μετακινήσεις όμως τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας, οι ενδελεχείς έλεγχοι στα αεροδρόμια και οι περιορισμοί στην έκδοση βίζας που υιοθετήθηκαν είναι ανασταλτικοί παράγοντες. Η αμερικάνικη ομοσπονδιακή κυβέρνηση ενέταξε τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας σαν αντίμετρο στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» ανάγοντας την προστασία όλων πολιτών (και των τουριστών συνεπώς) σε πρώτη προτεραιότητα της, κερδίζοντας την μάχη των εντυπώσεων. (Korolev, 2007).

Αμέσως μετά την επίθεση οι υπηρεσίες ασφαλείας στην προσπάθειά τους να επαναφέρουν την ομαλότητα (στις ΗΠΑ) και να αποτρέψουν ένα δεύτερο χτύπημα (παγκοσμίως) πήραν αυξημένα μέτρα ασφαλείας σε κάθε είδους μετακίνηση (αεροδρόμια,

σταθμούς λεωφορείων και τρενών ακόμα και στους δρόμους) χαρακτηριστικό είναι ότι τα πρώτα εικοσιτετράωρα μετά το χτύπημα απαγορεύτηκαν όλες οι εμπορικές πτήσεις προερχόμενες τόσο από το εσωτερικό των ΗΠΑ όσο και το εξωτερικό και η άρση της απαγόρευσης των πτήσεων των ιδιωτικών αεροσκαφών δόθηκε αρκετές εβδομάδες αργότερα (Nichols, 2002).

Τόσο τα αεροδρόμια όσο και οι αεροπορικές εταιρίες στους επόμενους μήνες εισήγαγαν μέτρα ασφαλείας πρωτόγνωρα για τα ταξίδια τόσο στο εσωτερικό των χωρών όσο και σε διεθνείς πτήσεις. Εγκαταστάθηκαν κέντρα έλεγχου στις εισόδους των αεροδρομίων και αυξήθηκαν οι τυχαίοι έλεγχοι των επιβατών στους χώρους των αεροδρομίων, οι οποίοι πλέον φυλάσσονται από οπλισμένους φρουρούς και εκπαιδευμένα σκυλιά. Τα αεροδρόμια εξοπλίζονται με καινούργια συστήματα ασφαλείας, κάμερες και μηχανήματα ανίχνευσης «βρόμικων βομβών» (χημικά όπως άνθρακας, βιολογικά όπλα ακόμα και ραδιενεργά υλικά). Νομοθετήθηκε και υποχρεώθηκαν όλες οι αεροπορικές εταιρίες να στέλνουν τις λίστες των επιβατών στις κρατικές υπηρεσίες και αδειοδοτήθηκαν οι υπηρεσίες ασφαλείας των αεροδρομίων να μην επιτρέπουν σε επιβάτες που θεωρούν ότι είναι ύποπτοι να επιβιβάζονται στα αεροσκάφη ή να εισέρχονται στην χώρα. (Goodrich, 2001).

Τα πιλοτήρια των αεροσκαφών έγιναν αλεξίσφαιρα και οι καμπίνες τους εφοδιάστηκαν με κάμερες ασφαλείας ώστε το πλήρωμα να έχει άμεση αντίληψη των κινήσεων των επιβατών. Επίσης τα πληρώματα τόσο των καμπινών όσο και των πιλοτηρίων και φυσικά όλο το προσωπικό ασφαλείας μετεκπαιδεύτηκε σε θέματα ασφαλείας και αντιμετώπισης κινδύνων και κρίσεων.

Συμπληρωματικά αλλάζουν οι κανονισμοί που αφορούν το περιεχόμενο των χειραποσκευών, τα αντικείμενα και το βάρος που μπορεί να μεταφερθεί από τον κάθε επιβάτη. (Blake & Sinclair, 2002).

8.3.5. Αλλαγές στην πολιτική παροχής βίζας σε μη Αμερικάνους πολίτες

Πρέπει να επισημάνουμε ότι η είσοδος στις ΗΠΑ, ακόμα και πριν το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους πύργους απαιτούσε έκδοση βίζας για σχεδόν όλες τις χώρες (εξαιρούνταν 27 χώρες μόνο που είχαν συμφωνία *visa waiver*), οι πολίτες, ταξιδιώτες θα έπρεπε να προχωρήσουν σε διαδικασίες έκδοσης βίζας. Μετά την 11/9, οι διαδικασίες αυτές έγιναν αυστηρότερες, τα δικαιολογητικά που απαιτούνταν έγιναν περισσότερα, και οι «μαύρες λίστες» έκαναν την εμφάνισή τους μαζί με τις ατέλειωτες ουρές στις Αμερικάνικες Πρεσβείες. Και οι εξουσιοδοτημένοι υπάλληλοι μπορούσαν να αρνηθούν την χορήγηση βίζας

χωρίς να δώσουν καμία εξήγηση. Αρκεί να αναφέρουμε ότι το ποσοστό απορρίψεων το 2002 έφτασε το 35,7%, το υψηλότερο που παρατηρήθηκε ποτέ, για να δώσουμε μία περιγραφή της κατάστασης που επικράτησε. Όπως επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι διπλασιάστηκε και ο χρόνος αναμονής και το κόστος για την έγκριση της βίζας. Και φυσικά η δακτυλοσκόπηση και φωτογράφιση όλων των αιτούντων και ιδίως των πολιτών που προερχόταν από Αραβικές χώρες, έφερε το στίγμα της αντισυνταγματικότητας στο συγκεκριμένο μέτρο ασφαλείας, παρόλο που δικαιολογήθηκε ως ένα ακραίο μέτρο σε μία ιδιαίτερα δύσκολη στιγμή της χώρας. (Neiman&Swagel, 2007). Η εικόνα των ΗΠΑ ως ένα «απόρθητο φρούριο» που δημιουργήθηκε μετά το χτύπημα στο World Trade Center, καθώς και τα δυσάρεστα, χρονοβόρα και ενδελεχή μέτρα ασφαλείας που υιοθετήθηκαν έκαναν τους ταξιδιώτες το 2001 και 2002 να επιλέγουν τις ΗΠΑ, μόνο εάν ήταν απολύτως απαραίτητο, δηλαδή κυρίως για επαγγελματικούς λόγους. (Steiner, 2007).

Ο σκοπός όλων αυτών των μέτρων ήταν να αποφευχθεί ένα ανάλογο χτύπημα, να προστατευθούν οι πολίτες και να έχουν την αίσθηση της υψηλής ασφάλειας και της ψυχολογικής στήριξης ότι είναι ξανά ασφαλείς στα ταξίδια τους. Στην πορεία του χρόνου τα μέτρα αξιολογήθηκαν και έγιναν αποδεκτά από το ευρύ κοινό και σε συνδυασμό με την τεχνολογική ανάπτυξη έκαναν τα αεροπορικά ταξίδια, μέσα στα επόμενα χρόνια τον ασφαλέστερο τρόπο ταξιδιού. (WTO Report, 2005).

8.4. Τρομοκρατία στην Ευρώπη με τα το χτύπημα στο WTC

Ακολουθώντας την πορεία των τρομοκρατικών επιθέσεων και τις πρακτικές των οργανώσεων είδαμε ότι το φαινόμενο εξαπλώθηκε με εξαιρετική ταχύτητα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και οι στόχοι των επιθέσεων δεν αφορούσαν πλέον στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους αλλά αμιγώς πολίτες.

Ανάμεσα στην λήξη των εσωτερικών πολιτικών θεμάτων στην Ισπανία και Μεγάλη Βρετανία και στην σύλληψη των μελών τις 17 Νοεμβρη στην Ελλάδα και με τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας στα αεροδρόμια και τα λιμάνια μετά την 11^η Σεπτεμβρίου τα οποία υιοθετήθηκαν αμέσως, μεσολάβησαν μόνο δύο επιθέσεις στην Ευρώπη που σηματοδοτούν όμως και την αλλαγή στις πρακτικές και στους στόχους των τρομοκρατικών οργανώσεων.

Στις 11 Μαρτίου του 2004, στην Μαδρίτη σκοτώνονται 191 άνθρωποι και τραυματίζονται 1800 όταν εκρήγνυνται βόμβες μέσα σε τρένα της Ισπανικής πρωτεύουσας. Θεωρείται η χειρότερη βομβιστική επίθεση που έχει δεχτεί η χώρα, παρόλη την προϋστορία της με την ETA.

Τον Ιούλιο του 2005 τα επίγεια μεταφορικά μέσα της πόλης του Λονδίνου δέχτηκαν 2 κύματα τρομοκρατικών επιθέσεων. Στις 7 Ιουλίου είχαμε την έκρηξη τεσσάρων βομβών. Η πρώτη εξερράγη κοντά στον υπόγειο σταθμό του μετρό της Russell Square (σχεδόν δίπλα στο Βρετανικό Μουσείο), η δεύτερη στον σταθμό του υπόγειου σταθμό του μετρό στην Liverpool Street και η τρίτη στον σταθμό του Edgware Road (Kensington) και η τελευταία στην στάση των λεωφορείων στο Tavistock. Το δεύτερο κύμα παρόλο που δεν άφησε ούτε ανθρώπινα θύματα (την πρώτη μέρα της επίθεσης σκοτώθηκαν 57 άνθρωποι και τραυματίστηκαν 700) ούτε υλικές ζημιές και αυτό γιατί και οι τέσσερις εκρηκτικοί μηχανισμοί της 21 Ιουλίου βρέθηκαν και εξουδετερώθηκαν έγκαιρος, δημιούργησε μία πολεμική ατμόσφαιρα στην πόλη επίσης. Αρκεί να αναφέρουμε ότι έως την 29η Ιουλίου που οι δράστες συνελήφθησαν και αναγνωρίστηκαν ως μαχητές του ISIS, η αστυνομία επιχειρούσε καθημερινά σε όλη την πόλη δημιουργώντας ένα κλίμα έντασης και πανικού. (Panicon the Streets of London: Police, Crime and the July 2005 Attacks, Mirko Draca, Stephen Marchin and Robert Witt, February 2009).

Το ISIS, το Ισλαμικό κράτος, το παρακλάδι της Al-Qaeda, αναδύθηκε (την 29^η Ιουνίου 2014 ανακηρύχτηκε από τον Ζαρκάουι, ηγετικό στέλεχος της AL-Qaeda στο Ιράκ, η δημιουργία του «κράτους-χαλιφάτου») μετά την αποχώρηση των ΗΠΑ από το Ιράκ, την αραβική Άνοιξη και το χάος του εμφυλίου στην Συρία, χρησιμοποίησε την περιοχή ως ορμητήριο και κέντρο εκπαίδευσης. Η καινούργια δυναμική και οργάνωση του χαλιφάτου πλέον, καθώς και οι γενοκτονίες και βιασμοί που διαπράχθηκαν στα πλαίσια της εγκατάστασης του στην περιοχή, όπως επίσης και οι εκτελέσεις - αποκεφαλισμοί δυτικών και μη αιχμαλώτων με τις αναρτήσεις των βίντεο τους στο διαδίκτυο, ανάγκασε τις ΗΠΑ και την πλειοψηφία των χωρών της Δυτικής Ευρώπης να επέμβουν στρατιωτικά, κυρίως με αεροπορικούς βομβαρδισμούς στην περιοχή. (ISIS, ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ, William McCant, εκδόσεις Πεδίο, 2015). Σε αρκετά από τα χαρακτηριστικά και τους τρόπους δράσης των μελών του χαλιφάτου αναγνωρίζουμε τους Μουζαχεντίν (πολεμιστές του Ισλάμ) και δράστες των επιθέσεων στο WTC, υπάρχουν σαφείς διαφορές όμως στους στόχους και στα μέσα δράσης.

-Οι επιθέσεις χαρακτηρίζονται από προσεκτική οργάνωση

-Άριστη προετοιμασία και πληροφορίες

- Εξαιρετικό υλικό- τεχνικό εξοπλισμό και «επαγγελματική» επιλογή οπλισμού (πυροβόλα όπλα καινούργιας τεχνολογίας, εκρηκτικά μεγάλης εμβέλειας κ.α.) καθώς και άρτια στρατιωτική εκπαίδευση. Η επίθεση στο Παρίσι (Νοέμβριος 2015) ήταν χωρίς αμφιβολία η

αρτιότερη, πιο «επαγγελματική» και καλύτερα οργανωμένη επίθεση που δέχτηκε ποτέ η Δύση από το ISIS ή από οποιαδήποτε άλλη τρομοκρατική οργάνωση. Οι υπόλοιπες επιθέσεις χαρακτηρίζονται κυρίως από την «συμπεριφορά των μεμονωμένων λύκων», ανθρώπων δηλαδή που έχουν ασπαστεί το Ισλάμ και τις απόψεις του άλλα κινούνται περισσότερο στις παρυφές των τρομοκρατικών οργάνωσης και περισσότερο στους κύκλους των εγκληματιών.

-Επιλογή των στόχων και η εκτέλεση των αποστολών. Στόχος πλέον δεν είναι μόνο οι ανθρώπινες ζωές, άλλα και η διάδοση ενός ισχυρού μηνύματος, ότι τρόπος ζωής των δυτικών και η οικονομική ευμάρεια τους δεν είναι ασφαλής. Η ψυχολογική πίεση από τις εικόνες, που διασπείρονται και διεισδύουν, πλέον με απίστευτη ταχύτητα χάρη στα Μέσα δικτύωσης και τα MME, σε κάθε κινητό και σίτι στον πλανήτη είναι ίσως το ισχυρότερο όπλο των τρομοκρατών.

- και τέλος άλλα όχι λιγότερο σημαντικό η φυσική και πνευματική προετοιμασία των επιτιθέμενων. Σε όλους έχει εμφυσηθεί η πίστη στον Αλλάχ και το δίκαιο των πράξεων τους ώστε να αποδεχθούν με απόλυτη φυσικότητα τον αυτοκτονικό χαρακτήρα, Shahid, αυτών των αποστολών.

(SecurityDimensions,International&NationalStudies,No16,2015,prof.KubaJalozynski,Phd).

Τον Νοέμβριο του 2011 έχουμε την πρώτη τρομοκρατική, χωρίς θύματα ευτυχώς, επίθεση στα γραφεία της Γαλλικής σατυρικής εφημερίδας CharlieHebdo (Randolph&Valmary 2015). Και να ακολουθήσει το 2012 και 2013 με μικρές επιθέσεις, κυρίως με ελάχιστα θύματα και από δράστες που είτε διαπνέονταν από διάθεση «μιμητισμού», πειραματισμού ή κινούταν στις παρυφές τρομοκρατικών αλλά κυρίως παραστρατιωτικών οργάνωσης.

Η εφημερίδα CharlieHebdo στις 7 Ιανουαρίου 2015, θα θρηνήσει 17 ανθρώπους και 22 τραυματίες όταν θα δεχτεί ξανά επίθεση με πυροβόλα όπλα αυτή την φορά, από μουσουλμάνους εξτρεμιστές, οι οποίοι διαφώνησαν με μία σειρά σκίτσων που κυκλοφόρησε η εφημερίδα (Randolph&Valmary 2015).

Την ίδια χρονιά λίγους μήνες αργότερα, τον Νοέμβριο του 2015, το Παρίσι θα βιώσει την δυσκολότερη επίθεση εναντίον της πόλης μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο. Σε αρκετά σημεία της πόλης, σε δημοφιλή εστιατόρια και μπαρ, ένα γήπεδο και το γνωστό χώρο συναυλιών Bataclan εκρήγνυται αυτοσχέδιοι μηχανισμοί ακολουθούμενοι από πυροβολισμούς από όπλα μεγάλου βεληνεκούς. Η νύχτα τρόμου στην Πόλη του Φωτός θα αφήσει πίσω της 130 νεαρά κυρίως θύματα και 368 τραυματίες. (Chad,

Boyle&Knoll,2016).Και φυσικά οικονομικές απώλειες που σύμφωνα με τους υπολογισμούς άγγιξαν το 1 δισεκατομμύριο ευρώ. (Bremner, 2015, Morris 2015).

Τον Μάρτιο του 2016 οι Βρυξέλλες θα χτυπηθούν σε δύο μέτωπα στο αεροδρόμιο τους και σε ένα από τους πιο κεντρικούς σταθμούς της πόλης. Με αποτέλεσμα να χάσουν την ζωή τους 32 άνθρωποι και να τραυματιστούν 300. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τη επίθεση στο WTC είναι και η πρώτη φορά που επιχειρούν οι τρομοκράτες σε αεροδρόμιο.

Στις 14 Ιουλίου του 2016, ο κόσμος θα σοκαριστεί ξανά όταν την ημέρα του εορτασμού της Βασίλης στην Νίκαια της Γαλλίας ένα φορτηγό θα μπει μέσα στον περίφημο πεζόδρομο της πόλης και θα παρασύρει στον θάνατο 84 ανθρώπους και θα τραυματίσει εκατοντάδες. Ο δράστης θα πέσει νεκρός από τα πυρά των αστυνομικών, και θα επιβεβαιωθεί η σχέση του με το ISIS. Το 2016 θα σφραγιστεί με την επίθεση στην Χριστουγεννιάτικη αγορά του Βερολίνου, όταν ένα μαχητής του ISIS οδηγώντας ένα φορτηγό θα μπει στον χώρο της υπαίθριας αγοράς της πόλης παρασύροντας στον θάνατο 12 ανθρώπους και τραυματίζοντας άλλα 60 άτομα περίπου πριν τον σταματήσει η Γερμανική Αστυνομία.

Η Ευρώπη το 2017 θα αντιμετωπίσει το ίδιο μοτίβο επιθέσεων, παρά την εκπόνηση αυστηρότερων μέτρων ασφαλείας από τις αρχές και τις υπηρεσίες ασφαλείας. Τραγική εικόνα για μήνες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στα ΜΜΕ οι άνοπλοι στρατιώτες στον προαύλιο χώρο του Πύργου του Eiffel και στην GrandPlace των Βρυξελλών.

Στις 22 Μαΐου 2017, στην συναυλία της Ariana Grande, στο Manchester σε μία επίθεση αυτοκτονίας σκοτώνονται 22 άνθρωποι και τραυματίζονται 59 άτομα.

Στις 3 Ιουνίου την ίδια χρονιά στον Λονδίνο, τρεις δράστες οπλισμένοι με μαχαίρια σκοτώνουν 8 άτομα στην Γέφυρα του Λονδίνου και σε παρακείμενα εστιατόρια πριν τους σταματήσει η Αστυνομία.

Και τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, στη La Rampla στην Βαρκελώνη, θα εισβάλει φορτηγό με πέντε ενόπλους και σκοτωθούν 13 άνθρωποι και θα τραυματιστούν εκατοντάδες πριν η αστυνομία καταφέρει να σταματήσει τους δράστες.

Και οι τρεις επιθέσεις μέσα στον 2017 αναδεικνύουν έντονα την αδυναμία των αρχών να προβλέψουν και να αναχαιτίσουν τις επιθέσεις και την στροφή των τρομοκρατών σε στόχους καθαρά που προάγουν τον «δυτικό τρόπο ζωής» και συγκεντρώνουν πλήθος ανθρώπων διαφορετικών εθνικοτήτων.

Η δομή της ΕΕ καθώς και το ιστορικό της υπόβαθρο της δεν βοηθά της πρακτικές που πρέπει να υιοθετηθούν. Για παράδειγμα όταν αναφερόμαστε στις Μυστικές Υπηρεσίες και στις μεθόδους που αποκτούν τις πληροφορίες τους, για τους Άγγλους το προσφιλές παράδειγμα και αναγωγή τους είναι ο James Bond για τους Γερμανούς όμως είναι η φοβερή Stasi. Αντιλαμβάνεται κανείς την πρακτική δυσκολία συλλογής και διαμοιρασμού των πληροφοριών. Σε αρκετές χώρες, περιλαμβανομένης και της Ελλάδος, υπάρχει αδυναμία συνεργασίας ακόμα και μεταξύ των υπηρεσιών της χώρας.. (Backgrounder, The Threat of Islamist Terrorism in Europe and how the US should respond, Robin Simcox 2016).

Θέματα ασυνεννοησίας και έλλειψης συνεργασίας μεταξύ κρατικών άλλα και διακρατικών υπηρεσιών στην αστυνόμευση, στην συλλογή και στην προώθηση των πληροφοριών προσπαθεί να αντιμετωπίσει η FPT (FOCAL POINT TRAVELS), πρόκειται για μία υπηρεσία της Europol που συστάθηκε το 2015 με αρμοδιότητα την συλλογή, αξιολόγηση πληροφοριών και τον συντονισμό των υπηρεσιών των χωρών της ΕΕ και των ΗΠΑ. (Ryan Health, Zoya Sheftalovich, and Chris Spillane, "Belgium 12 Worst Terror Mistakes", Politico, Eu, March 29, 2016).

Η οικονομική κρίση σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα τελευταία χρόνια, έφερε την χρηματοδότηση τόσο στους κόλπους της ΕΕ άλλα κυρίως σε διακρατικό επίπεδο αρκετά χαμηλά στους προϋπολογισμούς. Τραγικό παράδειγμα ότι η αντιτρομοκρατική υπηρεσία του Βελγίου δεν ξεπερνά τον αριθμό των Βέλγων που έφυγαν για πολεμήσουν στην Συρία.

Ένα σοβαρό θέμα που έχει επίσης να αντιμετωπίσει η ΕΕ είναι και η προσφυγική κρίση από τον πόλεμο στην Συρία και η «ανεπάρκεια» της Τουρκίας και της Ελλάδας, να περιορίσουν και να ελέγξουν τις εισροές των προσφύγων, μέσω των οποίων παρεισφρεύονται μέλη του ISIS και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων, από τα σύνορα τους στην υπόλοιπη Ευρωπαϊκή ήπειρο. Διεθνής οργανισμοί έχουν διαπιστώσει ότι οι πραγματικοί έλεγχοι είναι ανύπαρκτοι και σε αρκετές περιπτώσεις (όπως των επιθέσεων στο Βέλγιο) έχει πιστοποιηθεί ότι οι τρομοκράτες εισήρθαν στην Ευρώπη μαζί με πρόσφυγες. (Ryan Health, Zoya Sheftalovich, and Chris Spillane, "Belgium 12 Worst Terror Mistakes", Politico, Eu, March 29, 2016).

8.5. Νομοθετικές παρεμβάσεις της ΕΕ για την προστασία των πολιτών της από την τρομοκρατία

Εκλαμβάνοντας τις τρομοκρατικές πράξεις ως μια από τις σοβαρότερες απειλές έναντι της ζωής, των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του πολιτεύματος, θέσπισε μια

σειρά από νομοθετικές πράξεις, οι οποίες υιοθετήθηκαν και από τα κοινοβούλια των μελών της, για την προστασία τους.

Αρχικά μερίμνησε ώστε οιαξιόποινες πράξεις που συνδέονται με την τρομοκρατία να τιμωρούνται αυστηρότερα. Ποινικοποιήθηκαν συμπεριφορές και πράξεις, που σχετίζονται με τον προσηλυτισμό, στρατολόγηση και χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων και επισείουν πλέον αυστηρότατες ποινές, ακόμα και όταν διαπράττονται Διαδικτυακά ή από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.

Ενίσχυσε με πόρους, αρμοδιότητες και μέσα την Europol και ίδρυσε την Eurojust, στόχος της οποίας είναι ο συντονισμός και η αρωγή των διακρατικών υπηρεσιών ασφαλείας σε θέματα που αφορούν διασυνοριακά εγκλήματα.

Ένας βασικός στόχος αυτών των υπηρεσιών να είναι ο εντοπισμός και εξάρθρωση του παράνομου εμπορίου όπλων, πετρελαίου, ναρκωτικών, τσιγάρων και ανθρώπων ώστε να σταματήσουν την χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων καθώς και την διασύνδεση τους με το κοινό ποινικό έγκλημα. (Terrorism situation and Trend Report, Europol 2017)

Η ποινικοποίηση αφορά επίσης και την παροχή υλικοτεχνικής υποστήριξης, πληροφοριών καθώς και των ταξιδιών που γίνονται με σκοπό την προώθηση της τρομοκρατίας. Για να διασφαλιστούν οι προσπάθειες και η επιτυχία των διωκτών τους παρέχονται μέσα, χωρίς να αντικρούεται το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, και πρόσβαση σε πληροφορίες προσωπικών και περιουσιακών δεδομένων, ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, και οικονομικών δεδομένων.

Η διαδεδομένη διαδικτυακή στρατολόγηση μελών από τρομοκρατικές οργανώσεις και η προώθηση των σκοπών και θέσεων τους έχει δώσει το έναυσμα στην ΕΕ να υλοποιήσει μία σειρά από νομοθετικές παρεμβάσεις ώστε να διασφαλίσει την αφαίρεση οποιασδήποτε δημοσίευσης υποκινεί σε τέλεση αδικήματος που σχετίζεται με την τρομοκρατία.

Όλα τα μέτρα που θεσπίστηκαν λαμβάνουν υπόψη τους τα δικαιώματα των πολιτών και συμμορφώνονται με το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει στα κράτη μέλη της. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες 23 Φεβρουαρίου 2017, Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας)

8.6. Επιπτώσεις στον τουρισμό μετρά την επίθεση στις Βρυξέλλες

Οι επιπτώσεις μιας τρομοκρατικής επίθεσης ξεπερνούν την βιομηχανία του Τουρισμού και διασπείρονται σε όλο το οικονομικό οικοδόμημα (Kalia,2009). Δεν αποτελεί έκπληξη παρόλα αυτά ότι οι πρώτες αναφορές για «ζημιές» έρχονται πάντα από το πεδίο του τουρισμού.

Στην περίπτωση του Βελγίου η βασική πληγείσα περιοχή ήταν το αεροδρόμιο, το μεγαλύτερο της χώρας, είναι ευκολότερο να τα κατηγοριοποιήσουμε και να τα μετρήσουμε. Εξαιτίας της καταστροφής στους βασικούς χώρους του αεροδρομίου, χρειάστηκαν εβδομάδες για να υπολειτουργήσει το αεροδρόμιο και μήνες για να επαναλειτουργήσει (επανήλθε σε πλήρη λειτουργία στις 30 Ιούνη 2016). Οι αφίξεις έως και τον Νοέμβριο του 2016 έχουν μια πτώση της τάξεως του 22,4 %. Με δεδομένο, ότι η Βρυξέλλες αποτελούν το πολιτικό και οικονομικό κέντρο της ΕΕ, και ένας μεγάλος αριθμός επισκεπτών δεν έχει δυνατότητα επιλογής εάν θα επισκεφτεί την πόλη το ποσοστό είναι εξαιρετικά μεγάλο και αντικατοπτρίζεται και στην ανάλογη πτώση των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία και όχι μόνο των Βρυξελλών. (The impact of 2016 terrorist attacks in Brussels on tourism, Dominique Vanneste, Petronela Tudorache, Flavia Teodoroiu, Therese Steenberghen, Apr 2017).

Το μεγαλύτερο μέρος των επισκεπτών στο Βέλγιο αποτελούν οι Γάλλοι, Γερμανοί και Ολλανδοί, από όλες αυτές τις χώρες η πλειοψηφία των επισκεπτών επιλέγει να ταξιδέψει στην χώρα είτε οδικώς είτε σιδηροδρομικώς. Και επιλέγουν τις πόλεις Bruges και Antwerp κυρίως και λιγότερο τις Βρυξέλλες. Η Antwerp αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Βελγίου και οικονομικό κέντρο της καθώς το λιμάνι της είναι ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης και βασική επιλογή των Ολλανδών και όχι μόνο για αγορές.

Η, αν και σαφώς μικρότερη πόλη, η Bruges επιλέγεται γιατί από το 2000 αποτελεί μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και αποτελεί πόλο έλξη για ολόκληρη την Ευρώπη. Οι στατιστικές δείχνουν ότι και οι δύο πόλεις (που δεν είναι άμεσα συνδεδεμένες με το αεροδρόμιο των Βρυξελλών και τις επιθέσεις) έχουν μία πτώση στις κρατήσεις των ξενοδοχείων τους, της τάξεως του 20 % έως και τον Νοέμβριο του 2016. Η Bruges έχει λίγο μεγαλύτερη πτώση στις ξενοδοχειακές κρατήσεις γιατί αντίθετα με την Antwerp στηρίζεται αποκλειστικά στον Τουρισμό και όχι και στους επαγγελματίες, επισκέπτες που έρχονται στην πόλη για δουλειά. Η θλιβερή πραγματικότητα για το Βέλγιο είναι ότι αμέσως μετά τις επιθέσεις στο Παρίσι άρχισαν οι ακυρώσεις, γιατί συνδέθηκε από τα ΜΜΕ, έντονα η χώρα με τους τρομοκράτες που ήταν υπεύθυνοι για το χτύπημα στην Πόλη του Φωτός. (The impact of

2016 terrorist attacks in Brussels on tourism, Dominique Vanneste, Petronela Tudorache, Flavia Teodoroiu, Therese Steenberghen, Apr 2017).

Η ανάκαμψη της τουριστικής βιομηχανίας άρχισε 6 μήνες μετά το χτύπημα και στηρίχτηκε κυρίως στους Ολλανδούς επισκέπτες της Φλάνδρας, που έχοντας το ίδιο γλωσσικό υπόβαθρο και κουλτούρα, ενημερωνόταν εγκυρότερα, γρηγορότερα για τις εξελίξεις και ενίσχυσαν ασφαλείς για να επιστρέψουν (Arana and Leon 2008). Επίσης πρέπει να επισημάνουμε την επίδραση που είχαν τα χτυπήματα στο Λονδίνο (2013) αλλά κυρίως στο Παρίσι (2015). Οι ομοιότητες των δύο πόλεων, το παρόμοιο αγοραστικό κοινό στο οποίο απευθύνονται και η σύνδεση του Βελγίου με τον τρομοκρατικό πυρήνα που επιτέθηκε στο Παρίσι σε συνδυασμό με την σφοδρότητα των επιθέσεων έφεραν τον προορισμό σε δυσμενή θέση. Η πόλη των Βρυξελλών λειτούργησε σαν Brand της χώρας και ο αρνητικός αντίκτυπος συμπάρεσυρε όλη τουριστική βιομηχανία της χώρας, αυτό στην περίπτωση του Βελγίου συνέβη εντονότερα γιατί για την κοινή γνώμη και τους καταναλωτές είναι απόλυτα συνυφασμένο με την ΕΕ και τους μεγάλους Ευρωπαϊκούς πολιτικούς θεσμούς.

Η Ευρωπαϊκή πολυπολιτισμικότητα, η ανοχή στην διαφορετικότητα και η διείσδυση των εξτρεμιστών του ISIS στις πολυπληθής μουσουλμανικές κοινότητες σε όλη την Ευρώπη, την έφεραν αντιμέτωπη με τον ISIS. (Backrounder, The Threat of Islamist Terrorism in Europe and how the US should respond, Robin Simcox).

Τόσο η Γαλλία όσο και το Βέλγιο έχουν ένα σημαντικό ποσοστό μουσουλμάνων ενταγμένου στον πληθυσμό τους που πλησιάζει το 7,5 % και το 5,9% αντίστοιχα. Οι κυβερνήσεις και των δύο χωρών προσπάθησαν μάλλον ανεπιτυχώς να ενσωματώσουν τους Μουσουλμάνους στο πολυπολιτισμικό σύστημα των χωρών τους. Η ένταξη των μουσουλμάνων στις τοπικές κοινωνίες όμως προϋποθέτει και αλλαγή στην κουλτούρα και την ταυτότητα των τοπικών κοινωνιών και την απόλυτη αποδοχή τους από αυτές. (Sadid, 1991). Στην αντίθετη περίπτωση, των μη ανεκτικών κοινωνιών, οι μειονοτικοί πληθυσμοί αντιπαλεύουν δύσκολες συνθήκες εργασίας, στέγασης, παιδείας, χρηματικής αρωγής από το κράτος (Teich, 2015). Με αποτέλεσμα να δημιουργούν παράλληλες κοινωνίες και να περιθωριοποιούνται αντί να απορροφούνται και να αφομοιώνονται στις τοπικές κοινωνίες (Kern, 2015). Άμεση συνέπεια αυτής της απομόνωσης είναι η εύκολη διείσδυση ακραίων στοιχείων σε αυτές τις κοινότητες (Teich, 2015).

Είναι εύλογο, ότι οι συνέπειες των τρομοκρατικών ενεργειών θα επεκταθούν και στον οικονομικό τομέα. Η ένταση της επίθεσης και οι συνέπειες της είναι επίσης συνυφασμένες με την οικονομική δυναμική της πληγείσας περιοχής. Η τρομοκρατική απειλή ταξινομείται,

πλέον από τους ερευνητές και τις ασφαλιστικές εταιρίες, μαζί με τις φυσικές καταστροφές. Όπως και τα μεγάλης κλίμακας βίαια γεγονότα, τα σοβαρά και ακραία καιρικά φαινόμενα που συμβαίνουν απρόσμενα και ακούσια έτσι και στην περίπτωση των τρομοκρατικών ενεργειών δεν είναι δυνατή η εκτίμηση της ευπάθειας, όσον αφορά την πιθανότητα εμφάνισης της (Wolgast, 2007).

Οι επιπτώσεις των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι και στις Βρυξέλλες, ποικίλουν τόσο αναφορικά με την δριμύτητά τους όσο και με την διασπορά τους στην οικονομική επανάκαμψη των χωρών, όσο και στο επίπεδο της ασφάλειάς τους. Είναι γεγονός ότι και οι δύο χώρες υπέστησαν σοβαρό οικονομικό πλήγμα. Το Παρίσι έπρεπε να αποκαταστήσει επίσης την δημόσια εικόνα του, η αποκατάσταση της οποίας είναι άμεσα συνυφασμένη με την οικονομική του ανάκαμψη. Σύμφωνα με μελέτες του World Travel and Tourism Council, μία τουριστική περιοχή που έχει δεχτεί τρομοκρατικό πλήγμα χρειάζεται περίπου 13 μήνες να ανακάμψει (Zillman, 2015) παρόλα αυτά δεν θα πρέπει να αγνοήσουμε και τη παράμετρο της συχνότητας αυτών, δηλαδή εάν πρόκειται το καταναλωτικό κοινό να αντιμετωπίσει την επίθεση ως ένα μεμονωμένο γεγονός ή μία διαρκή απειλή (Beck 2015). Όπως ήταν αναμενόμενο από την άλλη η Βρυξέλλες εξαιτίας της θέσης της στην ΕΕ αντιμετώπισε μικρότερη περίοδο ανάκαμψης (έως τον Νοέμβριο του 2016) (Kit, 2016). Στην ιδιόζουσα περίπτωση της Νέας Υόρκης όμως πήρε περίπου 5 χρόνια για να επανέλθει, σύμφωνα με το United States Office of Travel and Tourism, η εικόνα και η τουριστική οικονομία της στα επίπεδα πριν το χτύπημα στο WTC. Η περίπτωση του Βελγίου μας δείχνει ότι όσο περισσότερο στηρίζεται μία πόλη την οικονομική της ευμάρεια στα έσοδα από τον τουρισμό (κυρίως από τουρίστες που την επιλέγουν για διακοπές και city breaks) τόσο μεγαλύτερο θα είναι το πλήγμα στην τουριστική οικονομία της σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης (Tourism's vulnerability and resilience to terrorism, Anyu Liou, Stephen Pratt, June 2017).

Η επιλογή του προορισμού παραμένει η βασική και πιο σημαντική απόφαση των Τουριστών. Αυτή τους η απόφαση επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες όπως η εικόνα του προορισμού, η τιμολογιακή πολιτική του τόπου σε σχέση με τα δικά τους εισοδήματα, η σχέση τιμής και ποιότητας στις υποδομές (δρόμοι, αεροδρόμια, σιδηροδρομικό δίκτυο κ.α.), η ποιότητα των τηλεπικοινωνιών, τα επίπεδα υγιεινής, το φυσικό κάλος του τόπου, ο πολιτιστικός του πλούτος και φυσικά την ποιότητα και την αίσθηση ασφάλειας που νιώθουν (Tigou, Maria, Nica, 201, pp735-736).

Εξαιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης και στον τομέα των ταξιδιών ο τουρισμός έχει εξελιχθεί σε μία ακμαία και προσοδοφόρα βιομηχανία τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα όλο και περισσότερες χώρες (κυρίως υπό ανάπτυξη) να στηρίζουν μεγάλο μέρος ισοζυγίου του GDP στις τουριστικές εισροές. Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας όμως μπορεί να δημιουργήσει ανισορροπίες μεταξύ των εισροών και των αποτελεσμάτων, που προκαλούνται με τη σειρά τους από τους πιθανούς εσφαλμένους υπολογισμούς των αναγκών του προορισμού και των τουριστών, με συνέπεια την κλιμάκωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και την αύξηση του εξωτερικού χρέους (Tigou, Maria, Nica, 201, pp735-736).

Ουσιαστικά η ανταγωνιστικότητα ενός προορισμού δεν επηρεάζει τελικά μόνο τον αριθμό αφίξεων των επισκεπτών αλλά έμμεσα οι συνθήκες επηρεάζουν ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, που δρουν περιφερικά και τα έσοδα αυτών. Άμεση συνέπεια αυτών είναι η διασπορά του προβλήματος σε όλο το οικονομικό οικοδόμημα. Κατανοώντας την σπουδαιότητα της ανταγωνιστικότητας ενός προορισμού αντιλαμβανόμαστε και την ανάγκη για ουσιαστική και επαρκή ασφάλεια τόσο για τους πολίτες όσο και για τους επισκέπτες ενός τουριστικού προορισμού. Οι τουρίστες αποθαρρύνονται και είναι διστακτικοί να επιλέξουν ένα προορισμό με χαμηλά επίπεδα ασφάλειας και το ίδιο συμβαίνει και με τους επενδυτές. (Tourist Safety and Security: A factor of the Competitiveness of Secondary tourist Destinations, Mihai Costea, Cristian-Valentin Hapenciuc, Pavel Stanciu).

Τραγικό παράδειγμα είναι και η επίθεση στην Βομβάη (Ινδία, Νοέμβριος 2008) από το Ισλαμική οργάνωση Lashkare-Taiba (LeT, ισλαμική παραστρατιωτική οργάνωση με βάση το Πακιστάν και φημολογούμενη στήριξη της από τις μυστικές υπηρεσίες του, σκοπός της είναι η εδραίωση του Ισλαμισμού στην Ινδία, που θεωρούν ως Σιωνιστικό-Ινδουιστικό άνδρo). Η επιλογή του στόχου ήταν εύλωτη, το INDIAWORLDTRADECENTERTOWERS, η καρδιά τόσο της τουριστικής όσο και της οικονομικής ζωής της χώρας. Η σφοδρότητα (170 νεκροί και εκατοντάδες τραυματίες), και διάρκεια της επίθεσης (60 ώρες) και η στρατιωτική εκτέλεση της επίθεσης έκαναν τα ΜΜΕ να ασχολούνται για εβδομάδες μετά με το συμβάν περιγράφοντας με τα μελανότερα χρώματα την επίθεση και δημιουργώντας ένα κλίμα που παρέπεμπε στην 9/11 (από πολλά ΜΜΕ η επίθεση προσδιορίστηκε ως η «9/11» της Ινδίας). Το αποτέλεσμα συνάδει με τον σκοπό και το μήνυμα της τρομοκρατικής οργάνωσης – κανένας είτε επιχειρηματίας, είτε τουρίστας δεν είναι ασφαλής στην Ινδία- και φυσικά τόσο οι επενδυτές όσο και οι τουρίστες αντέδρασαν ανάλογα. Οι εισροές από την τουριστική βιομηχανία μειώθηκαν κατακόρυφα και οι

επενδυτές αναζήτησαν ασφαλέστερο περιβάλλον και το φυσικό επακόλουθο ήταν η δραματική επιδείνωση της Ινδικής οικονομίας (SecurityDimensions, International&NationalStudies, NO 16,2016, "FrenchBombay" – TerroristAttacksinParisNovember, 2015).

Η επιχειρησιακή ετοιμότητα, οι ικανότητες, το εξαιρετικό δίκτυο πληροφοριών και υποστήριξης καθώς και η τεχνολογική εξειδίκευση που επιδεικνύουν κάθε φορά οι τρομοκράτες στις επιθέσεις τους, αποδεικνύονται το ίδιο αποτελεσματικά και επίκαιρα όσο και τα κυβερνητικά αντίμετρα. Δεν πρέπει να αμελούμε και την οικονομική δεινότητα των τρομοκρατικών ομάδων (κυρίως του ISIS) που αρκετές φορές είναι εφάμιλλη εύρωστων οικονομικά κρατών (Baker,2014).

Οι περισσότεροι ειδικοί στις μέρες μας συναινούν ότι συγκεκριμένες περιοχές της Μέσης Ανατολής, του Πακιστάν, Αφγανιστάν και της υπό-Σαχάριας Αφρικής αποτελούν τα κέντρα εξουσίας της τρομοκρατίας. Οι δεκαετίες διαφθοράς, ανομίας, που μαστίζουν αυτές τις περιοχές αφήνουν τεράστιο πολιτικό και ιδεολογικό κενό για να εκμεταλλευτεί η τρομοκρατική προπαγάνδα. Η τρομοκρατική απειλή γίνεται εντονότερο καθώς η τουριστική βιομηχανία εξελίσσεται σε βασική πηγή εσόδων ακόμα και στις πιο βιομηχανοποιημένες οικονομίες. (Baker,2014). Η έντονη τρομοκρατική δραστηριότητα στους «δημοφιλέστερους» Ευρωπαϊκούς προορισμούς το αποδεικνύει με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο, περιορίζοντας τον αριθμό των αφίξεων και κατά συνέπεια τις εισροές στο GDP της χώρας. Καθώς η Ευρώπη παλεύει ακόμη με την βαθιά οικονομική ύφεση που την ταλανίζει τα τελευταία χρόνια, είναι ευδιάκριτοι οι λόγοι που οι «νέοι ηγέτες» των τρομοκρατικών οργανώσεων επιλέγουν σαν στόχους εύρωστες τουριστικά και κατά συνέπεια οικονομικά περιοχές ώστε να μεγιστοποιήσουν το πλήγμα τόσο οικονομικά όσο και συναισθηματικά. Αποτελεί πλέον πρόκληση για τους μετόχους στην τουριστική βιομηχανία όσο και για τους πολιτικούς παράγοντες η διαχείριση της όλο και περισσότερο αυξανόμενης τρομοκρατικής απειλής (Alderman 2016).

Η βαθιά επίδραση αυτής της απειλής μετατοπίζεται τόσο στις μικρές όσο και σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Στο Mont –St-Michel, το περίφημο μεσαιωνικό αβαείο που βρίσκεται στην Νορμανδία, το οποίο αποτελεί κορυφαίο αξιοθέατο της Γαλλίας, μετά τις επιθέσεις της 13^{ης} Νοεμβρίου, τόσο σε μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις, όπως το SodetourGroup, όσο και σε μικρότερες μονάδες τόσο ξενοδοχειακές όσο και εστιατόρια, παρατηρήθηκε μία μείωση των εσόδων της τάξεως του 70 %. Αρκεί να αναφέρουμε ότι πέντε ξενοδοχεία και τέσσερα εστιατόρια της γνωστής αλυσίδας έκλεισαν προσωρινά για τέσσερις

μήνες και όταν επανήλθαν αντικατέστησαν ένα μεγάλο ποσοστό των μόνιμων εργαζομένων με εποχιακό προσωπικό.

Παρόλο που η περιοχή βρίσκεται εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από το Παρίσι και την φρίκη των επιθέσεων ανέρρωσε οικονομικά αργά σταδιακά και όχι πλήρως αρκετούς μήνες αργότερα, αφού οι ακυρώσεις των Αμερικανών και Ιαπώνων επισκεπτών ήταν υψηλές και σε διάρκεια χρόνου δεν επαναλήφθηκαν. (How do Terrorism and Tourism Co – Exist in Turbulent Times? An Introduction to a Conflicting Relationship, Matilda Van Niekerk and Abraham Pizam)

Παρά την δύσκολη παγκόσμια οικονομική συγκυρία και την συρρίκνωση του GDP ακόμα και εύρωστων οικονομικά χωρών (όπως η ΗΠΑ, η Ιταλία, κ.α) εξαιτίας αυτής, τις έντονες ανοδικές διακυμάνσεις στη τιμή του πετρελαίου ακόμα και τις φυσικές καταστροφές η τουριστική οικονομία έχει ανοδική πορεία (Marti & Puertas 2017). Οι μετακινήσεις τουριστών, στο σύνολο τους όπως παρουσιάζονται από τον World Tourism Organization (UNWTO) τον 1995 έφταναν τα 527 εκατομμύρια για να αυξηθούν και να πλησιάσουν τις 1.138 εκατομμύρια το 2014. Αυτό συνεπάγεται ότι οι εισροές χρημάτων που υπολογίζεται ότι έφερε στις χώρες υποδοχής τουρισμός ήταν 104.000 εκατομμύρια δολάρια το 1995 για να φτάσει τα 1.425 δισεκατομμύρια δολάρια το 2014. (Marti & Puertas 2017). Την ίδια δυναμική ανοδική τάση προκρίνουν και οι εκτιμήσεις του UNWTO έως το 2030 (3,3% ετήσια αύξηση έως το 2030). Μάλιστα μελέτες του UNWTO δείχνουν ότι οι αναδυόμενοι – καινούργιοι – προορισμοί θα έχουν μεγαλύτερη ανταπόκριση από τις αγορές (4,4% άνοδο).

Σύγχρονοι μελετητές προκρίνουν ότι ανάλυση του τουρισμού είναι δυνατό να γίνει με παρόμοιο τρόπο ανάλυσης με αυτών της εμπορικής ροής οποιαδήποτε άλλης οικονομικής δραστηριότητας, παρότι πρόκειται για βιομηχανία υπηρεσιών που εξαρτάται σημαντικά από πολιτιστικούς, κοινωνικούς και γεωγραφικούς παράγοντες. Θεωρούν ότι οι παράγοντες αυτοί όχι μόνο διευκολύνουν την οικονομική ανάπτυξη, αλλά ταυτόχρονα είναι και βασικές για τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και την επέκταση των διεθνών εμπορικών σχέσεων (Kyriakidis, 2009, Marti & Puertas 2017).

Οι έρευνες σχετικά με την αντίληψη των τουριστών για την ασφάλεια και τους κινδύνους που αφορούν την επιλογή ενός προορισμού διακοπών δείχνουν ότι οι επιλογές τους βασίζονται κυρίως στα προσωπικά τους βιώματα ή αυτά των γνωστών και φίλων. (π.χ θεωρούν μεγαλύτερο κίνδυνο τις ληστείες και τα τροχαία ατυχήματα). (Fuentes, 2015). Τα στοιχεία του World Travel and Tourism Council (2015) δείχνουν ότι η Μαδρίτη, το Λονδίνο αλλά και το Παρίσι επανέφεραν την τουριστική δραστηριότητα στις πόλεις τους σε περίπου

13 μήνες από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, τον μισό χρόνο δηλαδή από αυτών που χρειάζεται για να ανακάμψει μία περιοχή τουριστικά μετά από μία φυσική καταστροφή. Από αυτό διαφαίνεται ότι οι τουρίστες «αποφεύγουν» να επιλέγουν για τις διακοπές τους τις πληγέντες περιοχές περισσότερο βασιζόμενοι στην «κοινή λογική» παρά στον φόβο.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (2001), η ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας ΑΠΑΙΤΕΙ, εύρωστο οικονομικό περιβάλλον- ώστε να λειτουργήσει και να παράγει έργο -καθώς και πολιτικές και οικονομικές τακτικές που προωθούν τον ανταγωνισμό και την ανάπτυξη. Αποτελεί αληθινή πρόκληση να δημιουργήσουμε ένα τέτοιο περιβάλλον με την απειλή της Τρομοκρατίας καθώς ο απώτερος στόχος της είναι να δημιουργήσει οικονομικό και ανθρώπινο χάος. Κάνοντας μία ιστορική αναδρομή στις τρομοκρατικές οργανώσεις, προσπαθώντας να καθορίσουμε το πολιτικό, ιδεολογικό και επιχειρησιακό υπόβαθρο των οργανώσεων είδαμε τον τουρισμό να μετατρέπεται από «εύκολος» στόχος σε «κύριο» στόχο εξαιτίας κυρίως της οικονομικής και πολιτιστικής σπουδαιότητας που απέκτησε στο πέρασμα του χρόνου (Hense, Paraskevas&Arendell, 2007).

Στο ιδεολογικό υπόβαθρο των τρομοκρατικών οργανώσεων τα θρησκευτικά και πολιτικά κίνητρα τους, αποσκοπούν στον αποδιοργανώσουν και να πλήξουν τις σχετικές κυβερνήσεις και τις πολιτικές τους (Ελλάδα, Ισπανία, Αιγυπτος, Ηνωμένο Βασίλειο, κα) και κατά συνθήκη ο Τουρισμός γίνεται το «όπλο» και ο μοχλός πίεσης προς στην πολιτεία άλλα και την κοινωνία. (Galily, Tamir&Levy,2012). Στο παγκόσμιο οικονομικό πλαίσιο ο Τουρισμός είναι αυτή την στιγμή, ο σπουδαιότερος οικονομικό πόρος όλων των κρατών -αναπτυγμένων, αναπτυσσόμενων και μη – και κατ' επέκταση η βασική πηγή εσόδων για αρκετές χώρες (π.χ Ελλάδα) και ισοσκελισμού των κρατικών τους GDP.

Και καθώς είναι επίσης αμετάκλητα συνδεδεμένος με τις μετακινήσεις και με εκτεταμένες, ουσιώδης και απαραίτητες υποδομές (δρόμοι, σιδηροδρομικό δίκτυο, αεροδρόμια, ξενοδοχειακές μονάδες κα)άρα και η ικανότητα των τρομοκρατών να στοχεύουν και να βάζουν αυτές τις υποδομές δημιουργεί χάος τόσο στους τοπικούς πληθυσμούς, τους τουρίστες όσο και στην οικονομία. Αξίζει να σημειώσει κανείς ότι από το 1970 έως το 2012, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού(2012), είχαμε 5518 επιθέσεις σε δίκτυα μεταφορών και 1229 επιθέσεις σε αεροσκάφη.

Αναγνωρίζουμε λοιπόν και την ανάγκη των τρομοκρατών να πλήξουν οικονομικά τους στόχους τους, εμπλέκοντας ταυτόχρονα εθνικές και πολυεθνικές εταιρίες και δημιουργώντας δυσμενή επενδυτικό περιβάλλον, πλήττοντας την εικόνα της χώρας ή της

πόλης, στερώντας θέσεις εργασίας από την οικονομία και δημιουργώντας εχθρικό κλίμα για τους Τουρίστες-Επισκέπτες της (Galaty, Tamir&Levy, 2012). (Pizam, 2010, Paraskevaw 2012).

Μετά από την 11 Σεπτεμβρίου επίσης, έχουν αυξηθεί δραματικά τα έξοδα, ιδιωτών, κυβερνήσεων και επιχειρήσεων που αφορούν την ασφάλεια, την αστυνόμευση και την δημιουργία σχεδίων αντιμετώπισης κρίσεων και τρομοκρατικών χτυπημάτων, τα περισσότερα από αυτά έχουν αποδειχθεί αμφιλεγόμενα, όσον αφορά την αποτελεσματικότητα και την απόδοση τους. (Paris and Brussels Terrorist Attacks, June 2016, Mario Arturo Ruiz Estrada, Evangelos Koutronas).

Τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας, εκτός του κόστους εγκατάστασης και λειτουργία τους έχουν και κόστος χρόνου, κόπου και άνεσης για το επιβατικό κοινό. Οικεράστιες ουρές στον έλεγχο διαβατηρίων και επιβίβασης (τα πρώτα 2 χρόνια που ακολούθησαν την επίθεση στο WTC η παραίνεση προς τους επιβάτες ήταν να βρίσκονται στο αεροδρόμιο έως και 4 ώρες πριν την πτήση τους),οι έλεγχοι στις αποσκευές, ο περιορισμός των υγρών που μπορούν οι επιβάτες να μεταφέρουν, οι σωματικοί έλεγχοι (αφαίρεση ζωνών, παπουτσιών, laptop κα) έχουν σαν αποτέλεσμα καθυστερήσεις και δημιουργία αρνητικών συναισθημάτων και κλίματος στους επιβάτες (Ritchie,2004).

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν πείσει τους οπαδούς –στρατιώτες τους, ότι ο σκοπός τους είναι η κοινωνική δικαιοσύνη και προκρίνουν ότι ο μόνος τρόπος ανατροπής του παρόντος κοινωνικοοικονομικού συστήματος είναι η βία. Η οικονομική διαφοροποίηση των τουριστών από τους κατοίκους των χωρών υποδοχής (Αίγυπτος, Μαρόκο, Ταϊλάνδη, Ινδία, κα) καθώς και η «χαλαρή» ηθική τους και η απόλυτη αδιαφορία τους, στην ευαισθησία και διαφορετική αντιμετώπιση ουσιαστικών κοινωνικών θεμάτων(χαρτοπαιξία, αλκοόλ, σεξ, κα) των μόνιμων κατοίκων, τους κάνουν ιδιαίτερα εύκολους και προσηνής στόχους.

Σε αυτό συνηγορεί και η φύση του τουρισμού καθώς μεγάλες ομάδες άοπλων, σε ανοίκειο περιβάλλον ανθρώπων μετακινούνται ή συγχρωτίζονται ταυτόχρονα στον ίδιο χώρο-ακόμα και σε υπαίθριους, ανοικτούς χώρους- όπως αρχαιολογικοί, συναυλιακοί χώροι, γήπεδα (Seabra, Abrantes&Kastenholz 2012).

Είναι εύκολο να αντιληφτούμε ότι σε μία τόσο ανταγωνιστική αγορά, όπως ο Τουρισμός, γιατί μία τρομοκρατική επίθεση δημιουργεί τεράστιο πρόβλημα αρχικά στο Brandname του προορισμού, στην εικόνα δηλαδή που έχουν οι καταναλωτές για τον τόπο. Το αίσθημα της ασφάλειας είναι ένας μόνο από τους παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή του τόπου διακοπών των τουριστών άλλα παραμένει σημαντικότερος, αν όχι ο

σημαντικότερος. Και οι περιοχές – πόλεις που έχουν πληγεί από τρομοκρατικές επιθέσεις πρέπει να αποκαταστήσουν την εικόνα τους, άμεσα και αποτελεσματικά ώστε να υποστούν τις λιγότερες δυνατό οικονομικές συνέπειες και να επανακάμψουν σε σύντομο χρονικό διάστημα (Abrantes&Kastenholz, 2012). Βέβαια δεν πρέπει να αμελούμε και την διάχυση και γενίκευση του προβλήματος, όπως έγινε εντονότατα αισθητό στην περίπτωση της επίθεσης στο WorldTradeCenter στην Νέα Υόρκη (11/09/01) και οδήγησε σχεδόν στη χρεωκοπία ένα μεγάλο τμήμα της αεροπορική βιομηχανίας και όχι μόνο, σε παγκόσμιο επίπεδο (Abrantes&Kastenholz, 2012).

Από τα προηγούμενα τρομοκρατικά χτυπήματα (Νέα Υόρκη, Παρίσι, Βρυξέλλες, κα) αντιλαμβανόμαστε επίσης ότι η μείωση της τουριστική δραστηριότητας και ζήτησης είναι άμεση. Το καταναλωτικό κοινό σχεδόν στιγμιαία αναζητά ασφαλέστερους προορισμούς για τις διακοπές τους. Οι επιχειρηματίες- ταξιδιώτες ή οι ταξιδιώτες που επισκέπτονται φίλους και συγγενής αντίθετα, συνεχίζουν τις επισκέψεις τους άλλα με λιγότερη συχνότητα και υποβαθμίζοντας την εικόνα τους ώστε να μην τραβούν την προσοχή.

Οι επενδυτές, αεροπορικές εταιρίες, εταιρίες που διοργανώνουν κρουαζιέρες, touroperators, αναζητούν επίσης ασφαλέστερο οικονομικό περιβάλλον για τις δραστηριότητες τους. Έχει παρατηρηθεί ότι γρήγορα, ώστε να ανταποκριθούν στο κοινό που αναζητά εναλλακτικές, προτείνουν καινούργιους ασφαλέστερους προορισμούς. Και ενώ οι ταξιδιώτες τείνουν να επιστρέφουν σε λιγότερο από 13 μήνες (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 2012) οι βασικοί επενδυτές και μέτοχοι της Τουριστικής Βιομηχανίας αργούν να επανακτήσουν την εμπιστοσύνη τους και να επιστρέψουν, για να επενδύσουν ξανά στον προορισμό που έχει πληγεί.

Βέβαια τα ξενοδοχεία, τα αξιοθέατα και γενικά οι υποδομές είναι αυτές που πλήττονται περισσότερο και πρέπει να ανταποκριθούν στο οικονομικό βάρος και τη ναναδιάρθρωση που ακολουθεί τη τρομοκρατική επίθεση. (Pizam&Fleischer 2002, Paraskevas, 2013)

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε την άμεση ανάγκη πρόληψης – πρόβλεψης των επιθέσεων καθώς και την δημιουργία στρατηγικής και σχεδίου αντιμετώπισης των κρίσεων που προκύπτουν από τις επιθέσεις. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι η μείωση των τιμών (σε αεροπορικά εισιτήρια, τιμές ξενοδοχείων κ.α.) δεν αναστρέφουν το κλίμα και της μαζικές ακυρώσεις, κυρίως τους πρώτους μήνες μετά την επίθεση (Pizam&Fleischer,2002, Abrantes&Kastenholz,2012).

Μετά την επίθεση στο WorldTradeCenter το 2001, η Αμερικάνικη Ομοσπονδιακή κυβέρνηση έλαβε σχεδόν άμεσα, μία σειρά οικονομικών μέτρων ώστε να ανακουφίσει την βαλλόμενη τουριστική και αεροπορική βιομηχανία. Μείωσε τους φόρους και τα τραπεζικά επιτόκια, έδωσε επιχορηγήσεις, προνόησε για φοροαπαλλαγές που αφορούσαν ταξίδια που πραγματοποιούνται εντός της χώρας, και ελάφρυνε το εργασιακό καθεστώς στον τουρισμό ώστε να μπορέσουν κυρίως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στο ασυνήθιστα εχθρικό οικονομικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε. Η Αιγυπτιακή Κυβέρνηση στην προσπάθεια της να ανατρέψει το κλίμα μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα θέσπισε επιχορηγήσεις της τάξεως των 33 εκατομμυρίων ευρώ, με τη μορφή της φοροαπαλλαγής, για αεροπορικές εταιρίες που θα διατηρούσαν ή θα αύξαναν τα δρομολόγια τους σε Αιγυπτιακές πόλεις. (Visser&FerreiraS, 2013). Η ανταπόκριση των πληγέντων περιοχών πρέπει να είναι πολυσχιδής, τα προϊόντα πρέπει να απευθύνονται σε εξειδικευμένες αγορές (π.χ γκολφ, οικοτουρισμός, αγροτουρισμός κα), να ενισχύεται η τοπική αγορά και να υιοθετείται μία επιθετική πολιτική προώθησης βασισμένη στον επαναπροσδιορισμό του τόπου ως ασφαλή (Paraskevas, 2013)

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (2001) μας εφιστά την προσοχή στη σπουδαιότητα της επικοινωνίας κατά την διάρκεια της κρίσεως. Καθώς ένα βασικός στόχος-σκοπός της τρομοκρατίας είναι η μεγιστοποίηση του μηνύματος τους μέσω της δημοσιότητας και της ευαισθητοποίησης των ανθρώπων είναι φυσικό και οι πληγέντες περιοχές να χρησιμοποιήσουν ως αντίμετρο την δημοσιότητα. Η ύπαρξη οργανωμένου σχεδίου δράσεως και αντιμετώπισης των έκτακτων καταστάσεων, η σωστή εκτέλεση τους κατά την διάρκεια τους και η άψογη επικοινωνία με τα μέσα μαζική δικτύωσης και επικοινωνίας αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της γρήγορης ανάκαμψη και αποκατάστασης της εικόνας ενός προορισμού που έχει βαλθεί από τρομοκρατική επίθεση.

Η τουριστική βιομηχανία στο σύνολο της οφείλει να αποδεχτεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας είναι ένα πρόβλημα που έχει παρεισφρήσει στην παγκόσμια κοινότητα και οικονομία. (Alderman 2016). Οι πολιτικές και οι στρατηγικές διαχείρισης κρίσεων πρέπει να αποτελέσουν τη βάση της συνολικής βιώσιμης ανάπτυξης και του γενικού σχεδιασμού κάθε τουριστικού προορισμού, οι στρατηγικές που θα προκρίνονται θα πρέπει να είναι εφαρμόσιμες και θα πρέπει να προνοούν για όλους τους μετόχους και όσους επιχειρούν στον τουρισμό (Grandy&Blakley, 2010). Θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται σε αυτά νομοθετήματα και αυστηρότεροι νόμοι που αφορούν την τρομοκρατία, αύξηση των κονδυλίων και των μέτρων ασφαλείας τόσο σε ιδιωτικές υποδομές (ξενοδοχειακές και άλλες μονάδες) όσο και

σε δημόσιες (αεροδρόμια, μετρό, τρένα κ), εκπαίδευση τόσο των εργαζομένων όσο και των πολιτών σε θέματα που αφορούν την ασφάλεια και την ανταπόκριση τους σε περιπτώσεις κρίσεων και τρομοκρατικών επιθέσεων. Σε γενικότερο πλαίσιο πρέπει να προκριθούν αλλαγές στο κοινωνικοοικονομικό σύστημα και η ορθή γειτνίασή τους να προάγεται η κοινωνική ειρήνη και η γεωπολιτική σταθερότητα (Pennigton-Gray&Pizam, 2011).

9. Ερωτηματολόγιο

ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕ Χ ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ. ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΜΟΝΟ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. ΦΥΛΟ

	ΑΡΡΕΝ
	ΘΗΛΥ

2. ΗΛΙΚΙΑ

	21-40
	41-60
	<60

3. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

	ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ
	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ
	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ

4. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΛΥΚΕΙΟ	Ή
	ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΗ	
	ΔΕΙΉ ΤΕΙ	
	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ	Ή
	ΑΝΩΤΕΡΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ	

5. ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ ΕΧΕΤΕ ΤΑΞΙΔΕΥΣΕΙ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ 12 ΜΗΝΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ;

	1 ΦΟΡΑ
--	--------

	2-5 ΦΟΡΕΣ
	ΠΑΝΩ ΑΠΟ 5 ΦΟΡΕΣ

6. ΘΑ ΤΑΞΙΔΕΥΑΤΕ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ?

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

7. ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΣΑΣ ΘΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΣΑΣΤΑΝ ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕ ΟΧΙ ΤΟΣΟ «ΑΞΙΟΠΡΕΠΗ» ΦΗΜΗ (ΚΑΚΟΦΗΜΗ ΠΕΡΙΟΧΗ);

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

8. ΕΧΕΤΕ ΠΕΣΕΙ ΘΥΜΑ ΚΑΠΟΙΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ (ΔΗΣΤΕΙΑ, ΚΛΟΠΗ, ΚΤΛ) ΣΕ ΚΑΠΟΙΟ ΑΠΟ ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΑΣ?

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

9. ΦΡΟΝΤΙΖΕΤΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΣΤΕ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΜΕΣΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ (ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ ΚΤΛ) ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΑΣ ;

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

10. ΠΟΙΟΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΤΟΠΟ ΕΧΕΤΕ ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ 12 ΜΗΝΕΣ ;

	ΕΥΡΩΠΗ
	ΑΣΙΑ

	ΑΜΕΡΙΚΗ
	ΑΦΡΙΚΗ
	ΚΑΝΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

11. ΣΑΣ ΕΝΟΧΛΕΙ Η ΕΝΤΟΝΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΙ (ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ, ΛΙΜΑΝΙΑ, ΣΤΑΘΜΟΙ ΜΕΤΡΟ ΚΤΛ) ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΜΑΣ ;

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

12. ΘΑ ΕΠΙΣΤΡΕΦΑΤΕ ΝΑ ΚΑΤΑΘΕΣΕΤΕ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΘΥΤΗ ΣΑΣ ΕΑΝ ΕΙΧΑΤΕ ΠΕΣΕΙ ΘΥΜΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ/ΤΑΞΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

13. ΠΙΣΤΕΥΤΕ ΟΤΙ ΕΠΙΛΕΓΕΤΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΦΙΛΙΚΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ;

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ

10. Βιβλιογραφία

1. Draca, M., Machin, S., & Witt, R. (2011). Panic on the Streets of London: Police, Crime, and the July 2005 Terror Attacks. *American Economic Review*, 101(5), 2157–2181. doi:10.1257/aer.101.5.2157
2. Foris, D. (2016). Tourism Policies and Strategies: Vital in the Actual Security Constrains Context. *Universal Journal of Management*, 4(3), 108–112.
3. Nicula, V., & One, A. (2016). Knowledge Horizons - Economics THE IMPACT OF ATTEMPTS , EPIDEMICS AND CLIMATIC CHANGES ON THE INTERNATIONAL TOURISM. 8(1), 196–200.
4. Pizam, A., & Smith, G. (2000). Tourism and Terrorism : A Historical Analysis of Major Terrorism Acts and Their Impact on Tourism Destinations. 6(2), 123–138.
5. Sorel, J.-M. (2004). Some Questions About the Definition of Terrorism and the Fight Against Its Financing. *European Journal of International Law*, 14(2), 365–378.
6. Wynne-Hughes, E. (2012). “Who would go to Egypt?” How tourism accounts for “terrorism.” *Review of International Studies*, 38(3), 615–640.
7. Creutzig, F. S., & Kammen, D. M. (2009). The Post-Copenhagen Roadmap Towards Sustainability: Differentiated Geographic Approaches, Integrated Over Goals. *Innovations: Technology, Governance, Globalization*, 4(4), 301–321. doi:10.1162/itgg.2009.4.4.301
8. Gibson, A., Dodds, R., Joppe, M., & Jamieson, B. (2003). Ecotourism in the city? Toronto’s Green Tourism Association. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15(6), 324–327. doi:10.1108/09596110310488168
9. Anderberg, S., & Clark, E. (2013). Green sustainable Øresund region: Or eco-branding Copenhagen and Malmö.
10. Ramzy, Y. H. (2013). Sustainable tourism development in AlFayoum Oasis, Egypt. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 175, 161–173.
11. Tolba, M. M. (2014). Strengths and weaknesses in the assessment of sustainable tourism: A case study of the Nabq protected area in Egypt. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 187, 147–158.
12. Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528–546. doi:10.1016/j.annals.2012.02.003
13. Gidaracos, E., Havas, G., & Ntzamilis, P. (2006). Municipal solid waste composition determination supporting the integrated solid waste management system in the island of Crete. *Waste Management*, 26(6), 668–679.
14. Avraham, E. (2015). Destination image repair during crisis: Attracting tourism during the Arab Spring uprisings. *Tourism Management*, 47, 224–232.
15. Ritchie, J. R. B., & Crouch, G. I. (2000). The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective. In *Tourism Management* (Vol. 21).
16. Altindag, (2014) D. Crime and International Tourism 2014-01.
17. Santana-Gallego, M., Rossello-Nadal, J., & Fourie, J. (2016). The effects of terrorism, crime and corruption on tourism. *ERSA Working Paper*, (April), 141–155.
18. Pizam, A. (1982). Tourism and Crime: Is There a Relationship? *Journal of Travel Research*, 20(3), 7–10.
19. Leheny, D. (1995). A political economy of Asian sex tourism. *Annals of Tourism Research*, 22(2), 367–384.

20. Yap, G., & Saha, S. (2013). Do Political Instability, Terrorism, and Corruption Have Detering Effects on Tourism Development Even in the Presence of Unesco Heritage? A Cross-Country Panel Estimate. *Tourism Analysis*, 18(5), 587–599.
21. Hamza, I. M., Chouhoud, R., & Tantawi, P. (2012). Islamic Tourism : Exploring Perceptions and Possibilities in Egypt. *African Journal of Business and Economic Research*, 7(1), 85–98.
22. Nassar, M. A. (2012). Political Unrest Costs Egyptian Tourism Dearly: An Ethnographical Study. *International Business Research*, 5(10).
23. Pizam, A., & Mansfeld, Y. (2006). Toward a Theory of Tourism Security. *Tourism, Security and Safety*, 1–27.
24. Baker D, & Stockton, Susan (2014) “Tourism and Crime in America: A preliminary assessment of the relationship between the number of tourists and crime, two major American tourist cities”.*International Journal of Safety and Security in Tourism*. Issue 5, pp. 1-25
25. Levantis, T., & Gani, A. (2000). Tourism demand and the nuisance of crime. *International Journal of Social Economics*, 27(7/8/9/10), 959–967.
26. Montolio, D., & Planells-Struse, S. (2016). Does Tourism Boost Criminal Activity? Evidence From a Top Touristic Country. *Crime & Delinquency*, 62(12), 1597–1623.
27. Van Tran, X., Stephen Bridges, F., & Tran, X. V. (2009). Tourism and Crime in European Nations. *Review of Tourism Research*, 7(73), 52–67.
28. Tan, C.-H., Chong, X.-W., & Ho, S.-B. (2017). Significance of Safety and Security Issues on Tourism Industry in Malaysia. *Sci.Int.(Lahore)*, 29(2), 471–475.
29. Peak, K. J., & Ronald Glensor, by W. (n.d.). *Crimes Against Tourists Problem-Oriented Guides for Police Problem-Specific Guides Series*.
30. Allen, J. (1999). Crime Against International Tourists. *Contemporary Issues in Crime and Justice*, 43, 1.
31. Gut, P., & Jarrell, S. (2007). Silver Lining on a Dark Cloud: The Impact of 9/11 on a Regional Tourist Destination. *Journal of Travel Research*, 46(2), 147–153.
32. Korstanje, M. E., & Clayton, A. (2012). Tourism and terrorism: conflicts and commonalities. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 4(1), 8–25.
33. Floyd, M. F., Gibson, H., Pennington-Gray, L., & Thapa, B. (2004). The Effect of Risk Perceptions on Intentions to Travel in the Aftermath of September 11, 2001. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 15(2-3), 19–38.
34. Anaya, K. K. H. (2015). *Persuasion Strategies in Terrorist Recruitment : The Case of ISIS*. (July 2015), 57.
35. Bysyuk, V. (2010). Impact of 9 / 11 Terrorist Attacks on US and International Tourism Development. *MODUL University Vienna*, (May), 43.
36. Drakos, K., & Kutan, A. M. (2003). Regional Effects of Terrorism on Tourism in Three Mediterranean Countries. *Journal of Conflict Resolution*, 47(5), 621–641.
37. Ruiz Estrada, M. A., & Koutronas, E. (2016). Terrorist attack assessment: Paris November 2015 and Brussels March 2016. *Journal of Policy Modeling*, 38(3), 553–571.
38. Romania V., Tozzo S. (2017). Terrorism as Ritual Process and Cultural Trauma: a Performative Analysis of ISIS’s Attacks in Europe. [Italian Sociological Review, 7 (2), 239-261].
39. Costea, M., Hapenciuc, C.-V., & Stanciu, P. (2017). Tourist Safety and Security : a Factor of the Competitiveness of. *Journal Tourism*, 1(23), 9.

40. Boswell, C. (2007). Migration Control in Europe After 9/11: Explaining the Absence of Securitization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 45(3), 589–610. Roach, J.,
41. Ekblom, P., & Flynn, R. (2005). *The Conjunction of Terrorist Opportunity: A Framework for Diagnosing and Preventing Acts of Terrorism*. *Security Journal*, 18(3), 7–25.
42. Amankona, W. K. (2016). *Terrorism terrorizing Tourism case study Nairobi (Kenya)*. (June 2016)
43. Sönmez, S. F., Apostolopoulos, Y., & Tarlow, P. (1999). Tourism in Crisis: Managing the Effects of Terrorism. *Journal of Travel Research*, 38(1), 13–18.
44. Ziolkowski, B. (2017). Determinants of Tourism in France & Economic and Social Effects of Terrorism.
45. Peter L. Bergen (2003). September 11 attacks. <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> Πρόσβαση την 19/6/2019, 6.54μμ.
46. Chauvin, T., Engen, H., & Thesis, M. (2018). Terrorism and the Impact on the Economic Growth in France: A Synthetic Control Approach MASTER ' S THESIS. (2016).
47. Foster A. (2017). Terror attacks timeline: From Paris and Brussels terror to most recent attacks in Europe. <https://www.express.co.uk/news/world/693421/Terror-attacks-timeline-France-Brussels-Europe-ISIS-killings-Germany-dates-terrorism> Πρόσβαση την 19/6/2019, 7.00μμ.
48. Jones S. (2018). How ISIS Has Changed Terrorism in Indonesia. <https://www.nytimes.com/2018/05/22/opinion/isis-terrorism-indonesia-women.html> προβολή την 19/6/2019, 7.00μμ.
49. Schmitt E. (2018). ISIS May Be Waning, but Global Threats of Terrorism Continue to Spread. <https://www.nytimes.com/2018/07/06/world/middleeast/isis-global-terrorism.html> Προβολή την 19/6/2019, 7.30μμ.
50. Raza, S. A., & Jawaid, S. T. (2013). Terrorism and tourism: A conjunction and ramification in Pakistan. *Economic Modelling*, 33, 65–70.
51. Milosevic, A. (2017). Remembering the present: Dealing with the memories of terrorism in Europe. University of St. Andrews. *Journal of Terrorism Research*; 2017; Vol. 8; iss. 2; pp. 44 – 61
52. Bonham, C., Edmonds, C., & Mak, J. (2006). The Impact of 9/11 and Other Terrible Global Events on Tourism in the United States and Hawaii. *Journal of Travel Research*, 45(1), 99–110.
53. Boulal, S. (2018). The Impact of Terrorism on the Economic Sustainable Tourism Development of the Island of Crete. *Athens Journal of Tourism*, 4(4), 335–354.
54. Cavallo, E., Powell, A., & Becerra, O. (2010). Estimating the direct economic damages of the earthquake in Haiti. *Economic Journal*, 120(546).
55. Masozera, M., Bailey, M., & Kerchner, C. (2007). Distribution of impacts of natural disasters across income groups: A case study of New Orleans. *Ecological Economics*, 63(2-3), 299–306.
56. Jonkman, S. N., Maaskant, B., Boyd, E., & Levitan, M. L. (2009). Loss of Life Caused by the Flooding of New Orleans After Hurricane Katrina: Analysis of the Relationship Between Flood Characteristics and Mortality. *Risk Analysis*, 29(5), 676–698.

57. Working, A. C., & September, G. (2017). *Strengthening Tourism Business Resilience against the Impact of Terrorist Attack*. (May).
58. Frey, B. S., Luechinger, S., & Stutzer, A. (2004). *Calculating Tragedy : Assessing the Costs of Terrorism*. New York.
59. Santana-Gallego, M., Rossello-Nadal, J., & Fourie, J. (2016). The effects of terrorism, crime and corruption on tourism. *ERSA Working Paper*, (April), 141–155.
60. Mc Baker, D. A. (2014). The Effects of Terrorism on the Travel and Tourism Industry. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 2(2), 58–72.
61. Shamshiry, E., Nadi, B., Bin Mokhtar, M., Komoo, I., Saadiah Hashim, H., & Yahaya, N. (2011). Integrated Models for Solid Waste Management in Tourism Regions: Langkawi Island, Malaysia. *Journal of Environmental and Public Health*, 2011, 1–5.
62. Laframboise, N., & Loko, B. (2012). *Natural Disasters: Mitigating Impact, Managing Risks*.
63. Jąłoszyński, K., (2015). „French bombay” – terrorist attacks in paris 13 november, 2015. No.16, pp. 30-47.
64. Vanneste, D., Tudorache, P., Teodoroiu, F., & Steenberghen, T. (2017). The impact of the 2016 terrorist attacks in Brussels on tourism. *Belgeo*, (4), 0–26.
65. Simcox, R. (2016). *The Threat of Islamist Terrorism in Europe and How the U.S. Should Respond*. 20002(3142), 1–13.
66. Άρθρο 187 - Ποινικός Κώδικας - Εγκληματική οργάνωση. <https://www.lawspot.gr/nomikes-pliories/nomothesia/pk/arthro-187-poinikos-kodikas-egklimatiki-organosi> Πρόσβαση την 19/6/2019 9.49μμ.
67. 2017: Τρομοκρατία, φυσικές καταστροφές και σημαντικές πολιτικές εξελίξεις. <https://gr.euronews.com/2017/12/26/2017-terrorist-attacks-natural-disasters-and-political-upheaval> Πρόσβαση την 19/6/2019 9.49μμ.
68. Hall, C. M. (2001). Trends in ocean and coastal tourism: the end of the last frontier? *Ocean & Coastal Management*, 44(9-10), 601–618.
69. Azzurro, E., Matiddi, M., Fanelli, E., Guidetti, P., Mesa, G. L., Scarpato, A., & Axiak, V. (2010). Sewage pollution impact on Mediterranean rocky-reef fish assemblages. *Marine Environmental Research*, 69(5), 390–397.
70. Amelung, B., Nicholls, S., & Viner, D. (2007). Implications of Global Climate Change for Tourism Flows and Seasonality. *Journal of Travel Research*, 45(3), 285–296.
71. Pecl, G. T., Araújo, M. B., Bell, J. D., Blanchard, J., Bonebrake, T. C., Chen, I.-C., ... Williams, S. E. (2017). Biodiversity redistribution under climate change: Impacts on ecosystems and human well-being. *Science*, 355(6332), eaai9214.
72. Berrittella, M., Bigano, A., Roson, R., & Tol, R. S. J. (2006). A general equilibrium analysis of climate change impacts on tourism. *Tourism Management*, 27(5), 913–924.
73. Μεγάλες οι ζημιές από τις φυσικές καταστροφές του 2017. <https://avant-garde.com.cy/kosmos/fisikes-katastrofes> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
74. Sunlu, U. (2003). Environmental impacts of tourism. *Séminaires Méditerranéens*, 57, 263–270.
75. Chui, A. (2018). Smart Phone is The Workplace Terrorist. <https://www.lifehack.org/656665/external-content-6> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.

76. Sunlu, U. (2003). Environmental impacts of tourism. *Séminaires Méditerranéens*, 57, 263–270.
77. Davenport, J., & Davenport, J. L. (2006). The impact of tourism and personal leisure transport on coastal environments: A review. *Estuarine, Coastal and Shelf Science*, 67(1-2), 280–292.
78. Hamilton, J., Maddison, D., & Tol, R. (2005). Effects of climate change on international tourism. *Climate Research*, 29, 245–254.
79. Cole, S. (2012). A political ecology of water equity and tourism: A case study from Bali. *Annals of tourism Research*, 39 (2). Pp. 1221-1241. ISSN 0160-7383.
80. Gössling, S. (2002). Global environmental consequences of tourism. *Global Environmental Change*, 12(4), 283–302.
81. MORSE TEEL, C. (2018) 10 Travel Safety Tips You Can Learn from the CIA. <https://www.smartertravel.com/travel-safety-tips-from-cia/> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
82. DITARANTO, J. (2018). 7 Discreet and Portable Self-Defense Tools Under \$20. <https://www.smartertravel.com/discreet-portable-self-defense-tools-under-20/> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
83. Kaferstein, F., & Abdussalam, M. (1999). Food safety in the 21st century. 77(4), 347–351.
84. Schlossberg, T., (2017). Flying Is Bad for the Planet. You Can Help Make It Better. <https://www.nytimes.com/2017/07/27/climate/airplane-pollution-global-warming.html> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
85. Inman, M., (2010). Plane Exhaust Kills More People Than Plane Crashes. <https://news.nationalgeographic.com/news/2010/10/101005-planes-pollution-deaths-science-environment/> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
86. Anaman, K. A., & Looi, C. N. (2014). Economic Impact of Haze-Related Air Pollution on the Tourism Industry in Brunei Darussalam. *Economic Analysis and Policy*, 30(2), 133–143.
87. Wichter, Z., (2017). Too Hot to Fly? Climate Change May Take a Toll on Air Travel. <https://www.nytimes.com/2017/06/20/business/flying-climate-change.html> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
88. Χριστοδούλου, Κ., (2018). Χάρτης: Οι δολοφονίες στην Ευρώπη. Η θέση της Ελλάδας. <https://www.news247.gr/kosmos/chartis-oi-dolofonies-stin-eyropi-i-thesitis-elladas.6575516.html> Πρόσβαση την 19/6/2019 10.00μμ.
89. Scoot, D., (2008). Climate change and tourism: responding to global challenges.
90. Ζαχαριάδης, Θ.(2012). Οι επιπτώσεις της Κλιματικής αλλαγής στην Κύπρο και μέτρα προσαρμογής. Τεύχος 27, Μάρτιος 2012. Κέντρο Οικονομικών Ερευνών.
91. Ziolkowski, B.,(2017). Determinants of tourism in France & economic and social effects of terrorism. Allegheny College DSpace Repository.
92. SANDLER, T. (2004). An economic perspective on transnational terrorism. *European Journal of Political Economy*, 20(2), 301–316.
93. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2017), Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου.
94. Χατζηαυγουστιδής, Π. (2011), Τρομοκρατία, Πολιτική Επικοινωνία & Κυβερνήσεις. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας – Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών.

95. Rafael Llorca-Vivero† (2008) **TERRORISM AND INTERNATIONAL TOURISM: NEW EVIDENCE**, *Defence and Peace Economics*, Vol 19(2), 169-188.
96. Goodrich, J.N. (2002) **September 11, 2001 Attack on America: Impact on Tourism Security**, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol. 11(4), pp 1-12
97. McCants, W., **Η ISIS Αποκάλυψη**. Εκδόσεις Πεδίο. ISBN 978-960-546-713-5
98. Κιλπίρης Φ., **Αειφόρος Τουριστικής Ανάπτυξης**. Εκδόσεις Δισιγμα. ISBN 978-960-99048-0-3.